

Roshiri losfi saladused.

Heljas järgus.

Prantsusekeelest Ilse Bergeri järelt.

Õestistanud A. Peet.

Tallinnas.

Trükitud G. Pihlala raamatukaupluse koolul.

1902.

„Glutarkus.“

Kuulsa Inglise kirjaniku Smilese kirjadest. Gestist. P. Grünfeldt. G. Pihlaka kirjastus. Kelli annet, igakuks umbes 240 lhf. Iga anne 60 kop.

Wiimajel ajal on meil palju selle üle kurdetud, et kurtwalt kuuljad „põnewad“ meie kirjaturgu üle ujutawad. See on paraku tõsi. Aga tõsi on ka, et meie waimutoit ometi ainult selle haganahuniku hooleks pole jäetud, waid meile on õnneks ka teistfugu waimutoitu pakutud, mis ka tõesti toit on. Selle tuumaka kirjanduse eesotsas seisab küll „Glutarkus.“ Ei see pole meie oma wainul walminud wilt — kuis mõistki me oma uudis-põllult ju nii wägewat wiljakaswu loota — waid raamat tutvustab meid kuulsa mõtleja Smilese (Smails) mõtetega, mis mõnda aega ju terwes haritud ilmas, mitmeskümmes keeles tutvaks ja wäga lugupeetawaks on saanud. Gestikeeles on seni nendest ainult katteid ilmunud, nimelt J. Järwe kirjatöödes, siis ka mõnes ajalehes, (nimelt ka „Lindas“). Siin raamatus on nüüd nendest suurem kogu meie rahwale tutvustatud, ja südamest soowime, et Gestilugejad niijuguseft lugemiseft jeda tulu jaoks, mis sellest õigel lugemisel saada võib. Seft Smiles pole sugugi kirjanik „üks neistfinastest, kes aga lugejate kõrwu ködistada, nende naeruerkusiid elustada tahawad ja selle tõttu omale odawat kuuljust lõikawad, waid Smilese kirjutustel on tõsine tuum, mis lugeja filmaringi suurelt laiendab, tema hinge paremaid jõudusi, mis wahel uinumasa, elustab ja äratab, nimelt ülirohketee eeskujudenajal, mida ta oma kirjutustel ikka ja alati ette toob. Seft kuna küll Smiles ise suur ja sügaw mõtleja on, ei kuuluta ta meile ometi sugugi üksi oma tarkust, waid kõik ta kirjatööd on alaliselt muude tutvate ja tähtsate meeste kohaste ütelistega läbi põimitud. Ja selles ep ta kirjade suur tähtsus seisabki, et me siin mitte ühe mehe jalge ees ei istu ta õpetusi kuulmas, waid meie wastu räägimwad siin terve inimesesuo suuremad waimud. Meie hool aga olgu, et meie jeda kõnet mitte kõrwast sisse teisest wälja ei lasjaks, waid südamesse wõtaks. Siin on tõsine kullakaewandus igale waimuwalgustuse soowijale. Raamatu laialist fissu ta mitmesesiduses ligemalt nimetada, pole siin võimalik; wõtku aga iga edasipüüdja eestlane raamat ise kätte. Sellel on enam wäärtust, kui sajal „põnewal“ kofku.

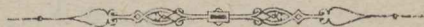
„Linda“ 1902.

Roshiri lossi saladused.

Keljas järgus.

Prantsuse keelest Ilse Bergeri järel.

Geestistanud A. Peet.

Wiljandis.

Trükitud A. Peet'i trükikojas.

1902.

8T (P+)

Доволено Цензурою. — Юрьевъ, 14 октября 1902 года.

AP Б. А. Ивановъ
1888 г. окт. 14
Юрьевъ

6015

Esimene järk.

Esimene päätükk.

Eugu, millega täna pääle algame, jündis 1690 aastal, oktobri kuul ligi eel õhtu, ühes kõrwalises kohas, kümme penikoormat tagapool Arkonfat, kus ümberringi selles ligikorras ühtegi elumaja olemas ei olnud. Õlm oli sume ja külm, ja teed halvavad, mis suuremalt jaolt pakfust wõsastikudest ja poristest nõmmedest läbi käiswad.

Üksik ratsanik sõitis aegamööda läbi metsja. Rahulik sellega, kas ta õigel teel on või mitte, laskis ta hobust oma tahtmise järele edasi sõita. Ka kätte jõudnud pimedus ei seganud teda mitte, selles kindlas arvamises, oma ümbrust ära unustades, et ta ikka enne öö pääle tulekut oma ette seatud märgile jõuab.

Ratsanik, Rihard von Tolumont, elas üle 20 aastat luule-jutu farnast elu. Keha poolest oli ta tugetwa kaswuga mees ja ei olnud weel 50 aastatki wana.

Belgia maal kubernerite teenistuses olles, oli ta kord asjatalituste pärast Pariisi saadetud, kuhu ta pääle oma äriasjade lõpetamist weel mõneks ajaks wiibis. Ta armastas suurewiisiliselt teatrises käia ja õppis mitmeid kirjaniika tundma. Kui keegi neist, mõni osaw mängija, ilusa summa wõitnud oli, pani Rihardile ette, teda reisi pääl kuni Italiasse jaatma tulla, mida see ka igakord tegi. Tagasi sõidu pääl Bologna ja Touloni wahel, jai ta ükskord algerialistest wangi wõetud ja Afrika maale wiidud, kuhu ta mitmeks aastaks pidi jääma. Wiimaks ometi, kui ta suure lunastuse hinna oli maksnud, lasti teda wabaks ja reisis pääle selle Hollandi, Rootsi ja Saksamaal.

Rihard von Tolumont nägi oma reiside pääl väga palju waewa ja ta terwis ja jõud pidiwad selle juures väga palju kannatama, ka tema ilus nägu kandis juba waraseid wanaduse jälgi. Nii tuli tal kord mõte, oma wanamate ja sündimise maale tagasi tulla ja sinna jäädawalt

elama jääda, ehk teda sääl küll igaw ühejugune elu ootas. Tal ei olnud ühtegi jugulaft enam ja tema noore põlwe sõbrad olid ka juuremalt jaolt surunud. Ühega nendest oli ta iseäranis jüdamlitus sõbruses elanud, siiski omas rändawas elus, kus ta jelle pääle ei mõtelnudki, mis kodumaal sünnib, wähe tema pääle mõtelnud. See oli parun Wentzel, Koshiri lossi omanik, kelle loss, mis wana Gothi wiisi järele oli ehitatud, tema omaft kümme penikoormat eemal seis. Olid asjad kodus waewalt korrale seatud, wõttis ta nõuiks, teda waatama minna ja see oligi see eesmärk, kuhu ta tahtis jõuda, kui meie teda oma jutu algusel tundma õppisime.

Mureta, kui und nähes, lastis ta oma hobust aegamihi minna, ilma et ta jelle pääle oleks mõtelnudki, kas ta ka õigel teel on. Wiimaks küsis ta ühelt talupojalt, kui palju maad piaks weel paruni lossi olema.

„Ainult kaks penikoormat weel,“ wastas talupoeg.

„Kas parun elab weel?“

„Seda ei wõi ma teile mitte ütelda, mu härra, mina elan lossist wäga kaugel ja ei tunne tema elanikka mitte.“

Ratjanik sõitis rahulikult oma teed edasi, kuni ta poole tunni sõidu järele kahe naesterahwaga kokku juhtus, kellede käest ta nõndasamuti küsis. Need wastasid temale, et see nimigi neile tundmata olla, ehk nad küll üks ainuke penikoorm maad Koshirist eemal elada. Meie ratjaniku imekspanemine kaswas silmanähtawalt, ta ei jaanud enam aru, et mees, nagu parun on, lähemas ringkonnas mitte tuttaw ei ole. Ta läks rahutumaks ja kui ta ühte urtsikut nägi, sõitis kohe sinna. Kui ta wärawa pääle oli koputanud, tuli kaunis elatanud mees läwefe, kelle käest ta jedasama küsis, mis ta waremki küsinud oli.

„Misjuguhest Koshiri härrast teie räägite?“ küsis wanake.

„Mina arwan, Koshiris on üks ainuke parun Wentzel olemas.“

„So, so, nüüd ma tean juba. Jah, mu härra, see on surunud.“

„Surnud! ja mis ajast saadik?“

„Selgesti ei wõi ma teile jeda mitte ütelda, aga mõned aastad ifka on.“

„Woi siis teda ei ole ka enam!“ ütles Rihard raskesti õhates. „Ta oli kallis inimene ja ma oleks häämeelega temaga minewiku üle mõndagi jutustanud. Kas teie ei mõiks minule tema surma üle pikemalt jutustada ja kes on tema järeltulija?“

„Siiski, mu härra, wõin ma teile temast mõnda jutustada, aga kas teie ei soowi enne minu majasse astuda ja piirut puhata? Palju ei ole mul teile küll mitte pakuda, aga mis mul on, tahan ma teile anda.“

„Teie olete väga sõbralik,“ ütles Rihard, „ma wõtan teie lahke pakumise häämeelega vastu.“

Teine päätükk.

Ratjanit astus hobuse seljast maha, sidus hobuse aina raamipuu külge kinni ja läks talumehe järele tema tuppa. Lõua ääres istudes, kausi täis piima ees, algas ta juttu:

„Noh, ma palun, jutustage mulle kõik, mis teie surnud parunist teate. Ta oli minu armsam sõber ja ma olen temast juba üle 20 aastat lahkus elanud. Kas ta ka abielus oli?“

„Jah, ühe väga rikka waeje lapsega, preili von Franseega. Aga ta elas ainult ühe ainjama aasta temaga koos. Kõrd sõitis ta Saksamaale, tarwilisi asju korraldama, aga selle reisi päält ei tulnud ta enam tagasi. Saadi paljalt kuulda, et wõõrliid teda ühes oma teenriga suure tee pääl olid ära tapnud, kes temal suure raha summa teadnud ligi olewat. Kõik see maa oli tema kurwa juhtumise üle väga liigutatud ja kurb, sest parun Bentzel oli igalühe ees, olnud see suurest suost ehk alamast seisusest, ühetasa armastatud. Nüüd on ta juba ammu äramustatud, see on nõnda maailma wiis.“

„Aga kuhu jäi tema abikaasa?“

„Ta lahkus kõigesuurema kurwastusega sellest losjast, mis nii kurbe mälestusi temale järele jättis, ja läks oma wanemate mõisa pääle elama, aga ma ei tea mitte, kus see on. Sääl juri ta warsti selle järele ära, kui tal poeg oli sündinud, kes mõned päewad pääle oma ema surma ka ära juri.“

„Kõik mis teie minule olete jutustanud,“ ütles Rihard, „on väga kurb ja selle wana sõna tõendus et õn-

netus tuleb arwaste üffinda, on wäga tõsi. Ehk wahest wõite minule weel ütelda, kelle omaduseks jäi minu õnnetuma sõbra warandus ja mõisa?"

"Kas teie ei tea, et tal ülepea üks ainuke sugulane oligi? See oli ta nõbu, Arnold von Widenfeld, kes harilikult Aitfi ümbruses elas."

"Jah, ma mäletan, teda mõned korrad näinud olnud. Ta oli tugewa kaswuga, koguni tuim ja inetuma näoga."

"Ma wõin teile siiski tõendada, et ta oma sugulase kurbwa sündmuse üle wäga liigutatud oli. Kui ta oma nõbu surmast sõnumid oli saanud, tõttas ta kohe Koshiri lossi, rõhutatud lesele oma kaastundmust atwaldama. Pärast, kui ta tema ja ta poja surma üle teadust sai, oli ta niisama kurb, ehk ta küll jelleläbi juure waranduse omanikuks sai."

"Kas see Arnold von Widenfeld elab minu sõbra lossis?"

"Hafatuses küll, wõib olla kaks wõi kolm kuud. Siis müüs ta selle kaugelt alt oma hinna, oma naese wennaale, krahw von Halembrai'le ära. See tuli kohe selle järele sinna ja elab praegugi weel jäl."

Selle jutuwajamisega oli õhtu kätte jõudnud ja wäljas koguni pimedaks läinud.

"Mina mõtlesin selle pääle," ütles Rihard, "et Koshiris oma sõbra juures elada, keda ma aga nüüd siin ilmas mitte enam näha ei saa. Ma ei tunne krahw Halembraid mitte ja pian jelleks wõts omale kufagil muial õõmaja otstima. Rahtlemata on muidugi siin läheworras mõni wõõrastemaja?"

See küsimine näitas wana meest kolkuma panewat, ta wiititas natuke aega, enne kui wastas:

"Mina lähaksin teie asemel otsekohe lossi. Teie olete peenike härra ja oma sõbruse pärast surnud paruniga saate teie, jelles olen ma kindel, jäl kõigesuurema lahkusuga wastu wõetud."

"See ei ole minu mõte mitte," wastas Rihard, "nüüd on liig hilja, koguni pime ja minu hobune on ta wäsinud, parem juhatage mind wõõrastemajasse."

"Ma kardan, mu härra, et teil jäl halbaste — —

„Oh, see ei taista mind mitte, sest et ma juba lugemata korde võsid palja maa pääl olen maganud. Kui palju maad on mul veel jõita, enne kui wõdrastemajasse jõuan?“

„Umbes 15 minuti tee, aga ma hoiatan teid weel korra, et see parem oleks, kui teie mitte sinna ei sõidaks.“

„Ja mikspärast siis mitte? Kas see peremees on mõrtsukate jeltfimees?“

„Seda ei tohi ma just mitte ütelda, aga „Walgehobuse“ wõdrastemaja peremees, Hendrik Stoffel, oli härra von Widenfeldi endine teener. Ta on omale maja ja suured põllud ostnud, aga kust ta selle raha on wõtnud, seda ei tea keegi. Seda pian ma teile weel ütleva, et tema wõdrastemajas suuremalt jaolt mängu sõbrad koos käiwad.“

„Ma tahan kõigis hästi ettemaatlik olla, mis mul jääb siis ikka juhtuda wõib, nii siis lähem ma ikka „Walgehobuse“ wõdrastemajasse.“

Uks tehti lahti ja Rihard nägi ühte, umbes 40 aastast naesterahwast, ja temaga ühes üht noort tütarlast ja umbes 16 aastast poisikest siisje tulewat, kes juba wärawa korwal seiswa hobuse hirnumisest wõdra sees olekut teadsiwad. Peeter Sarpai, nõnda oli talupoja nimi, tutvustas oma abikaasat wõdrale, kes mõned sõbraltitud sõnad, iseäranis lastega rääkis, üles tõusis ja wälja minna tahtis.

„Teie lubate wististe, et ma teid saatma tulen,“ ütles Peeter, ja naese poole pöördes, lisas ta juurde: „See härra tahab tingimata täna wõsi Stoffeli juures wõmaja pidada.“ Reid sõnu kuuldes tegi Sarpai naene kohkuwa liigutuse, mida härra von Tolumont, kes seljamaal filmapilgul ukse poole pööris, tähelegi ei pannud.

„Ole rahulik,“ ütles Peeter oma naesele, „ma ütlen sulle, et ta wõib mitte sinna ei järe.“

Selle aja sees kui reisiija hobuse selga istus ja Sarpai perekonda jumalaga jättis, rääkis mees taja oma pojaga, mis pääle see losji poole ruttas, kuna aga mõlemad mehed räägitud wõdrastemaja poole läksiwad.

S t o l m a s p ä ä t i k k .

Wõdrastemaja, kuhu Peeter Sarpai wõdrast saatis, seisis tahe suure tee haru pääl, kus siiski enamiste wähe läbi-

täijaid oli, sest et nii kui teada, sel ajal läbikäimine ühest kohast teise mitte nõnda elav ei olnud, nagu nüüd meie päivil. Juba selle maja ehituse viis oli imelik; ühes otjas seisis suur põhu kuur ja teises otjas hobuste tall. Minu üksi seisjav maja ja juured puud, mis jeda põhja- ja hommiku-poolt warjasid, suurendasid veel tema koledat wäljanägemist, mille seinadki koledad ja koristamatad olivad.

Kui „Walge-hobuse“ wõõrastemaja pidaja kobinat kuulis, tõttas ta ukse pääle wastu. Ta tegi väga lahke näo, et ta peenikeses riides härrat oma ukse ees nägi kinni piatawat, kes temalt küsis, kas ta wõiks siin dömjaja saada. „Küll ikka, mu härra,“ wastas see lahke häälega, „olge hääks, astuge hobuse seljast maha, meie teeme kõik, nii et teie koguni mureta wõite olla.“

Ta wõttis hobuse ohelikult kinni, kui talupoeg, kes Rihardit oli saatnud, ja seni kaua tema selja taga warjul seisis, ette astus. „Ah, teie olete, Peeter, ma ei pannud sugugi tähelegi. Kas teie jeda armulist härrat saatfite?“ küsis Stoffel.

„Ja, mina juhtisin teda teie juurde ja loodan, et ma oma soowitust mitte ei kahjatse,“ wastas Sarpai.

„See on niisama ülearu, kui natuke meelitam märkus, aga ma ei pahanda sellepärast mitte, teie wõite ju jutustada, kui hästi minu sõbrad minu juures wastu wõetud saawad.“ Wõõra poole pöördes, ütles ta, „olge hääks, astuge sisse, minu abikaasa wõtab teid wastu, seni kui ma hobust talitan.“

Rihard ja Peeter läksiwad sisse, kus nad proua Stoffeli köögis leidfid, kes umbes wiiekümne aastane wõis olla, kes oma inetust juure puhtuse läbigi wähendada ei wõinud. See käskis wõõraid tuppa minna, mis seestpidi niisama kui wälimine kugugi, kole silma paistis ja väga halwas seisukorras oli.

„Kui teil weini on,“ ütles härra von Tolumont prouale, „siis tooge mulle üks pudel ja kahe inimese tarwis õhtusööki, sest teie, hää mees, sööte muidugi minuga ühes, eiks ole tõsi?“

„Palun wabandada, et ma teie lahket pakkumist mitte wastu wõtta ei wõi, sest mul on kibe rutt, kodu tagasi

minna, kus, mu naene ja tütar ükfinda jäävad. Ma soovin teile hääd ööd."

Eht Rihard küll mitmed katsed tegi, ei jäänud Peeter filmapiltkugi kauemaks, ja kui ta teda ukseeni oli saatanud, pistis temale 50 kop. hõbeda peosse, kõhtus aga koguini ära, kui Peeter selle niisama wiisakalt ja kindlalt tagasi lükkas.

Mõne minuti pärast istus wõõras ükfinda Hendrik Stoffeli juures, keda ta nüüd alles lähemalt tähele panema hakkas. See oli umbes 50 kuni 60 aastane, hirmsa wäljanägemise ja tugewa loomuga mees. Ta tuli ja istus rahuliste tema kõrwale ja hakkas jutustama, millest wõõras peagi aru sai, et ta igatsedes teada saada soowis, kes ta on, kust ta tulla, ja kuhu ta minna. Tema uudishimu taltjutamise asemel hakkas wõõras tema käest igajugu asju järele pärima. Kui Stoffel wastata tahtis, astus kaminis elatanud, kuiwetu poole tüdruk sisse, tõi kaufiga aiawilja ja tüki suitsetatud sia liha lauale, mida meie wõõras suure isuga jõi, sest et kõhu tühja pärast see wäga maitsew oli. Kui ta söömist lõpetas, sai ta aru, et Stoffel midagi erksalt kuulatas, nagu see, kes kaugelst mõnda kisa kuuleks. „Ma ei ekfi mitte," ütles peremees mõne minuti pärast, „hobuse kabja plagin on kuulda." Nende sõnade järele läks ta wälja, kus ta tõesti keegi hobusega ukse ees kinni pidas. Rihard kuulis peremehe sõnu: „Astuge sisse, tõesti on tema see."

Uksehoidja riidis, tugewa teha ehitusega mees, tuli sisse, astus härra von Tolumonti poole ja ütles aumplikult, „Subage küsida, kas teie olete see härra, kes Koshiri lossi mõtles käima tulla?"

„Jah, see ma olen."

„Wäga hää, mina olen krahw von Galembrai teener, kes mind sia saatis, teile jeda kirja kätte tooma."

Rihard pani koguni imeks kui ta toodud kirja luges. Krahw kirjutas kirja lõpus mitmesuguste wiisakate kõnekäänudega, et ta tema reisi eesihist ja tema wõmajast „Walge-hobuse" wõõrastemajas teadust olla saanud, teda tungiwalt palub, lahkust üles näidates, jelleks wõks wastu wõtta, kus juures ta weel tõendab, et temal jellest juur

rõõm olla, kahjatsemise wäärilise Koshiri paruni sõpra tundma õppida.

„Minul on see arusaamata,“ ütles Rihard teenrile, pööle selle kui ta kirja läbi lugenud oli, „kelle käest on teie härra minu reisi üle teadust saanud.“

„Mina tean ainult seda, et üks noor poisikene lossi tuli, kes tungiwalt palus, krahwi härra jutule saada, kus juures ta seletas, et ta temale väga tarwilikku asja pidada teatama. Warfi pööle selle sain mina käsu, hobust sadulasse panna ja wõibimatast siia sõita.“

„Müüd saan aru,“ ütles Rihard, „Sarpai on oma pojaga teadust saanud. Mõte wõib hää olla, aga ta oleks pidanud minu käest enne järele küsima.“

Need sõnad rahustasiwad peremeest nähtawalt, kus juures ta läbi hammaste ümises, „ja kelm, seda piad ja mulle ühel hääl päewal tasuma!“ Ise hakkas ta kähku takerdama, kus juures reisiija teda häkki segas, omale pabert, fulge ja tinti paludes, mis tale sedamaid toodi. Ta kirjutas mõned riad paberi pööle, milles ta krahwi tema sõbraliku lahkuse eest tänas, mis ta temale, kui ühele tundmata wõõrale oli pakkunud; lükkas aga siiski tema kutse tagasi, kus ta hilise aja ja oma wäsimuse pärast paremaks arwata, järgmisel päewal lossi tulla. Oli kiri walmis, andis ta selle teenri kätte, kes warfi hobuse selga istus ja kodu poole sõitis.

Ueljas päätükk.

Mii kui meie oma jutu alguses juba oleme näinud, oli Rihard von Tolumont julge mees, kes ta kõige hirmusamaid kuuldufi armastas läbi uurida ja tundma õppida. Tema oli seda armetut wõmaja lossi elust paremaks pidanud, et nende koledate kuulduste põhjust täiesti tundma õppida, mille üle Sarpai temale märkusi oli annud ja mida ta weel oma pojaga, käsusaatmise läbi lossi, tõendatud tundis olewat. Talupoeg ei olnud temale asja põhjust mitte awalikult ära seletanud, siiski seisis tema sõnades tõsine kartus ja sellepärast tahtis ta seda asja tõsijelt järele uurida, kus juures ta ise täitsa ilma sõjariistadeta oli, kui tal enese kaitsemist tarwis oleks tulnud. Kell ei olnud weel üheksa ja ta läks, nagu harilikult alati, kaunis hilja

magama. Ta wöttis kindlaste nõuiks endist lossiist jaadetud teenri läbi talistatud juttu uuesti edasi rääkida, selle pärast kufjus ta peremehe oma juurde laua äärde istuma et temaga klaas weini kofku juua ja jutustada. Ta tahtis hää meelega endifest Koshiri lossi omanikust juttu algada, kus aga Stoffel temale ette jõudis.

„Teie olete, nii kui ma praegu kuulsin, furnud paruni sõber. Ma ei tunnud teda küll mitte, aga läbi maa räägitakse temast wäga palju hääd.“

„Kas teie tunnete tema jurma põhjust?“

„Mina, kuidas ma seda woin, ei, mul ei ole wähematki põhjust olnud, ennast niisuguste asjade seffa jégada.“

„Seda ei arwanud mina ka mitte,“ wastas Rihard, tema sõnade üle kofkudes, „aga kui see kurb asi juhtus, olite teie ometi õnnetuma sugulase härra von Widenfeldi teenistuses ja pidite igate wiisi palju neist sündmustest räägitawat kuulma, sest et see asi wäga saladuse katte alla oli warjatud.“

„Koguni mitte saladuse katte all,“ ütles Stoffel, „parun sai rööwlistest tapetud, kes tema raha järele ahnitsefid, jeda tuleb paratu iga päew ette.“

„Kas kedagi kurjategijat ei saadud kätte ja kas furnu teha jäi kadunuks?“

„Jah, kohus sai nii palju tõendusfi, et selle asja kohta wähematki kahtlust enam järele ei jäänud. Lühidelt, ma kinnitan teile uuesti, ma ei tea wähematki sellest asjast ja kui teie hommiku lossi lähate, sääl saate iga soowitud küsimise üle täielikku seletust.“

Selle jutu järele tuli waitimine. Mõlemad mehed näitafid hoolega järele mõtlewat.

Rihard waatas uuri, kell oli juba üheteistkümnne pääl ja palus peremeeft, ennast oma tuppä juhutada.

Majas oli igal pool waitne, millest Rihard arwas, et naene ja tüdruk juba magama olid läinud. Kui ta üffinda jäi, silmitses ta hoolega oma tuba, kus kaks woodit seifid, aga kofik muud asjad näitafid kogu selle tua tarwiduseks olewat. Ta pani tähele, et aatandel rauad ja üffel tugew luff ees oli. Sellepärast näitas Sarpai hoiatus temale ifka enam ja enam arusaamata olewat ja ta mõtles ifeenefes, kus üks ainuke mõistatus temal weel ees seista.

et ta õõ otja kõwas, koristamata woodis pidi magama. Umbes tund aega oli sellest mööda läinud, kus ta woodisje heitis ja kergeste magama uinus, kui ta häkki ülesje ärtas ja kõõgis jutu kõminat arwas kuulwat. Ta läks ufje juurde kuulama, ja jai aru, et ta mitte ekfinud ei olnud, ta kuulis tõesti inimeste häälesid. Et ta nende jutust mitte muudu arusaada ei wõinud, wõttis ta ufje poekile ja kuulis siis selgesti Stoffelit ütlewat:

„Nsi on tõsine ja mul on wäga halwad arwamised. See wõõras on nimelt jellepärast siia tulnud, et neid sündmuft järele uurida. Ma arwan, ta teab sellest enam kui ta wälja näitab, ta waatas mõned korrad nii läbiwahtiwalt minu otja, nagu tahaks ta südamesje waadata.“

„Narr näeb teist narri,“ wastas keegi teine hää, feda Rihard kui maja perenaest ära tundis, „kuidas wõid ja niifugust unistust oma mõttesje wõtta. Mina ise olen teie jutujamist päält kuulatanud ja ei näe jäl wähe-matti aimamist asja teadmise kohta. Sul ei oleks jugugi tarwis olnud, mind ülesje äratada ja minule oma narrust ette kanda.“

„Kas oleks ma feda fulle wist omas tuas jutustama pidanud, kus teine kõik ära kuulda wõib?“

„Ole üsna wait ja lasse mind magada. Ja kui siuu kartus tõesti õige piaks olema, mis sest siis õige on? See on ju teada, et ta siin magab ja hommen piab ta lossi minema. Igal tingimisel piab ta majast kaduma, ja meie piame tõeks tegema, et ta siit on ära läinud. Temal wõib tee pääl nõndafama juhtuda, nagu selle rikka kaup-mehele kahe kuu eest — —“

„Sinul on kõõgi eest hoolitseda, aga ära unusta mitte, et ta wähemalt lähema külani wõib jõuda, siis ei näe ta meid ilmaski enam!“

„Kas sul iseeneje pärast niifugune kartus on?“

„Ma kinnitan sulle, et ta sellest wanast asjast wäga palju teab ja tõesti jellepärast tulnud on, et feda awalikuks teha. Tema oli furnud paruni südame sõber, ja kui selle waim, kes, nagu räägitakse, lossis käib, temale feda kõik on ära jutustanud — — —“

Neid sõnu kuuldes hakkas naene põlastatwalt naerma.

„Sa oled niifama ebanõuklik nagu suurem jagu teifa,“

ütles naene. „Igal juhtumisel ole rahulik, koit sünnib, nii kuidas ja soovid. Nüüd heidame magama.“

Ubielu paar läks treppi mööda ülesse, kuna Rihard tasakesti uufe luffu käänis ja woodisfe heitis.

Wies päätükk.

Hommiku poole ööd waewas Rihard von Tolumont wähem tulewafe häda pääle mõteldes, kuna siis kahklemata koit möödas oleks olnud, kui ta mitte Hendrik Stoffeli ja tema naese wahel räägitawat kõnet ei oleks kuulda jaanud; see oli töe poolest hirmus naene, nii kui ta nüüd teadis, kes kellegi kurja töö eest tagasi ei kohtunud. Minult üks koht jellest jutust fundis teda tõsiselt järele mõtlema, need olid need tähendused, mis Stoffel tõsise awalikuks tulemise kohta awaldas, mis Rihard oma furnud sõbra loosis wõib teha. See oli selge, et ta mitte enam magada ei wõinud, ja nõnda siis tõusis ta juba päikesse tõujuga ülesse. Peagi tuli proua Stoffel temale wastu, kes jelle üle koguni imestas, et ta nii wara juba ülewel oli.

„Tüdruk on haige,“ ütles perenaene, „ma lubasin teda weel natukeseks ajaks woodisfe jääda, ja hakkasin jellepärast ise teile piima keetma, see on ainuke söök, mis meil teile anda on. Meie wõi ja leib on hääd, ka on weel tüükte liha, mis eile õhtust järele jäi. Teie wõite seda, arwan mina, ühes niisuguses wiletsas maa kohas, nagu meie oma on, weel koguni hääks pruukostiks pidada.“

„Söögi walija ei ole mina mitte,“ wastas Rihard, „aga hommikult on mul alati koguni wähe söögi isu.“ Siis pööris ta peremehe poole, kes jelle waheaja sees sinna oli tulnud, ja palus teda jelle eest hoolt kanda, et tema hobune kõige hiljemalt weerand tunni pärast jädulasfe on pandud.

„Teil on aega küllalt,“ wastas see, „siit ei ole loffi mitte enam palju maad ja krahw ei tõuse harilikult enne kella kümmet ülesse.“

„Sellegi pärast pian ma nii ruttu kui wähegi wõimalik teele minema, siin ümbruses on minul palju tuttawaid, ilusaid maa kohte, mida ma näha soowitsin, ja seda natukest aega, mis mul jelle tarwis järele jääb, pian ma jelle pääle tarwitama, et neid üles otsida.“

Peremees läks tuast wälja ja perenaene hakkas jõvli lauale kandma. Laua äärde istumise asemel läks wõõras ka niisama wälja hobuste talli ja küsis Stoffeli käest, kas hobune walmis on seatud, mis see jaatawalt wastas. „Siis tooge ta sedamaid wälja ja siduge weel filmapilguks puu külgi kinni,“ ütles Rihard. Tema käst sai punkti pääl täidetud, ja loom, oma priiuse üle rõõmustades, hakkas hirnuma, mis pääle kuffede laulu ja kanade kaagutamist teisest tallist kuulda oli.

„Teil kuuluke kanu olewat, ehk wõiks ma wärskeid mune saada,“ ütles Rihard von Tolumont, „minul on harjunud wiis, enne pruukosti mõni muna ära juua, see aratab jõdgi isu.“

Peremees tõi filmapill paar muna, mida wõõras ära jõi.

„Tänan,“ ütles Rihard, „krahwi härra annab mulle wiisakuse pärast muidugi tubli hommiku jõdgi, mis ma selle järele tekkima hää jõdgi ifuga mitte enam ära põlata ei wõi. Et mul nüüd wähematti jõdgi ifu ei ole, ja enne kella kümnet ka enam tartwis jüüa ei ole, siis ei wõta ma siin mitte enam pruukosti, aga selle kõik mis walmis-tanud olete, maksan ma teile ära.“ Kotist hõbe rubla wõttes, andis ta seda kohmetanult seisma jäänud peremehe kätte nende sõnadega: „Soo, ma loodan, jellest saab küllalt. Derwitage minu poolt ka oma prouat, keda ma, niisama kui teidki pea jälle loodan näha saada.“

Selle aja sees kus ta nõnda jutustas, oli ta hobuse oheliktu lahti wõtnud; kargas nüüd sadulasse ja kihutas tuhatnelja minema, kelmide üle naerdes, kellede häbemataid plaanid nii osawaste ja siiski nii loomutruult puruks said lööbud, ilma et ta nende häbemata kurja tegude kohta wähematti aimu oleks annud.

K u n e s p ä ä t ü k k .

Ehk ta küll waremalt sagedaste Koshiri lossis oli käinud, ei tunnud ta siiski enam ei maa kohte, ega teadnud, misjuguft teed ta pidi pöörma. Ta otjustas ometi otjeteed minna ja lootis peagi mõnda wastu tulejat leidwat, kelle käest teed wõis küsida. Kuid ta parajaste wõfastikust wälja tuli, nägi ta ühte meest, kellel wäike kuub

seljas ja püüis ölal oli, kes teda nähes, liikumatalt seisma jäi, nagu oleks ta teda ootanud. Enne, kui tema juurde jõudis, pidi Rihard weel ringi tegema. Ta küsis iheene-
felt, kas see eht mitte mõni Stoffeli feltfimees ei ole, kes teda siin luurab; aga kui sel inimesel kuri nõuu jūdames on, siis oleks ta oma warju urkasse pidanud jääma, kust ta teda teadmatast pärast oleks laske wõinud. Selle lõpu otfufe läbi rahustatud, sõitis ta otfekohe püsfimehe poole, kes teda oma ligidale jõudes auupakklikult teretas. Küfi-
mise pääle, kas ta õigel teel Koshiri lossi poole minemas on, wastas see: „Ja muidugift, warfi teine pool metsa paistawad hooned ära. Minu elukoht on koguni lossi lähedal ja kui lubate, jaadan ma teid kuni sinna.“

„Oi, wäga häämeelega,“ ütles wõõras, „aga miks käite hommiku juba nii wara wäljas?“

„See on koguni lihtne, mu härra, mina olen krahw Salembrai metfawaht ja käin üks osa ööd ikka metfjas, kinnu wargaid kinni püüdmas. Nüüd on see töb läbi ja lähän waatama, kas abikaasa on juba pruukosti walmit-
tanud.“

„Otfekohefelt ütelda, pidasin ma teid kaugelt tulles kurjategijaks,“ seletas Rihard, „aga, ütelge mulle, kas teie tunnete jeda wõõrastemaja pidajat jääl all üffikus majas?“

„Jah, tunnen, ma näen teda arwa kui minu ameti talitused mind tema ümbrusesse funnitwad minema.“

„Mina pidasin lühike aeg tema juures kinni, ta näi-
tab ise kaunis rahuloldaw inimene olewat, aga tema abi-
kaasa ei meeldi mulle mitte, tal on koguni põlastaw waade ja fagedaste ei tähenda see mitte hääd.“

„See on tõesti õige,“ kinnitas metfawaht, „wälja nägemise järele on tal wähe kaastundmust, aga kust see tuleb, ei tea? Omas tüdrukü põlwes teenis ta kaua aega apteeki wana härrat, kes nagu karu omas pefjas elas, ja lubas ta wanaks tüdrukuks jääda. Aga sellest on kogu fellel maa nurgal juur kafu, et ta jääl on teeninud, ta tunneb wäga palju arsti rohtusid ja waesemat rahwast aitab ta fagedaste hädast wälja. Ilma tema abita oleks minu kolm poega kõik furnud olnud.“

Sõnad, mis Rihard proua Stoffeli arstirohtude tundmisest kuulis, tegid temale selle häda suurust palju

selgemaks, millest ta praegu pääsenud oli. Teiselt poolt nägi ta aga ka, et tema seltsiline sellest kelmist hästi mõtles ja katjus juttu sellepärast teisele pöördi.

„Kas teie kaua aega krahwi härra teenistuses olete?“ algas ta uut juttu.

„Mardi päeval saab 12 aastat täis ja et minu härra minuga rahul on, siis ei lahtu ma ialgi temast, sest tema tarnasid inimesi on väga vähe maailmas leida. Kas teie ei tunne teda? Siiski, ma tõendan et teid väga lahkesti wasta wõetakse, sest ta on niisama auusameelne, kui häätegitaja.“

„Ta pidada leff olema nii kuidas ma olen kuulnud?“

„Ja, juba kaua aega, aga tema nõbu, preili Zjabella von Klerwö elab tema juures, kelle käes majatalitus seisab. See on umbes 50 aastane naesterahwas, kes, nagu ta ise ütleb, kõigeparemad kofilased ära olla põlanud. Praegu näitab ta aga seda kahjatsewat, sest et ta ainult selle pääle mõtleb, weel mehele minna. Krahwi härral on kaks poega ja üks tütar, preili Matilde, kes neist kõige wanem on, umbes 19 aastane, wennad ainult mõned aastad nooremad. Pääle tema oma laste elawad weel krahwi kaks wennapoeaga lossis, keda ta omale kasulasteks olla wõtnud, kui nende wanemad sõja ajal ära olid tapetud. Rudwig XIV. sõjawäed rikkusid mõne aasta eest nende isa lossi ja häwitasid kõik muud warandused. Mõlemad nõbud jaawad niisama kui omad pojad kaswatatud. Pääle nende leiata lossis weel ühe nooremehet, kelle wäljanägemine teid ilma kahklemata imestama paneb, see on kõikidest kõige priiskem ja kõige elawam. Teda wõib otsekohe wüürsti pojaks pidada, aga ometi on ta liht talupoja poeg. Miks-pärast teda sinna wõeti? Seda ei tea keegi jutustada. Ühel päewal lastis krahw teda oma juurde kutsuda ja sellest päewast saadik saab ta krahwi wenna- ja oma poegadega ühte wiisi kaswatatud. See on koguni imeks panna, et keegi Etienne Tagnoli — nii on ta nime — üle wiha- seks ei saa, et ta nõnda kõrgele on tõusnud, waid koguni selle wastu saab temast väga palju lugu peetud ja ta ise awaldab igaihe wastu alati suurt lahkust ja rõõmust meelt.“

„Aga kuidas käiwad teised noored inimesed lossis temaga ümber?“ küsis Rihard.

„Nad elavad temaga väga hästi, ja näitavad teda niisama armastavat, kui kõik teised inimesed.“

„Kas mitte vähematti põhjust ei tunta, mis krahvi härrat võis sundinud olla, seda noort meest oma perekonna liikmeks vastu võtma?“ päris Rihard edasi.

„Ei, mitte vähematti. Tagnoli isal on losji lähedal oma kohale, kus ta sepise tööd teeb, aga pool aega omaft elust on ta purjutamise pääl. Tema naese kohta ei või muud midagi ütelda, kui et ta inetu on. Pääle selle kui pois 13 aastat wanaks sai, wöttis isa teda sepi-kotta töösse, aga pois ei tahtnud sepise tööd teha ja sai jellepärast sagedaste karistada. Krahvi sai seda kuulda, ja tema kaastundmus ja armastus saiwad poisi kurwa jaatuse üle liigutatud, ja ta wöttis teda enese juurde.“

„Ma olen väga rõõmus nende teaduste üle teie härra kohta, kes kõige selle järele, mis ma siamaani temast olen kuulnud, tõsine auumees piab olema, ja minu sõbra auus järele tulija. Kas teie parun Wentfelt ka tundsite?“

„Ei, ma ei ole mitte siin ülesse kaswanud, ja kui ma siia tulin, ei elanud ta enam, aga olen siiski väga sagedaste temast kuulnud räägitawat. Müüd olete juba eesmärgil; waadake, sääl on see losj.“

Seisimes päätükki.

Rihard von Tolumont oli väga liigutatud, kui igatsetud losj, wäikese mäe rinnaku pääl, temale filmi puutus, üks wanamoodi ehitus, mida ta ammugi enam ei olnud näinud ja kus ta nii mõnedki õnnelikud tunnid oma sõbraga mööda saanud, keda ta oli lootnud näha saada, aga kelle surm temale selle asemel ikka weidramalt ette tuli.

Losj seisis wäikese jõe kaldal; selle alguseft ei räägi ajalugu sõnagi, siiski oli see oma moodu järele keft XIII aastajaja ehitus. Mitmekordsete uuenduste läbi, kust losji torn tuleb wälja arvata, mis aastate jooksul tema kallal oli korda jaadetud, oli omaft wanaaegseft wäljanägemisest mõndagi kaotanud. Puieft sisse piiratud, paistis see siiski ühest küllest üle laialiste põldude, ja teisest küllest üle sügawa oru wälja. See oli looduse helde käe ja inimeste

hoole läbi koigiti instatunud, nii et jeda maa lapikest tõesti nagu õnnistuse rikast kohta waadata wõis, kuna losj ise mõne kindluse jarnane oli, milleks mäelatu jeda ehtis, ja mis oma minewikusi paljugi meile jutustada oleks wõinud.

Mõlemad mehed lätsiwad wäikesse küla poole, kus mõned üffitud majad olid. „Siin elame meie,“ ütles metsawaht, kes enmast nagu peremees tutwustas, „minu maja on siit weel mõned sammud edasi minna. Palun minule jeda auu näidata, minu juurde sisse astuda ja natukene puhkama jääda, sest praegu on alles wara, krahwi jutule minna, kes harilikult koguni hilja ülesse tõuseb.“

„Tänan wäga, hää mees, aga et see koht mul ununud on, joowiksin ma parem küla waadata ja jäält alles üle mäe losji minna. Kuni selle ajani loodan ma härraga kokku jaada wõiwat.“

Tund aega hiljem läks Rihard losji, kus tema tulek juurt ärewust sünnitas.

Oma seljataga hobuse kabja plaginat kuuldes, tundis ta kofe, ümber pöördes, jeda teenert ära, kes temale õhtul enne jeda kirja oli toonud. „Mina tulen,“ ütles mees, „praegu Stoffeli juurest, kuhu minu härra mind saatis, teid losji juhtima. Ma imestan koguni, et ma teiega tee pääl kokku juhtusin.“

„Ma tulin omast korterist juba õige wara ära,“ ütles Rihard, „ilma et ma diget teedki tundsin, olen ma sellegi pärast, nii kui näete, õnnelikult siia jõudnud ja joowiksin nüüd teie härrat teretada.“

Teener kumardas alandlikult wõõra ees ja teadustas temale, et härra von Galembrai selle õõ wäga halvaste olla maganud ja sellepärast praegugi weel üles tõusnud ei olla, aga preili Jfabella von Klerwõ jaada teda wastu wõtma.

Selle aja sees, kui pois hobust talli wiis, kutsuti Rihard juurde saali, mille aknad oru pool külles oliwad. Siit oli ararääkimata ilus wälja waade õite ehtes hõljuwa looduse pääle, mida ta natukene aega imetada wõis, kuni preili sisse tuli. See wõis umbes 50 aastat wana olla, ilusa sirge kehaga, mida liig pikk jahi kattis ja mille kol-lase wärwide wahelt tema nägu kaunis wastumeelne wälja paistis. Ta kumardas wõõra ees alandawalt, nii kui

See sel ajal kõrgema seisuste juures mooduks oli, mis Rihardit pisut mõtlema pani, sest et need pruugid temale juba kaua aega võõrats olid jäänud ja tema omas ette astes nagu lihtne talumees wälja näitas. Pääle selle, kui mõlemilt poolt terwitatud oli, istutiwad toolide pääle ja preili päris elawalt tema reisi sündmuste järele. „See tunnistab kallist meelt, võõraste maade olude kohta,“ ütles preili: „reisimine on õppimine, mis hulga elu pilta waimu filmade ette järele jätab, teadusi koguda ja pääle surma enesele rahwaste juures mälestust järele jätta. Ma oleksin hää meelega reisimud, aga paraku ei olnud minu kofilaste hulgas ühtegi, kes minu soowi selles asjas oleks täitnud ja nõnda olen ma ükfinda jäänud. Võõraid maid näha, sündmusi läbi elada, ühe sõnaga ütelda, see mis inimene armastab, see on täna päewani minu elu eesmärk olnud. Rahklemata lähate wiist jälle reisima?“

„Ei,“ wastas Rihard, „ma olen selle jäädawalt maha jätnud.“

„Siis tahate omas lossis wagusi elada? See on väga õige, ka sellel on oma tulewik, aga ei tohi mitte ükfinda olla. Teie olete alles parajate päewade sees ja wõite väga hästi abielusje heita.“

Need sõnad tõendasid väga kindlaste, mis metjawahht wana preili kannatusest oli rääkinud ja see jutuwajamine läks Rihardile iga filmapilguga piinlikumaks. Ta oli rõõmus, kui krahw tuli, üks täis tubli mees, kes oma poegade pääle tuetas.

Härja Halembrai wõis eht wahest 65 aastane olla, siiski kandis ta mure ja kurbustuse märkisiid oma pale pääl. Ta teretas oma külaliski sõbralikult ja jutt pööris sedamaid ühe ainjama asja: endise Koshiri lossi omaniku pääle. Võõras rääkis südamliku armastusega temast, kuna krahw teda isikulikult ei olla tunnud, kiitis teda selle järele, mis ta temast oli kuulnud. Aga kui Rihard tema surmast ja neist sündmustest rääkis, mis sellega ühenduses olid, siis tundis ta oma inimliku tundmuse järele, et see jutt krahwile wastumeelt oli. Üks märguandmine Njabella poolt kinnitas tema arwamist ja ta jäi selle üle mõttesse, kus ta juba nii palju küsimisi selles oli ette kannud, mis kõik wastamata ei wõinud jääda. „Arge

pange imeks," ütles wana härra, „kui mina ka jeda asja, milles meie sõbrus arwatavaste nii südamlikult ja elawalt kujuneb, põlgan, ka ei taha ma sellest häämeelega rääkida, mis teile kui ka minule kergesti arusaadaw, kõige suurematest huwitustest on. See asi kannab koguni tumedat warju ja et minu terwise seisukord ilma selletagi mind wäga kurwa mõtetele sunnib, siis huwitas sellestarnane mind weel jeda wähem. Pääle selle tõendan ma teile awalikult, et ma ülepää wäga wähle nende sündmuste üle wõin teadustada. Ma kahjatjen südamest, et ma siia lossi elama olen tulnud.“

„Wõiks arwata," wastas Rihard, „et see uhke lossi piaks kaunis armas elukoht olema.“

„Ja, aga kui selle elanikudest ja päälegi perekonna liigetest ühtepuhku imelikka häält kuuldaske ja nähtusi nähtakse, kaotab ka kõige ilusam koht oma wäärtuse; olgu küll et see paljas jõledus on, siiski pahandab see mind ja teeb rahutumaks.“ — Wana mees rääkis südamest, kus juures tal jumi tõusis ja kadus.

Nus märkus, mis Isabella krahwile tegi, sundis teda, juttu teiste asjade pääle pöörma. Müüd lobifedi igasugu asjadest, mis niihästi krahwi kui ka mõlemaid noori mehi nähtawaste huwitasiwad, kes jeni ajani koguni tagasihoidlikult wagusi seisiwad. Kui külaline oma elu juhtumistest wõdrastel maadel jutustas, awaldasid tema liigutujed ja tundmused kohkumata reisiijat.

Teener teadustas, et lõuna walmis olla ja nad läksiwad kuuekesi söögi saali, kus laud seitsme inimese tarwis kaetud oli. Rihard mõtles iseeneses, kes küll selle ülejäänud koha pääle piaks istuma, kui korraga elatanud preester sisse astus, keda krahw kui oma kaplani, paater Neutzi, tutwustas.

„Mitspärast ei ole Matilde weel siin?“ küsis krahw oma nõbu käest.

Juba tehti uks lahti ja noor tüdruk astus sisse, kelle armas olef külaliski täiesti imestama pani. Preili von Halembrai oli tõesti imestamise wäärt ilus ja armas inimene. Hele, tunderikas kleit, mis temale wäga passis, suurendas weel palju tema iludust, millest tema waimu kõrgus ja ingli wagadus jutustasiwad. Ta läks wõõra

juurde ja teretas teda lihtsa, sõbraliste sõnadega, mida see fiiski arusaamata ümisemisega vastas, et see ergutav nähtus koguni ootamatalt temale tuli.

Sõõgi aeg läks elava jutuajamisega koguni lõbusalt, preili von Klerwõ suuremaks pahanduseks edasi, kes igat filmapilku tarwitas, oma hulgast kofilasteist mõõrale jutustada, keda ta ära põlganud, sest et nad tema südamel eeskujude järele ei elanud.

Krahw jutustas Rihardiga omaist perekonnast. „Teie ei tunne neid weel mitte kõiki, minul on weel üks nõbu ja keegi teine noormees siin, keda tema eeskujulised waimuanded meie seltsi on tõstnud ja keda meie täiesti kui perekonna liiget auustamine, hoolimata kõigist märkustest, mis teised mõisnikud selle kohta teewad, mida ma fiiski mitte tähele ei pane.“

„See on ka minu mõte olnud, mitte auu ja hiilguse pääle waadata, kui meie oma alamaid, kes seda wäärt on, eneste juures ülesse kaswatame,“ ütles Rihard, „ja ma olen õnnelik, et teil, krahwi härra, ka needjamad tundmused on.“

Oleks ta nende sõnade juures neid mõlemaid naesterahwaid tähele pannud, siis oleks ta preili Matilde juures täielikku rahulolemist, Zhabella juures aga sellewastu paha meelt märkada wõinud, mis teda nende tundmuste üle, selle kohta, kellest jutt oli olnud, õpetanud oleks.

„Need teised härrad on wist wälja sõitnud?“ küsis härra von Tolumont.

„Ja, aga mitte kauaks, läksid jahi pääle ja tulewad muidugi enne õhtut tagasi. Teie saate ka neidega tutwaks, muidugi mõista, et teie mõned päewad meie juurde jääte.“

„Änan teid, krahwi härra, teie lahke soowituse eest, fiiski mõtlesin ma lühikese aja pääle oma sõbra juurde külaliseks tulla ja pian juba hommen kodu tagasi sõitma.“

„Kahju küll, aga arwatawaste tulete peagi jälle tagasi?“

„Ja, härra von Tolumont piab meie juurde tagasi tulema,“ rääkis Zhabella wahela ja wahtis selle filmi, kellel wähe nähti tahtmist olewat, palwet täita.

Seda ufinam katjus ta wastata: „Mina tahan teid ja teie auusat perekonda sõbralikult meeles pidada ja seda mälestust aeg ajalt uuendada.“

Päale jõõki küsis krahw oma külalise käest: „Eht on teil lusti jalutama minna ja mõisa ümbrust järele waadata, kus ma mõndagi uuendust olen ette wõtnud, jelle wahje aja sees kus teie mitte enam siin ei ole käinud? Kui lubate jeda, siis tulewad minu pojad teid saatma.“

„Kui Matilde ja minu ligitulek härrale mitte wastu meelt ei ole, siis tuleksime meie ka häämeelega,“ ütles Fabella; mis päale Rihard tähendas, et ta jelle üle wäga rõõmus olla.

K a h e k s a s p ä ä t ü k k .

Teatawad kolm härrat oliwad mõlemate naesterahwaste saadetusel puiestiku juba mitmel korral läbi käinud, kui hra von Tolumont, kes terawalt ümbrust filmitseis, hääki seisma jäi. Ta nägi tee pääl, mis all walli äärt mööda edasi läks, ühte imelikust riietes meest, kes ettewaatlikult jääl tuigerdades edasi jammus.

„Alhaa, teie wahite tõesti jeda wana meest jääl all, kes muidugi nagu imeloom on,“ ütles Gotfrid, krahwi wanem poeg. „Teie hakkaksite alles siis öieti tema üle imesetama, kui teie teda lähemalt tundma õpite.“

Need sõnad ei seganud Rihardi mitte järele wahtimast. „Tema ta wist on, jeda wõiks peaaegu uskuda,“ ümises ta iseeneses. Siis küsis ta Gotfridi käest, kes see imelik wanake on? mis päale see wastas, et see Kristohw Damree olla. — „Siis ei ole ma mitte ekfinud,“ hüüdis Rihard, „see on minu sõbra wana tuapois. Ma tunnen teda juba 30 aasta eest ja olen rõõmus, et teda siit leian, kus ma temaga wanast aegadest weel mõndagi jutustada wõin.“

„See ei lähe mitte,“ wastas Gotfrid, „ta mõistus on peaaegu kadunud, ja see natuke, mis tal weel järele on jäänud, kaotab ta joomahaiгуse läbi wiimiseni ära. Meile on ta koguni wastatahtmist elanik. Tema elab jääl all wäikeses majakeses, mis meie lossi omandus on. Minu onu, härra von Widenfeld, armastas teda wäga ja kui ta jelle mõisa minu isale ära müüs, tegi ta tingimiseks, et Kristohw, kes jeda kohta arusaamatalt armastab, piab niisama kui enne, ka pärast jääl elama. Mingi hinna eest ei laje ta ennast meelitada, siit ära minema.“

Rihard oli noore krahwi sõnu dige terawaste tähele

pannud; nüüd kuulsid nad eneste selja taga jala astumisi ja nägid üht noort meest jahti ülikonnas eneste poole tulewat, kes oma mütsi käes hoidis.

Kui Matilde nägi, et wennad vähematti rõhku selle pääle ei pannud, nut juurde tulejat külalisele tutwustada, ütles ta häbelikult: „See on härra Etienne Dagnol, kellest minu isa teile waremalt jutustas.“

Rihard waatas teraselt tema otša ja sai forraga wäga liigutatud. Imelik tundmus, mis noore mehe nägemine tema ees äratas, oli wäga filma paistaw, nii et see kellegiist juures olejatest tähelepanemata ei jäänud. Natuke aja pärast ütles preili von Alertwö oma harjunud ägeduses: „Tõesti, minu härra, piaks uskuma, teie tunnete härra Etiennet warem, wõi on tema nägemine mingit tähtsat sündmust teile meelde tuletanud.“ Räägitaw ärkas neid sõnu kuuldes nagu unest ülesse. „Teie eksite, minu preili, see on esimene kord, kus ma härra Etiennet näen, kuni seniajani oli ta minule täitsa wõõras, ees ole tõsi, noor mees?“

„Muidugi ei ole minul aau olnud, teid warem tunda,“ wastas see.

„Etienne ei ole kõige oma elu aja sees weel siit kohast kaugemale wälja saanud,“ lisas Matilde juurde.

„Just sellepärast, et ma seda tean,“ ütles wana preili, „pani härra von Tolumonti erutus mind seda enam imestama.“

Raeratades wastas Rihard: „Mina olen oma elukombede läbi wiimasel ajal omale mõndagi imelikku olewust omandanud, mida, ma tõendan seda, mõnikord koguni kombekorratult wõib näha; aga seda kõik on minu elu juhtumised teinud.“

Selle pääle palus ta Gotfridi, ennast Kristohwi majasse jaata. „Aga,“ kinnitas see, „mina olen teile sellest wõimatusest, et tema käest ka mitte ühte ainumatki mõistlikku sõna kuulda ei saa, juba waremalt jeketanud, ja just nüüd näitas ta minu filmis täitsa purjus olewat, sellepärast ei saa teie kõigewähematti kuulda.“

„See ei tee midagi,“ ütles Rihard, „mina soowin paljalt oma sõbra wana truud teenert näha saada.“ Ta lahkus naesterahwaste hulgast ja läks Gotfridiga wäike

maja putkatese poole, mis losi lähedale, puie taha oli ehitatud.

Noor mees näitas temale üht neist majadest, mis peaaegu metslooma loopa jarnane oli ja läks ise ruttu minema.

Härra von Tolumont koputas wäikese lagunud ukse pääle; aga ei saanud mingitki wastust. Nüüd waatas ta aknast sisse ja nägi ühte meest otseti laua pääl lamewat, nagu magajat. Kui ta weel korra tugewaste oli koputanud, astus ta hurtsitusse. Mees ärkas alles siis ülesse, kui ta teda oli raputanud. „Mis te tahate minust jaada?“ hüüdis ta, segaselt enese ümber wahtides, „jätke mind rahule. Minul ei ole kellegiga tegemist ja ei taha ta ühtegi inimest enese juures näha.“

„Oma wana härra, parun Wentzeli sõpra, arwate ometi teiste hulgast wälja, eks ole tõsi?“

Neid sõnu kuuldes kargas Kristohw püsti ja küsis, kohkunult tema otja wahtides: „Kuidas teie tulete selle mõttele, temast rääkida?“ Siis, oma tooli pääle tagasi langedes, kattis ta oma pale mõlemate kätega kinni ja hüüdis: „Weel üks kuriwaim, ohoo; ma tunnen jeda nagu, ma nägin teda fagedaste tema juures!“

„Waigistage ennast, Kristohw,“ ütles wõõras sõbralikult, „mina olen Rihard von Tolumont, teie tunnete mind ometi. Meie oleme üksteist jada korda waremalt näinud, siin ja ka minu lossis. Siis saite minu käest ka mõnegi rubla, kui tema teenistuses olite.“

Wana mees wahtis mõned filmapilgud wõõra otja. „Tolumont,“ ütles ta nagu iseeneses, „ja, ja, ma näen teda praegugi weel. Plus, juur, walge noor mees, ka mitte uhke, wäga auusameelne ja sõbralik. Aga ühel päewal läks ta ära ja ei tulnud enam tagasi, wist on ta surunud.“

„Ei, tema käis reisi pääl on nüüd tagasi, mina ise olen seejama, Kristohw, teie tunnete mind weel, waadake kord minu otja. Mina ei ole teid mitte äraunustanud ja tulen teid edespidi waatama.“

Ta hakkas oma efsitusest aru saama ja läks näost rõõmsamaks. „Jah, härra Rihard, tõesti olete teie ise. Aga, kuidas on see võimalik, et nii kaua aja pärast, nii hirmja sündmuste järele olete kord jälle siin, see on wäga

imelik. Oh mu Jumal!" Jälle pani ta käed filmade ette ja õhtas raskesti.

Rihard oli nende tundmuste üle koguni erutatud, mis temal tõsine südamel kahjatus näitas olevat. „Ma näen, et ma mitte efsinud ei ole,“ ütles Rihard, „see hää mälestus, mis teil oma härra ja tema sõbra vastu alles on, tunnistab teie hääd südant ja ma auustan teid nüüd enam kui iganes enne.“

Waewalt oli ta neid sõnu lõpetanud, kui wana mees tema kallale kargas ja siis kõigest omast jõuust, mida ta temal ei arwanud olewatki, Rihardi kõrist kinni wõttis ja hüüdis: „Sina häbemata, julged mind teotama tulla. Sina oled põrgust saadetud ja tahad mind ära hukata. Kasi tagasi, kust ja oled tulnud.“

Kallale tungimine tuli nii ootamatalt ja ähwardas koguni kardetawaks minna, nii et Rihardil suure waewaga forda läts, oma wastalift tagasi tõrjuda, kes sääl juures walju kisa tõstis.

Sel ajal sai uks kähku lahti lükatud ja sissetulejat nähes taganes Pristohw häbelikult tagasi ja langes seinä äärde maha. Sissetuleja oli Etienne Tagnol, kes selle sündmusele lõppu tegi.

„Mu härra, minul ei olnud mitte nõuu, teile appi tulla, waid selle õnnetuma nõtruksi selgeks tegema, millega teie harjumata olete.“

„Ma tänan teid südamest, mu noor sõber,“ ütles Rihard, „ma pidin tõesti kõik oma jõuu kofku wõtma, et ennaft kaitseada. Aga kust see tuleb, et teie siiatulek nii palju tema pääle mõjus, ta ei julge oma filmigi teie poole ülesse tõsta.“

„See on tõesti imelik, mida ma mitte arusaada ei wõi aga ta kardab mind wäga ja taganeb alati minu eest tagasi, lähidelt, minu pääle ei julge ta mitte waadata,“ wastas Etienne.

Rihard filmitfes weel korra hästi teraselt krahwi armualust ja näitas mõne filmapilgu järele mõtlewat, kui ta preili von Alertwõd preili Matildega wana mehe maja poole nägi tulewat, ja mõlemad mehed tõttasitwad neile vastu. „Mis, Etienne, teie olete ka siin?“ küüsis Matilde imestades.

„Jah,“ rääkis Rihard wahela, „noor härra tuli siis siia, kui mina Kristohwi juures olin.“

„Siis oli teil muidugi julge olet,“ rääkis Isabella wahela, „sest Damree kardab teda ärarääkimata, ainult tema üffi wõib jeda inimest, kelle ees minu depojad koguni wõimetud on, waigistada. Tema loodab kindlaste Etienne abi pääle, sest ta teab, et kui see meie juures on, siis nax niisama waga on kui tallekene.“

„Jah,“ ütles Matilde, „see mõju, mis Etiennele wana mehe kohta on, on tõesti imestamise wäärt.“

„Mina wõin tõepoolest ütelda, tema on magnet, ja kõik, kes temale liginewad, seisawad tema wõimu all,“ ütles Isabella pikkawalt juurde.

„See on härra Tagnoli kohta waga meelitan,“ tähendas Rihard, „ja mina näen jelles kindelt tunnistust tema rohke ja hääde omaduste kohta.“

„Preili Klerwö arwab minu kohta ülearu hästi,“ wastas Etienne wiimaks wiisakalt. „Armastus, mis minu häätegija perekonnast minu wastu saab ülesse näidatud, täidab mind südameliku rõõmuga ja ma katjun kõigiti, neile jeda wäikeste kohuste täitmiste läbi tajuda. See on lihtsalt õige ja kohus.“

„Noor mees rõõmustab mind ifka enam,“ ütles Rihard tasakeste Matildele, kes tema kõrwal käis, „ta on jelles ringkonnas, kus ta praegu elab, palju õppinud.“

„See on temal jündimises päritud,“ wastas Matilde, „ta ei ole ialgi nagu talupoja poeg olnud.“

Preili Klerwö tuli nende juurde. „Nüüd olete küllalt kuulnud ja näinud,“ tähendas ta Rihardile, „et minu demehel iseloomu tundma õppida. Mis tema häätegewa püüdesse puutub, siis lähab ta jelles pea üle piiri.“

„Kui see teie arwamine on,“ wastas Rihard tuimalt, siis wõin ma teile jellepääle ainult tõendada, et kõik mis ma seniajani olen teada saanud, on mulle tõendanud, et trahwi härra kõik furnud moodu orjused, mis mõistus ära keelab, maha on jätnud, et oma kalli südamel soowi jäwale kätä. Selles asjas liginen ka mina temale natuke.“

„Di, ma olen selle üle waga rõõmus, see on ka minu kindel arwamine,“ ütles Isabella.

Rihard naeris selle imeleku naesterahwa tähenduse üle, kes teda nähtawa tahtmisega auustas, mida ta mingil wiisil warjata ei suutnud.

Ü h e k s a s p ä ä t ü k k .

Krahwi härra oli alles jaalis; wõõras leidis teda jäl paater Neutfiga, tema oma poegade ja õepoja Kasper von Bessiga, kes tugew, noor mees, wähe lollaka waatega oli,

„Gotfrid jutustas mulle,“ ütles krahw, „et teie olla Kristohw Damree ära tunnud ja temaga tingimata jutustada tahtnud. Ma olen wäga uudishimulik selle jutuajamise järeldust teada saama.“

„See oli just nõnda, nagu teie poeg ette ütles, temaga ei ole midagi teha, tema on täiesti waimuhaige ja ma kahjatsen, et ma midagi tema käest teada ei saanud.“

„Siiski on tal mõnikord selged filmapilgud, kahju, et teie teda mitte niisugusel korral ei juhtunud leidma, siis oleks ta teile teie sõbra surma üle üksikuid juhtumisi jutustada wõinud.“

„Kas ta siis midagi kindlamat sellest teab?“

„Ja muidugi, tema oli selle üle tunnistaja, tema oli see, kes kohtule sellest teadust andis, iseenehest ei ole ta mitte oma mõistust kaotanud. Kõik see äratas minu näalmehe südames tema wastu kaastundmist, mida ma niisama tõsiselt tema wastu tunnen. Tema jäeb, kõigist rahutustest hoolimata, mis ma tema läbi saan, kuni oma elu otsani minu kaitse all siia lossi juurde elama, kus ta suurema jao omaist eluaastadest juba ongi mööda saatnud ja millega mingi jala sibe teda näitab ühendawat. Oma perekonna päälerühumisele järele andes, olen ma temale mitmed korrad koguni kasulikka tingimisi pakkunud, et ta siit ära lähaks, aga kõik asjata, ta lükkas kõik tagasi. See on suur lugupidamise tundmus, mida minagi tema juures auustan.“

„Igaüks piab temast niisugust olekut kiitma,“ ütles wõõras, „aga see on kahjatseja, et ta enamiste mõistuse puuduses on, tema jutustused oleks minule wäga palju wäärt olewat.“

Jutu ajamine sai selleläbi, et jõök walmis olla, ta ristatud. — Pääle sõõgi läks wana kaplan, pääwalu pärast

wabandades, oma tupp, kuna järele jäänud seltskond en-
nast mitmesuguste mängudega lõbustas, kuni kella üheksa-
fani, ja siis kõik magama läksivad. Mingil tingimistel ei
jaanud üle kella üheksama ülewel oldud, see oli juba wana
pruuk, mis sel ajal, nii kui igal pool mõistates, ka Koshiris
walitjes.

Härra von Tolumont jäi Etiennega, kellele ta märku
oli annud, üksi ülesse. „Noor sõber,“ ütles ta, „ma ei
tahaks mingil teel harjunud maja korda rikkuda, kui mul
mitte hädaste tarwis ei oleks olewat, natuke jalutama
minna, enne kui ma woodisje heidan. Kuu paistab selgesti
ja nüüd on ilus jalutada.“

„Di, midagi ei ole lihtsamat kui see, ma näitan
teile ühe iseäralise ukse, kust wälja minna wõite.“

„Wäga häa, aga ma soowiksin et teie minuga ühes
tulete, mul on teiega iseäranis rääkida.“

„Wäga häameelega täidan teie soowi,“ wastas noor
mees kähku.

Etienne Tagnol wöttis lambi ja läks Rihardi ees
kitsa wäljakäigu juurde. „Palun, olge ettewaatlik,“ ütles
Etienne siin on kitsas trepp, umbes 30 astmega.“

„Ah, ma tunnen jeda juba, ma olin umbes 20 aas-
tane, kus ma jagedaste jeda mööda käisin kui oma sõbraga
hilja kodu tulin ja tema wana ema mitte äratada ei
tahtnud.“

Nad seifid nüüd selle raske ukse juures, mida Etienne
ühe wedru pääle surumise läbi lahti tegi. Enne kui nad
wälja läksid, pani Etienne lambi wäikesesse seinä kappi (auku).

Mäe kingu otja jõudes, jäi Rihard seisma ja juhtis
oma saatja waadet Kristohwi maja poole.

„Onnetu on teiste lossi elanikude hulgaft wälja ar-
wata, tema juures on tuli alles ülewel.“

„Wõiks arwata, aga see on kuuwalgus, mis afna
ruutude läbi tagasi paistab; Kristohw magab juba mõned
tunnid,“ arwas Etienne.

Öö oli wäga ilus, tuul mahe, mis ka kõrgemates
kohtadeski läbi ei puhunud.

Wõõras sammus aiamaja poole, mis paksu männiku
taga, üksikus kohas, ja lossist kaunis kaugel seisis, ja just
tarwiliku asjade jutustamiseks kohane oli.

„Istume siia ja jutustame,“ ütles Rihard, „ühtlasi pian ma teile alguses tõendama, et ma asjaolude pärast teie üle väga rõõmustan, mida ma täna veel mitte lähemalt arajelelada ei või. Minu südames on tõsine teie poole hoidmine tekkinud ja soovitsin teie käest selle kohta midagist järele küsida, mida ma teid tõetruult vastata palun.“

„Selle pääle võite julge olla,“ vastas Etienne „paater Neutzi on meile alati ütelnud, et elu tõtt piab kullaga võrdlema, mida mitte käest ära anda ei tohi. Walelik rikub rahwa hää usalduse.“

„Need sõnad näitawad sügawasfe teie südamesfe kirjutatud olewat, nii et teie neid ka oma mõistusesse olete surunud. — Ma tahtsin teie käest küsida: Mina tunnen teie wanemate seisukorda väga selgesti, ma tean, et teie krahwile vähematti tähtsat teinud ei ole, mis teda tänu pärast kohustanud oleks jeda tegema. Ühel päewal laskis ta teid lossi kutsuda, teid sai tema perekonda vastu wõetud ja tema, ja tema õpepegadega ühte wiisi ülesse kaswatatud. Kas krahwi lahtus ei ole teile, nüüd, kus teie selles wanaduses olete, kus järele mõtelda võite, ilmasti mitte kui ülemääraline ette tulnud?“

„Ei, ma piaksin tänamata olema, kui ma selle kohta mingit tahtlust püüaksin kaswatada, ma tahan ikka parem jeda tema juure, aumeele teoks pidada.“

„Teie wastus kinnitab minu häd arwamist, mis mul teie vastu on. Ma ei taha selle asja kohta mitte enam edasi rääkida, waid sooviks midagi muud teada saada, kas teie tunnete ennast jellest seisukohast waadates täiesti õnneliku olewat ja ei taha jeda mitte muuta?“

„Sarnase soowi kohta ei ole minul vähematti põhjust; minu häategija paneks jeda imeks ja tunneks ennast jeeläbi haawatud olema. Minult tema wõimuses seisab, minu saatuse üle otjustada.“

„Muidugi mõista armastab krahw teid väga, aga kas teiste perekonna liigetega on lugu ka niisama? Kas nende huigas ei ole mitte mõni, kellele teie seftimine wastumeelt on?“

Oleks Rihard jellel filmapilgul oma seattja nägu näha wõinud, siis oleks ta selle hätilist punastamist ja

suurt kohmetust küll märkada võinud. Natuke aja pärast ütles ta kahjatsewa häälega:

„Teie teate minu õiglase oleku väga kõwa kaalu pääle. Koigist püüetest hoolimata ei ole minul mitte korda läinud, preili von Klerwö ja Kasper von Bessi lahkuft ära teenida, aga kuidas nende perekondlikud sidemed seisawad, ei ole minu asi, maitsewad aga niisama kui minagi, krahwi härra lahkuft. Onneks on mul aga seegi korda läinud, krahwi härra ja tema laste poolt armastust leida.“

„Kas tunnete siis krahwi poegade poolt ereise vastu tõesti lugupidamist?“

„Mul ei ole vähematti põhjust, selle üle kahkleda.“

„Wäga hää, aga teie piate ometi ka tulewiku pääle mõtlma. Krahw ei jäta omast warandusest teile tõesti mitte midagi pärandada. Kas olete ka wahest selle pääle mõtelnud, omale mingit ametit walida ja misfugune teile kõigeenam meeldib?“

„Ja, selle üle olen ma sagedaste järele mõtelnud. Ma olen terve ja raske tööga harjunud ja tahan wäetee-nistusesse astuda. Alam seisus ei takista Austria sõja-wäes midagi. Näituseks oli Jaan Beck niisama kui minagi waeste wanemate laps ja oli pärast Saksenburgi krahwtonna feldmarshall ja kuberner.“

Mida kauem ta Etienne juttu kuulas, seda enam kaswas Rihardi lugupidamine, mida Etienne waade ja isearanis tema hääle mõnu, tema sees elule äratas.

Nüüd ütles ta wälja, mis ta pikalise järelemõtlemise järele arwanud oli. „Mina olen rikas, ja kaunis elatanud, ja nii kui ma mäletada võin, ei ole mul ühtegi sugulast enam, ma olen wiimane oma nime kandjatest. Ma soowiksin teid oma kasupojaks wõtta, kas olete sellega nõuus?“

Südamest liigutatud wõttis ta noore mehe kätest finni ja tõmbas teda hellalt oma rinnale.

See wastas, niisama ümbert kaela finni hakkamisega:

„Teie heldus teeb mind õnnelikuks ja uhteks ja täidab minu südant rõõmuga, minul on, nagu näeksin ma seda kõik unes, siiski andke andeks, et ma nüüd weel mitte oma tänu teile avaldada ei wõi.“

„Aga eks ole tõsi, teie wõtate minu ettepaneku vastu?“

„Ma teeksin seda häämeelega, aga ma pian selle juures eite krahwi pääle mötlemä, tema, kes jeniäjani nii armulikult minu eest on hoolitsemud, wõib selle üle nüüd ka otstustada.“

„Kas siis tahate seda otstuse andmist tema hooletks jätta?“

„Jah, sest teda tunnen ma pääle Jumala selle olewat, kellel minu üle midagi ütelda on.“

Siis kanname hommen hommiku oma asja tema ette, ma ei tahkle mitte, et ta sellega nõuus ei ole. — Aga mikspärast wihastab preili Hjabella teie üle?“

Sellest on umbes pool aastat tagasi, enne oli ta minu wastu koguni lahke. Ma näitasin tema arwates rumalust ülesse, mida ta minule mitte andeks anda ei wõi. Mii kui teie juba isegi tähele olete pannud, ta ei ole mitte enam noor, tahab aga, et teda nooreks piaks peetama. Ühel päewal jutustas ta mitmete härrade juures olekul omaast perekonnast. Tema kaswataja oli ühe härra von Borshaidile kihlatud, kes õhtul enne pulmapäewa jahi pääl oma sõbradest oli maha lastud. Ma olin juhtumise kaupa seda lugu kuulnud ja teadsin weel väga selgesti, mil aastal see oli olnud. Ma rääkisin wälja, et see 37 aasta eest oli, mis pääle ta koguni wihastelt minu pääle wahtis, millest ma see kord mitte aru ei saanud.“

Rihard naeris seda seletust kuuldes ja küsis: „Miska olete siis härra Kasper von Bessi haawanud?“

„Mispärast tema pahane on, seda ei tea ma isegi, eht ma küll kõigesuurema hoolega olen püüdnud, otsekohene ja sõbralik tema wastu olla. Krahwi härra sai sellest ka aru ja palus, seda asja sugugi mitte tähele panna. Tema wend, keda ta minu wastu ülesse häsfitas, on alles väga noor, ja läks mõne päewa eest Püha Hubertuse kloostriisse mungaks.“

„Ma olen tähele pannud, et preili Matilde preili Hjabella tundmusi teie wastu, mitte ei kiida.“

„Preili Matilde on niisama hää kui õige,“ wastas Etienne otsekoheselt, ja nagu tahtis ta juttu teiste asjade poole pöördä, rääkis ta edasi:

„See on wõimata, igaihe meelepärast olla, selle-

pärast piab nõnda elama, kuidas jüdame tunnistus ja digus seda nõuawad.“

Rihard oli wahel ajal kogemata ümber pöörund ja wahtis jälle Kristohwi maja poole.

„Ma ei ole waremalt mitte ekfinud,“ ütles ta, „see ei olnud mitte kuuwalgus mis aknast paistis, nii kuidas teie arwafite, waadake nüüd, kuu on praegu paksu pilwe taha läinud ja walguje kuma paistab ikkagi selgesti läbi akna. See on koguni iseäralik, nüüd pääle kella kümne.“

„Teil on õigus,“ ütles Etienne, „nüüd saan ka mina aru, et tema lamp alles põleb, mis mind niifama kui teidki imestama paneb. Mis sellest siis oleks, kui meie sinna lähaks, ehk on Kristohw haigeks jäänud.“

„Seda teeme,“ wastas Rihard ja nad läksiwad tema maja poole.

K ü m n e s p ä ä t ü k k .

Kui nad sellest mitte enam kaugel ei olnud, nähti Rihard järele mõtlewat ja ütles Etiennele: „See wõib wõimalik olla, et ma teda nüüd targa ja mõistliku leiian, aga et ta ka selleks jääks, ei tohi ta teid mitte näha. Ma palun, oodake siin, ma tulen warsti tagasi.“

Noor mees lastis ilma sõna wastu rääkimata puu najale, kuna Rihard tajafesti wäikele majakelele ligines. Ta kofitus ära, kui nägi, et Kristohw mitte ükfinda ei olnud, keegi wõõras istus tema kõrwal tule ääres, kuhu mõned puualud olid pääle pandud. Et mõlemate seljad tema poole olid, ei wõinud ta wõõra nägu mitte näha, fiiski oli see tema meelest koguni imelik, et Kristohwil weel nii hilja wõõras oli, kes, parema käega laua najale tuetades, temaga elawalt juttu näitas puhuwat.

Mis need mõlemad mehed jutustafiwad, ei wõinud ta aru saada, jefst paljas jutu kuma kostis tema kõrwu.

Warsti pööris wõõras ümber ja joi klaasist, mis laua pääl seifis, nii et Rihard tema nägu selgeste näha wõis. „Seesama ta on,“ ütles ta iseeneses, „ja nii hilja wõsi, see piab tõesti salaja asi olema.“

Ta mõtles weel natuke aega ja läks Etienne juurde tagasi.

„Armas noor sõber, Kristohw on allas üleweel ja

näitab koguni mõistlik olewat. Praegune filmapilt on kohane, temaga rääkida. Teie teate, ma soovin häämeelega palju tema käest järele pärida, mis minule väga tähtjas on. Ma jäen üksi siia, teie olge hää ja minge puhkama. Teie wanune tahab alles palju magada."

Kui Etienne ära läks, rääkis Rihard iseeneses: Nõnda on parem, ja tema abi ei tarwita ma mitte, aga tema ligiolek võiks mulle halba teha. Kui ma tõesti midagi teada võiksin saada, siis on parem, et ma üksi olen."

Uuesti wähtis ta hütikesesse ja tundis ära, et wõd-ras, kes sääl istus, tõesti „Walge-hobuse" wõdrastemaja peremees Hendrik Stoffel oli, ja kes tema nime nimetas.

Et ta weel effida võiks, selle kohta kadus iga wähem kui tahtlus ära. Kristohw nihutas oma tooli afna lähemale ja ütles: „Kui härra von Tolumont tõesti jellepärast piaks olema tulnud, siis ütlen ma sinule sellega, et ja minu päale mitte enam loota ei wõi. Aga ma ei usu siiski mitte, sest sellest on juba väga palju aega mööda, ja kui ta jeda järele uurida oleks tahtnud, oleks ta jeda ammu waremalt teha wõinud."

„Kumal, ma olen julle juba waremalt ütelnud, et ta wäljamaal elas. Ma tean kindlaste, et ta jeda asja uurib, jeda kuulsin ma juba eile õhtu tema enese suust ja et ta uuesti minu juurde tagasi lubas tulla, on weel kindlam tõendus."

„Olgu kuidas tahte," wastas Kristohw, „minu pärast poodagu mind ülesse."

„Et ja omaast elust enam wähematki ei küsi, sellest saan ma aru, aga minuga on asi koguni teiseti."

Damree nägu hakkas aegamööda niisamajugujeks muutuma, kui see Rihardi sünnatuleku korral oli. Näkki kargas ta maast ülesse ja tormas oma jeltfiliise kallale, kes temale jarnasel juhtumisel püstoli wastu firutas. Selle päale taganes wana mees wäriwedes tagasi. „Armetu, sina tahad mind tappa, ja oled sellega walmis, aga Kristohwi ei jõua ja mitte enam effitada. Mina armastan jeda wõdrast, sest et ta alati minu wastu armuline on olnud, ja ei kardata teda mitte. Kui mind piaks ta ülespoodama, jeda parem."

„Mina lähan nüüd küll ära," ütles Stoffel, „aga

kui ja targaks magad, kahjatjed oma narrust. Oleks ma tahtnud, siis ei oleks ja nüüd enam elavate kirjas olnud, aga nii kui ja tead, olen ma sinu vastu hää, ja hoian wäga sinu poole.“

Ta andis pudeli Damree kätte, mis ta omast taskust wöttis, kes jeda ruttu oma juu juurde upitas ja häämeelega selle sifu maitstes. — Stoffel wöttis kepi ja mütti ja läks minema. Rihard läks atna juurest ruttu eemale, kus temal korda oli läinud, selle juhtumise tunnistaja olla ja nägi Stoffelt peagi wärawast wälja minewat, mis harilikult ööd ja päewad lahti seisfis. Riipea kui see kadunud oli, tahtis Rihard salaja järele waadata, mis onni keses edasi sünnib. Ta oleks häämeelega wana mehe seletust kuulda tahtnud, pidi aga täna palja nägemisega leppima, sest tuli oli juba kustutatud ja majas walitses rahu, mis tunnistust andis, et Kristohw magama oli heitnud.

Kui ta nüüd lossi poole tagasi sammus, oli tema filmis, nagu oleks teine poolne lossi ots tulega walgustatud olnud, siiski pidas ta jeda, et ta enam midagi ei näinud, filma wiirastujeks.

„Need tunnid ei olnud mitte asjata mööda jaadetud,“ rääkis ta isenees, lossi astudes, „need mehed teadwad mõlemad Wentzeli jurmast ja peremees kardab asja awalikuks tulekut ja tahab minust lahti jaada. Mina olen saatusse üle tänulik, et see mind eile nii nähtawaste kaitstes ja loodan ta edespidigi weel selle abi pääle, mida ma nii wäga oma ülesande arutamise juures tarwitan, mis mulle nii ootamatast ette on tulnud.“

Sellel ööl ei saanud Rihard von Tolumant filmagi kinni, sest õhtused ja eile õhtused sündmused liikusiwad wahetpidamata tema meeles. Küll oli tal oma pika reisi pääl mitmesugusid juhtumisi ette tulnud, ta oli ta waremäl ajal palju imelikka ja kohutawaid lugusid lugenud, aga sellejarnast, mis ta wiimase 24 tunni sees näinud ja kuulnud oli, näitas temal kõigist endistest ületäiwat. Rahulise jüdamega oli ta omast kodust lahkunud, et oma wana sõpra waatama minna, jääb jai ta tee pääl tema surma sõnumid kuulda, tema oma elu oli häda ohus olnud ja see, mis ta kogemata wiisil kuulda jai, tõendas

temale et siin suur saladusline, kawalaste wäljandeldud kuritöö äratehtud oli.

„Sügiline hommiku päike saatis waewalt omad esimesed kiired läbi atna sisse, kui meie kangelane juba ülesse tõusis ja õhtul Etienne'ist näidatud uksest aida läks. Natuke aja pärast nägi ta omaks juureks inestuseks krahwi kasupoega, ühes kaplaniga tulewat. Wiimane, lahke ja targa näoga wana mees, teretas külalist sõbralikult.

„Teie olete aga warane ülesse tõusma, ja armastate enne pruukosti wärskte hommikuse õhu sees jalutamas käia, nõndasama kui Etienne ja mina; meil on häämeel teid siin eest leida.“

„Praegu tuleb mul meelde, mis ma eile silmasti, et krahw lossile uue jaku otja on ehitanud,“ ütles Richard natuke aja pärast.

„Seda oli wäga hädaste tarwis, sest et lossist praegu ainult üks oja pruugitaw on, kuna torni pool täitsa tühi seisab,“ wastas kaplan.

„Ma panen jeda imeks, et just kõige ilusamad ruumid tühjad peetakse. Kas ma ei tohiks jelle põhjust teada saada?“

„Teie wiite mind oma küsimistega kardetatwasse oletusse, sest krahwi härra ei armasta mitte, et niisuguste asjade üle räägitakse. Mina ise olen aastate kaupa katjunud, neid kartusi, mis mina mõistmata ja ilma põhjusteta tunnen olewat, ära kaotada, aga kõik asjata. Minu katsetest hoolimata on torni pool imelikult kuulduste ja nähtuste pärast ikkagi tühjaks jäänud, mis juba sellest ajast tühi olla, kui härra von Widenfeld siin lossis elas. Tõsi on, et siin kurwad asjad on sündinud, mis aga hiiski loomulikud oliwad. Mina oleks jelle punktile ammugi selgust otsinud, kui krahwi härra mitte jelle wastu ei oleks seisnud, ja nõnda pidin mina oma soowile järele andma. Nii on siis torni poolne jagu lossist täiesti lahutatud, mida uuesti juurde ehitatud pool selgeste tunnistada võib.“

„Mina püüan tõendama, et siin üks sündmus teist äratub. Gile õhtust jaadik olen ma jägedaste enese käest pidanud küsima, kas see kõik ilmfi wõi unes on? Siiski on asi olemas, mille üle ma igatsusega selgetust tahaksin saada, aga jenijani ei ole ma wähematki teada saanud, sest et

igamees, sellest väetimaist, kõrwale hoiab. Asja põhjus on minu sõbra surm. Krahwi üteluse järele oleks ma Damree pääle loota wõinud, kardan aga, et tema käest midagi teada ei saa.“

„Kas te on muidugi raske, aga mina tahan teile siiski jutustada, mis ma tema käest kuulda olen saanud,“ ütles kaplan.

„Selle üle rõõmustan ma väga,“ wastas Richard, „teistele wõib see asi ei tea kui wana olla, aga mind huvitab ta siiski väga, nii kuidas teie isegi arwata wõite. Mul oleks väga kahju olewat, kui ma ilma mingisuguse teaduseta piakfin kodu tagasi pöörma.“

Üksteistkümmes p ä ä t ü k k.

„Koshiri parun Wentzel, endine losji omanik,“ algas kaplan, „oli poolteise aasta eest preiki von Fransejega abielusse heitnud, kui tema ühe oma sõbra poolt, kes Korneli-Münsteri kloostris elas, palutud sai, sinna sõitma. Munk oli juure päranduse pärinud ja soowis selle üle paruniga läbirääkida. Ehk küll taline aeg, ja teed pikema sõidu tarwis väga halwas korras olid, ei wiitunud parun siiski mitte teerõiji koha ette wõtmaist. Nii sõitis ta kutsjari ja tuapõiji Kristohw Damree jeltjis ära. Tema wiibis natuke kauem kui nädal aega Korneli-Münsteri kloostris ja sõitis ühel laubajel päewal pääle lõunat koju poole tagasi, selle mõttega, et Miksi kirikumõisas, kust ta mööda sõitis, öömajale tahtis jääda. Mõlemate kottade wahel seisab kitsas, ükfil org. Parun oli oma jungalaste käest juure summa raha saanud, mis mitmejuguuste, juuremalt jaolt häätegewate otstarbede pääle pidi tarwitatud jaama. Ja mis siis?“

Sellest teatakse väga wähe. Waewalt oli paruni töld orgu jõudnud, kui korraga neli riietesse linni kaetud fogu tee pääle ette tuliwad, kaks hobuseid linni pidasiwad, kuna teised kaks tõlla jaluse pääle kargasiwad ja reisiija käest fogu raha summa nõudsiwad, mis tal ligi oli. Teie teate paremine kui mina, kui julge ja ilmatartmata parun oli. Mewõimu eest taganemise asemel, kellede wastu ta ennast ainu üksi kaitsema pidi, sellepärast et kutsjaril ja

Kristohwil vähematti sõjariista ligi ei olnud, otjustas ta, röövlite nõudmisi mitte täita. Tema tõmbas kumbakisise kätte püstoli ja andis tuld, üks neist kahest mehest langes maha, aga nüüd tulid need, kes hobusid kinni hoidfiwad, oma jeltfilistele appi, kes, paruni mööda lastud pauku wastates temal parema käewarre puruks lastfiwad. Mis pärast sündis, ei wõi ma teile mitte lähemalt jutustada. Kristohw teatas mulle weel nii palju, et parun ja kutsjar tapetud said ja tema ise, pääle jelle kui ta küll wahwaste wastu oli pannud, kinni siotud, peksetud ja ühte wäikelesse hurtsikusse weetud saanud, mis kejet metsa seisnud. Säääl päästetud tema filmad lahti, tema esimene waade juhtunud furnukehade pääle. Kui ta wälja waatanud, näinud ta, et kaks meest hauda kaewanud. Warsti selle pääle pannud nad mõlema furnud, üksteise kõrwale, sinna sisse, ajanud mulla pääle ja katnud hauda aseme muruga kinni.

Ma wäriken praegugi weel, kui ma selle pääle mõtlen, kui Kristohw jeda mulle jutustas. Küll wõis ta seeford kannatada. Ta mõtles selle üle järele, mis nüüd temast pidi saama ja katfus oma mõtteid waigistada, ehk temale ka jeesama jaatus osaks saab kui tema jeltfimeestelegi. Siis näinud ta enese kõrwal tooli pääl ühte nuga seiswat, mida ta juure waewaga kätte saanud. Tal läinud forda, oma kõiðikuid, milledega ta kinni siotud olnud, katti lõigata, ja nõnda olnud ta prii, aga kuidas ära põgeneda? Rööwlið olnud alles wäljas ja tülitfenud ifekesis, nõnda olnud wõimata, läbi ufje wälja põgeneda. Selle pääle leidnud ta wäikese redeli, mida mööda ta pööningule pääsenud ja saanud nõnda läbi katuse akna põgenema. Warsti selle järele kuulnud ta hüüde häält: „See on ärapõgenenud, kuhu wõis ta jääda?“ — Et selle wahke sees pimedaks oli läinud ja mets ka wäga paks olnud, peitnud ta ennast rägastikkusse ära, kuni ta aru saanud, et tema tagaajajad teda teisele poole otsima läinud. Ta hakkanud jookfma. Mets oli otsata suur, öö pime ja külm. Lõõtfutades ja furnu wäfinult jõudnud ta päikese tõufu ajal närustes riietes ühte külasse, kus ta kuulda sai, et ta 7 kuni 8 penikoormat kureitöö kohast kangel olnud. Mis pidi ta tegema? Kas Korneli-Münftrisse tagasi pöörema ja kohtule kureitegu ülesse andma, wõi Rosfhiri lossi tõttama

ja seda asja õnnetuma perekonna hooleks jätma? Ta jäi efimeise mõtte juurde.

Lurimine algas, ei tulnud aga ühtigi wälja, mingi tõendus ei juhatanud kurtöö koha pääle, wähematki jälge ei olnud mõrtsukatest leida ja see ei olnud ühes niifuguses kohas, kus mitmed penikoormad ümberringi paksu met-saga kaetud on, mitte imestada.

Selle waheaja sees ruttas paater Anitsi, teie sõbra sugulane, furnu lesele kõige suurema ettewaatusjega hirmust sündmust teadustama. Teda oli saatmas härra von Widenfeld, paruni nõbu, kes Niksi juures Tserlichi lossis elas.“

Rihard oli kaplani jutustuse ajal mitu korda pääd raputanud, nüüd taikistas ta selle juttu. „Ja kas kohus täiesti nii wõimetu oli ja ei ole, Kristohwi ütelnuste pääle põhjendades, mitte wähemalt seda kohtagi leida wõinud, kuhu furnutehad maetud jaiwad?“

„Ei, ja see oli, nagu ma teile juba ütlesin, ka tõesti wäga raske.“

„Palun, rääkige edasi, ma olen wäga himukas selle tumeda sündmuse lõppu ära kuulatama, millesse ma Jumala abiga mõnda selgust tuua loodan.“

Kaplan rääkis edasi: „Reiist kohutawalt juhtumistest ei ole mitte enam tarwis teile jutustada, mis Koshiri lossis sündiswad, kui paruni proua oma palawalt armastatud abikaasa surmast teateid jai, kes temast nii elurõõmsalt ja tertwelt lahkunud oli ja selle järele jäänud raha summa mitte enam matuse kuludekski ei oles ulatanud. Paruni surm äratas igal pool elawat osawõtmiist, osalt selle suure saladuse, osalt aga ka sellepärast, et parun igahähe ees wäga armastatud ja lugupeetud mees oli.

Paruni proua läks kurbastuse pärast meelest jega-fets ja mingi asi ei wõinud teda rahustada. Et ta juba warakult waejeks lapsjeks oli jäänud, ei olnud tal enam ühtegi sugulast. Üks wana koolipreili, kes teda kaswata-nud, elas tema juures, aga oma suure wanaduse pärast ei wõinud ta temale mitte enam palju lõbustujeks olla.

Härra von Widenfeld, kes paater Anitsiga ühes oli tulnud, leina sõnumid kätte tooma, läks warji pääle selle jälle ära, mis kedagit imestama ei sündinud. Tema oli

waremalt preili von Franeseja kihlatud olnud, mis selle põhjusiks oli, et tema ja nende mõlemate abikaasade vahel ilmasi sõbralikku läbikäimist ei olnud. Sellegipärast näitas ta õiget kaastundmust üles ja tegi kõik, et oma abita nõbu naese walu vähendada ja tema asju talitada.

Ta otsis temale ühe wiisaka, hää loomuga naesterahtwa selfiliseks, kes oma lahke oleku läbi peagi paruni proua usalduse ära teenis, sest et selle selflik olek temale rahu ja troosti tõi. Onnetuma lese terwis oli wiimase aja erutuste läbi palju kannatanud, ja preili Pelasie, nõnda oli tema selfilise nimi, temale seletas, mõneks ajaks ära eemale minna, sest et siinjed walusjad mälestused tema terwijele ainult kahju teewad. Härra von Widenfeld, kes mõned korrad ette rääkis, oli sellesamas mõttes ja et tal enesel ka igatsus oli, kuhugile teise kohta minna, walis ta oma kaswu paiga, Franese lossi selleks.

Rõshiri lossis ei saadud teda mitte enam näha, sellegipärast ei ole tema surma põhjused minule ka mitte teada. Kats kund pääle tema äraõitu oli kuulda, et tema oma abikaasale olla järele läinud ja tema poeg, kes temale oli kingitud, ainult mõned päewad pääle oma ema surma olla elanud. Nii kui juba teate, wõttis härra von Widenfeld, kui ainuke pärija, Rõshiri lossi omale ja müüis selle warji oma näälmehele ära, kelle lossi sõja ajal ära sai häwitatud.“

„Ma tänan teid teie seletuste eest,“ ütles Rihard. Kui iganes wõimalik piaks olema, tahaksin ma weel kord Kristohwiga selle üle rääkida. Mis teie arvate, kas ma wõiksin Franese lossis weel inimesi leida, kellede käest ma paruni proua ja tema lapse surma üle selgemaid teateid wõiksin saada?“

„Seda ei wõi ma teile mitte ütelda,“ wastas kaplan.

Lossi õues helises hommikune sõõgi kell ja kõik kolm meest ruttasiwad pruutostile lossi tagasi, kus nad terve perekonna sõõgi jaalis ees leidsiwad. Rihard tundis kohe preili Jhabella rõõmust olekut ja sõbralikku waadet, millega ta teda enese kõrwale palus. Ta nägi ka, et preili Matilde Stienne wastu suurt lahkust näitas ja krahwi depoeg selle wastu waenulikkude olekut awaldas. Rihard oli esimese kokkujuhumise juures, Kasperiga, selle suurt põlgatust

Stienne wastu tunnud, mis jutuajamise juureski ei wähenenud. Ka kohutas see teda, et Gotfrid jagedaste oma mõtetega oma tädi poja poole hoidis, mis jeda hääd arwamist, mis tal enne tema wastu oli, palju wähenendas. Ta ütles iseeneses, et noore krahwi rahulise wälimise kaju all juur kättemaksimise wiha warjul oli, mis üksford tõesti noort sõpra saab haawama.

Pääle priiukosti palus Rihard krahwi iseäralise wäguise jutuajamisele, kus ta oma nõuu, Stiennet kasupojaks wõtta ja jeda juttu, mis tal eile temaga ees oli olnud, awalbada tahtis. Ehk ta oma mõtteid küll koguni ette waatlikult awaldas ja see kogunigi mitte krahwi õrna tundmust rikkuda ei wõinud, siiski wõttis ta jeda ettepanekut nii külmalt ja põlgawalt wastu, kus juures tema nägu rahutumalt olekut awaldas, ehk ta ise küll wiisakalt wastas:

„Ma tänan teid, härra von Dolumont, selle kaas-tundmuse eest, mis teie minu kasupoja wastu awaldate, see näitab minule, et mina mitte ainuke ei ole, kes Stienne wäärtust ära tunneb. Wastus, mis ta teile andis, räägib küllalt tema eest. Tema pani selles asjas tõesti raste kohuse minu pääle, selles, et ta enese üle otjustamise minu hooletks jätab. Et kõiki täiesti läbi mõelda, palume teid selles asjas wähemalt pool aastat aega anda. Selle aja sees wõite nii mõnegi tõsi ja tarwiliku asja üle selgusele jõuda, mis kasulapselks wõtmine nõuab. Wuidugi hää on, kui teie jeda weel paremine tundma õpite, jeda teie oma pojaks tahate wõtta.“

„Selle hää nõuu wastu ei taha ma midagi rääkida,“ ütles Rihard, „selles on tarkus ja ettewaatus koos. Siiski loodan mina, et Stienne ühe aja sellest ajast minu juures wõiks elada, mida teie ka lubada wõiksite.“

Krahwi härra näitas filmapilge kahtlane olewat ja wastas siis: „Teie piaksite ühele wanamehele, nagu mina olen, juba tema isemeeljust wabandama, ma arwan, teie wõite Stienne armastuse pärast julge olla, ka siis kui ta selle aja kõik meie juures mööda jaadaks. Siiski palun ma teid tungiwalt, nii jagedaste kui see teil wõimalik on, jia tulla; meie wahet on paljalt 10 penikoormat maad ja mingi asi ei pia teid kodus kinni. Ma olen walmis,

teid jägedaste siia kutsuma ja loodan, et teie minu ettevõttega ühes nõuus olete."

Rihard avaldas oma rahulolemist ja krahv helistas teenert, kellele ta käsku andis, Etienne Dagnoli oma juurde kutsuda, kes warssi tuppa tuli. Kui krahv temale jeda asja teada andis, nägi Rihard oma noore sõbra näost täielikku rahulolemist, kas jelle üle, et ta tema kasulapsiks saab, ehk et ta veel pool aastat aega lossi elama võib jääda, ei wõinud ta mitte teada.

Enne oma ära sõitu tahtis ta veel kord Kristohwi näha saada ja temale ütelda, et ta tema juttu Stoffeliga oli kuulnud, võib olla, ehk lähab tal jelle läbi korda, teda tunnistama sundida. Wäikeje hürtsiku juurde jõudes leidis ta oma pahanduseks ukse lukus olewat. Kärneri käest sai ta kuulda, et Damree juba hommiku wara ära olla läinud, ja Stoffeli juures lõunat süüa. See teadus rahustas Rihardi, sest tal oli ilma jelletagi mõte, juhtumiste huwituse pärast, veel kord wõdrastemajas sellest juttu teha, ja rõõmustas jelle üle, misjuguft nagu pidi küll abieliu paar tema sinna tulekul tegema.

Kui ta härra von Halembrai juurde läks, teda jumalaga jätma, leidis ta teda oma terve perega eest. Kõik palusid teda, veel kauemaks jääma ja nõnda pidi ta wiimaks lubama, vähemalt üks kord kuus oma uusi sõpru vaatamas käia.

Isabella saatis teda kõikide teiste seltsis, krahw üksi wälja arwatud, kuni mäe seljakuni ja ütles siis õhates: "Jumal on helde ja karistaja."

"Mitsipärast?" küsis Rihard.

Wastuse andmiseks pani ta ühe käe oma juu ja teise südamele pääle.

Seda tõendust tundis jee, kellel jee arusaadaw oli, et tal siin hirmsa sündmustega wõidelda tuli, mis tal wastu tahtmist olid.

Rihard, kes parem üksi tahtis sõita, nägi poisssi oma hobusega veel kaks teist hobust ette toowat, kus Etienne ja Gotfrid teda saata tahtsiwad. Ta ei wõinud jeda tähelepanemist mitte enam warjata, waid jäi jelle juurde, et nad lähema küla juurest pidid tagasi pööрма.

Üleüldise jutuaajamise järele lahkusiwad mõlemad noo-

red inimesed oma külalisest. Etienne, kes teda ilma wä-
hema kui sõjariistata teadis olewat, ardis temale ühe püs-
toli, kus juures ta jeda wanajõna meelde tuletas, et „pa-
rem ette waadata, kui pärast kahju kannata.“

Kaksteiskümnes päätlükk.

Reisija sõitis nüüd üfsinda oma teed edasi, nii kui
ta jeda esimene kordki teinud oli ja jõudis poole tunni
pärast wõdlastemajasje. Proua Stoffel teretas teda wiil-
sajalt kui weel iganes wõimalik oli ja küsis tema wastu-
wõtmiise üle lossis, mis pääle ta wastas, et temal jäl
wäga lõbus olla olnud ja loota warfi jälle tagasi tulla.

Pääle selle, kui ta oma hobuse seina külles olewa rõnga
külge finni oli sidunud, läks ta tuppa. Proua tõi temale
pudeli liikeri ette, mida ta mitte ei arwanud juua, ja se-
letas Rihardi küsimise pääle, et tema mees olla naabri
külhasje laadale läinud.

„Kas Kristohw Damree temaga ühes läks? Ta on
täna juba õige wara siia tulnud,“ ütles Rihard.

„So, siis teate teie jeda ka?“ wastas proua Stoffel.

„Ja, ta tuli kahe tunni eest, minu mees oli juba ära
sõitnud. Kus ta nüüd on, ei tea ma mitte. Ta soowis
pijut nappi ja sai jeda minu käest; ta saab hääd painkat,
wõib jellepärast ka wõtta ja maksab kopika päält. Minul
oli aias tegemist ja kuulin oma tüdrukü käest, et ta jälle
ära läinud. Wõib olla, puhkab ta kufagil.“

Rihard tegi jälle minekut ja sõitis Peeter Sarpai
juurde, keda ta niisama terwitada tahtis. Talupoeg oli
oma lastega tööle läinud ja tema naesterahwas oli üf-
sinda kodus. Wõdlast nähes hüüdis ta rõõmu pärast:
„Kui õnnelik ma olen, et ma teid terve ja alles näen ole-
wat. Minu mees oli teie pärast juures mures. Kas teie
Stoffeli juures wõd magasite?“

„Ja muidugi, armuline proua, teie wõifite mulle
juurt meelehääd teha, kui selle kartuse põhjusti ära seletasite.“

„Minu mees, Peeter, on mees, kes mitte palju ei
räägi, aga siiski teab, mis ta räägib. Kui ta teie ettemõtet
mitte ei soowinud, siis oli tal jelleks oma hää põhjus.“

„Ütelge mulle awalikult, kas teie reisijaid teate, kel-
kedel Stoffeli juures oleku üle kaebada on?“

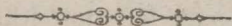
„Kui teie jeda küsimust minu mehele oleksite ette pannud, siis oleks ta jeda teile, kui ta oleks wõinud, küll wastanud. Mis minusse puutub, siis ei taha ma teile, jeda mis ma tean, mitte awaldada; jest teie oleksite siis esimene, kellele ma oma mehe äraoleku ajal midagi wälja lobijen.“

Härra von Tolumont pidi selle wiisaka seletuse üle rahule jääma, rõõmustas aga fiiski, et ta naese oli leidnud, kes mitte palju wäljalobijega ei olnud, waid wait olla mõistis.

Ta trööstis ennast sellega, et ta jeda teifeti leidnud, kui ta lootnud oli. See, mis ta juba teadis, aitas temale selleks küllalt, mis ta ette wõtta tahtis, jellele jaatuse aega ja abi lootis.

Tema külastäik oli kauemale weninud, kui ta jeda arwata wõis, ja ta nägi, et päike juba looja läks. Weel oli temal enam kui kaks penikoormat kuni oma lossini sõita, mispärast ta hobust kiiremale sõidule jundis. Maa koht, kust ta läbi sõitis, oli tühi, ümberingi kaswas wäikene wõja ja ühtegi elawat hinge ei olnud käimas. Korraga arwas ta widewikus inimese warju nägema, mis aga niijama ruttu ära kadus. Pääle selle, kui ta umbes pool penikoormat edasi oli sõitnud, nägi ta jedasama weel korra.

Tal näitas see natuke arusaamata olewat, kui tüki aja pärast jälle keegi nähtawale tuli, fiiski nägi ta, wäikeste wõjale lähenedes, kaugelt kõrgeid männa latwu, mis näitafid, et ta omaist lossist mitte enam kaugel ei ole. — Korraga paukusid tema kõrwal kaks püssi, ta kuffus karjatades hobuse seljast maha, kes kartma hakkas, hirmjaste jooksu pistis ja oma õnnetumat härrat, kes ühte jalga pidi sadulasse rippuma oli jäänud, edasi wedas.

Teine järk.

Esimene päätlukk.

Teisel päeval pääle härra von Tolumonti ärasditu istus krahw pääle lõunat kella 5 ajal üffinda jaalis, ühe raamatu kallal töötades. Et ilm väga ilus oli, olid noored inimesed pääle lõunat jalutama läinud, mis Matildele, kellel luuleline iseloomus oli, jellel kõige ilusamal öie ajal iseäranis juurt rõõmu tegi.

Juba hakkas widewikuks minema ja wana härra ootas iga filmapill jalutajaid kodu tulema. Ta kohtus koguni ära, kui ta oma õepoega üffinda ja, kuidas näha oli, koguni äritatult kodu nägi jookswat.

Kasper von Bess oli juur, aga jugugi mitte ilus pois. Tema üle määra pidad kintjud panid tema keha käies järjest wõnkuma, peenitese, kuiwetanud kaela otjas seisis juur pää, kähara, punaste juukstega, kuna nagu piilutwa filmadega wastikut tundmust sünnitas. Tema wälimine kaju ei leidnud, nii kui sellest näha oli, vähematki lugupidamist, ja tema iseloomu ei wõinud kuidagi wiisi hääks ega auusaks nimetada.

Ta tuli walju kisaga jaali, wistas oma mütsi tooli pääle ja pajatas pahaselt:

„Kui jagedaste olen ma teile, onu, ütelnud, aga teie ei wõtnud mitte minu juttu kuulda. Sepa poeg on kelm, tema süda on niifama must, kui tema isa nägu.“

„Mis on sündinud, mis tähendab niifugune ülesaste,“ küsis krahw, mitte wäga ehmatanud selle wähe lugupeetawa tooni üle, kuidas tema õepoeg temaga rääkis.

„Meil juhtus halb asi, süiski ei olnud jellel mitte kurwad järeldused. Ja kõik tuli sellest, et see ninatarf talupoeg, otse kui kangelane, nagu ärapäästja ennaft üles näidata tahtis.“

„Weel kord palun ma sind,“ ütles krahw karedal toonil, „hoia ennaft paremine. Kui ma sind nii hästi

ei tunneta, oleks ma sinu sõnade üle tõsiselt kohtuda võinud. Sina näitad Etienne'ist rääkivat, mis on ta siis teinud, miks tuleb ja üksi tagasi? Wasta lühidelt."

"Ma katjun seda. Pääle selle, kui meie Hamburgi metsas kõik teeraad läbi olime käinud, järele vaatamas, kas linda ka püünistesse on läinud, läksime alla orgu. Kui Matilde wana Madli maja nägi, oli tal mõte, teda vaatama minna. See olla raskesti haige ja tarwitada tema abi; ka olla tal ammugi mõte olnud, sinna minna. Maja oli teine pool jõge ja et see waga juur on, keelime mina ja Gotfrid, teda oma nõuu maha jätma. Siiski ei tahtnud ta seda filmapiltu, kus ta tema ligidal oli, tarwitamata jätta. Etienne, kes meiega jeltfisis oli, oleks pidanud teda keelma, andis temale koguni weel sinna mineku nõuu, otsis juura kiwa, mis ta wette tahtis wisata ja nõnda ülemineku teed teha; ei leidnud neid aga mitte. Oli näha, et Matilde oma nõuu maha jätab, kui Etienne forraga hüüdis, ühe lepa pääle näidates: midagi ei ole kergem, siit saab üle."

"Kuidas," küsisin mina, "kas teil on firwes ligi, et wõite lepa maha raiuda?"

"Ei, see sünnib teisel teel."

"Selle juurt otja mööda, mis 2 kuni 2 1/2 jülda wee kohal kõrgel seisib, ronis ta, selle külles rippudes, mõne filmapilguga teisele poole kaldale. Jga teise inimese juures oleks ma seda hädasõhtu nähes wärisenud, aga tema juures oli see mul üks kõik! Tema elu ei ole minule midagi wäärt! — Aga mis Matilde tegi? Enne kui meie teda keelma saime, oli ta harjunud usinusega otjast kinni wõtnud, et Etienne eestuju järele teha, kes temale ütles: „Minge tagasi, mina lähan üksi Madlit vaatama.“ — Ta teadis, et Matilde tema sõnu ei wõinud kuulda, teadis ka, mis wõib sündida. Oks murdus katti, harjumata ronija kukkus wette, Etienne kargas temale küll järele ja tõi natuke aja pärast kaldale."

Krahw, kes seda asja põnewusega kuulatas, küsis tähtu:

"Kas ta haiget saamata ja terve on?"

"Terve küll, aga ta ehmatas ja jäi külmas wees supelda."

„Miks ta ühes ei tulnud ja kus ta nüüd on?“

„Sepikojas ja kuiwatab jääl oma riidid,“

„Sul ei ole vähematti põhjust, Etienne wastu nõnda kurti olla,“ ütles krahw, „tema julge oleku läbi sai Matilde elu päästetud. Tänu Jumalale, et kõik nii hästi on läinud.“

Kasperil filmad jätendasiwad wiha pärast. „Kuidas, onu, kas teie ei saa weelgi aru, et üksi tema jeda on teinud ja teie ees süüdlane on, ja teie ei saa niisuguse paha teo üle weel mitte pahajeksti?“

„Mees nüüd läks krahwi nagu pahajeks ja tahtis häbematast karistada, kui ta korraga ees tuas Matilde lahket, heledat häält kuulis.“

See tuli naerdes isa juurde, mõttis lapselikult tema ümbert kaela kinni ja ütles: „Sina oled Kasperil käest muidugi kõik kuulda saanud, armas isakene, tänu Jumalale, Etienne abi läbi näed ja mind siin, nagu ei oleks midagi juhtunud.“

„Kus ju päästja on?“ küsis krahw.

„Kui ma sepikotta läksin, läks ta ära.“

„Kommejant,“ ümises Kasper wihasel häälega ja rufitas kätega.

„Sul on õigus,“ kinnitas Gotfrid waitfeldt oma nõbule, „tänahest päewast saadik piab meie ja tema wahel sõda algama.“

Teine päättikk.

Kaks päewa oli eespool nimetatud sündmusest mööda läinud. Igalpool räägiti sellest, kiideti Etienne wahwust, kuna laitwalt ja põlastawalt krahwi wanemaist pojast ja tema nõbuist räägiti, kellelki niigi palju ettewõtte kindlust ei olnud, kui nende õde surma hädas seisis, et temale siis kuidagi wiisi abiks olla.

Muidugi mõista, pahandas see mõlemaid noori mehi nende alatumas olekus ja kustumata wiha nende lapselike seltsilise wastu kasvaw ikka suuremaks.

Kasper tuli õhtu koguni hilja jahi päält kodu ja astus lohtumult tuppa, kus krahwinna oma wendade ja Etienne seltsis istus. Kaplan ja Isabella olid magama läinud.

„Mis jul on,“ küsis Matilde oma nõbu nähes, „sina näed väga kahwatu ja kohkunud, nagu oleks jul midagi paha juhtunud?“

„Wanne seisab selle losfi pääl,“ wastas Kasper äritatult, „see on dige, sest jääl jünnib itka jälemaid asju, kus saatan oma mängu piab.“

Matilde naeris waljuste ja ütles: „Hää küll, see oli asja algus, aga kuidas on lõpp?“

„Bane tähele, ja ja ei naera mitte enam,“ rääkis Kasper pahajelt edasi. „Kui ma walli äärt mööda edasi tulin, nägin korraga wõõraste jaali aknad walgustatud olewat. Tume, wirtwendaw walgus paistis ja kadus natuse aja pärast jälle ära. Ma wõtsin julgust ja läksin kuni wana losfi-torni jalani, jääl jäin kuulutama. Efti oli täieline waitus, siis kuulin jala astumisi ja häält, kes arusaamata sõnu rääkis. Mul tuli hirm pääle, kui kole paa akna pääle nähtawale tuli, kes minu otja wahtis. Ma jain weel waetwalt ärapõgeneda ja olen rõõmus, et jain olen. Selles, mis ma näinud ja kuulnud, ei ole midagi enam kahkleda.“

„Dige küll,“ wastas tüdruk, „juba waremalt on wõõraste jaalis imelikka nägemisi nähtud ja isa on jeda hästi teinud, et ta wana losfi oma ilufate tubadega uuesti losfist ära lahutas. Nüüd ei ole kunagi midagi enam kuulda olnud ja ma hakkaksin sinust midagi ekfilist arwama, armas nõbu, kui ma sinu julgust ja wahwust mitte küllalt ei tunneks.“

Kende noore krahwinna sõnade sees oli pisut pilkust, mida Kasper ka näitas arusaama, sest ta wastas pahajelt:

„Minul on see üks koit, kuidas ja selle kohta mõtled, minu asi on see, mis ma sellest tean. Ma tahan hommikul onut paluda, mitte enne järele jätta, kui ta jelles asjas selgusele on saanud, muidu ei wõi ma edespidi enam rahule jääda, ja ma loodan, et igauks jelles asjas minuga ühes nõuus on.“

„Teil on õigus,“ kinnitas Etienne, „see ei tohi nõnda jääda. Kui wanas losfis tõesti lihalik elutseb, siis wõib temaga peagi tuttuust teha. See piab selgeks tehtud jaama, kust niijugused nähtused tulewad.“

Gotfrid ja Kasper waatastiwad põlastusega rääkija

otse, kuna Karl, krahwi noorem poeg, kes alles 14 aastat wana oli, kõigest ihust wäriſes. „Teie räägite hästi,“ ütles Kasper, „aga jeda piab ka teoks tehtama.“

„Mina olen walmis,“ ütles Etienne, „kui teie ja Gotfrid minuga seltsis tulete, tahame jelle öö jäl karde-
tawas jaalis üle elada.“

„Tänan wäga,“ hüüdis Kasper, „on asju, mida kõik inimesed mitte läbi teha ei wõi, kui neil seltsilisi puudub, kes jeda nende eest toimetawad.“

„Hästi wastatud,“ kinnitas Gotfrid oma nõbu üteldust.

„Teie panete noorte krahwidele imelikka tingimisi ette,“ ütles Etienne wäriſewa häälega, siiski uskustawalt; „kui teie soowite lähan mina ainu üffi wana lossi.“

Neid sõnu kuuldes hakkas Matilde wahele rääkima. „Etienne, teie näitate ära unustawat, et teie niifugusel korral minu isa käest piate luba paluma.“

„Teil on õigus, ma tahan hommen hommiku wara krahwi härra käest jelle tarwis luba paluda, ja kui jee mul käes on, siis lähan, jeda töotan ma wandega, juba tulewal ööfil waimudega wanas lossis tutvust tegema.“

Gotfrid wahetas oma nõbuga mõned rahulolewad waated ja mõlemad awaldasiwad oma täielisi rahulolemisi.

Wilip, krahwi usaldaw teener, oli noorte inimeste juttu päält kuulnud ja jutustas wana härrale tema poja ja õepoja mõnitawaid arwamise Tagnoli wastu.

Kui Matilde isa kambri ukse eest mööda läks, et magama minna, kutsus isa teda enese juurde ja laskis poiste wahelisi olekut omale jutustada.

Wana mees jai aru, et tütar Etienne oleku üle wäga waimustatud oli, kuna ta elawalt jelle mõtte wastu rahutumat meelt awaldas, et jee otse wanas lossis üffi pidi wiibima. Ta awaldas wiimaks oma arwamist, et isa tema nõuu ära laidak, jest ta oli jeniajani, kui neid asju taheti selgitada, ikka wastu seisnud. Ta kohlus koguni ära, kui ta kuulis isa ütlemat: „Minu armas laps, jelle järele, mis ja oled jutustanud, on asja lugu niifugune, mille selgeks tegemist ma mitte enam pikendada ei tohi. Ma tunnen oma õepoega wäga hästi, kes kellegist aru ei jaa, ja tänase juhtumise järele Etienne kohta tühja juttu laiali laotab, et jee olla kartnud, kui ma teda keelastin, oma

plaani läbi tegemast. See piab nõnda fündima, jst fiis faab jelle naerunväärikilise tontide jutule Koshiri lossis korraga maailma ees lõpp pääle tehtud.“

„Aga armas isa,“ rääkis Matilde wahale, „fina armastad ometi Etiennet ja faadad teda niifugufel wiifil hukatufe fiise.“

„Kas fina ka jeda tühja juttu ufud?“ küfifis wana mees naeratades. „Ole mureta, Etienne on kohkumata julge, ja mis ka juhtuda wõib, fee tuleb tema kasuks. Ma soowifin, et minu poeg ja Kasper ka walmis olekfifwad jeda tegema, aga ma tean, et nad jeda mitte ei tee, ije-äranis weel fiis, kui mina neid käfen.“

Matilde lahkus fuure kurwastufega isa juurest jelle elu pärast, keda ta, ilma et fee temale jeda oleks tunniſtanud, juba annuſt ajaſt jüdameſt armastas, ja waewles kõige jelle õõ ilma uneta, kõige tumedamateſt mõteteſt piinatud.

Järgmifel hommikul laſkis härra von Halembrai kaſupoega enefe juurde kutjuda ja ütles temale, et fee tema soow olla, jeda nõuu, üks õõ wanas lossis wiibida, täide faadetult näha faada, ja kui ta piaks midagi tähtſat leidma, mida ta õigeks piab, fiis jeda igal wõimalikul juhtumifel teadufutama.

Et krahw jeda mitte ei tahtnud, et teifed lossi elanifud jelleſt piakfif teaduſt faama, pidid noored inimeſed temale jelle üle waikimifſt töötama.

Kasper ütles Etiennele: „Wõiks ehk juhtuda, et fee nägemine, mida ma eile nägin, mingil põhjuſel fee õõfi ei ilmu.“

„Olge mureta,“ waſtas Etienne, „mina õtſin ta ülesſe, kui ta jäält mitte juutumaf ära lainud ei ole. Mina ſean oma elukorteri nüüd wanaſſe lossi ja wõõraſte ſaali tarwitan omale magamifſe tuaks, nii kauaks kui ma teda leian.“

Preili Fabella wiibis juba mõned päewad oma tubades warjul, oma peteliku armastufe unenäguſele muſi mäleſtufe päätükkifſi juurde luues, jelle üle mis härra von Tolumont tema kofta oli aimata laſknud.

K o l m a s p ä ä t ü k k .

Õhtu kell 10 läks Etienne Tagnol, kaplani faadetufel, wanaſſe lossi, mis mitu aastat juba elu inimeſteſt tühi jefifis ja mille ees igauks õõ ajal hirmu tundis.

Wahwa noor mees oli rahulik ja rõõmus, kuna preester erutatud näitas olevat. „Mu poeg,“ ütles ta temale, „see on küll ilus, wahwa olla, ometi piab julgus ennast alati tarkusega paarima. Mina usun, et wanas loosis midagi iseäralist ei ole, ehk ma küll isegi mõnikord afnaid walgustatud ja warjukogu siia ja sinna liikuma olen näinud. Ole aga julge, sul on sõjariistad ligi ja see on hää, siiski äraunusta ära, et Jumala pääle lootmine iga asja juures kõige parem kaitse on.“

Juba seisid nad torni raske ukse ees, mida Etienne tugewa wõtmega lahti käänis. Sellepääle raputas ta lootuslikult kaplani kätt üteldes: „Hääd jällenagemist, hommikuni!“

„Jumal õnnistagu ja kaitsegu sind, minu laps,“ ütles wana mees liigutatult.

Noor õnneotõija pani ukse enese järel lukku ja wõttis warju oma latre ümbert ära. Ta leidis, et ta ühes juures koritoris seisis, mille lõpu otsas ta wäikese trepi leidis, mis alumise korra pääle wiis. Kolm uft käisid kitsasse koritori. Pääle selle kui ta keskmise ukse awanud oli, astus ta kindlal sammul jelle paljuräägitud jaaki, pani oma latre laua pääle ja hakkas hoolega igale poolle ümber wah-tima. Kõik nähti kole olevat, mööblid, mis kord omal ajal kallid olid olnud, olid koguni tolmunud ja seinte paberid rippusid tükkides seinu mööda maha. Mis tal koguni iseäralik filma puutus, oli määratu suur ahi, kus mõlemil pool külles kaks Roma sõjamehe kuju seisiwad. Nende kohal ülewel oli walge marmori tahwel, mille pääl kuld tähtetega sõnad lugeda oliwad: Virtus, concordia, amor. (Woorus, rahu, armastus.)

Suure jaaki pörmand oli tamme laudadest, millede wahele aastade jookkul laiad praod olid tekkinud. Pildid näitafiwad laes alles kaunis hääd olevat. Walgus paistis kahe juure afna läbi sisse.

Kui Etienne neid asju päälskandiselt oli filmanud, wõttis ta nõuiks, kõiki hoolikamine järele waadata. Gfite leidis ta ühes seinas suure kapi ja isewärki magamise tua, millel kaunis suur uks ja ümmargune aken oli. Selle kõrwal leidis ta ühe paberist ukse, mis siis, kui ta sellesse puutus, isenehest lahti läks. Müüd oli ta ühes tuas,

milles üks woodi kollase jüdi waheriide taga seisis. Selle ees laua pääl seisid hulk ilukõites raamatuid. Üks nendest oli lahti. Etienne loi silmad sinna sisse, see oli juur luuletuste ja jutude kogu, mitmesugustest käekirjadest ära kirjutatud. Pääle jeda kui ta jelle päälsjekandjelt läbi oli sörinud, tahtis ta jeda jälle oma paiga pääle tagasi panna, nii kui ta jeda leidnud oli, ja edasi minna, kui ta neid kindla käega kirjutatud sõnu nägi ja luges: „Kuritöö ja kättemaksmine.“ Selle all seisis järgmiselt kirjutatud: „Pääle selle, kui mõrtsukas, ilma kätte saamata, maalt maale oli reisinud, nägi ta enese järel ühte lombakut janti ja tundis ümberpöördes, see oli kättemaksmine. „Mu sõber.“ ütles ta, „kus sa sel wiisil nii kaua minu järel käid, siis wõin ma põgenemise läbi kergelt sinu tagaajamise eest ära minna.“

„Sõima aga pääle mind,“ wastas kättemaksmine, „sina hõiskad enneaegu. Mina saan igaihte oma karistusega kätte ja jellest on küllalt, et ma ülepää sinu järele käin. See on „tõde,“ mina tulen sagedaste hilja, wäga hilja, aga — ma tulen siiski.“ —

Noor mees luges weel teist korda neid sõnu, sest nii wäga olid need sõnad tema pääle mõjunud.

See, mis ta neist juhtumistest loskis oli kuulnud, seisis elawalt temal meeles, ehk ta küll kõigiti neid ära unustada püüdis, ei läinud see tal mitte korda. Just need sõnad, tema praeguses olekus, äratasid tema tundmusi enam kui kunagi enne.

Mis jelle tua wäljaehtimisesse puutus, siis oli see kergelt nagu ühe naesterahwa oma ära tunda.

Teine kitsas üks läks weel ühte kolmandasse tupp, kuhu Etienne päälsjekandjelt waatas, sest et sääl ainult sõjariistad ja wanaaegsed sõjariided seisiswad.

Oma leiduste üle rahul olles, wõttis ta nõuiks, õo unele minna. Tema nõuu oli lihtne, oli tarwis ainult ühte paika otsida, kust ta kõik, mis tema ümber sündis, näha wõiks, ilma et teda enmast nähtud oleks saanud.

Nägemised olid wõõraste tuas näha olnud, siis pidi ta ta sinna jääma, et wõtit saladuste ufje lahti wõtmiseks ülesse leida.

Magamise tuba näitas temale jelleks kõige kohasem olewat, siis jäi ta ka siina, mattis oma latre kinni, nii et tema ümbruses peaaegu pimedus walitses ja seisis, seina najale tuetades, liikumatalt.

Wõis umbes tund aega mööda läinud olla; ta ei kuulnud mitte midagi muud kui hiirte ja rottide krabinat kes oma harjunud lustikäikufid tegiwad. Häkitselt tundis ta ühte rasket asja oma öla külge puutuwat ja kolinal tema seljataha põrmandale kukkawat.

Ta oli ennaft väga hästi nende sündmuste wastu, mis teda ootafiwad, ettewalmistanud, nii et see wähematti tema tundmuste pääle ei mõjunud.

Et ta selles juhtumises jeda eesmängu, mis oodata oli, näha arwas, siis walmistas ta ennaft kaitsmisele walmis. Ta katjus ümberringi, jeda asja otsides, aga oma latert ei julgenud ta lahti wõtta. Tema näppu puutus peagi suur tükk linast riidet ja raste raam, nii pidi see siis arwamise järele pilt olema, mis seina päält maha oli kukkunud.

See tuli tale esialgu nii igapäine ja waewalt tähelepanemise wäärt ette. Warsti kuulis ta teine pool seinas jälle kukkumist. Nüüd ei jõudnud ta oma erutust mitte enam tagasi hoida, iseäranis siis kui ta tundis, et see niijama ka pilt oli, mis esimese kujuline tunti olewat.

Ta wõttis tule riide seest wälja, et maha kukkunud asju waadata. Esimene, kuhu pääle tema waade juhtus, oli noore tüdrukute pilt, walge juukse ja siniste silmadega, kelle riided ja ilus nägu umbes 20 kuni 25 aasta wanust naesterahwast kujutas. Etienne küsis iseeneses, kas see mitte selle õnnetu Koshiri paruni proua pilt enne tema mehele minekut ei wõiks olla, ja mida enam ta jeda meelde tuletada katjus, mis ta temast oli kuulnud, jeda kindlamine uskus ta oma arwamist.

Nüüd tõstis ta teise pildi üllesse, mis kummuli wastu põrmandat seisus. Seda nähes kohmetas ta nõnda ära, et later tema käest maha kukkus ja tuli ära kustus. Sellest oli tal väga kahju, osalt nende raskuste pärast, mis temale edespidi weel wõis tulla, osalt aga ka sellepärast, et ta jeda pilti, mis teda nii väga oli liigutanud, mitte selgemine waadata ei wõinud.

Kas see oli paljas mõttekujutus või tõsine asi? Ta arvas iseenele pilti olevat näinud, jah, see ta võis olla, farnadus oli filmanähtaw. Kui ta alles sellepääle mõtles, kuidas ta tuld pidi saama, kuulis ta jaalis jala astumisi ja nägi jäälfamas ka tulekuma.

Pilge aega seisis Etienne täiesti kohtunud, ja ta mõtles ainult selle saladuse pääle, mille jälgedele ta lootis saama, aga mitte häda pääle, mis teda võis tabada. Ta waatas hoolikamine läbi magamise tua akna, jaal oli tumeda tulekuma läbi niipalju walgustatud, et tema asju selle sees võis ära tunda, ainult pää asi jäi tema ees warjule.

Käimise kobina ajemele tekkis jutu kumin, mis mitmelt poolt nagu põrmanda laudade wahelt näitas tulewat. Efti arwas Etienne, et Kasper von Bess teda hirmutama oli tulnud. Peagi jättis ta selle mõtte kõrwale, kui ta oma wihamehhe kartliku oleku pääle mõtles.

Et tal seniajani weel kõik arusaamata oli, siis seisis ta wagusi omas warjupaigas. Arusaamata hääle kuma järele tulid hääled, mis nagu õhtamine ja palumine kuuldusiwad. Ilma julgust kaotamata, tundis ta selle koguni loomuwastalife olewat. Häkki jäi kõik waitfeks, ainult tulekuma paistis weel, mispääle Etienne ruttu magamise tua ukse lahti tegi, et waadata, kust see hääle ja tulekuma tuleb. Käimist kuulis ta nüüd selgemine kui enne, ta läks ruttu ukse poole, et näha saada, aga seljamal filmapilgul jäi kõik wagusi, walgus kadus ja täieline pimedus walitses nagu ennegi.

Et ta nii ruttu kui võimalik ukse poole läks, ei mõinud tema arwamise järele, kui ka keegi jelles päratumas juures jaalis oleks olnud, nii ruttu ära põgeneda.

Aeg läks, et see hirmus waitus enam ei muutunud, wäga igawaste. Päewa walgel mõtles ta weel korra kõik hoollega läbi waadata. Et tema mõtted ainult selle jündmuse ja nende asjade juures wiibisiwad, mis võimalikul kombel jälle tulla wõisiwad, on arusaadaw.

Waewalt hakkas koitma, kui ta juba aruldaste juhutumiste seletust hakkas otfima. Magamise tua järele waatamine tegi temale kahe maha kukkunud piltide põhjuse selgeks, mis ühe nõõri külge olid siotud. Seda nõõri oli

ta, ilma et ta ise teadisgi, puudutanud ja et see kaua aegse seisumise läbi pudevaks oli läinud, oli nõbr katki tulnud.

Tundmus, mida see pilt tumeda latre valguses tema fisisse oli äratanud, läks päeva valgusel veel suuremaks.

Ta ei effinud mitte, jelle pildi ja tema wahel oli juur sarnadus olemas, mida pilt tunnistas, ja mis nii filma paistaw oli. Ometi ei wõinud maalija mitte teda mõtelnud olla, sest riided olid wanemast ajast ja ühe juurtjugu mehe omad.

See ei wõinud keegi muu olla kui surunud Koshiri lossi parun.

Tema mõtted olid segased ja need sundisid teda teise elujärgusse mõtlema, mis teda peaaegu surmata ähwardasid; ära nende asjade juurest, mis temale nii palju mõelda andsivad. Pääle jelle oli kell juba 8 löönud ja lossis hakati muidugi tema järele ootama.

Esimene, keda ta lossi hooivi astudes nägi, oli Matilde. See seisis palkoni käsipuu najal, filmad wärawa poole pöördud, nagu ootaks ta rahutumalt kellegi tulekut.

Kui ta Etiennet nägi tulewat, ei saanud ta rõõmu hüüet mitte enam tagasi hoida.

„Tulete ometi ükskord, ja weel niijama, kuidas eile meiteft lahkusite. Ma olin teite pärast juures mures ja ootasin teid juba kaks tundi aega. Ega teil midagi halbaste ei olnud? Ma palun, jutustage mulle rutuste koik ära, ja päästke mind jellest kahtlusest;“ palus Matilde teda jõbralikult.

„Mu preili,“ wastas Etienne, see on teiteft väga rõõmustaw kuulda, et teie üleüldse minu pääle olete mõtelnud, ja ma tänan teid südamest jelle eest. Siiski minu esimene kohus on, teie isale tänase öö juhtumiste üle kõige enne jutustada.“

„Siis olete ikka midagi näinud?“

„Seda saate pärast kuulda, palun nüüd wabandada.“

„Ohoo, saan juba aru, teie sõnadest on mõista, et midagi näinud olete.“

Seljal silmapilgul tuli ka Gotfrid oma nõbuga sinna ja jellest oli raske arusaada, misjagused mõtted wimajel olid, kui ta Etiennet, keda ta jelle tee pääle oli meelitanud, õnnelikult tagasi nägi tulewat.

„Tubli,“ hüüdis see, „kas olete õnnelikult löwi koo-
past pääsenud? Ega teil midagi halba ei ole juhtunud ja
kas jäite kurjavainu elumajas peremeheks?“

„Olge hää, Etienne,“ palus Gotfrid, „jutustage meile
ometi, kuidas see õõ teil ka läks.“

„Ma loodan teile kohe jutustada võimat, niipea kui
ma krahwi härraga olen rääkinud,“ vastas Etienne.

„Pange tähele,“ hüüdis Kasper, „jellest võib juba
arwata, et ta midagi on näinud.“

Etienne läks, ilma et ta oleks wastanudki, losfi ja
küfis Wiilipi käest järele, kas ta võib krahwi härraga jutule
jaada.

„Ja,“ vastas teener, „ta käskis mind, teid waadata,
jest ta joowib sedamaid teiega rääkida.“

Wana mees oli õnnelik, kui ta kajakuppeg hää terwise
juures, tema juurde sisse astus ja küfis kähku temalt õõ-
fiste asja olude järele.

Etienne jutustas temale üks teise järele kõik mis ta
oli näinud ja kuulnud, ainult jelle tundmuse üle, mis see
pilt tema südames oli äratanud, wakis ta täitsa.

„Kas sul ei ole siis vähemalki selgust jellest, mis
ja oled näinud?“ küfis härra von Halembrai.

„Weel mitte midagi, aga see ei ole mingi põhjus,
et ma jeda lähemal korral ülesse ei leia. Selle jaladuse
wõtme piame wiimaks ometi ülesse leidma, mille üle mitte
enam tarwis kahkleda ei ole.“

„Aga ja piad hästi ettewaatlik olema, et mingi asi
finu julget ettevõtet ei takista.“

„Olge mureta, krahwi härra, minul on weel terve
päew ees, kõik hoolega järele proowida ja ma wõin kihla
wedada, et, kui need sündmused jälle sel wiisil ette tule-
wad, ma jelle asja jaladuse kätte saan. Ma palun, ot-
justage nüüd weel jelle üle, kas ma teistele perekonna lii-
getele ka jellest tohin rääkida.“

„Õõigeparem on küll, kui ja igaihe ees waitid, kap-
lan wälja arwatud. Kui piaks keegi finu käest küsima,
siis wasta, et mina olen käskinud sind jelle üle waitida.“

Noor mees tegi kindlaste krahwi nõuu järele, ehk see
tal küll raske oli, noore tüdrukku uudishimu waigistada

ivõida. Kii pea kui Matilde oma isa teeldu oli kuulda saanud, ei küsinud ta mitte enam.

Koguni teifeti oli see preili Zabellaga, kes mitte järele ei jätnud, Stiennet küsimistega piinamast, ja viimaks koguni, teda saatma lubas minna, kui ta jälle wana losfi tagasi lähab. Kui Etienne selle üle koguni imestas, kirjutas Zabella juurde: „Ma tunnen härra von Tolumonti laadi väga selgesti ja tean, et tema juur, wahwameelne mees on; tema wõib ainult üht wahwat prouat tõsiselt armastada ja niisugusena tahan mina just ennast ülesse näidata.“

Jutus, mis Stiennel kaplaniga oli, hoidis ta ka oma armamisi pildi asjus meelega tagasi, mille üle ta ainu üksi selgusele tahtis saada.

Ueljas päättük.

Dotamata jündmus andis asja olule, mis losfi elanike testel walitses, koguni uue käigu.

Warfi pääle lõunat kuuldi hobuse kabja löökisi. Gotfrid, kes aknast wälja waatas, nägi ühte teenert wõõras ülikonnas tulewat.

Uus juurde tuleja astus hobuse seljast maha ja andis kinni pitseeritud kirja palwega Wilipi kätte, seda otsukohe krahwi kätte wiia.

Wana härrast paistis selle lugemise juures juur imestus wälja. Kõik olid himukad kirja siisu teada tahtma.

„Minu lapsed,“ algas krahw, „teie saate niisama imestama, kui minagi, kui ma teile selle kirja siisu jutustan. Teie onu, hra von Widenfeld, kes ammuft ajast saadik meid enam waatamas ei ole käinud, kirjutab mulle, et tema nüüd Arboni juures oma Freilangi losfis elab. Praegu on ta juba teel siia poole sõitmas ja ei olla enne oma reisi ettemõtet, mis tal häkki mõttesse tulnud, wähe-matti aega olnud, minule kirjutada. Et ta mitte ilma teadustamata tulla ei tahtnud, on ta oma teenri ees saatanud ja wõib olla, et ta ise weel enne õhtut meie juures on. Mul on selle üle väga häa meel ja meie teeme kõik, et tema wastu wõtet nii armsaks teha kui iganes wõimalik.“

Selle pääle andis krahw kasku, oma näälmehe teenri

est hästi hoolitseda ja kõige parem tuba härra von Widenfeldi tarwis forrale seadida.

„Aga onu,“ rääkis Kasper jekka, „härra von Widenfeld ei tea wist tõesti midagi sellest, mis torni all wanas lossis on sündinud. Wõõraste saal on kõige ilusam üle selle lossi ja sellega ühenduses olew tuba on hõlbus forrale seadida. Mis sellest arwate, kui auustatud onu sinna magama seaksite? Etienne oleks sellega uue wahwa teo wõitnud ja sellega jaoks ehk weel paremine tõe jälgile.“

Krahw waatas kurja filmadega oma depoja otja, mis teda koguni jegasjeks tegi.

„Kasper,“ ütles ta waljult, „sinu sõnad on nii kõlwatumad, et ma nende pääle praegu mitte wastata ei taha, waid sellega parast aega ootan. Aga lähme asja juurde tagasi, seda pane ja tähele.“

„Ma rõõmustan väga, härra von Widenfeldi jälle näha jaada,“ takistas Fjabella teda rääkimast, „esimene kord oli ta koguni sõbralik minu wastu. Wiimane kord wähem, noh see wõis tema abikaasa surma järelbus olla. Kas ta mingit põhjust oma külaskäigu kohta ülesse ei ole annud?“

„Ei, aga see on iseenehestki kerge arusaada, ta soowib meid kaua aja järele jälle näha jaada.“

„See ei wõi õige olla, et tal mingit iseäralist põhjust ei ole. Ta ei ole weel 50 aastatti wana?“

Härra von Halembrai wastas uuriva waatega wana preili otja waadates: „Tema ei ole weel 49 aastatti wana, on alles ilus mees ja väga rikas, lapsi tal ka ei ole; aga fiiski pian ma härra von Tolumonti temast ette, ta on lahke, lõbus ja tunderikas.“

Preili von Klerwö punastas ja jäi wait.

Seft jaadil kui Etienne wõõra tulekust teadust sai, liikus tema pääs möte, mida ta mitte atwalebada ei julgenud. Wiisakus soowis, wõõrale tee pääl wastu minna ja ta ootas iga filmapill, et Gotfrid ja Kasper seda teeksiwad.

Kuna keegi selle pääle ei näitanud mõtlewat, seda kohut täita, ütles ta Matildele taja mõned sõnad, kes tema mõttest kohe aru sai ja, nagu häkilise meelde tuletuse läbi,

küüis ta: „Aga, mu härrad, kas teie ei taha omale, kes meie oma tulekut teadustas, mitte vastu minna?“

„Sul on õigus, mu laps,“ ütles krahw, „minu pää on täna teissi mõtteid täis, nii et ma selle koguni ära unustasin. Ma tänan sind ja pööris siis Gotfridi ja oma õepoja poole üteldes, olge usinad, wõtte hobused ja sõitke temale vastu. Etienne ja Matilde jääwad minu jeltsi, kuna Isabella tarwilikka korraldusi toimetab.“

„Kõik on juba valmis,“ kinnitas Isabella, „üksi minul on tarwis ennaft weel ehtida. Kui ma aga jellega valmis saan, enne kui ta tuleb, sest esimene nägemine tähendab palju!“

W i e s p ä ä t l ü k k.

Ges kella kuue kuuldi lossi hoowi pääl hobuste kabja plaginat, koerte haukumist ja wankre müüinat.

Härra Arnold von Widenfeld sõitis, Gotfridi ja Kasperil saadetusef, ukse ette. Wiimased olid temaga „Walge hobuse“ wõdrastemaja ligidal kokku saanud, kus, nagu ta ütles, hobused oli jõõta lastnud.

Warsti läks ta saali, kus krahw teda kahe naesterahwaga vastu wõttis.

Etienne ja kaplan arwasiid eneste kohusefs, jeda perekondlikku pidu oma ligiolemisega mitte jegada.

Enne kui edasi jutustame, paneme uut juurde tulejat natuke lähemalt tähele.

Härra von Widenfeld oli juur ja sirge kehaga mees. Eht ta küll weel mitte 50 aastat wana ei olnud, oli tema juuks juba täiesti walge. Tema wäljanägemine oli piisut jalalik ja tige, mis wähe tema hääduseft jutustas. Tema wali olef, alatu kõnewiis, ülendasiid weel tema wähe luugupeetawat tundmust, mis ta igaihe vastu wälja näitas.

Rahwas, kes tema teenistuses oliwad ja talupojad, kes tema wõinuu all seisiwad, nimetasiid teda isekeskis „Datariks.“

Ta oli Lufsemburgi härtfogi riigis sündinud. Tema ema juri, kui ta weel mitte kolme aastat wana ei olnud, tema isa kes sajja sõjawäes ohwitserina teenis, oli oma ameti kohuste pärast wäga siotud, nii et ta oma lapse

kaswatuse wõdraste inimeste hoolets pidi jätma, kellede walitjuse all ta muidugi karmis ula kasus.

18 aasta wanaduses astus ta sõjawäe teenistusesse, aga oma talitjutamata loomuse, oma ülearu raiskamise ja halwa ülespidamise pärast oli ta peagi junnitud, wäe teenistusest lahkuma. 25 aasta wanusest oli ta oma wane- matest päritud waranduse täiesti pillanud ja oma pere- konnast lahutatud, üksi Koshiri losji parun Wentjel wälja arwatud, kelle nõbu ta oli ja kes oma kallimeeljuse läbi te- male tarwilikku elu ülespidamist muretses.

Sel ajal tuli isefugune asi nende wahela. Parun armastas preili von Franefet, ja Arnold, kes sellest aru sai, püüdis igate pidi, ehk küll ilma asjata, rikka waele lapsele ligineda, ja tegi kõik mis wõimalik, et aga oma sugulase käest tema armukest ära meelitada, kes aga järele- andmata oma esimehest armastusest kiini pidas ja preili von Franefega abielusse astus.

Wentjelil oli nõuu, kui ta kuulda sai, et Arnold ühe oma ema poolt sugulase käest kaks wäikest mõisat, Dserlihi ja Freilangi losji, üksi ligidal, oli pärandanud, neid tema käest ära rentida, ja iga aasta temale niisju- guje rendi jumma maksta, mis temale täiesti mureta elu oleks lubanud. See ei läinud forda.

Arnold von Widenfeld algas uuesti oma laastawat elu ja oleks tingimata lühikese aja jees need mõisad koo- tanud, kui mitte Koshiri paruni, tema abikaasa ja lapse hätiline surm teda juure waranduse omanikuks ei oleks teinud.

Sellest ajast saadik muutis ta oma eluviisi, hoidis koigis asjus tagasi ja pühendas oma elu ainu üksi jahile ja oma mõisate pidamisele.

Ta oli lühikene aeg abielus, tema abikaasa, palju wanem kui tema, suri warsti ja jättis temale wäikeste wa- randuse järele.

Pääle sellele kui ta Koshiri losji oma näälmehele ära müüis, oli ta ühe ainjama korra, nagu möödaminnes, siin käinud, sellest see ta tuli, et härra von Galembrai tema sfiatuleku üle nii wäga imestanud oli ja selle siia tulekule isefugust põhjust otsis.

Selle wahel jees hakkas härra von Widenfeld sele-

tama, et tal soov oli tõusnud oma sugulasi vaatama tulla ja kahjatjes, et ta seda jägedamine ei ole teinud.

Preili Jhabella pidi oma pahanduseks sellega leppima, et kõige tema lahtuse ja suureviisilise ehtimise pärast külaline teda tähelegi ei pannud, waid tema wastu palju enam külmuft wälja näitas kui kunagi enne.

Õhtu jõogi aeg oli jutuaajamine koguni igaw, Etienne ei läinud teiste seltsi ja kui Wiilip teda kutsuma läks tõi ta teadust tagasi, et Etienne olla wälja läinud ja palunud ennaft wabandada.

Pääle õhtu jõogi istuti juure ahju ääres, kus tuli lahedaste põles.

„Mina sain tee pääl kuulda,“ ütles Arnold pikema jutuaajamise järele, „et keegi sinule jeniajani tundmata isik kats päewa sinu juures külaliseks olla olnud. Kii kuidas mulle jutustadi, olla see härra von Tolumont olnud. Ma mäletan weel waewalt, kui minu furnud nõbu temast jutustas. Kord tulnud tal mõte, wäljamaale reisida, kas pidi tema seejama olema?“

„Oli küll,“ wastas krahw, „ta ei teadnud oma sõbra furnast weel midagi ja oli selle üle, iseäranis temale juhtunud sündmuse pärast väga liigutatud.“

„So, niisugune teadmata olek tuleb minule tema poolt koguni weider ette,“ tähendas Widenfeld.

„Härra von Tolumont on tõsine auumees,“ rääkis Jhabella wahela, „tema sõnu wõib tingimata uskuda. Meie piame temast väga palju lugu. Tema lubas jälle tagasi tulla ja piab oma sõna, sest seda on ta iseäranis weel minule annud.“

Härra von Widenfeld waatas teotawalt wana preili pääle ja naeratas tigidalt.

„See härra näitab oma fiin oleku ajal ennaft väga armjaste olewat üles pidanud, iseäranis teie wastu,“ tähendas ta juurde.

„Ta on täiesti oma rüütli auu wääriline,“ ütles Matilde wahela. „Teie wõite ifegi mõelda, et ta kurb oli.“

„Iseäranis piüüdis ta Kristohtw Damreega tutmuft teha,“ ütles Kasper, „aga jeniini ei jaanud ta temaga midagi rääkida.“

„Mis tal temaga asja on?“ küsis Widenfeld erutatult.

„Tema tahab selle käest oma sõbra surma üle lähemaid teateid saada, mis wististe ilmaasjata on.“

„Ma ei jaa aru, kuidas see õnnetu niijuguses olekus ülepää weel nii kaua elada võib, kaua ei või see temal wist mitte enam minna,“ tähendas Widenfeld.

„Tema soovib kinnitada,“ ütles wana krahw, „olen ma tema enese tahtmise järele temale täielikku elu wabadust jätnud, mida ta ka tarwitab. Ka mina olen teie arvamise poolt ja ei usu mitte, et ta weel kaua elab.“

„Ma soowiksin teda hää meelega näha saada, kas piaks temaga nüüd kokku saada võima?“

„Ma nägin teda natuke aja eest kodu minewat, niisama purjus kui ilka,“ tähendas Gotfrid. „Võib olla et ta on juba lahedaks maganud, kui soowite, siis lasen ma teda kutsuda.“

„Ei,“ rääkis Widenfeld ägedalt vastu, „ma tahaks ise tema juurde minna ja just praegu.“

„See oleks parem olewat, kui teie hommikuni ootaksite,“ arwas Gotfrid.

„Kui temaga midagi pääle hakata ei ole, siis tulen ma kohe tagasi, aga ma tahan temaga nüüd kohe kokku saada.“

Härra von Widenfeld läks wälja, kuna ta igapähe saatmist selle ütelusjega ära põlgas, et ta seda teed paremine tunda kui iga teine losji elanik.

Damree hurtsiku juurde jõudes, nägi ta selle täitsa pimedada olewat ja täieline waitus pani teda uskuma, et Kristohw puhkama on heitnud.

Ta koputas mõne korra tugewaste ukse pihta, aga ei saanud vähematti wastust, et teda oleks kuulnud. Juba tahtis ta tagasi minna, kui korraga tema hirmutujeks laks tugewat rusikat tagatselja teda õlast raputasid.

„Mis ja tahad ja kes ja oled?“ küsis keegi jämeda häälega.

Nüüd nähti Kristohw teda tundwat ja hüüdis: „Armas Jumal, teie ise oletegi!“

„Jah, mu sõber, nii kui näete. Tehte ruttu üks lahti ja lähme fiske, meil on üksteisega tähtsaid asju jutustada.“

Wäriwewa kättega pistis Damree wõtme luku august

fiise ja pilge aega pääle jelle istus armuline härra oma wana teenre kõrwal tule ääres, kus puud põlesid, millest tuba walgustatud sai.

„Meie ei ole kaua aega üksteist enam näinud,“ algas Widenfeld juttu. „Kas olete oma saatusega rahul?“

„Ja teie?“ küsis, wastuse asemel, joodik küsijalt.

See wotamata küsimine näitas jellele, kellesse see puutus, koguni wotamata tulewat, siiski rääkis ta ilma taktis- tamata edasi: „Teil ei puudu ometi midagi, teil on kõiki küll, mis aga soowite.“

„Afi ei seisa mitte jelles,“ kinnitas Kristohw järele andmatalt, „mina küsin teilt, kas olete nüüd õnnelik?“

„Zmelik küsimine, söber, kuidas teie sarnase küsimise pääle tulete?“

„Sellepärast et ma teada tahan saada, kas olete õnnelik, jeda piate mulle ütleva, kuidas oma asjaga ja eluga rahul olete. Mina tarwitan igat abinõuu, ma jooksen fiia ja sinna, ma joon, ma palun, jagedaste tõusen ma õõsel ülesse ja lähen tema juurde. Aga kõik ei aita midagi,“ lisas ta, näpuga oma otja pääle näidates, juurde.

„Jätke see jutt,“ waigistas Widenfeld teda, „mina olen tulnud teiega tähtjate asjade pärast läbi rääkima. Unustage kord minewik ja olewik ja mõtelge ainult tulewiku pääle. Tõsine hädaoht ähwardab meid.“

„Mis see minule korda lähab, mina näen ainu üffi teda, nii kuidas ta waremalt oli, ka mitte päewal ei jaa ma ühtegi sammu astuda, ilma et tema nägu ikka minu filmade ees ei seisa. Oh, see on hirmus, poodagu mind parem ülesse!“ Nende sõnade juures näitas ta nii õnnetu olewat, et ka Widenfeld liigutatud sai ja mõned filmapilgud waikis.

„Kristohw,“ algas ta pikkamisi juttu ja tähendas, see kõik on narrus. Teie ei taha minule mitte kurja soowida ega teha, teie, kes teie nüüd mitte minu juttu kuulda ei wõta ja mõistlik ei ole.“

„Jääge wait, see oli esimõte teiest, ülepää minu juurde tulla, jeda kinnitan ma awalikult. Kui ma teid näen. — Ah, kui ometi minu piina elule ükskord ots jaaks tehtud!“

Seda ei olnud temast mitte arusaada, et jamsitus, tema tundmus, südametunnistusest piinatud teda waewas,

mis ülearu waimustawa jookide pruukimisest weel pahemaks oli tehtud.

Härja von Widenfeld läks tema juurest, pääleselle kui ta Damreele mõned kuld tikatid peosse oli pistnud, minema, ja lubas teisel hommikul tagasi tulla.

„See mees läheb kardetawaks, Stoffelil on õigus, teda piab tööpoolest lahjatsema,“ väälis ta ijenejes, kui ta losji poole sammus.

Saali tagasi minnes, jutustas, et ta tema käest mitte ühtegi mõistlikku sõna ei olla kuulda jaanud ja olla iga minut tema poolt kallale tungimist kartma pidanud.

Kell oli juba ammuigi 9 lõõnud, kui krahw magama läks ja teised tema eeskujule järele sedajama tegiwad. Et Etienne weel mitte tagasi ei tulnud, arwas krahw, et ta nõmiks on wõtnud, jeda wõd jälle wanas lossis mööda jaata.

Mõne minuti pärast oli igauks oma tuppä läinud; külalise tuba seisis pika koritori teises otsas, kus ta noorte inimeste tuad olid.

Kui Arnold oma teenre ära oli jaatnud, tuli tal meelde, et ta oma kirjatasaku wäärt paberitega oma ülekuue taskusse oli laisknud panna ja läks wälja, neid ära tooma.

Waewalt oli ta mõned sammud edasi läinud, kui wari tema ette tekkis ja keegi tema poole ligines. Karjatades kukkus ta minestuses põrmandale maha.

Tuleja oli Etienne Tagnol, kes, karjumisest kohkunult, uskuma jäi, et tema häategija külalisel õnnetus oli juhtunud.

Siiiski hoidis ta oma waimu kindlust ja kutsus Gotfridi ja Rasperit appi.

Tuli, mis Arnold käes hoidis, oli kukumise korral kustunud ja koritor täitsa pime.

„Mis on sündinud?“ küsis Rasper wärisewal häälel ja tahtis jälle ära minna, kui ta Etiennet kuulis ütlewat: „Olge rahulik, härja von Widenfeldil tuli minestus pääle, olge hääl, tooge ruttu tuld.“

Selsamal filmapilgul tuli preili Jhabella tulega. Ta ei olnud weel magama heitnud ja tuli siia pääle siia. Warji olid ta teised, losji elanikud, pääle krahwi, külalise juurde kogunud.

Gotfrid ja Etienne olid härra von Widenfeldi, kes ifka alles mõistujeta lames, woodisje wiinud. Preili Jsa-bella toodud rohtude abil tuli mõistus aegamisi tagasi ja Arnold tegi omad filmad lahti. Aga kui ta Etiennet nägi, läks ta nägu jällegi hirmfaks ja hüüdis äritatult:

„Sääl ta on, mine, ja jäta mind rahule!“

Kõik waatafid Etienne otsa, kes imelise juhtumise kohta midagi ütelda ei teadnud.

„Mis see tähendab?“ küsis Kasper, „mis olete härra von Widenfeldile teinud?“

„Seda sündmust ei mõista ma kuidagi wiisi seletada,“ wastas Etienne woodi poole liginedes. Mina tulin praegu Kaplani juurest ja tahtsin oma tuppa minna, kui härra von Widenfeld minust mööda läks. Ma kuulsin tema karjumist ja nägin teda maha kukkumat.“

Kui Arnold natuke aega noore mehe otsa oli wahtinud, nähti teda rahulisemaks jääma ja küsis: „Kes teie olete, ja mis teie siin teete?“

„Mina olen Etienne Tagnol, jepa poeg, elan aga, tänu krahwi härrale helduse eest, juba mõnda aastat siin lofsis.“

„So, nüüd ma mõistan, aga ma palun teid weel, õhtul mitte ilma tuleta käia. Mina ei ole muidu ilmasti kartlik, aga oma wiimasest haiguse ajast jaadik tuleb minule mõnikord niisugune närwi haigus pääle. Kui teie nägu pimedas häkitselt minu silme ette tekkis, tulid minule need kurwad juhtumised meelde, mida siin tänapäew weel ustakse. Teie wõiksite mind sõimata, ja selleks on teil ka põhjust, aga nõnda ometi on. Ma palun, minge nüüd magama, minul ei ole enam midagi wiga, ma tänan teid südamest ja palun andeks andmist.“

Warsi läksid igauks oma tuppa tagasi ja kõik oli wagune. „Misjugune jarnadus,“ ütles Arnold iseeneses, „see on filmapaistaw. Nüüd saan ma ka Kristohwi sõnadest aru. Aga kes wõib ta olla? Kuidas wõin ma weel küjida, asi on awalik. Hommen tahan ma oma näälmehe käest järele pärida, käsitöölise poega ei ole ta wist mitte ilma põhjusteta enese juurde wõtnud.“

K u u e s p ä ä t ü k k .

Ka wana krahw oli jeda tija kuulnud ja selle järele pärinud. Etienne pidi tema juurde minema ja selle põhjust jutustama. Ö otsa seisis see aruldane juhtumine tema mõttes ja ei lastnud teda rahuliste magada, mis temale jeda kahilajem näitas olewat, sest et ta oma näälmeest ilmaski weel nõnda kohtunud ei olnud näinud.

Põnewusega ootas ta hommikust jõogi aega ja imestas koguni, kui teener temale teatas, et härra von Widenfeld temaga nelja silma all rääkida soowida.

Ette tulnud õppise juhtumise üle seletust saada, päris härra von Widenfeld juure hoolega Etienne ja nende põhjuste üle järele, mis asi krahwile põhjust andis, teda oma perekonda wastu wõtta.

Krahw wastas, et temal vähematti iseäralist põhjust selleks ei olla olnud. „Kui Etienne alles laps oli, huwitas ta mind juba mitu korda, kui ma teda juhtumise korral nägin, oma ilusa, mõistliku wiisi ja armsa oleku pärast.

Nii kuidas ma hiljem kuulda sain, olla isa temaga wäga halbaste ümber käinud, wõtsin ma teda oma wanaema pojale jeltfiliseks. Gotfrid oli sel ajal haiglane ja tarwitas meelelahutust. Et ma päew päewalt ifka juuri wainu andeid ja häid omadusi tema juures leidisin, sellepärast jätsingi ma teda oma juurde kaswama, et ta pärast oma hää kaswatuse mõjul lahkemalt elada wõiks.“

Waerwalt oli krahw oma juttu lõpetanud, kui ta oma näälmehe käest eile õhtuse sündmuse üle järele küsis, mis pääle see wastas: „Sina ise wõid minu erutusest arusaada ja minu sõnu mõista, kui ma sulle ütlen, et see noor mees täiesti ja igatpidi surunud Roshiri paruniga ühte moodi on. Ma ei olnud teda waremalt ialgi näinud ja häkitselt seisis ta eile õhtu minu ees, nagu oleks ta surunud parun ise olnud.“

„Jah tõesti olen ma ka jägedaste waremalt sellest sarnadusest räägitawat kuulnud, ei ole aga mitte tähelegi pannud, sest et ma jeda üheks juhtumiseks pidasin. Sinu asemel oleks ma eile seda niisama tähelepanemata jätnud.“

Wõlemad läksid nüüd alla pruukostile, kus teised perekonna liikmed kokku kogunud oliwad. Etienne läks

härta von Widenfeldi juurde, tema käest andeksandmist paluma, mis pääle see rahutuma, põlastava häälega ütles: „Ma palun, ärme räägime sellest mitte enam.“ — Sõõgi aeg ei puudutanud eile õhtust sündmust keegi enam.

Kohe pääle sõõgi sai härta von Widenfeldile teatatud, et keegi oodata ees tuas ja soowida temaga rääkida. See oli Hendrik Stoffel, kes, pääle selle kui ta oma endist härrat kaunis usaldawalt teretanud oli, juttu algas:

„Kahjuks ei olnud ma eile teite meil oleku ajal mitte kodus ja tulin sellepärast täna siia, teile jeda üttema, mida ma paberi pääl mitte ei usaldanud. Ega meid siin keegi ei kuule?“

„Ei, jutustage aga, mina tean peaaegu kõik.“

„Koh, siis kuulake. Mina aiman, et von Tolumont jälgil on ja tõsijid asju awalikuks tahab teha. Sühidelt, mina tunnen teda kui kardetawat meest teie wastu. Teie tunnete minu alandust ja et ma warem mahti ei saanud teiega selle üle rääkida — —

„Hää küll, ma jaan kõik aru, siiski Hendrik, teie oleks pidanud jeda asja paremine toimetama, aga jeda ei teinud teie mitte. Härta von Tolumont oli ainult kergelt haawatud ja paraneb peagi ära. Asi on nüüd palju halwem kui enne, sest et ta kindlaste teab, kust poolt see tuli.“

„Teie olete eesimõttes, ta on lohtu ees seletanud, et ta kellegi pääle kahtlust ei wõi arwata.“

„Just seesama ongi see halb külg, mis piame nüüd tegema? Ma käisin Kristohwi juures, ta jutustas minule lugusid, mis mind loquni lohtuma pani. Ma ei usalda teda mitte enam.“

„Tean, tean. Siiski tema pärast olge mureta. Juba kaua aega töötan ma tema kallal, tema paneb warssi oma suu igaweste kinni.“

„Mina tundsin teda teiseti kui kunagi enne,“ ütles Widenfeld.

„Teie eksite, tema päewad on luetud, härta von Tolumont ei näe teda ilmaški enam, selle eest seisan mina,“ lihas Stoffel saatanliku naeratusjega juurde.

„Siiski on weel midagi olemas, mis mind tõsijelt mõttema paneb,“ rääkis Widenfeld edasi. „Teie olete iga-

ford, kui teie Etienne Tagnoli nägite, minu wexiwaenlase akuratlise jarnaduse üle tõesti kohkunud."

"Tõsi küll, aga see ei ole ialgi minu jüdame rahu rikkunud, jarnadust tuleb igapäew ette. Pääle selle tuntakse ju tema wanemaid, ja teatakse, kus ta on sündinud, omad esimesed elu-aastad elanud ja —"

"Kõik võib olla, aga fiiski, kui ma minewiku pääle mõtlen, hakkab ma kahkema. Selajal räägiti, laps olla ära surnud, aga surnud pärast ei ole ma teda ialgi näinud."

"Mis te' räägite! Pelasie on teda maha matta lastnud ja palju rahwast on seda päält waatanud. Kõik sündis väga ilusaste, kus ta oma ema kõrwale sai maetud. Kui jooiwite, võite selle asja üle tõendusil jaada."

Neid sõnu kuuldes läks Widenfeldi nägu tõsiseks ja ta küsis: „Kas tunnete jeypp Tagnoli ja tema abikaasat?"

"Olen mõne korra näinud, ta ei ole siit mitte kaugel. See mees teeb ainult õpsi tööd, õhtust kuni hommikuni, aga päewa magab ta."

"Siis on ta abikaasa täna õhtu umbes kella 8 aeg ükfinda tuas?"

"Wististe küll."

"Wäga hääd, ma pian temaga weel täna rääkima, teie tulete mind saatma. Muidugi mõista, piame naese ees tundmataks jääma ja oma riideid jellepärast muutma. Mina tunnen teda selgesti ja tean, et teie seda võite. Minul on see raskem. — Siiski toote minule riided sinna kohta wastu, kus meie sündja arwame olewat kofku jaada."

"Minul on praegu kellegi härva reisiuub kodus, kes selle minu kätte pandiks jättis. See pasfib teile parajaste, arwan mina."

"Wäga hääd, siis täna õhtu umbes kella 7 aeg wotan ma teid — — —"

"Teie tunnete wististe neid kolme suurt jaart jään all orus?"

"Jah, tuleb meelde, see koht on hästi walitud, siis saame jään kofku."

Härva von Widenfeld lahkus omaist jeltfilijest ja läks jaali tagasi, kus ta jutustas, Stoffel olla ühe mõisa pärast tema jutule tulnud, mida üks tema sugulastest ära müüa tahta.

Päew lõppes losfi elanike jeltfis ruttu, käidi jalutamaz, jutustadi jeda ja teist ja mängiti jeltfkonna mängufi.

Breili von Klertwö oli oma olekut külalife wastu muutnud ja teda tuppa tagafi kutsunud, kus ta hoolega juturaamatut luges.

Härra von Widenfeld oli lafs korda Kristohwi maja juures käinud, teda aga mitte kodus leidnud olewat.

Gel õhtu kaebas ta fanget pääwalu, ja läfs wälja, nii kui ta ise ütles: weel natuke jalutama.

Tema imelikku olekut tunti juba wäga selgesti, nii et keegi ennast temale jeltfilifeks ei paffunud.

Ta leidis kolme jaare alt Hendrik Stoffeli, teda ta mitte ära tunda ei oleks wöinud, kui ta ise teda finna ei oleks tellinud.

Stoffel andis temale teifed riided, mis teda ka niifama tundmataks tegid. Siis sammufid mölemad kiiresti jepitofa poole, kus nemad, nii kui ette arwatud, proua Tagnoli ükfinda tuas ees leidfiwad.

Et elutuba jepitofajst eemal seifis, oli ta mölemate tundmata meeste fiftetulekul kauniste ehmatanud, ja hakkas fiis kõigest ihust wäriwema, kui ta Widenfeldi nägi peotäie kuld rahafi ja püstoli laua pääle panewat.

„Proua,“ algas ta juttu, „Teie olete ühe jaladufe kaasteadja, mida meie juba teame. Meie piame fiiski teie oma juust jeda asja kuulma. Teie olete meie wöimufes, wait jääda ehk waletada tähendaks teie furma, awalik üles-tunnistamine jaaks aga jelle wastu teie õnn olema. Nii fiis, walige kumb jooiwite!“

Waene naene langes põlwili: „Halastust!“ palus ta, „ma ei tea mitte midagi, mis teie minu käest tahate, aga küfige, ja ma tahan teile täielikku tött jutustada, niifama kui seifjaks ma oma pihtiifa ees.“

Kui Arnold nägi, et ta nii nõrka wastupanemist leidis, jäi ta waitfemaks ja muutis ka kofe oma häält, ja ütles sõbralikult: „Sellest filmapilgust jaadik ei tee meie teile wähematki wiga, kus teie meile jooiwitud jeketufi annate, oleme teie hääd sõbrad ja jääme ka jelleks. Oma juureks imestufeks leiame teid üffi kodus, aga asja wäär-tus junnib meid fiiski jeda nõudma ja teie jaate aru, et fiis kõige wiimajst piab julgema, kui oma elu hädaohus

näeb olewat. Nii siis meie oleme kofku leppinud, et teie midagi ei salga."

"Minu härrad," wastas Marta, ifka enam hirmu pärast warijedes, „küfige minu käest ja ma wastan teile, sest ma ei ole ilmaski midagi teinud, mida ma piakfin häbenema."

"Olgu, pange siis tähele. Kõshiri lossis on üks noor mees, kes teie pojaks saab nimetatud, see ei ole ta aga mitte, nii kui meie jeda kindlaste teame. Seletage meile jeda asja."

Neid sõnu kuuldes pani Marta mõlemad käed oma filmade ette ja langes nuutsjudes tooli pääle. „Ah minu Jumal," hüüdis ta, „mis teie räägite. Minu mees tapab mind kofhe ära, jeda tean ma selgesti."

"Teil ei ole tarwis teda ega ka ühtegi teist elawat hinge kartta, saladus jääb ainu üfki meie teada, selle üle olge julge. Et Etienne mitte teie poeg ei ole, jeda olete sellega ütelnud."

"Oh ma õnnetu," rääkis Marta nuttes edasi, „kes oleks wõinud jeda uskuda, ja weel nii kaua aja pärast!"

"Hää küll, teie olete juba awalikult tõendanud, jeda ärge unustage mitte. Aga nüüd jutustage meile kofik, meie teame jeda juba osalt ja tahame kuulda jaada, kas teie ka tött räägite."

"See on hirmus, mis ütleb see waene laps ja wana Tagnol, ma finnitän unesti, ta tapab mind kofhe ära, kui ta jeda kuulda saab."

"Meie töötame weel korra, ta ei saa vähematti teada, ja kui ta jeda hiljem piakski kuulda jaama, olete teie ja Etienne mõlemad rikkad, ja siis annab ta teile jeda kergesti andeks."

Sepa naene nähti aegamisi rahulijemaks jääma ja ütles wiimaks kindla sõnaga: „Ei, Etienne ei ole mitte minu poeg; kes tema wanemad on, ei wõi ma teile ütelda, sest et ma jeda ifegi ei tea."

"Mis, hüüdis Arnold, „kas tahate meid jeda uskuma panna? Jutustage, kuidas laps teie kätte sai ja meie jaame kuulda, kas teie meile waletate."

"Kuulake efite minu juttu, siis alles saate sellest aru. Nii kui ma näen, olete teie fiin pool wõõrad ja ei

tunne minu meest mitte. Halb ei ole ta mitte, ei, tema auusufe poolest ei wõi tema pääle wähematti halba warju heita. Aga ta on häki wihaga ja joob palju, jellepärast oli minul abielu alguses tema juures palju kannatada. Wahest tegi ta minule liiga, nii et ma haigeks jäin. Minu öde, kes 12 penikoormat siit eemal elab, tuli mind waatama. „Waene Marta,“ ütles ta minule, „tule minu juurde pödema, siin saab sinuga wäga haltwaste ümber käidud.“

„Ta palus minu meest nii kaua, kuni ta wiimaks lubas, wõib olla eht oli tal hää meel, minust lahti saada, et jeda enam juua wõiks. Ma läksin oma õega Assenoisise, kus minule mõni nädal pääle sinna jõudmist poeg sündis, kes aga nii wõimetu oli, et meie iga tund kartsiime, teda ära surewat. Meie lastsiime teda kohe ristida, siiski kolme päewa pärast elas ta alles ja üks wana naene ütles, teda jätawat minule, mis üle ma wäga rõõmus olin.

Rüüd tuleb jelle jaatusje imeline juhtumine, mis teile pea wõimata näitab olewat, siiski, nii kui teie tõendasite, teada teie juba kõik.

Tulewa aasta 12 weebruariil saab sellest ajast 20 aastat täis. See sündis õhtu kella 8 aegus, tuul wingus, lund sadas õige paksult ja kaugeft kuuldi nälginud huntide hirmust hulgumist, — jellepärast weel jeda selgemalt, et minu õe maja külalt wäljas oli. Meie istusime tule ääres ja hakkasime oma õhtu palwet lugema, kui korraga ägedaste usje pihta koputati.

Minu õemes küsis: kes jääb on? Keegi naesterahwa hääl palus selges Prantsufe keeles, ust lahti teha ja teda siise lasta, ta olla wäsimuse ja külma pärast pool jurnud.

Ta tegi filmapill usje lahti ja keegi mustas riidis naesterahwas astus siise, kellel pää rätikusse oli mäsiitud. Ta istus ilma sõna lausumata tooli pääle ja kohkudes nägime meie kuidas ta minestusesse langes. Suurem ehmatatus tabas meid weel, kui wäike laps laia mantli alt wälja libises ja põrmandale kukkus.

Kui minu õde jelle sülle wõttis, hakkas ta nutma, mida see naesterahwas ise ka näitas kuulwat, sest ta tegi jellepääle kohe omad filmad lahti. Rüüd wõisime teda selgemine näha. See oli wäga ilusa näoga inimene, aga

ta waade oli koguni kurb, peaaegu meeleärasheitlikus olekus. Riided olid ütlemata toredad ja tunnistasid suurte rikkust, ainult teekäigu ja halwa ilma pärast olid need piisutavalt korratumas olekus.

Minu öde katjus õõtsutamise teel last waigistada, aga ta nuttis kõigest hoolimata vaikjelt edasi. Häkitjelt kargas wõõras ülesse ja kiskus lapse minu õe käest ära. „Glusjalt ei pia teie teda minu käest mitte kätte jaama,“ hüüdis ta erutatult ja hakkas nuutsjuma. „Mind wõite tappa, teie kelmid, aga minu laps jätke elama. Urge kiskuge teda minu käest mitte ära, teie näitate hääsüdamega inimesed olema, halastage minu ja tema pääle.“

„Olge rahulik, armuline proua,“ ütles minu demees, „soojendage ennast ja jääge nii kauaks siia kui ise soowite. Jutustage meile oma wiletsuse põhjust, ja kõik mis meil on, on teie tarwitada.“

Ta ei kuulnud jeda mitte, waid pigistas last piinlikult oma rinna wastu, nii et meie kartma hakkasime, ta wõib lapse ära kagistada. Sellepääle hakkas ta kaeblikku laulu wiit ümisesema, nagu tahaks ta last selle abil magama uinutada.

Meil ei olnud midagi enam kahtlema; õnnetu oli waimuhaige! Omas nõrkuses pidi ta midagi jõoma, minu öde andis talle tassil sooja piima.

„Ei, ei,“ lükkas ta selle ägedalt tagasi, „teie olete ära ostetud, nagu kõik teised, teie tahate mind ära kihwitada. Ah, mu kehhas — põleb, põleb!“

Meie kartus kaswis; meie ei teadnud mitte enam, mis pidime tegema. Meie lastime teda natuke aega waguft seista ja see tuba nähti tema külmetanud liikmeid nähtawaste kosutawat. Wiimaks rüüpas ta ka mõne lonksu piima.

Nüüd hakkas minu wäikene Etienne nutma, ma läksin kähku hälli poole.

„See on ka wist alles imeja laps, kelle oma see on?“ küsis ta kähku.

„See on minu laps, armuline proua,“ wastasin mina.

„Kas ta isa alles elab?“ hakkas ta uuesti küsima, mispääle ma ja-tawa wastuse andsin.

„Siis olete alles õnnelik, lord olin mina ka õnnelik, aga nüüd.....“

Ta hakkas kramplikult nuutsuma. See oli jüdanit lõhestaw filmapilt.

„Ma näen,“ ütles minu õemes, temale on üleliiga tehtud. Meie oleme paljalt liht talupojad, aga ehk wõiksimine temale kuidagi wiisi abiks olla. Arge kartte midagi waid usaldage meid.“

Meid sõnu kuuldes jooksis wärin üle tema õrna näo, ta lastis lapse käest lahti, keda ma ruttu oma kätte püüdsin, ja temale tuli kramplik olek pääle, kus juures ta arusaamata sõnu ümises.

Meie tõstisime teda woodisse ja katsumise aidata, aga ta nähti otsegu jurnu olewat. Mis oli meil teha? Meie palusime temale ainult Jumala abi, jest kõige lähem arst oli penikoormad maad eemal.

Aga kui õnnelikud olime siis, kui ta aegamööda rahuliste magama uinus. Meie lootisime, puhkamine peletab tema hirmukujud ära ja ta jutustab meile järgmisel päewal oma õnnetumat lugu.

„Minge puhkama,“ ütlesin ma oma õele ja õemehele, „mina panen lapse Etienne kõrwale kiiguse ja istun ise tema kõrwale woodi ääre pääle, et ma siis kohe aidata wõin, kui õnnetu abi tarwitab.“

Marta jäi wait, mööda läinud hirmu ja sündmuse mälestus tahtis teda ära lammata.

Gulga aja pärast rääkis ta edasi:

Kui laps hällis rahuliste magas, kohendasin ma tuld, ja lastsin jelles kindlas mõttes tema kõrwale asemele pitali, et mitte magama uinuda. Õnnetumal wiisil olin ma aga warem juhtunud erutuse läbi liiga wäsinud, ja uinusin, oma tahtmise wastu, raskesti magama.

Ma ärkasin alles siis ülesse, kui kell neli lõi. Minu esimene mõte oli, wõõra järele waadata kes minu kõrwal magas. Tuli põles alles ja walgustas tumedalt tuba, nii et ma kõik selgesti näha wõisin. Aga mõtelge minu ehmatust: wõõras naesterahwas oli kadunud.

Ma äratasin oma õe ülesse, jüütasime tule küünla otsa ja otsisime igalt poolt, aga ei leidnud kusagilt mitte vähematki märki temast; ka rätik ja mantel puudusid.

Meie jookkime wärawa juurde, see oli lahti ja nüüd ei kahtlenud meie mitte enam jelle juures, et ta ära oli põgenenud.

„Aga laps,“ hüüdsin mina, „kus on laps?“

Minu öde waatas hälli ja kiffendas: „Ta on jelle kaaja wõtnud, külm wõib jelle wäetima ära wõtta ja lume tuisu käes huffa saada!“

Siis hakkas ta minuga kangesti riidlema, mis ma ka täiesti ärateeninud olin.

„Aga ei ole mitte raisata,“ ütlesin mina, „ärata Hubert ülesse, et ta temale järele lähaks, wõib olla eht leiab teda weel ülesse.“

Mõne minuti pärast tuli Hubert õuest tagasi, meie pärisime lühidelt järele, mis ta oli juhtunud nägema, ja wahwa mees läks wiibimata, ilma et ta meile midagi rääkis, teele, eht wäljas küll alles koguni pime ja kange tuisu ja torm oli. Ta pani tule latresse ja kadus, kuna meie Jumalat palusime, et ta teda pimedal, külmal ööl wõiks õnnetuma jälgile aidata.

Seni ajani oli hällis kõik waguksi, ja ma olin rõõmus lapse magamise üle, sest uni on nõrgale kõige parem arsti rohi.

Siljem kuulsin hällist tajaft nuttu, ma wõtjin lapse sülle ja waatasin emalikus õrnuses tema otja, aga mis ma leidsin? see ei olnud mitte minu Etienne, see oli wõõra naese laps.

Proua Tagnoli wiimased sõnad näitawad mõlemate meeste pääle wäga tugewaste mõjuwat.

„Waadake nüüd, ma ei ole mitte efsinud, siin ei ole mingit kahtlust enam,“ ütles Widenfeld.

Marta rääkis tüki aja pärast jälle edasi: „Niipalju aastaid on jellest ajast mööda läinud, aga ma wärißen weel tänapäew, kui ma jelle pääle mõtlen, mis ma jelle korral tundsin. Oleks ma maa alla wajunud eht majad minu pääle langenud, ma ei oleks mitte enam koshunud olnud kui siis.“

Ma olin nagu surunud, kui öde minule ütles: „Ta ei ole tõesti weel mitte kaugel, Hubert saab teda warsti kätte, sest ta on wäga karmas jala käija ja harjunud lume pääl jälgamööda järele minema.“

„Aga ilm on ju väga tuulene, jäljed võivad ära-tuujatud jaada,“ vastasin mina.

Ode läks värava päale vaatama. „Ei,“ ütles ta tagasi tulles, „tema jäljed on alles selgesti lume pääl näha.“

Ma ei või eneste ärevust teile mitte ette kujutada, meie lugemine minutisi, iga filmapilt oma demehel tagasi tulekut voodates, aga need wenisid tundide ja päewade pik-kuseks. Oleks mina terwem olnud, ma oleks kõige parem ise otstima läinud.

Mul oli aega wõõrast last terawamalt filmitsteda, see wõis ainult mõne üfiku päewa wanem olla, aga oli palju tugevam kui minu Etienne. Oma ekstitus oli arusaadaw, sest et ma neid mõlemaid ühesuguse rätikusse olin pannud.

Nii kui üeldud, oli kell 5 kui minu demees wälja läks, õnnetumat otstima, kella 9 aeg ei olnud teda weel mitte tagasi, ilm oli waheajal ka palju halvemaks läinud, ja lund jadas nagu kotist, nii et waewalt mõne sammuga pääl enese ette näha wõis.

Õfimehel mure juurde tuli nüüd ka weel teine: Mis siis, kui Hubertil õnnetus on juhtunud?

Weel kadusid kaks tundi piinliku ootamisega, ta ei tulnud ega tulnud. Meie ei mõistnud enam midagi mõtelda; ometi wiimaks kuulsime jala astumisi, ta oli ise, aga üffinda.

Üks ainus waade tema näkku, ütles mulle selgesti, et ta õnnetuma kohta wähematki teadust ei too.

Ta jutustas meile, et ta kase õfimehel tunni sees olla temale jälgi mööda järele minna wõinud, siis olla väga kangesti tuiskama hakkanud ja need aegamööda ära kadunud. Kas pidi ta nüüd tagasi pööрма wõi oma otstimisest edasi toimetama? Ta lootis Jumala abi pääle ja läks otsekohehes liinis edasi, kuni ta pakku metja äärde jõudis, mis ühe ofa jäält ümbrusest täiesti warjas. Sinna siise tungida, oli wõimata ja teiseks mõtles ta, et see, keda ta otstib, ka jääl mitte leida ei ole. Ta jookkis pea paremale, pea pahemale poole, aga kusagil ei olnud jälga leida. Kui koitma hakkas, küsis ta igas elumajas järele, aga keegi ei olnud wõõrast näinud. Nii mõtles ta kodu minna, et siis uue jõuuga oma otstimisest uuesti ette wõtta.

Wõimata oli jeda mõtet korda saata, sest lund jadas wahetpidamata, tuisf ja torm olid ärarääkimata, ja nõnda wiisi läksid kahetja päewa mööda, kus keegi ulu alt wälja minna ei julgenud.

Wõõras laps kojus väga priskeste, fiiski olin ma jagedaste juures jüdame walus. Wiimaks kui teed paranefid, läksin ma ise ühes demehega teda otsima. Kõik meie otsimised ja järele kuulamised olid asjata. Seda naesterahwast ei olnud keegi mitte kufagilgi ei näinud ega kuulnud.

Otsimise reifilt tagasi tulles, teatas öde minule, et minu mees olla järele tulnud, mind kodu wiima.

„Mis fina temale lapse pärast ütlesid?“ küsisin mina,

„Ei midagi,“ wastas see, „ta wõttis lapse jälle, kallistab teda ja on uhke ja õnnelik selle üle.“

„Ma olin meeleärakeitlikus olekus. Kas pidin oma mehele tõtt tunnistama wõi pidin sündmust tema ees jalgama? Oleks ta teistfugufe loomuga inimene olnud, ma oleks jedamaid temale tõtt tunnistanud, aga tema ägedust ette ära tundes, et ta mind täitsa õnnetumaks teeb, kui ta jeda kurbu sündmust kuulda saab. Minu demees, mõistlik, tark inimene, päästis mind sellest kahklewast olekust.“

„Kuule, Marta,“ ütles ta minule, „Zumal on minu lapse wõtnud ja ja ei saa jeda mitte enam näha: aga selle asemele on ta minu ühe teise annud, õpi tundma tema tahtmist ja ole sellega rahul. Pea jeda waest, maha jäetud loomakest nagu oma last ja ära sellest oma mehele wähematki awalda. Ole julge, sellel asjal tuleb kord weel hää lõpp.“

Minu tegin tema nõuu järele. Vähemate päewade sees tulime kodu tagasi ja nõnda kaswatafin ma selle wõõra lapse ülesse. Omasf lapsest ei saanud ma vähematki enam kuulda. Ma mõtlesin jeda jaladust kõige maailma ees warjata, sest minu öde ja demees on ka juba surunud ja ei awaldanud jeda kellelegi, selles olen ma kindel. Müüd wõite minu imestust ifegi aimata, kui teie häkitfelft fiske tulite ja nõudsite, et ma pian kõigist sellest seletust andma. Teie töotasite minule, jeda mitte wälja awal-

dada ja ma usun teie sõna, aga ärge unustage mitte, minu mees ei anna jeda minule ilmaski andeks."

"Teie mees ei pia jeda mitte teada jaama," kiivitas Widenfeld, "siiski pian ma mõnda asja teie käest veel järele küsima: Kas krahwi lahtus ei olnud teile mitte wõõristaw, ja kas see ei sundinud teid mitte järele mõtlema, miks ta poisji wastu nii juurt lahtust püüdis üles näidata?"

"Mu härrad, nii kui ma teile juba ütlesin, näitas Etienne ema suurtsugu naesterahwas olevat, ja ehk see pois, kes küll waewast wiisi kaswatatud ja õpetatud sai, nagu teisedki küla lapsed, ei olnud siiski teiste jarnane. See on, ta pidas ennast paremaks kui teised, ja jellepärast hakkas krahw temaft lugu pidama. Mõned ütlesid koguni, minu mees teada omas südamas väga selgesti, et see mitte tema poeg ei olla. Ta käis jellepärast poisjiga väga halwaste ümber, ja jeda teati igal pool, niisama kui Etienne häid omadusi.

Ühel päewal tuli krahw jelle küsimisega meie juurde, kas ta ei wõiks Etienne't enesega losfi ligi wõtta, oma lastega mängima. Ma olin sellega rahul, aga minu mees sai koguni wihaseks jelle üle ja jेतetas, ta ei wõta jeda mitte enam tagasi, jеft et ta siis, kui peenike härra, põlastusega oma wanemate pääle waatab.

Nii lihtlabane kui jее minule ka oli, et Etienne losfi wiidi, jeda imelikum oli aga jее, et jeda koguni sinna jәeti. Minu mees oli efsinud, kui ta kartis, et Etienne jaksaks lähab, ei, ta on jelleks samaks jäänud mis ta ennegi oli, käib jagedaste meid waatamas ja on alati sõbralik ja lahke meie wastu; tal on kuldne jüda."

"Teie ei ole meile veel mitte midagi neift asjadest jutustanud, mis wõõral lapsel ümber olid, kui jeda teie juurde jәeti; neift soowiksime ka midagi kuulda jaada," ütles härra von Widenfeld.

Neift ei ole juurt ühtegi jutustada; minu õde oli siis, kui ta minu meest näinud tulewat, uhked riided lapse ümbert ära wõtnud ja minu omad riided ümber pannud. Kuhu need on jäänud, ei tea mina mitte. Kauga aja pärast leiti põrmanda prao wahelt kuld sõrmus, mis jelle wõõra naese käest oli maha pudenenud.

„Kas teie õel ei jäänud ka mitte lapsi järele“

„Hubertil oli esimest abielust üks tütar, kes, seeford kui mina jääl olin, wäljas teenimas oli. Tema nimi on Johanna Bowe ja on praegu Kolonsteri lossis kubja naene.“

Nüüd kuuldi wäljas sammusi ja Stoffel, kes wälja waatas, nägi, et keegi tua poole tuli. See koputas ukse pihta, mõlemad mehed wahtisiwad kohkunult üksteise otsa ja keelid sepa naefele, ust lahti tegemast.

Uga enne kui ust kinni hoida jaadi, oli see juba lahti lükatud ja Etienne Tagnol astus sisse. Temal oli tõsine mõtte, see õö jälle wanas lossis üle elada ja kõik mis võimalik teha, et saladust, mille tunnistaja ta juba fõrd oli olnud, walge ette tuua. Tal oli seeford koguni uus plaan, mida ta kella 11 ja jüda õö wahel tahtis läbi teha.

Warfi pääle jelle kui härra von Widenfeld lossist ära läks, läks ka tema wälja ja otskohe sepikojaja juurde, kus ta oma isaga tahtis kokku saada, keda ta mitmel päetwal enam ei olnud näinud.

Sepp wõttis teda, nagu alati, mitmesuguste pilte sõnadega wastu, nimetas teda „armuline härra“ ja küsis, kas ta mitte warfi mõnda printsessi kofima ei hakka.

Etienne oli oma isa wiisidega harjunud, ei pannud sellest tähelegi, ehk küll teised sõbrad jelle üle naeriswad. Ehk ta küll jelle all palju kannatas, jäi ta siiski wäljaspidi rahuliseks.

Pisut hiljem astus keegi talupoeg, wiisatuse pärast sepitotta, oma tuttawaid jumalaga jätma. Kui ta seppa nägi, ütles ta naerdes: „Noh, sõber, teie seisate otsegu põrgu tule ees, kuna teie naesterahwas kahe wõõra mehega seltsib, kellede wälimine kaju mind otse imestama paneb.“

„Mis teie räägite,“ küsis sepp, „kas teie enam selgesti ei näe?“

„Küll, niisama hästi kui teiegi, ja ma fõrdan jeda, mis ma fõrd ütlesin. Ma kuulsin teie majas juttu, tundsin midishimu ja waatasin sisse. Teie abikaasa jutustas ägedalt mõlemate meestega, kelledest üks juur ja tugew, teine

aga väite oli; minu filmis näitas, nagu oleks teie abi-
kaasa nutnud."

"See on weider," rääkis Etienne wahese.

"Minge ise kord sinna ja waadake oma filmadega,
tõe poolest on nad praegugi alles jääl."

"Seda ma ka teen, tule, isa."

"Minul ei ole võimalik, mine esite ükfinda, weerand
tunni pärast olen ma tööga walmis ja tulen järele. Aga
ära unusta, minule teadust toomast, mina olen niisama
ärewuses kui sinagi."

"Ma tulen nii ruttu tagasi, kui võimalik," ütles
Etienne ja läks.

Sellest see tuligi, et noor mees nii häkitselt oma ema
ja nende kahe kelmi ees seisis, kes ühise kuritöö läbi ühen-
duses olid ja kellel mitte enam kahtlane ei olnud, et
Etienne tõsine Kõshiri losji pärandaja oli.

Tema waade pani Widenfeldi ja Stoffeli, kohkuma,
mis noorel mehel mitte nägemata ei jäänud.

Tõesti oli mõlemate poolne seisuford piinlik. Etienne
seisis kahe tundmata mehe ees, kes tema isa ära olemu ajal
tema majasse olid tunginud. Ka näitas tema ema seisuf-
ord, et ta mingil wiisil oli kannatanud.

Teisest küljest tundsid mõõrad endid kõigesuuremas
timbatuses olevat. Tarwitus nõudis, et nad pidid endid
tutmustama, kuna siiski igauks kogunigi kartis, et neid
wõib ära tunda, ehk kõne läbi endid weel enam fiske
mäsvida.

Nõnda kestis waitne asi tükk aega, kus keegi ei jul-
genud rääkima hakata.

Wiimaks küsis Etienne oma emalt: „Kuidas sinuga
lugu on? ma loodan, et sulle ühtegi liiga ei ole tehtud,
aga kui seda piaks olema juhtunud, siis räägi, ma palun."

Neid sõnu rääkides waitis ta uhkelt mõlemate meeste
otja, kuna need ikka alles sõna lausumata liikumata
seiswad.

Äsi arenes koguni fergelt: Widenfeld kartis, et Etienne
teda häälest ära tunneb, ja Stoffel waitis enam ette-
waatuse kui kartuse pärast.

„Mu härrad," algas Etienne juttu, „mina olen selle

maja peremehe poeg, ja on sellepärast õigus, küsida, mis on teil siin asja?"

Widenfeld müstas oma seltsilise külge, kes ukse poole hakkas minema, et pidi vastama. See ütles: „Meie tee läks siit mööda, ja astusime sisse, pigut jalgu puhkama ja teed küsima. Meie oleme läbi õiged mehed, küsige seda oma ema käest. Eks ole õige, proua, teie ei või meie üle mitte nuriseda?"

„Ei, ei, mitte kõige vähematti,“ tõendas proua Tagnol waitse häälega.

Tema sõnad tunnistasid Etiennele jüiski jeda enam, et tema ja nende wõõraste meeste wahel midagi išeäralist pidi olema olnud, ja Etienne wõttis nõuiks, neid mitte enne wälja laske minna, kuni nad asja põhjust rahuldawalt on ära seletanud.

Ta käänis ukse luku, pistis wõtme taskusse ja astus läbitungima waatega mõlemate wõõraste ette. „Minu filmade ees ei jae mitte nägemata, et siin midagi išeäralist on juhtunud. Minu ema on nutnud, ja mina tahan teada saada, mis mehed teie olete ja mis asja pärast olete siia majasse tulnud,“ ütles Etienne.

Stoffel hakkas uuesti rääkima. „Noor mees, teie olete niisama julge kui ettemõtlemata, ja nüüd mitte üks sõna enam. Meil on kasiin aeg, filmapill tehke üks lahti.“

Etienne läks ägedaks, aga ema hakkas teda waigistama: „Sina eksid, mu laps, härrad räägivad õigest, minul ei ole nende üle mitte kaebada. Sul ei ole mingit põhjust, wihasutada ja ägedaks saada. Lase neid minna, ma palun find.“

Noor mees wiitwitas weelgi, kuni mõned korrad akna pihhta koputadi ja Tagnol hüüdis: „Tehke üks lahti!“

Ta läks oma isa sisse lastma.

„So, ma tulen õigel ajal, ma kartsin juba, ehk wõib hilja olla ja härrasid ei ole enam siin. Ma ei ole teid weel ilmaski enne näinud ja korraga jutustate üle tunni aega minu naesega. Mis asi ajas teid siia?"

See oli Stoffel, kes wastas, kuna ta ise ukse poole ligines:

„Mis teie pahandate, armas mees. Meie oleme liht reisijad ja juhtumise wiisil siia sisse astunud. Teie proua

oli lahke, wõttis tule ülesse ja meie puhkamine oma jalgu. Seda wõib meie kauane siia jäämine seletada. Meie täname teid, lahke proua, ja soowime härradele hääd ööd."

Widenfeld ei rääkinud sõnagi ja seisis kest tuba, ja ruttas warsti oma feltfilisele järele, kes juba ukse juurde oli läinud. Ta pidi Etienne eest mööda minema, kes teda luurawalt wahtis. Etienne läks tema järele ka wälja ja wahtis neid, kuni nad pimedusesse ära kadusiwad.

"Kas pidi tema tõesti ise seejama olema?" küsis ta tuppja tagasi minnes iseeneselt, "Tema keha ehitus, tema käit, tema näo plaan, kõik oli tema, pääle nende weel see imelik waikimine. Jah, tema see pidi tõepoolest olema!"

Nüüd hakkas isa pojaga jutustama: "Mina mõtlesin seda asja koguni teijeti, need olid tõesti reisijad, ja ma olets häämeelega pitsid nendega kokku joonud ja neid asja ilufaste jutustada lastnud. Aga sina olid koguni wi-hane, kui mina tuppja tulin: nõnda ei käida wõõrastega mitte ümber. Suured härrad näewad, et sind jelles tükis mitte hästi kaswatatud ei ole. Naene, ma loodan, sina oled jelles koguni teijeti mõelnud, nii et keegi ütelda ei wõiks, Tagnolidel ei ole elu tundmust."

"Ma pian kodu minema," ütles Etienne. "Jja, kas ja tahad sepikotta tagasi minna?"

"Ja muidugi," wastas see, "ma tulin ainult waa-tama, mis siin on ja tahan sind weel tüki teed jaatma tulla."

Etienne laelustas oma ema ja sofistias temale midagist kõrwa sisse: "Ma tulen hommen jälle siia ja siis piad ja mulle kõik ära jutustama. Ühte neist kahest mehest tundsin ma ära, tema siia tulekul on väga suur tähendus."

Sepp hüüdis rahutumalt oma poega, kes nüüd kähtu temale järele tõttas. Ka oli tal eneselgi tahtmine, ruttu lossi tagasi jõuda, et kindlale otsusele jaada, kas see ka tõesti härra von Widenfeld oli, keda ta tema riiete moonutamiseft hoolimata arwas ära tundwat.

Seda wõib isegi arwata, et ta agaralt nende mõtete kallal töötas.

Laplate külast, kus sepp elas, käis üks pää- ja kaks kõrwalist teed Roshiri lossi, mis pakust wõsastikust, mägede wahelt läbi käisid. Ühte neist wiimastest walis Etienne omale, täna õhtuseks kodu minemiseks.

Mäe rinnaku otsa jõudes kuulis ta jala astumisi ja nägi, et mõlemad mehed natuke eemalt temale järele tulivad. Ta jäi natukeseks ajaks seisma ja peitis ennast paksu pöösa varju ära, et neid mööda minna laske.

Ta kuulis seda meest, kes umbes poole tunni eest tema isa majas oli rääkinud, ütlevat:

„Wäga kahju, et wana sinna tuli. See huljulge pois ei aimanud wist põrmugi, et meil sõjariistad ligi olid ja oleks peaaegu meisje puutunud ja meid iseendid kaitsema sundinud.“

„Zoomulik, siinul tulewad ikka niisugused iseäralised mõtted,“ rääkis teine hääl sinna wahetele, kellest Etienne täiesti Widenfeldi ära tundis. „Ja meie oleks teda jääl kohal, ja niisugusel filmapilgul oma kaelast ära saanud.“

„Aga nüüd jääll all orus oleks jee koguni kerge olewat, läbi teha,“ wastas teine.

„Ei, minul on selle kohta omad põhjused, weel mõned päewad oodata, kuni ma ära sõidan.“

„Aga kui ta teid ära tundis, ja seda oli muude tõenduste kohta temal just weel tarwis.“

Selle kohta ei saanud Etienne Widenfeldi wastust enam kuulda, nägi aga ainult, kuidas jee wõõrad riided omade wastu ümber wahetas.

Seitsmes päätlükk.

Mõned üffitud sõnad, mida Etienne nende rääkimisest kogemata kuulis, ja nende mõlemate sepamajas käimijega kokku käisid, olid teda wäga erutanud, ilma et ta wähematki selgust sellest leidis.

Ainult üks asi oli kindel: Widenfeldi kasu seisis selle tülles, Etienneist lahti saada ja ta tänas saatust, mis teda selle teadmisele oli aitanud.

Zuba kauem kui tund aega käis ta jegasstes mõtetes mööda metsa ümber; ilmaaegu otsis ta mõlemate kelmide wiha põhjusid enese wastu. Rahesugused mõtted tulid tal ikka ette: Sarnadus, mis tema enesel endise Koshiri lossi omaniku pildiga arwas olewat ja Widenfeldi kohtumine, kelles ta oma surma wihamest, õhtul teda nähes, oli aimanud.

Oma erutusest hoolimata jäi ta oma ettevõttele kindlaks, käes olevat ööd vanas lossis mööda jaata.

Ta tuli võlvi alla, mis ööd ilma kui päeva lahti seisis, võttis oma latre, mis ta mõni tund varem sinna oli pannud, tegi ukse ettevaatlikult lahti, läks otsekohe sinna tuppa, kus sõjariistad ja raudriided seisid. Siit läks ta taja võõraste tua kõrwale magamise tuppa.

Päeva oli ta väikeste augu selle ukse sisse teinud, mis nende kahe tua vahel seisis, et selle läbi paremine jaalis sündivaid juhtumisi võiks tähele panna.

Juba olid kaks tundi rahutumas ootuses mööda läinud, kui ta korraga tumedat kobinat kuulis, mis tema poole kuuldi tulewat. See oli nagu aeglane edasi tagasi käimine. Ka tule kuma paistis jaali, kus juures ta rõhutud inimese häält kuulis.

Kui ta terasemalt läbi augu wahtis, jai ta aru, et walguise kuma põrmandu laudade pragude wahelt paistis. Ta oli päewal kõik tornialuse lossi tuad hoolega läbi otsinud, aga mitte vähematti märki leidnud, et jaali all tühi ruum pidi olema kuna ometi walgus jäält tuli.

Ta tahtis pragude wahelt alla waadata, ja oli alles mõned sammud astunud, kui, niijama kui efinenegi kord, kõik häkitselt pimedaks jäi, millest ta kindlaste teadis, et keegi tema all elutses, kes, niipea kui ta midagi kuulis, tule ära kustutas. Nüüd oli ainult weel tarwis, jeda ruumi, millest ta senini mitte vähematti ei teadnud, ülesse otsida.

Pääle selle kui ta tajakesti sõjariistade jaali tagasi oli läinud, süütas ta küünla latres uuesti põlema ja läks väikest treppi mööda alla, mida mööda ta varem ülesse oli tulnud. Ta mõttles waheruumi eeskoja ja võõraste jaali wahel läbi otsida. Koritori astudes, kuulis ta jälle käimise häält ja jäi seisuma, et öö hullujale jälgile jaada.

Ta kuulatas põnewalt; oma latre oli ta hoolega riidesse mässtinud; ka teine tulekuma oli kadunud.

Ometi oli ta omas arvamises efsinud, käimise hääl läks koguni teise külge, nii pidi siis weel üks teine wäljakäigu koht olema, kui see, kus tema seisis ja ootas, et rahurikkujat awalikuks teha.

Ta läks nii ruttu kui võimalik sinna poole külge ja kui ta oma latre riide seeft wälja wõttis, nägi ta ainult ühe mehe päalmist teha jagu weel, kes jedamaid ühe augu läbi põrmanda alla ära kadus. Sellegi pärast oli ta teda tunnud: See oli Kristohw Damrec!

Hoosama läbiotfimise juures leidis ta juure tiwi, mida waewalt paigast ära nihutada jõudis ja ühe awaduse üles, mida mööda mõned astmed alla poole läksid. Ta läks jeda mööda alla ja seisis nüüd ühes kitsas käigus, ühe uffe ees, mida ta asjata katsus lahti teha, mis aga kindlaste lukus oli.

Nüüd ei kahklenud ta põrmugi enam, et see läbikäigu koht Kristohwi elumajaga ühenduses seisis. Ka ei olnud ta mitte üksi selle wõfiste paistuste jälgile saanud, waid ka selle jala wäljakäigu toha ülesse leidnud, mille läbi wõhulkuja lossi torni pääsis. Nüüd jäi temal weel järele, wõfiste hullumiste põhjust selgeks teha ja järele waadata, kuidas wõhulkuja wõdraste jaali sisse pääsis.

Esimest mõttes ta järgmisel päewal teha, wiimist oleks ta jedamaid üles otsinud, siiski ei leidnud ta wähematti uft ega auku, mille läbi temale tuntud ruumidesse oleks wõinud sisse pääjeda.

Ta läks wõdraste jaali tagasi, otsis põrmandu üleni läbi, ei leidnud siiski wähematti märki selle selgitufeks.

Juba hakkas koitma, kui Etienne, õhtu ja wõ aritustest wäsinud, puhkama heitis. Et lossis alles koit magasid, laskis ta magamise tuas woodi pääle pikali, mida paruni surmast jaadil keegi enam tarwitunud ei olnud. Ta uinus magufaste magama ja ärkas alles paari tunni pärast koguni karastatud jõuuga ülesse.

Nagu kogemata puutus temale see raamat, millest waremalt räägime, filma, mille päältiri oli: „Kuritöö ja kättematksmine.“

Ta mäletas weel väga selgesti, et ta esimene furd raamatu fokku oli pannud, aga see seisis jällegi lahti nagu esimene furd.

Ta wõttis nõuufs, Kristohwi ülesse otsida, et teda ennaft jeda aruldaft olekut ärajeletada laske.

Tema maja juurde jõudes, nägi ta uffe pärani lahti olewat. Ta läks ruttu sisse ja arwas juba, kui kedagi

näha ei olnud, et Kristohw on wälja läinud, kui ta õh-
kamist kuulis ja teda täiesti riidist lahti wõetud, wäikeses,
kõrnalises tuas woodi pääl nägi lamewat, pää seina poole
pöördud, nii et ta tema sisetulekut mitte näha ei wõinud.

„Noh, kas teie magate, wõi olete haige?“ küsis
ta temalt.

„Unetu pööris ruttu ümber, tõmbas teki üle pää
ja ümises arusaamata sõnu.

„Urge kartke midagi,“ rääkis Etienne, „minu ise olen,
Etienne Tagnol, ja minul on hääd arwanised teie kohta;
ma tahtsin ainult mõnda seletust teie käest saada. Teie
piate selget tött rääkima, kuulge jeda. Minult sel tingi-
misel wõtte weel kauemaks siia elama jääda.“

Wanamees ei wastanud midagi, waid wahtis kaht-
lajelt Etienne otja ja jäi aegamööda rahulisemaks.

„Teie olete,“ rääkis Etienne edasi, „see ööfi ja juba
aastate kaupa waremalt lossi tornis käinud, mis läbi teie
tondi warju selle maja pääle olete heitnud. Teie ei saa
jeda mitte jalata, mina ise olen teid, jääd näinud ja tahan
paljalt teada saada, mis asi sunnib teid jääd käima.“

Kristohw waikis täiesti.

„Teie waikimine on minu ees teie süü üles tunnis-
tamine, sest et teie kurt ega tunni ei ole. Ma jutustan
krahwile kõik ära ja enne kui tund aega mööda on läinud,
ajab ta teid halastamatalt omast lossist wälja.“

„Ma ei mõista ega saa ka mitte aru, mis teie mi-
nust tahate,“ ütles wana mees wiimaks. „Jätke mind
rahule, eilaseft saadik olen ma haige, wäga haige.“

„Eooh, aga alles mõne tunni eest olite lossi tornis;
ma kordan teile weel korra, et ma teid ise jääd nägin.
Mina olin teie kannul, kui teie ukseft wälja lipstafite, mis
teie korteriga ühenduses piab seisma ja mida wäga ker-
gesti üles leida wõib.“

„Teie olete kas und näinud wõi kedagi teist minuks
pidanud,“ wastas Kristohw. „Oma igawa kõnede asemel,
tehke mulle parem jeda hääd ja saatke kaplan siia. Ma
tahan temaga rääkida, sest ma tunnen oma otja lähe-
dal olewat ja oma hinge päält kõik ülesse tunnistada.
Mis minu ihusse puutub, keda teie alles hiljuti ahwar-

dasite wälja wisata, jelles wõib teil õigus olla, jest aeg on ligidal, kus mind furnuaiale kannetakse.“

Ta rääkis nii mõistlikult, et Etienne selle üle koguni ära kohkus. Kas ta pidi pääle käima, ise tema käest joo- witud seletust wälja pärima, wõi pidi ta seda kaplani hooleks jätma, keda ta enne wälja õpetada mõtles?

Eühiteje mõtlemise järele pööris ta ümber ja hakkas minema, kuna wana mees häkitseft oma asemelt ülesse ajas ja hüüdis: „Elus on õdd ja päewa põrgu ja jures on igaweste huffa minemine. Kes on sulle ennast näitanud, ja kes ja ise oled? Mine minuft eemale, ütlen ma sulle!“

Etienne sai neift sõnadesst aru, et õnnetuma mõistus jälle jega jeks läks, ja ka seda, et see südame tunnistuse rahutus ja ka tema wõfiste rändamiste tõsine äratundmine oli, mida ta nüüd wäga kahjatsema näitas.

Ta läks wälja, kaplani otsima. Ta ei leidnud teda fiiski mitte, kuna temale sai üeldud, et ta jalutama olla läinud.

Kui ta lossi poole ruttas, tuli Matilde temale rõõm- jaste hüüdes wastu: „Ometi tulete üksford, teie teete meid koguni rahutumaks! Niisugustel käikudel wõiwad wiimaks halbwad tagajärjed tulla.“

„Auuline preili,“ wastas Etienne, „ma tänan teid, et teil niisugune kaastundmine minu wastu on.“

„See on ju üsna loomulik. Järele pärima ei hakka ma teie käest mitte enam, jest et teie minule niisama kui esimene fordki wastuse wõlgu jätate. Päälegi ootab minu isa teid ammugi ja on mitu forda teie järele küsinud. Piaks teie ometi üksford midagi leidma, et teil mitte niisagedaste tarwis ei oleks olemat, õdd läbi jelles hirmsas kohas wiibida, ja minul kõige jelle aja sees nende häda- ohtude pääle mõtelda, mis teile fäl kõik wõits juhtuda.“

Need sõnad awaldasid noorepõlwe sõbrale krahwinna lugupidamist tema wastu ja liigutasid teda südamest. Ta wastas wärisewal häälel: „Teie sõnad teewad mind ushaks ja õnnelikuks, ma ei ole mitte teie rohke helduse wäärt. Piaks tulewik minule kuidagi wiiji sündsät aega lubama, teile oma lahkust üles näidata, siis piate tunnistama, et ma kõik teen, teid oma täielikku jõuudu mööda teenida.“

Ta kummardas alandlikult noore tüdrukku poole ja ruttas krahwi juurde tuppa.

Seda võib kergesti arvata, kui erutatud härra von Halembrai oli, kui Etienne temale viimase dö jüundmüsteft jutustas. Iffa uuesti küsis ta temalt, kas ta mitte effinud ei ole ja kas see ka tõesti Kristohw Damree oli, keda ta nägi.

„Tõesti, krahwi härra, tema käit, tema riided ja tema pää ei lubanud mind mitte ühte filmapillku aega enam kahkleda, et tema see oli, ehk ma teda küll ainult pääälis- laudselst selja tagant nägin. Pääle selle mötelge, et tema maja jääpool küljes ligilähedal on ja araminek, millest ma räägin, finnappole külge kadus.“

„Eul on õigus,“ wastas wana härra „siis saan ma tema otjustawast wasturääkimisest aru, kui ma teda siit ära tahtfin ajada. Aga mis põhjus võib temal selle arul- dase toimetufe juures olla?“

„Seda ei wõinud ma tema käest mitte teada jaada. Tema ütles minule ainult nii palju, et ta haige olla ja tahta kaplanile pihtida, sest et ta oma otja ligidal tunda olewat. Muidugi võib fiin mingi wana jüundmus põh- jufeks olla.“

„Arwatawaste jutustab ta kaplanile kõik ja torni täieline läbi uurimine täiendab weel puuduwa oja. Siiski on niitüd kõigesuuremat ettewaatust enam tarwis kui kunagi enne ja keegi, pääle kaplani ja meie kahe, ei tohi sellest midagi teada.“

„Teie ehk lubate minule, teie nimel kedagi teie ini- mestest Kristohwi juurde jaata, sest ta tarwitab hädaste abi,“ ütles Etienne. „Ma lähöks ije, aga nii kui teie teate, äritab minu nägemine teda alati, ta ei ole kunagi mind häämelega näha tahtnud, ilma et ma ifegi teaks, mikspärast.“

„Sina jõudsid minust ette ja ma kiidan sinu tähele- panemist. Dase waefele kõik wiia, mis sa tarwis tunned olewat. Dõuna laua juures näeme jälle üksteist. Oma ofawufe ja julgufe läbi oled sa minule wäga suurt hääd teinud ja ma loodan, et pea kõik saladus selgub.“

Pääle selle kui Etienne kõik korraldanud oli, ja keegi haiget talitama pidi minema et temale igas asjas taht-

mise järele fergitust muretsema, läks ta kaplani juurde, kes siis, kui ta Etienne juttu oli kuulnud, ruttu Kristohwi juurde läks.

Lõuna laua juures puudusiwad taks inimest: Paater Nutfi ja härra von Widenfeld.

Viimane tuli natuke aja pärast koguni juures ärituses.

„Armas näälmees,“ ütles ta, „sinu kaplan on häbemata inimene. Kui ma Kristohwi juurde tahtsin minna, keelis ta minule jeda lihtsalt ära. Ei oleks ta mitte minu pääle tuetanud, oleks ma teda luba andma sundinud, jeda tõendan ma wandega. Päälegi lähan ma jedamaid tagasi ja siis saate näha — — —“

„Waigista ennast, Arnold,“ rääkis krahw wahela. „Ära unusta ära, et paater Nutfil püha kohus täita ja õnnetumal temale palju jutustada on.“

Härra von Widenfeld näris mofke ja istus koguni pahajelt laua äärde.

Söögi aeg läks waguši mööda, ainult Sfabella wahetas Kasperiga mõned sõnad.

Korraga kuuldi ukse ees hobuste trampimist ja Matilde, kes ülesse oli tõusnud, et järele waadata, hüüdis: „Ah kui ilusad hobused ja üks ainuke, minule tundmata riidis, mees pääl.“

Uus juurde tuleja rääkis Wiilipiga ja andis taks kirja tema kätte. Tuapois tuli sisse ja andis neist ühe krahwile ja teise Etiennele ja ütles: „Lahke soowitusega härra von Tolumonti käest.“

See nimi mõjus wäga Sfabella ja härra von Widenfeldi pääle.

Kui krahw oma kirja läbi lugenud oli, hüüdis wana piiga: „Noh, õemes, ma arwan juba ette, efs ole tõsi, ta küsib sinu käest minu kätt?“

„Ei,“ wastas krahw lühidelt.

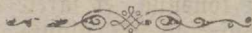
„Härra von Tolumont kirjutab sinu pärast,“ rääkis ta Etienne poole pöördes. „Ta soowib sind näha saada ja palub, et ma sind kohe pian sõita lubama.“

„Ka minule,“ ütles Etienne, „awaldab ta jedajama soowi ja lijab weel juurde, et tal wäga tarwilisi asju minuga läbirääkida olla. Ta palub, ärasõiduga mitte

filmapiilkugi wiivitada. Sel juhtumisel, kui teil hobust käepärast ei piaks olema, saanud ta minu tarwis oma kõige parema hobuse ühes, et mul tarwis ei oleks ühtegi minutit ilmaaegu ära raisata."

"Kui niifugune kallis mees soowi avaldab, siis ei tohi selle täitmist wiivitada, eks ole õige, Arnold?" pööris krahtu oma näälmehe poole. See ei kuulanud tema juttu mitte enam, waid ruttas uksest wälja.

Pool tundi hiljem lahkus Etienne losjist. Igaüks oli tema häfilise ärareisimise pärast erutatud ja jootis, et ta õige pea jälle tagasi tuleks.

Kolmas järk.

Esimene päättükk.

Reisile ettevalmistused saidwad kõige juurema kiirusega toimetatud, nii et sellejama päewa lõuna enne kella ühte Etienne juba ära sõitis.

Tee, Koshiri lossist härra von Tolumonti mõisani oli 10 penikoormat pikk, mis meie päivil hää hobustega wäike asi ära sõita on. Sell ajal, 17-da aastajaja lõpul aga, kuhu meie jutustus meid wiib, olid külade-wahe teed weel koguni halvad ja weel halvemad metsade-wahe teed, oli see tee koguni pikk ja waewaline sõita.

Härra von Tolumonti teener, Donat, ütles Etiennele, et tema härra teda olla kõwaste keelanud, mitte kutsagil tee pääl kinni pidada, waid nii ruttu kui iganes võimalik tagasi tulla.

Mees wõis umbes 40 aastat wana olla, nägi aga hästi tugew ja wahwa wälja. Etiennele meeldis tema kohe, sest ta jutustas temaga lahkesti jeda ja teist.

Ette pãris Etienne wana härra terwise järele; hiljem olid teised jutud.

„Kuulise härra terwis on praegu kaunis hää,“ wastas teener, „siiski palun ma hatatuses kohe, midagi tema üle järele pärida. Teie jõuate muidugi warssi tema juurde, siis saate korraga kõik kuulda ja näha. Teie ehk imesitate minu üle, aga mina olen juba 25 aastat tema teenistuses ja olen enesele kohuseks teinud, ilmaiski oma härra üle rääkida, ka mitte tema kõige parema sõbradele mitte. Wõin ehk, kogemata kõigeparemas tahtmises ja ilma ette aimamata, tema tahtmiste wastu rääkida.“

„Selles on teil otsani õigus ja ma kinnitan jeda järele,“ wastas Etienne. „Ometi arwatawaste saate sellest aru, et ma uudishimulik olen, teada tahtma, miksparast härra von Tolumont mind nii ülepea kaela enese juurde lajeb kutsuda.“

„Muidugi,“ vastas Donat tuimalt, „õnne kombel ei pruugi teie mitte väga kaua oodata, asja põhjust teada saada.“

Etienne nägi ära, et tal mehega tegemist oli, kes, kas waljult kaswatatud oli, wõi, nii kui ta temale juba ütles, teatavaste waikida tahtis. Pääle selle jutustas ta temaga ainult tühjest paljastest asjest.

Suurema oja teed olid nad juba ilma wähema muudatuseta ära sõitnud. Läks warfi pimedaks ja külmaks; pimedus ei teinud sellepärast wiga, et Donat väga hästi jeda teed tundis, muidu oleks nad mõlemad äraeküda wõinud.

Etienne küsis wiimaks oma selfilise käest, palju meil weel sõita on, mispääle see rahustawalt vastas, on weel kafe tunni tee.

„Ma pian tunnistama,“ ütles noor mees, „et ma väga wäsinud olen ja sooviksin, et meie kufagil natuke puhata ja soojendada wõiksim. Kas meie ei jõua mitte warfi külasse, kus süüa ja puhata saaks?“

„Weerand tunni pärast on teie soow täidetud,“ tõendas Donat, ja peagi nägid nad kaugel tuld, kuhu poole nad ka sõitsiwad.

Wäiteje majakeje ukse ees seisis keegi noor mees, kes hobused oma hoiu alla wõttis, kui Etienne ja Donat sisse läksiwad. Peremees ja perenaene, juba mõlemad kaunis elatanud inimesed, istusid mitmete wõdrastega õhtu jöögil. Need mõlemad ruttasiwad nute juurdetulejate soowisi täitma, kes ahju suu ette tule paistele maha istusiwad.

„Küll on hää, ühes kõrwalises kohas nii hääd puhkemi: paika leida,“ ütles Etienne oma selfilisele.

„See koht on juba 50 aastat siin, ja et ta mitme tee harudel seisab ja Schmidtid selle puhtuse eest hoolega muretsewad, käiwad siin ka palju rahwast,“ seletas Donat.

Sel ajal tehti üks lahti ja paar inimest astusid sisse. Mees oli imelise laia mantli sisse mässitud, kellel wäike laia äärega kübar pääs oli, mille alt hallid juuksed wälja paistsiwad. Ka kandis ta juurt reisi taskut.

Maesterahwas oli juur, ja kandis niisama laia mantelt, kus wähe puhtust näha oli. Tema nägu awaldas, ehk ta küll juba 50 aastat wana wõis olla, weelgi endise iluduse märkisi.

Nad teretasid ees olejaid wiisakalt ja liginesid tule paistele, sest nad nähti külma pärast wärisewat. Maja perenaene Schmidt tõi neile toolid istumise tarwis, kuhu nad wäsimuse pärast pääle istusiwad.

„Ometi ükskord, Belasie,“ ütles mees, „wõime natuke puhata.“

„Mina oleks kahtlemata ära külmetanud, wastas naene, kui metsas äraeksinud olime. Aga misjugune õnn oli meil, et tule walguise pääle siia jaiame.“

„Kas teie wõiksite meile süüa ja õffits tuba anda?“ küsis mees perenaese käest.

„Kahju küll,“ ütles see, „paraku on meil ainult kaks wõõraste tuba. üks on kolme jahimehele ära antud, kes warsti tagasi tulewad, ja teine on sääl nende härrade tarwis.“

„Aga mis piame siis tegema, kui mitte siia jääda ei wõi? Meie eksime jällegi ära, kuna meie muidugi juba päewa otja oleme ümber jooksnud!“ hüüdis naesterahwas rahutult.

„Täna on küll halwaste, aga ma ei saa sinna midagi parata, woodit enam ka ei ole. Ka mina oma mehega oleme oma woodi ära annud ja ega ma teid kuuri wõi saata. Kas siin pool wõõrad olete?“ küsis wiimaks proua Schmidt.

„Otte wõõrad küll mitte. Meie tuleme Londonist ja oleme täna vähemalt 12 tundi käinud. Meie tahame hommen õhtuks Freilangeni lossi jõuda. Tehke, meie palume, mis wõite, meie maksame teile hästi.“

„Ma ütlesin juba, et ma teile ainult õlga külle alla wõin anda, kui seda soowite, muud paremat mitte,“ seletas perenaene.

Seniajani jutustas Etienne hoollega Donatiga, kes wiimaks ütles: „Õdesti härra von Tolumont on sellega nõuus, ta on alati lahke, kui wõõrid wastu wõtta wõib.“

„Kääkige neile sellest.“

Donat astus wõõraste poole. „Meil ei ole mitte aau, teid tunda,“ algas ta juttu, „aga see on üks koit. Meie näeme teid hädas olewat ja et teie auusjad inimesed näitate olewat, siis tahtsin teile hääd wõmaja soowida.“

„Kus kohal see on?“ küsis wäike mees, terawalt Donati otja wahtides, kes temale hääd nõuu oli lubanud anda.

„Olge hääts, seletage teie temale,“ palus Donat Etienne. „Mina woin parem hobuste järele waadata kui nendega juttu ajada.“

Etienne seletas neile, et Donat ühe rikka härra teener olla, ja arwab, tema rahulolemist ära teenida, kui ta teid selleks ööks enesega losfi ligi wõtab, mis umbes penikoorrem maad siit kaugel olla. „Meil on ka tugewad hobused, kes kahte inimest hästi kanda woiwad,“ lijas ta juurde.

„Mina kardan hobusid,“ ütles proua Pelasie.

„Ja mina,“ lijas mees juurde, „olen wäga halb ratsajõitja ja kardan kaela murdmist. Meie käime parem jalgsi teile järele, kui teie mitte liig kiiresti ei jõida.“

„Meil on rutt, sest meie oleme muidugi siin kaunis kaua aega wiitnud,“ ütles Etienne.

„See lähneb otsetohe ja minu poeg wõib teid losfi saata, kuigi härrad ees ära jõidawad,“ tähendas maja perenaene ette jõudes.

Enne kui Etienne wälja läks, küsis ta mehelt: „Kas teie tahate härra von Widenfeldi juurde minna, kelle oma see los on?“

„Ja muidugi, kas teie teda tunnete?“

„Wäga wähe. Aga teie?“

„Mina ei tunne teda hästi, see on, enne oma Inglismaale reisirimist tundsin ma teda küllalt hästi. Meie kuulime Dierlis, kus ta harilikult elab, et ta weel mõneks kuuks Arloni jääda, jee pärast piame ruttama, enne sinna jõuda. Eneste keskfel ütelda, temal on minu ja minu abikaasa wastu kohusid täita ja tuletame seda temale, meie halwal seisuforral meelde. Mina olen rahwa mäsamise ohwer, mis kahe aasta eest Inglismaal möllas. Jakob II poole hoidmine oli kõige selle asja järeldus, et ma põgenema pidin.“

Ta tahtis weel edasi jutustada, aga Etienne takistas teda: „Wabandage, meil on rutt. Pärast tahan ma häameelega teie jutustust kuulda.“

Kui Etienne ja Donat teel olid, ütles wiimane: „Minu härra on teie wastu wäga tänulik, et teie need wõõrad tema juurde wiite, kes wäga lobusjad näitawad olema. Et ta ije palju reisinud on, rõõmustab ta ka wäga teiste reisirijatega wõõraste maade üle juttu ajada.“

Etienne oli kibedaste oma mõtetega töös ja ei mõinud Donati jõnu tähelegi panna. Mis oli sel mehel von Widenfeldi juures asja, ja kus oli ta jeda nime „Pelasie“ waremalt kuulnud? Dige, jäl oli ta kuulnud, kui kaplan ühel hommikul tema juures olekul härra von Tolumontiga furnud Roshiri lossi parunist oli jutustanud. Nõnda oli selle seltsilise nime, keda härra von Widenfeld pääle paruni jurma õnnetuma lese seltsiliseks lossi oli wiinud.

Selle wahel sees olid nad juba lossi jõudnud ja teda wiidi kohe härra von Tolumonti juurde, kes koguni kahwatu ja haiglane wälja nägi ja juures leentoolis istus.

Rihard oli oma noort sõpra nähes koguni rõõmus ja erutatud, tema näost paistis täieline rahulolemine, kui ta teda waimustusega teretas.

„Kas teie haige olete olnud?“ küsis Etienne.

„Mina sattusin Roshiri lossist kodu tulles rõõwliste kätte, aga see oli alles nende asjade eesmärg, mis niihästi teid kui ka mind edespidi rõõmustawad, ja sellepärast tahan ma teile kõik jutustada.“

Etienne sai wäga kurwaks, kui ta kuulis, et tema auustatud sõber juures hädas oli olnud, ja palus teda, jeda lugu omale wiibimata jutustada, sest ka temal olla mõndagi tähtsat teadustada.

„Mina olin,“ algas Rihard oma jutustust, „juba kolmweerand teed ära sõitnud, kui ma ühte meest enese järele nägin tulewat. Ma olin parajaste männiku äärde jõudnud, mida teie wististe ka tähele panite, kui korraga kats püüsi pauku kolasid. Minu hobune kohkus, ma kukkusin maha, jäin aga ühte jalga pidi sadula jalusesse rippuma ja sain nõnda tükk maad taga weetud. Minu seisuford oli hirmus, ma kaotasin oma mõistuse. Kui ma meele-mõistusele ärkasin, leidisin ennaft omas tuas olewat, arst ja õpetaja seifid minu woodi ees. Nende käest sain kuulda, et talupojad, kes omast tööst kodu tulnud, minu hobuse kinni olid wõtnud ja mind awitanud. Minu haawad olid hirmsad; fiiski mitte surmawad: nüüd olen ma juba kannis hästi paranemas.“

„Kes see mõrtlufas oli?“ küsis Etienne.

„Tema järele ei ole ma mitte uurinud ja ka kohtu eeski ütlesin, et ma teda ei tunnud, sest et mul koguni

isejagused põhjustes on, neid plaanivad, mis teie ja minu vastu sepihtetasse, mitte takistada. Minu waenlased on ka teie waenlased, jellepärast kutsujin ma teid oma juurde. Ohtu jõök on walmis, jõögi juures wõite muist kuulda. Siiski piate weel teada saama, et minewal wõl, ja minu omas majas, weel minu kallale sai tungitud.“

„Sile pääle lõunat üeldi minule, see oli umbes kella 3 aeg, et keegi waene talupoeg minu wärawa ette oli magama uinumud ja minu inimestest peretuppa juhitud. Kaastundmusest ja uudishimust aetud, läksin ma teda waatama, ja sain kohe aru, et mul kelmiga tegemist oli. Ta wõis umbes 25 aastane olla ja nähti koguni tubli ja terve olewat, et ma tema nõrkust jagugi ei uskunud, mida ma siiski mitte aimata ei lastnud. Ma ütlesin, et temale pidi süüa antama ja wõiks lossi magama seatama, mis pääle kelm mind, „Zumal õnnistagu teid,“ tänas. Ma olin kindlas arwamises, et see kelm minu juurde sisse tungida tahtis ja nüüd koguni wõimus oli, et ma tema jootwi lahkel meelel täita aitasin. Minu küsimise pääle wastas see, et ta Lufsemburgist keegi kingisjepp olla, ta olla teises kohas paremat teenistust lootnud saawat. Juba 24 tundi olla ta wahetpidamata ja ilma puhkamata teed käinud ja jellepärast koguni ära wäsinud.

Ma ütlesin temale, et ta minu juurde wõib jääda ja rahuliste puhata, ning läksin ära oma tuppa, kuhu Donat warxi minu jutule tuli. Ta jutustas, et jeda inimest päew waremalt lossi läheworas olla nähtud, ja kinnitas minu arwamist, et temal midagist minu vastu südame pääl on. Ma wõtsin nõuaks, asja oma toodu minna laske, selle juures aga kõiki ettewaatusi korraldades. Minu magamise tual on kolm akant, millede ees suur palkon seisab ja kuhu hoowi poolt küljest kergelt pääle saada wõib.

Ma teatasin oma paha arwamist oma mõlemate us-tawate teenritele. Üks neist, Donat, tõi teid siia. Teine neist, Jaan, pidi minu woodis magama, kuna mina ise seda wõd kõrwal tuas tahtsin mööda saata. Donat pidi ennast minu tuppa ära peitma, et siis kohe, kui tarwis piats olema appi wõiks tulla.

Wiimane näitas wõõrale tua kätte, mis minu tua vastu seisis, ja ütles temale: „Minu härra magab siin

jelle tua vastu teises tuas, ja et ta harilikult hommiku laua magab, piate teie ka nii laua waguşi olema, kuni ta mind helistab."

Dõ jõudis kätte, ja minu teenrid seisid hästi sõjariistus. Rekköö, kujurjööde tund, oli ammu möödas ja mina hakkasin arwama, et minu kartus asjata oli, kui ma uft kergelt kääkjuwat kuulsin ja warju fogu oma woodi poole nägin liginewat.

Ma olin kangesti rahutu, sest et ma oma teenrid juures hädas teadsin olevat. Korraga kuulsin ma tundedat mütkakat ja selle pääle walju karjumist. Wõitlus oli alanud. Ma wõtjin tule ja läkjin waatama, mis ka paras filmapilk oli. Kelm wõitles wahwaste Donati ja Jaani vastu, kus ta wiimast kergelt haawanud oli.

Ta pööris lähku minu kallale, pidi aga selle juures langema, sest Donat oli teda raskesti haawanud. Kas on ta surmud wõi wõimetu? nii küsijime üksteiselt. Ma lastjin teda oma tuppä tagasi wiia ja olin rõõmus, kui teda weel hingama kuulsin. Pääle selle kui ma küllalt waewa olin näinud, teda meelemõistujele äratada, oli ta tunni aja pärast nii kangel, et rääkida wõis.

Kõik see asi fündis waguşi, nii et teised lossi elanikud ülesjegi ei ärkanud. Ma jaatsin Donati arsti ja õpetaja järele; mõlemad on minu wanad sõbrad, keda ma kahtlemata usaldada wõin.

Ma ütlesin kelmile, et ta nüüd tõtt piab tunnistama, ja, osalt jurma kartuse, osalt minu töotuste läbi rahustatud, jutustas ta kõik. Kui ma tema õiget nime kuulsin, teadsin ma selgesti, sest Leonhard Botalli ja tema wend olid ammuft ajast faadit tuntud Ardenni kelmid. Nad olid oma kujurjategudes nii õjawad, et jeniajani kellegil korda ei olnud läinud, neid kinni püüda.

Õhtu enne tema siatulekut olla keegi wõõras tema atna pihta koputanud ja teda wälja kutsunud. Kes temale olla ütelnud, see olla wäga pakiline asi, ja annud temale säälsamas juure summa raha. Pääle asja läbi tegemist pidanud ta weel nelikorda nii juure summa saama, ja nõnda olla ta selle nõuu järele teinud, mis temal aga ataga halwaste läks.

Selle pääle tuli Donat sisse ja teadustas, et need mõrad on sija jõudnud.

„Kes need?“ küsis härra von Tolumont ehmatades.

Etienne jutustas temale, et ta oli soovinnud neid sija tulema. „Need inimesed huwitasiid mind iseäraliselt, kui ma kuulsin, et nad härra von Widenfeldi juurde tahtsiid minna ja naese nimi „Belasie“ oli.“

Donat sai käsu, nende eest hoolitseda, nii et neil millegist puudu ei pia olema, kuni härra von Tolumont neid enese juurde lasseb kutsuda.

Kui teener ära läks, küsis Etienne: „Kas meil jälle uut pääle tungimist piaks karta olema?“

„Seda küll mitte, siiski viimase aja nähtused on mind koguni umbuslikuks teinud.“

Ta-käskis Etienmet nende sija tulekut jutustada ja ütles siis:

„Teie tegite hästi, et neid sija kutsusite, sest kõik, mis Widenfeldiga ühenduses seisab, minule kõigesuuremat huwitust annab. Ma olen uudishimuline, oma uusi külalisi näha saada. Siiski tahan ma weel enne asja lõpu teile ära jutustada. Leonhard Potalli ei salganud oma teo põhjust minule mitte. Kaha, mis ta juba saanud oli, ja mõte suurema summa pääle, mis ta asja kordamineku korral weel saama pidi, oli teda jelle teole kihutanud. Ta ei teadnud mitte, kes teda jelle teole oli kihutanud, tema teadis ainult seda, kus kohal ta kolm päewa pääle minu furma seda suurt rahasumma pidi leidma. „Ma arvasin,“ ütles ta minule „et see, kellel jellest kasu oli üht nii rikast, auusat härrat tappa laske, ise ka niisama sugune rikas pidi olema.“

„Küüd teadsin ma kõik, mis mul tarwis teada oli. Kui arst tuli, teendas see kindlaste, et haawatu weel mõned tunnid võib elada. Opetaja walmistas teda, pääle selle kui ta asja selgesti ülestantanud oli, furmale ette, ja ta suri ka juba täna hommiku. Täna õhtu maetakse teda tunnistajate juures olekul, kes weel pääle minu seda asjalugu teadwad, maha. Mul on hädaste weel tarwis, seda asjalugu warjata. Ma loodan, et teie, armas Etienne, jellest kõigest arusaate, mis ma teile praegu jutustasin. Sest ajast saadik kui ma Koshiris käisin, olen ma

palju selguft jaanud, nii et ma fagedaste hiihgada lastud paistufe üle kahtlema pian. Hiihgawa paistufe all on palju warju, aga fiiski hakkab toewalgus pimedufe waiba alt selgemine wälja paistma, ja loodan, et mul õnneks lähab, warji feda jaladufe katet fergitada ja asja täiesti awalikuks teha.“

„Mikspärast teie waenlased ka minu waenlased on, ei jaa ma weelgi aru, aga just niifama kuidas teie elu hädaohus oli, on ka minu eluga feesamafugune lugu,“ ütles Etienne ja jutustas Rihardile härra von Widenfeldi kofkumift tema nägemife korral, nende kahe mehe käimifelt sepa juures, kuidas ta nende moonutatud riietest hoolimata fiiski ühte kui härra von Widenfeldi ära tunnud, ja wiimaks nende jutu ajamifelt, mis ta kogemata kombel metfas kuulnud. Ta pani imeks, nähes, kuidas Rihardi nagu neid sõnu kuuldes imelikult muutus ja ise hüüdis: „See on hää, asi on warji selge. Hommen wõtame jelle asja ja omad eelarwamiised uuesti käfile. Praegu olen ma wäsinud ja tarwitan lahutust. Lähme wõõraste juurde, mul on himu neid näha saada. Kas olete neid ka terafjemalt tähele pannud?“

„Tuas oli koguni pime,“ ütles Etienne, tema küsimife üle imestades.

„See on hää, fiis ärge andke neile ifeenejelt ühtegi märkust, minul on nendega kena plaan ees.“

Kui nad teife tuppa läksid, leidfiwad nad abielu paari rõõmsa ja lahke meelega tule paistel istuwat. Neil näitas kaunis lõbus olewat. Wälke mees katjus maja peremehe fisse tulekul igafugu wiisakust üles näidata, nõnda et härra von Tolumontil tegemift oli, naeru tagafi hoida, ifeäranis fiis, kui ta oma naefe warju puges ja feda ette otja lütkas, nagu tahaks ta teda rääkima fündida.

Proua Pelafie oli kahtlemata jelles tükkis meister, astus auupakklikult Rihardi ette ja ütles julgelt: „Minu mees ja mina oleme õnnelikud, teid fiin näha saada, jelt meil oli ammugi soow, teile, teie lahkufe eest, tänu awaldada. Ka feda noort meest, kes meid sõbralikult fiia kufjus, tahakfime fudamest tänada.“

Pääle jelle kui ta härra von Tolumonti ees dige alandlikult oli kummardanud, läks ta Etienne ette ja kummardas teda pisut wähem asjalikult.

Kändaja, Koflit waatas uhtelt oma naese otsa, nagu tahaks ta ütelda: waat, misjugune proua mul on! Siis kogeles ta, pifut julgemaks minnes: „Minu abikaasa on minu südame sootwid ... minu tänutundmused teile awal-
danud ... meie olime kimbatuses. Olge pääl magada, oleks mul hää küll olnud, aga minu Pelasjel mitte, tema on hää aseme pääl harjunud magama. Teie olete kallis mees, et meile hää öömaja lubasite!“

„Minul on häämeel, teid enese juures näha,“ ütles Rihard, „ka wanašona ütleb: „Wöörad on meile Juma-
last saadetud!“

Härä von Tolumont istus ja andis oma külalistele märku, ka istuda. Etienne istus nende wastu, nii et ta neid hästi näha wõis. Rihard käskis sisse tulnud teenert mõni pudel portweini tuua, ja algas ise juttu: „Mina kuulin, et teie Inglismaalt olla tulnud ja tahta härä von Widenfeldi juurde minna, aga teie ei leia teda ei Freilangenis ega Dserlis, jest ta on praegu Koshiris.“

„Koshiris?“ rääkis Koflet wahela. „Tema teadustas minule, et ta selle losši olla ära müünud.“

„Kõnda see ka on, tema näälmees elab praegu sääl. Kas tunnete Arnold von Widenfeldi selgesti?“

„Minu härä,“ rääkis Pelasje wahela. „Minu mehe šonad sattuwad jagedaste ekšiteele. Teie piate meid, nagu näha, eneste taolisteks, jeda tahan mina teile seletada. Minu mees on niisama kui minagi alamast seisusest ja oleme nagu liht talurahwas kunagi elanud.“

Rihard jõudis waewalt oma naeru tagasi hoida, ja kinnitas, et ta kõige wähematki jelle üle ei olla kahtlenud.

„Minu naene räägib tõtt, meie oleme küll ware-
malt siin pool suurtjugu meeste majades teeninud, ja kui asja olud sundisid meid oma elu muutma, läksime Londo-
nisje elama,“ jutustas Koflet.

„Teie elulugu piab huwitaw olema,“ tähendas Ri-
hard, kolmat korda nende mõlemate klaasi täites. „Kas teie ei wõiks pikemalt jutustada; aeg ei ole ka weel mitte hilja.“

„Küll ikka,“ wastas wäike mees. „Päälegi on see meie kohus, teile seletada. — Mina jõundisin Wirtonis, minu naene Gainotis. Mina jain temaga härä von

Widenfeldi juures teenistuses olles tuttavaks. See oletas teile igaw kuulda, kui ma teile kõik tahaks jutustada, kuidas ma jelle härra juurde teenistusse sain. Elus on ikka nõnda, kas lähab oma härraga hästi ja on tema meele järele, või tuleb wastik olu, ja muidugi piab siis teist teenistust otsima.

Ühel päewal leidis härra von Widenfeld, et tal meid enam tarwis ei olnud. Siiski meile oma lahkust näidates, joomis ta meile ühe rikka inglase juurde koha, kes see kord Spaas elas. Lord Klapperton wöttis meid Londonisse ühes, kus ta aga kolme aasta pärast suri ja meile wäikeste paranduse järele jättis, millega meie ise oma majapidamist algasime. Meie wõisime oma äriaga rahul olla, sest et ma iga partei wastu erapooletu olin. Pelasie hoidis aga Stuarti poole ja meie maja sai tema poolehoidjate kokkukäimise kohaks. Sääal anti minule ühel päewal teada — see wõis kats kuud pääle Willem III jaatuse lõppu olla, — mind saada wangi wõetud. Nii ruttu kui wähegi wõimalik, müüsimine kõik oma asjad ära ja purjetasime Prantsuse maale. Kui meie Katalais maale jõudsimine nägime, et see 2000 rbl., mis meil oli, käest otja lõppemas oli. Mõtlege meie ahastust, meie wanaduses ei olnud meil midagi enam! Teie piate meid ehk weel noorteks, ehk meie küll nõnda wälja näeme, iseäranis Pelasie, keda ja-gedaste minu tütreks peetakse, ei ole mitte enam noor. Meie kuulasime eisteks oma eneste endise härra von Widenfeldi järele ja saime ka õnneks kuulda, et ta alles elus, ja tema warandus paranduse läbi tähtsalt kaswanud olla. Meie loodame, et ta meid aitab, wäikest äri asutada, mis minu abikaasa hoole ja püüdmise läbi kindlalt edasi lähab. See asi võib teile wäga hästi seletada, mis pärast meie härra von Widenfeldi Tserlis ülesotfida tahtsime ja nüüd Freilangeinisse minna mõtlejime. Süda jügawas metjas tuli pimedus kätte, ja see oli meile õnneks. et meie elumajasse juhtusime ja jääal jelle armsa noore mehega kokku saime.“

Härra von Tolumont täitis seitsmendat korda nende klaasid weiniga, mida need hää meelega mekkisiwad ehk weini wõimul küllalt juba tunda oli.

„Teie olete oma jutustusega wanu asju minu sees

elule äratanud," ütles Rihard. „Kui teie 20 aasta eest härra von Widenfeldi juures teenistuses olite, siis olete ka kindlaste tema nõbu, Koshiri paruni tapmisest kuulnud.“

„Ja, mõib küll olla, aga see huvitab mind vähe.“

„Teie tundsite ometi paruni prouat?“

„Mina? Kuidas nii?“

„Ma mõtlesin teie prouat. Kui ma dieti mäletan, siis oli ta ju paruni proua teenistuses, enne Koshiris ja pärast Fraineeses, kuhu ta ka juri.“

Need sõnad erutasid abielu paari nähtavaste; nad waatasid kohkunult üksteise otja.

„Ja,“ kogelas mees, „ma olen jeda unustanud, jest jellest on kaua aega mööda. Teil näitab see asi koguni tuttav olevat.“

„Ku ja, jellest asjast jai igal pool väga palju räägitud. Jääranis palju jekeldusi ja arutusi oli tema lapse pärast, kes, nagu teada, alles elab.“

Jhand Koflet tahtis wastata, aga tema naene waatas terawalt tema filmi, mis teda waikima sundis.

„Etienne, olge lahke,“ ütles härra von Tolumont, „walage meie külaliste klaasid ferd weel täis.“

Noor mees walas weini külaliste klaasidesse, kuna Rihard temale taja kõrwa sisse joffistas: „Urge jelle üle kohkumist awalbage, mis ma nüüd räägin.“

Proua Kofet tänas kombeliku naeratamisega ja waatas rahuliste tema otja, ka mees wahtis teda tähelepannimisega, ehk ta küll mingi tundmusega oma erutust ei awaldanud. Ta ei rääkinud ühtegi sõna, mis tema naese filmade waate järeldus oli.

Härra von Tolumont nähti pilge aega nagu kahe wahel olevat, ja ütles siis kähku Kofletile: „Kahtlemata mäletate weel tapetud Koshiri härra nagu, tema pale oli nii tähtsusiikas, et jeda mitte fergelt ära unustada ei wõinud, kes teda ferd näinud oli.“

„Ja, jee on tõsi,“ finnitab Koflet.

„Mül on hää meel jeda kuulda,“ wastas Rihard; „mina wedasin ühe oma sõbraga kihla, et jee noor mees just tapetud paruni nagu on, kas teie ei tunne jedajama? waadake teda weel ferd terajemalt.“

„Ei, täielikku farnadust ei wõi ma mitte mäletada,“

„Teil on muidugi enam kui üks põhjus, Kõshiri härrat mäletada, ja see piaks teile ometi meelde tulema.“

„Mis põhjusel piaksin ma teda siis just mäletama?“ küsis väike mees, tooli päält üles tõustes.

„Koh, teie härra saatis teid ju sagedaste tema juurde, ja jääb võeti teid alati hästi vastu, jelles olen ma kindel. Niisugust lahkest ei unustada mitte nii kergelt.“

„Teil on õigus, jelles täkis oli ta alati minu vastu lahke,“ vastas Kõklet, kelle nägu, pääle jelle kui see piisut kohkunud oli, jälle oma olekusse muutus.

„See on häa, et teil minuga ühesugune aimamine on, ja teie võite õnnelik olla, et teil nii häa mäletamine on. Õnnelik juhtumine on teid siia saatnud!“

Abielu paar vahtis kohmetult üksteise otsa, nagu tahaksid nad hää meelega läbi rääkida.

„Mina ei tunnud surnud paruni prouat mitte, rääkis Richard edasi, „mina olen tema kurba saatust ja tema surma põhjust paljalt kuulda saanud, mis mul eialgu koguni võimata näitas olevat, aga siiski täitja tösi oli.“

Proua Kõkleti jumi tõusis ja wajas, ja see kestis tükk aega, kuni ta jälle ütles: „Teil on siis minu endisest prouast jutustatud? See on imeline juhtumine.“

„Kui paruni sõber olin ma alati tema surma, tema proua ja poja pärast tegevuses. Ometi on mul wiimase üle walesti teadustatud. Ma ütlesin teile juba ette, et ta alles elab.“

Mõlemad wõõrad wahtisid tahtmatalt läbitungiva waatega Etienne otsa. Mees tahtis rääkima hakata, aga naene tungis wabele ja ütles: „Siis oldakse jelles asjas juures eksituses, see laps elas ainult mõne päewa. Ma wõin jeda kindlaste tõendada, sest et ma ise olen näinud, kuidas ta oma ema kõrwale ühte puufärki sai pandud, mis jelle tarwis pärast uuesti lahti wõeti.“

„See oli keegi teine laps, jeda maha maeti, ma tean kõik.“

E i n e p ä ä t ü k k .

Proua Pelasie läks itka rahutumamaks ja lahjatkes tõsijelt, niijama ta tema mees, et nad wõõrastemajas ole aseme olid ära põlganud ja paremat otsinud.

„Meie räägime wanast asiast, kus minul oma jagu kindlat teadmist tõsi tunnistusega tarvis tõendada on. Pisut puudub mul selleks veel, ja sellele tahan mina, kui tarvis piaks olema, 10,000 rbl. tasumist anda,“ ütles Richard, ja, oma uuri waadates, lihas ta juurde: „Mis, kell saab warji 11! Palun wabandada, et ma teid nii kaua olen kinni pidanud, teie olete muidugi väga wäsinud.“

Tema helistas ja käskis oma teenert, wõbraid „sinisesse tuppä“ magama wiia. Need lahkusid pisut tuigerdades ja mitmesugusid wigurdusi ja tänu awaldusti tehese maja peremehe juurest.

Kui Etienne oma külasse kutujaga üksi jäi, ütles ta: „Ma olen tõesti imestuses teie ojawuse üle, nende inimeste järele pärimises. Sagebaste olen ma oma häategija raamatulogus mitmesugusid kohtulikka järele uurimisi lugenud, aga paremine ei wõinud ka kõige ojawam adwokat ette astuda, kui teie jeda nüüd teinud olete.“

„Kes asja otja tahab kätte saada, piab kõik abinõund tarwitama, mu noor sõber. Ma usun, et saatus need inimesed siia on saatnud. Ma pian teid nüüd ükfinda jätma. Kelm saab täna natuke enne poolt ööd küla jurru aiale maha maetud, ja ma tahan tingimata sellest hirmu-
last pidust ojawõtta.“

„Kas ma tohin teid ka saatma tulla?“ küsis Etienne.
„See inimene tarwitab paljude palweid ja eestpalweid.“

„Hää küll, oodake siin. Poole tunni pärast olen ma tagasi ja tahan teile siis ehk veel midagi uudist jutustada.“

Härra von Tolumont läks wälja, kuna Etienne selle üle järele mõtles, mis ta küll nende wiimaste sõnadega ütelda tahtis.

Tuba, kus wõbrad ööfil pidid magama, oli aia pool külles. Keset tuba seisid kaks tugewat woodit ja seinad olid siniste tapetidega üle tõmmatud. Et see waremalt väga suur oli olnud, oli Richard jeda laudadest waheseina läbi kahets teha lastnud, mis läbi kõrwalisest tuast iga sõna ära kuulda wõis, mis räägitud sai.

Richard läks hästi waguksi teise tuppä, nii et teda keegi kuulda ei wõinud.

Kui teener ära läks, hakkasid wõbrad isekeskis ägebaste rääkima.

„See mees nähaſje kuras inimeſe tehas olewat,“
algas Koflet.

„Aga, Belafie, mis ſa nüüd teed, miſpärast ſa akna
lahiti lükkad?“

„On umbes 50 jalga kõrge. Minu kohta ei tähenda
ſee ühtegi, aga ſina, Jaan, ei wõi ſeda omas nõrkufes
mitte kaſjuda.“

„Mis kaſjuda? Kas põgeneda? Mina uſun, mu ar-
mas, wein on ſinu mõiſtuſt jeganud. Meie oleme ſiin
täitſa julged, aga iſeeneſes küſin ma ainult ſeda, kes ſee
rüütel on? Ma palun, Belafie, ära wõta mitte niifugufid
mõtteid, ſina tuletad minule jellega ühte näitemängu kan-
gelaſt Schateſpeare tükiſ meelde, mida ma Londoniſ män-
gitawat nägin. Mõtleme palju parem ſeda aſja tõſijelt
järele, wein ei ole minusſe mitte niipalju mõjunud,
et ma ſelgeſti järele mõtelda ei wõiks. See on kindel,
et ſee härra ſeda wana aſja wſalt tunneb, wõib olla ka
ſeda oſa teab, miſ meie jään mängiſime. Temal näitab
kindel olewat, et ſee noor mees paruni poeg on. Ka mind
on tema jarnadus wäga imestama pannud, tal on täieſti
tema nägu. Ta rääkis ſinule 10,000 rbl., eſk ole tõſi?
Kas oled jelle üle ka järele mõtelnud? Wuidu leiad ſa
alati hääb nõuu.“

Belafie ſeiſis wait ja käis erutult tuba mööda edaſi
tagaſi. „Jaan,“ hakkas ta alandlikult rääkima, „kui ma
jellepääle mõtleſin, põgeneda, ſiis oli ſee ſinu päraſt. See
härra wahtis hirmus terawalt ſinu pääle, kui ta oma
ſõbra jurmaſt rääkis.“

„Mis, Belafie, ſina mõtled ikka jelle pääle, ſina
uſud — — —“

„Pia oma wannet, ſee kõik ei ole mind keelanud,
ſind armastada ja ſinule oma kätt pakkuda. Tuleta jelle
juures ka minule antud töotuſt meelde, ſeft miſ minusſe
pnuutub, ſiis ei ole minul jelles aſjas ei jurunud ega
elawaid karta.“

„Kas juſt nii?“ küſis naene teotawalt.

„Mis, ſina kahtled, kas aſi on ſiis ſelge? — Kui
minu ſeda juttu mitte ei kardaks — — —“

„Talljuta ennaſt, mina mõtleſin koguni teiſe aſja
dääle.“

„Ma kordan sulle uuesti,“ rääkis naene edasi, „minu südametunnistus ja käed on puhtad. Mis ma selle 10,000 rbl. kohta mõtlesin, piad ja kohe kuulda saama. See härra näitab selleks loodud olevat, ühte vähem teadjat inimest, kui mina olen, äraeestitada.“

„Ara etfi mitte, see käib ainult selle kohta, saladust avalituts teha, kuna ma ise härra von Widenfeldile töotasin, waitida, et tema rahu mitte ei saaks rikutud. Niiüd jeda wälja lobiseda, oleks tänutundmata meel ja äraandmine olevat.“

„Di, mis kallid tundmused sul on! Aga kuhu jääb see ilus jumma raha?“

„Sina ei näita sugugist arusaawat, misuguse tingimise all võib jeda omandada. Siin on ainult tarwis poja jarnadus isaga kindlats teha, aga kuidas ma jeda wõin? Mis ma tõendada wõin, on ainult see, et paruni proua pääle ära põgenemist ühe wõõra lapsjega leiti, kes mõne päewa pärast suri. Niiugune seletus oleks juba kaunis tähtjas asi olevat.“

„Dige küll, aga mina kardan selle järeldufi. Widenfeld on hirmus inimene, jeda tead sina paremine, kui mina.“

„Siis votame esite ära, mis ta meie käest teada tahab; kõi muu tuleb omal ajal.“

„Dige küll, aga kui meie tahame, siis wõime niiüd oma õime katjuda, see on kindel.“

„Waata niiüd, Jaan, kui häkki oled ja oma mõtet muutnud. Korraga tunned ja jeda imelikku härrat nagu meie paremat kaitse ingelt.“

„Aga sina, Belasie, tahtsid läbi akna tema eest ära põgeneda.“

„See tuli rohkest weini joomisest, ma ütlesin sulle jeda juba waremalt.“

„Niijama oli lugu minuga. Niiüd jääme rahule, ma tahan puhata.“

„Jääme ka magama. Hääd mõtted tulewad enamiste ifka üle öö.“

Selle järele tulew waitus tunnistas Rihardile, et nad mõlemad magama olid uinunud. Jutu puhumine oli kauem kestnud, kui ta jeda etteaimata mõistis. Donat tuli mulle wastu ja ütles, ta olla mind igal pool otsinud,

ja teised oodata juba üle weerand tunni, et kelmi woiks matma minna.

Puujärgi järel, mida teenrid kandfid, käiswad Richard, arst, õpetaja ja Etienne Tagnol.

Surruaad seisfis külade wahel. Matmine sai nagu iga teise juureski toimetatud. Õpetaja oli oma kohuste järele, furnu kohta, härra von Tolumonti soowifid täitnud, et kõik efsialgu jalaja pidi jääma.

Selle talituse jaladus, õo waikusfega ühendatud, juurendas weel enam selle hirmsa jündmuse olu. Pääle matmise lõpetust ütles Richard tafafe häälega Etiennele: „Enne fiiia tulekut tarwitafin ma oma laega hästi kafilikult. Woib olla, et teie warfi Koshiri losfi piate tagafif minema, arwatawaste faate omale jeltfi ligi, jefif abielu paar, Kofletid tulewad teid faatma.“

Donat tuli nüüd ka nende juurde ja fofifstas oma härrale mõned sõnad kõrwa fiffje, mis pääle jee ruttu ümber pööris ja wahtis. Ta nägi weel, kuidas teegi tundmata mees furnuafialt wälja läks ja pimedasse ära kadus.

„Soofksfe temale õige ruttu järele ja waadake, kes jee on.“ ütles ta Donatile.

Weel enne, kui jee kästu täita fai, oli Etienne läinud, tundmata meest tagaajama. Tee, kuhu wõdras pööris, läks üle lageda platfi, kus kolm tuule westit üks teife ligidal seisfid. Kui Etienne ledagi enam ei näinud, arwas ta, et mees nende taha ennast oli ära peitnud.

Korraga kuulis ta hobufe hiruunumist, kes ka jefifamal filmapilgul temast mööda kihutas. Katsanif, kes selle jefifas istus, waatas teotawa waatega tema pääle tagafif.

Ta fai aru, et hobune westi warjus oli peidus olnud, kuni ta peremees tagafif tuli.

Etienne ja härra von Tolumont arwasfid asja edafif ja tagafif, ilma et õigele otsufefe oleks faanud. See pidi teegi jala luuraja olema, aga kuidas oli ta selle kurjategija furnast ja jalaja matmisefif teadust wõinud faada?

Kolmas päättükk.

Kii kuidas ette arwata, läks Arnold von Widenfeld, fohe pääle selle, kui härra von Tolumonti käju tooja finna oli jõudnud, faalifit wälja. Ta tõttas foige juurema

kiirusega „Walge-hobuse“ wõdrastemajasse, kus Stoffel mõnede talupoegadega klaasi õlle juures istus. Ta näitas, nagu ei tunneks ta teda mitte, siiski sai Stoffel otskohe aru, et mingi tarwiline asi tema endist härrat siia oli ajanud, ja ta katjus nii ruttu kui iganes wõimalik oma sõbradest lahtuda: „Mis on uudist?“ küsis Stoffel, kui Widenfeldiga üksi oli.

„Hendrik,“ algas ta kurwalt, „asjad lähawad ifka arulijemaks.“

„Kuidas nii?“

„Teie arwamised lähawad Tolumonti kohta ifka kindlamaks, ja ma pian teie terawat tundmust imeks panema. See mees tahab minewikku, mis meile igaweste kustunud näitas olewat, awalikuks teha ja meid hukatuse sisse saata.“

„Siis töötab ta ifka weelgi edasi ehk ta küll omast lossiitki wälja ei ole saanud?“

„Tema juures on midagi ette tulnud, mis mul arusaamata on. Siiski pian ma teile kõige päält teadustama, mis ma wiimase meie kokkujuhumise juures jutustamata jätsin.“

Kui ma kolme päewa eest siia tulin, tuli minule üks mees wastu, kes selle sündmuse kohta kustumata wiha jiidames kannab, ja töötas temale tehtud ülekohtu pärast Tolumontile kätte maksta. Et tema arwamised meie omadega wäga ühte käiswad, kinnitasin ma teda ettewõttes.“

„Seda ma juba mõistan,“ rääkis Stoffel häbemata pilkusega wahela,“ ja pääle selle imeline kokkujuhumine. See ei läha mul forda, aga rääkige edasi, ma tahan tähelpanelikult kuulatada.“

Widenfeld waatas wihajelt tema otsa ja rääkis edasi: „Mees, kellest ma räägin, mõistis osawaste meie waenlase lossi sisse hiilida, ja kõik oli hästi järele mõeldud, nii et meie pääle wähematki kahtlust ei wõinud langeda, nagu esimehegi kord. Ma olin kindlas lootuses ja tundsin ennast omas mõttes kõigist neist raskustest wabastatud olewat, kui leegi mees pääle hommituse jõogi lossi tuli ja härra von Tolumonti käest kaks kirja tõi. Ühes katusus ta Etienne Dagnoli enese juurde ja teises palus ta minu näalmehe käest luba, teda kohe jõita laske. Mõlemad kirjad

oli ta ise oma käega kirjutanud, jelle järele piab ta weel praegust elama ja on terve. Etienne sinna kutsumisel on põhjust, mis mõtlema paneb, ühtlasi ka tõendab, et ta paremail jälgil on.“

„See asi annab tõesti mõelda,“ arwas ka Stoffel tõsiselt, „kas pois on ära sõitnud?“

„Ja, juba siis, kui ma siia tulin.“

„Siis on meil tarwis temale wastu minna...“

„Ei, see ei aita, temal on tugev hobune ja tugev mees seltsis. Nad on juba kaunis kaugel, jellest filmapilgust ei ole meil ühtegi kasu.“

„Aga mis pian siis tegema?“

„Teie piate jelle kohta kõik abinõuud maksavaks tegema, mis wiimasel ööl tema lossis pooleli jäid.“

„Ja, aga von Tolumonti loss on siit väga kaugel, kell on juba kolm, ja kui ma ka praegu teele lähaksin, ei jõua ma enne hommen hommikut mitte sinna.“

Ega teie siis jala ei võdi minna, teie piate omale hobuse palkama. Mina oma hobust ei võdi anda, ka võiks minu käest, kui ma jala tagasi lähan, asja põhjust järele päritud saada, kuhu mu hobune on jäänud. Võib olla, ehk leiate tee pääl hobust; jelle asja jätan ma teie hooleks.“

Ta pistis Stoffelile mõned kuld tükid peosse, mis üle see nähtavaste võomustas, ja ägedalt kinnitas: „Ja, ja, saan aru. Weerand tunni pärast sõidan ma minema, ja ma wean kihla, et ma waewalt wiie tunni pärast eesmärgil olen. Teie tunnete mind ja võite julge olla. Tagasi tuleku korral...“

„Julge nii ruttu kui võimalik, ja tooge hääd teadust, seda on minu rahule hädaste tarwis.“

„Jgal juhtumisel olen ma hommen enne lõunat tagasi.“

Sel ajal, kui Widenfeld Koshiri lossi tagasi läks, sõitis Stoffel, kuna ta lähekorraft hobuse oli palkanud, kõige kiiremas ajalus Tolumonti lossi poole. Ta pidas Schmidt'i võõrastemaja juures kinni, kus ta natuke oma hobust puhata laskis. Jutu wahel küsis ta härra von Tolumonti ja tema terwise järele.

„Mõne aja eest langes ta röövlite kätte ja sai raskesti haavatud, aga nüüd on ta peaaegu päris terve. Seda kuulsin ma tema teenri, Donati käest, kes täna läks lorda siin oli. Kõhke tunni aja eest jutustas ta ühe noore mehega siin, keda ta kufagilt ligi tõi. Kas teie ka losji sõidate jääl lõbust õhtut pidama?“

Stoffel kinnitas seda jaatavalt.

Siis leiata jääl ka imelikult abielu paari ees, kellede üle meie palju oleme naernud. Wõõras noor mees kutsus neid enesega losji, et meie juures enam ruumi saada ei olnud. Need naljakad wõõrad tulid Inglismaalt ja jutustasivad, et nad Arloni losji omaniku juurde tahta minna.“

Hendrit Stoffel oli neid sõnu kuuldes koguni kõhknud. Ta päris nende wälimise wäljanägemise järele, ja sai kuulda, et mees wäike ja umbes 60 aastane wõis olla, kuna naene selle wastu suur ja palju noorem oli; naene olla meest Kollit ja mees naest Pelaste nimetanud.

Oleks ta neid sõnu rääkides wõõra otsa waatanud, siis oleks ta imeks pidanud panema, kuidas see häkki kahwatu ja kõhknud nägi olewat. Tuba oli kaunis pime poolne, nii et ta tema juures midagi muud tähele panna ei wõinud, kui ainult tema wärisewat häält, kui see oma rehningi järele küüsis.

Kell ei olnud weel üheksa, kui Stoffel juba losji ees seisis. Kolme wõrste juures oli ta oma hobusele hää warjupaiga leidnud.

Nüüd hiilas ta losji ümber, et näha saada, kas wõõrad, kelledest proua Schmidt oli jutustanud, tõesti ka jääl olid. Targu ja ettewaatlikult, nii kui ta oli, läks tal lorda, aeda pugeda, kust ta seda tuba, kus härra von Dolumont, Etienne ja teatama wõõrastega istus, järele waadata wõis.

Nende rääkimisest ei teadnud ta mitte midagi, sellegi pärast jäi ta oma koha pääle, kuni Kollitid ära läksid. Siis läks ta rahul ja ühtlasi ka rahutu oma leiduse üle, wõrste juurde tagasi. Sellest hoolimata, et ta wäga wäsinud oli, ei wõinud ta mitte magada.

Natukeste aja pärast kuulis ta ligikõrras inimeste käimist, mida ta põnewalt kuulatas. Ühtlasi nägi ta ka,

et mitmed inimesed furnuaiale läkstiwad, mis temast mitte kangel ei olnud.

Ta tõusis ülesse, ligines sinna poole ja kui suur oli ta ehmatus, kui ta mehi puufärki nägi kandwat ja furnuaiale minewat.

Ta hiilas neile järele, peitis ennast wärawa juures suure puu warju ära, kus ta seda hirmust sündmust päält waatas. Kui Etienne ja härra von Tolumont temast mööda läksid, ei jõudnud ta oma filmi mitte uskuda. Ta kuulis weel, kui Rihard Etiennele ütles, — võib olla, et kolleiid teda Koshiri lossi saadawad. — Teda oli nähtud.

Kohe selle pääle hakkas Etienne teda taga ajama, Stoffel jooksis kõigest jõuust, kargas oma hobuse selga ja kihutas minema. Wastu löunat jõudis ta kodu ja heitis kohe woodisse, wäsimusest puhkama.

Waewalt tahe tunni pärast äratas abikaasa teda ja teatas, et Widenfeld jookseb temaga rääkida. Kui ta sellele oma leidust jutustas, wajus tugew Widenfeld, nagu närtsinud leht kollu.

Heljas päätükk.

Surnuaial, nii harjumata ajal wõõra juuresolek, hobuse lähelkorras seismine ja mehe rutuline ära kadumine, kõik see erutas Rihardi nii wäga, et tal, magama heites, uni pääle ei tulnud.

Isääranis nende sündmuste läbi, mis wiimase 24 tunni aja sees olid juhtunud, oli ta koguni liigutatud saanud.

Seesama lugu oli ka Etienne Tagnoliga, kes filmi kinni ei saanud ja koidu ajal jalutama läks.

Pääle tagasi tulekut rääkis ta Rihardiga mõned sõnad ja läks saali, kus wõivad ägedaste juttu puhustiwad; tema sissetuleku korral aga häkiste wait jäiwad.

Warfi mindi pruukostile ja räägiti üleüldisi asju. Midagi ei tulnud enam ohtusest jutust ette.

Pärast sööki wöttis wäike mees suure hõbe uuri taskust wälja ja ütles oma naesele:

„Pelastie, kell saab warfi kümme, meie piame minekut tegema.“

„Teie ei või selle pääle mitte enam mõtelda, täna tee pääle minna, nüüd on juba hilja. Teie teate, et härra von Widenfeld Koshiris on ja veel mõneks ajaks sinna jääb. Teie piate sinna minema,“ ütles Rihard.

„See on tülikas, tee on halb ja pikk, ja meie piame ööd jälle tee pääle jääma. Aga siis, kui härra von Widenfeld mitte kodus ei ole, kes teab, kas tema näälmees võtab meid vastu.“

„Mina olen kõik ettevalmistanud. Hää töld on hommen igal ajal teie poolt soovitud tunnil tarvitada, siis jõuate päevaga tee lõpule. Pääle selle tuleb härra Etienne teiega jeltfis, tema elab Koshiris noorte krahvide jeltfilisena. Sää! leiate igal juhtumisel mõni aeg vastu võtmist.“

„See on tore,“ hüüdis Pelasie, käja koku lüües.

„Jaan, Jumala õnnistus saadab meid igal pool. Ühest loosist lähme välja, teie sisje, ja selle juures veel tõllaga!“

„Ja, ja, praegusel filmapilgul näitab küll nõnda olevat, aga pärast!“ —

„Minu pärast võid oma usku kaua aja pääle kaotada, Jaan, jäta minule minu rõõm ja ära efsita minu ilusaid unenäguisid mitte oma rumalate tähendustega. Täna alles meeldib mul kord, ilma, omas ilus näha.“

„Teil on õigus,“ rääkis Rihard naeratades wafele, „aga kes teab, kas teie seda asjalorda õieti tunnete ehk pöörab asi pärast wastupidi.“

Pelasie, nende sõnade üle koshkudes, waatas teraselt rääkija oija, mis näitas, et ta temast oli arusaadud. Ta muutus niisama kui tema meeski häkitseft tõsijets ja hakkas asja järele mõtlema.

Taline päike paistis sõbralikult tuppä, mispäraft härra von Tolumont soowi awaldas, jalutuskaiku ette võtta ja tema mõisat waadata.

„O ja, mina olen hää meelega walmis,“ ütles Koflet ja wõttis oma kübara.

Kuna ta ümber waatas, sõstas Rihard Pelasie ja Etiennele mõned sõnad kõrwadesse.

„Ma olen alles wäsinud,“ wastas Pelasie, „ja arwan paremaks, kodu jääda.“

„Mis, ja ei taha minuga ühes tulla?“ küsis Koflet.

„Minul on tõesti tahtmine, jalutama minna ja wärsket õhtu sisse hingata. Mina tulen teiega,“ ütles Etienne. „Eks jee ole meile mõlemile terwiseks?“

„See teeb rõõmu, aga kas härra ritter ka mitte ühes ei tule?“ küsis Jaan.

„Teie teate, et ma mitte päris terve ei ole, ka on mul mõned kirjad kirjutada,“ wastas Rihard.

Kollet läks piirut segases mõttes, Etiennega wälja.

Nii jäi Rihard endise Koshiri paruni proua seltsilisega ükfinda tuppa ja jutustas kaua aega temaga, mille siju meie peagi kuulda saame. Igapidi näitawad mõlemad täiesti rahulised olemat.

Kui Rihard Kolleti nägi tagasi tulewat, ütles ta: Teie minge nüüd wälja, meie oleme omaga walmis, nii et ma temaga ka nelja filma all rääkida wõin.“

Belasie täitis kohe joomi. Etienne tuli jedamaid Kolletiga sisse, efinene läks uuesti wälja.

„Kus minu abikaasa on?“ küsis Kollet rahutult.

„Ta läks juba warem oma tuppa, siiski olen ma rõõmus, et ühe filmapilgu teiega neljafilma all rääkida wõin. Istuge siia minu kõrwale.“

Umbes poole tunni pärast, mil ajal Kollet kahwatu ja erutatud wälja nägi, helistas Rihard ja ütles sisse astuja teurwile: „Teadusta proua Kolletile, et tema mees tagasi on ja teda näha joomib.“

Selle pääle pigistas ta oma imelikku sõbra kätt ja jättis teda ükfinda.

Mõni filmapill hiljem seisis abielu paar üksteise wastu.

„Koh,“ küsis mees, „nüüd oled ja maja härraga kaua aega jutustanud ja ma olen himukas, selle kõne siju ja järelduft ka teada tahtma?“

„Sina olid niijama kaua temaga ükfinda,“ wastas Belasie kõrgil toonil, „mina tahtsin sinu käest jedasama küsida. Ohk ja küll ette oled jõudnud, ei ole mul wähe- matti mõtet, sinule enne wastata. Seleta siis nüüd.“

Ta wahtis terawaste oma mehe otsa, kes koshkunult ja ilma nõuuta seisis.

„Meie pidasime selle üle juba eile õhtu nõuu,“ algas ta juttu.

„Minul ei ole lapse saatusega midagi tegemist, see on üksi minu asi.“

„Ei mitte, selle eest on sul tema isaga tegemist; kahtlemata on härra von Tolumont üksi temast rääkinud. Sina püüad ilma aegu mind petta, fina tead, mina olen find alati filmas pidanud.“

„Ma lepin sellega, et ta minuga sellest asjast rääkis, aga meie kasude kohta ei ole jellel mitte palju tähendust. Räägime parem sellest 10,000 rublast, ma olen kindel, et ta sellepoolest finule midagi on pakkunud.“

„Ja mis ta finule pakkus?“ Sa äritad mind vihale, kas ja ta tead,“ ütles ta, jalga vastu maad pörutades, juurde.

„Poja pärast ei rääkinud ta minuga sõnagi.“

„Wõi nii, ka minuga mitte, ma wõin alles oma tahtmise järele toimetada.“

„Mina wõin ka niisama.“

„Di, härra Kolllet, teie unustate ära, et sul meie mõlemate kasude eest toimetada tuleb. Sa ei pia midagi ilma minu teadmata, waid kõik minu soowide järele te-gema, kas oled arusaanud?“

„Ja, Pelasie, ma olen selle üle rõõmus,“ ütles ta, nagu raskest koormast lahti jaades.

Oleks ta jeda waadet tähele pannud, millega tema naene neid sõnu kuulis, ta oleks selle üle koguni imestanud.

Härra von Tolumont tuli selle pääle Etienne'ga fisje ja kõik läksid sõõma.

Kollletid olid kord rõõmsad, kord tõsised ja mures, nagu oleks neil kahesugused mõtted kofku korutada.

Kõik olid sellega walmis, järgmisel päewal hommitu wara ära sõitma.

Kell ei olnud weel 8, kui kolm reisirijat järgmisel hommitul tõlda istusid, kus kaks tugewat hobust ees oliwad ja Donat kutsis.

Muidugi mõista, oli abielu paar enne igasugu wigur-lised tänuawaldused ära teinud, mis nad omas elus weel iganes olid näinud.

Olgu weel juurde tähendatud, et härra von Tolu-mont iga ühele ilma teise teadmata wäikese summa raha andis, mis pääle kõik rõõmsa meelega lahkusid.

Lõuna eel, kui juba pool teed jõidetud oli, peeti natuke kinni ja lasti hobused puhata. Kui Etienne filmapilguks eemale oli läinud, küsis Pelasie oma mehe käest: „Mieie raha natuke on ju reisi kotis, aga kust see tuleb, et ma sinu taskus imelikku kõlminat kuulen?“

„Sedasama tahtsin ma sinu käest küsida, mis asjast see kõlijemine sinu taskust tuleb, wiist sedasama tahtsid ja mõtelda?“

Pelasie astus kiirgawate filmadega oma mehe ette ja ütles: „Sina teed tükka, mida ma sulle ialgi andeks ei anna. Mis moodi piaks meid küll Koshiris vastu mõetama? Minu esimene soow oleks see, et meile kumbkile iseäraline tuba saaks antud; siis mine ja oma teed ja mina lähan oma teed. Sina tunned mind väga selgesti, ja piad teadma, et minu ettemõte kõikumata ja kindel on, ei palwed ega....“

„Talksuta eunast wähegi, minu armas,“ rääkis Koflet wabele, „ma olen jagedaste näinud, et müristamise ilm sinu juures mitte kaua ei kesta.“

Edit algas uuesti ja weel ei olnud kell 5 pääle lõunat, kui Koshiri loss paistma hakkas.

Mäe otsa juures, kus wanfrega väga halb sõita oli, lastis Etienne hobused kinni pidada ja ütles: „Ma lähan ees ja teatan härra krahwile teie tulekut.“

Warfi pääle jelle jõudis ta lossi. Breili Zhabella, kes harjumata lahkusfega temale vastu tuli, teretas teda kõige esite ja ütles: „Oled juba kodu jõudnud, härra Etienne, kuidas on härra von Tolumonti terwis? Kas ta küsis ka minu järele?“

Etienne jõudis waetwalt ennast kõijse hoida, kui ta ütles: „Ta küsis teie järele küll, aga hiljem. Nüüd pian ma krahwi härra juurde tõttama, kellele mul midagi teatada on.“

„Ta on omas tuas ja ei ole päris terve,“ wastas Zhabella. Ta on oma näälmehe pärawst väga rahutu, õnneks töid Gotfrid ja Rasper tema üle paremaid jõnumid, ja on lootat, et härra von Widenfeld weel täna õhtu tagasi tuleb.“

„Kas tale on midagi juhtunud?“ küsis Etienne kõhtumult.

„Ah ja, teie ei tea jeda weel. Olgu, küll minu selle-
poeg jutustab teile kõik.“

Wana härra wöttis oma kašupoja armastuse ja õrna
tundmustega wastu, tema käest külasje kutsujise põhjust
järele küsides. Pääle selle hakkas ta ise kohe jutustama:
„Teie ära oleku ajal on siin kurba juhtunud. Minu nääl-
mehel tuli eile hommiku jalutuslängul kramp pääle. See
jündinud „Walge-hobuse“ wõdrastemaja ligidal. Õne-
likul wiisil on peremees temale appi saanud, ja nüüd on
ta pisut parem. Mina saatsin wankrega temale järele.“

„See on hää, siin on kaks inimest, kes teda näha
spowiwad jaada. Need on tema endised teenrid, kes teda
Freilangenisse waatama tahtsid minna. Ma juhtusin
nendega kogemata kokku, kutsusin neid härra von Tolu-
monti juurde, ja palusin teda neid wõtaks oma juurde
õomajale wõtta. Nüüd tulid nad minuga siia ja ma töt-
tafin ees kodu, teile nende tulekut teatama.“

„Kui nad minu näälmehega tahawad kokku jaada,
siis toimetata asi nõnda korrale, ma palun, et neil hää
elada on.“

Selle aja sees jõudis ka härra von Tolumonti ja
warji pääle selle krahwi tõld usse ette, millega härra von
Widenfeld kodu toodi.

W i e s p ä ä t ü k k .

Et Etienne Tagnolil asja oli, oma häätegija nääl-
meest wihata, ja ehk tal selleks ka küll kindlad tõendused
käepärast olid, tema poolt kõik halba oodata, mõttes ta
siiski iseeneses, et tema praeguses olekus, oma endisi teenrid
nähes, Widenfeld wäga äritatud saab.

Ta wöttis nõuaks, mitte üffi täna õhtu Kofletidega
kokku saamist takistada, waid ka omalt poolt kõik teha,
tema ees nende loosis olekut ära jalata.

Ta wiis wõdrad ühte kõrwalisesse tuppa ja teadustas
neile, et nad oma endise härraga alles järgmisel päewal
wõiwad kokku jaada. Siis seadis ta muud asjad korrale,
et neil kõik hästi pidi olema.

Kui ta õuue läks, aitasid Gotfrid ja Kasper härra
von Widenfeldi loosi. Ta küsis nende mõlemate käest,
kelle see wõdras tõld siin on, kuna ta ise Etiennet nägi,

kelle kodus olek tema küsimist juba küllalt rahuloldavalt vastas.

Haige oli nähtavaste koguni nõrk ja soowis, et teda otsekohe oma tuppa saaks wiidud. Ta lastis tuapoisfi ennast woodisje aidata ja soowis siis, üksi jääda. Ta jetaletas, et ta warfi jälle terweks saada.

Matilde oli parajaste siis kui onu ukse ette jõudis, Etienneega mõned sõnad jutustanud. Sellepääle otsis Etienne, kui ta Kõlletidega weel aega oli wiitnud, kaplani ülesje. See oli koguni rõõmus, Etienne nähes.

„Mis Kristohw Damree teeb?“ küsis Etienne kähku.
„Mul on himu, teda näha saada.“

„Tema on ifka alles haige, aga ta on jellest ajaft jaadif siiski pisut paranenud, kui ta püha sakramenti jai. Teie leiate teda nüüd koguni teistfuguse, ta on rahulik, mõistlik ja räägib usna wiisakat juttu.“

„Ma mõistan,“ ütles noor mees, „tema waimu haigust, jefst õõfised lossi tornis käimised tõendawad, et ta jaladusi teab, mis ta jüdametunnistust piinawad. Siiski andke andeks, et ma tema seijuforda teie pihtilapse wastu ülesje tunnistan.“

„Zumal andku, et Kristohw weel mõned päewad elaks, ja tema jõuud tagasi tuleks. See on kõif, mis ma teile ütelda wõin. Ühendame endid palwes, mu noor sõber, õnnetumal on, enne kui ta maailmaft lahku, raske asi täita.“

„Ma käifsin teda tihti waatamas, kui minu nägemine temale mitte halba ei teeks.“

„Mina tahtfin aga teid just jelle wastu paluda, minge tema juurde, ma tean, et ta jelle üle rõõmustab. Wana Henriette, talu peremehe õde, pakkus ennast, teda pöetama.“

„Kas teie ei jootwi minuga ühes tulla?“

„Ei, jee on parem, kui teie nüüd üksi tema juurde lähakfite.“

Natukeje aja pärast oli Etienne Kristohwi juures, kes teda pisut erutas, aga siiski sõbralikult teretas. Ta hakkas alles siis rääkima, kui wana naene kõrwalisesje tuppa läks.

„Ma kuulin oma juureks rõõmuks paater Rutfi käest.“

et teie juba parem olla ja et teie mõne päewa pärast jälle üles võida tõusta."

"Jah," vastas haige, "minu jalad on veelgi nõrgad, aga ma ei mäleta kaua ajast saadik enam omal nii lähedat pääd olevat olnud. Unnetusel on oma jagu õnnistust, ja minule oli see koguni hää, et ma tõrd hana äärel seisin. Kuidas käib härra von Widenfeldi käsi, kas ta ikka alles Stoffeli juures on?"

"Tuli praegu tagasi, ma nägin teda kaunis tujase olevat."

Kristohw ajas istukile ja rõõmu läige paistis tema filmist, kui ta ütles: Jumal olgu tänatud, ma olin tema pärast kõige juuresmas mures."

"Teie näitate hoolega tema poole hoidivat?"

"Ei, ei, jeda küll mitte. Ma ei või teile praegu seletada, see filmapilk ei ole veel mitte tulnud. Siis on ta jälle terve? Teie piate ka juures olema — — pää asi on, et ma veel elan. Ma kardan väga, mind ei tohiks ühte filma pillugi üksinda jätta, ütlege jeda, ma palun, kaplanile. Ah, piats ma warsti rääkida tohtima! Ma pian tema sõna kuulma."

Wäsimult wajus ta oma padjade pääle tagasi. Etienne pidas jeda käjaks, ära minna. Ta raputas jüdamlikult Kristohwi kätt ja lubas teisel päewal jälle tulla.

Hoore mees läks Koffletide juurde ja wabandas ennast haige juures käimisega, ja et ta neid niikaua üksinda oli jätnud.

"Mis, Kristohw Damree, kas ta alles elab ja on fiin?" küsis wäike mees.

"Kas teie tunnete teda?" küsis Etienne, nähtawaste koguni kohkunult.

Kofflet kohkus ära, ta oli oma tahtmise wastu kogemata sõnu rääkinud.

No jah, aga just hästi ma teda fiiski ei tunnud. Tema teenis oma härrat ja käis tihti minu härra juures. Otsesohhe ütelda, minule ei meeldinud ta mitte. Ta oli suur joodik ja raha raiskaja," ütles Kofflet.

"Kas teie ei soowi teda mitte waatama minna?" küsis Etienne.

„Ei, ei,“ wabandas Kofflet, „jeda ei ole mul mitte tarwis. Üht nii wana ja haiget meest waatama minna, ei ole minul koguni mitte sünnis. Kas teie ehk olete temale juba minu fiin olekust rääkinud? Kas mitte midagi? See oleks parem, ja minu meele järele, kui ta minu fiin olekust mitte midagi kuulda ei saaks. Temal wõiks tahtmine tõusta, mind näha saada ja minuga wanade asjade üle jutustada, kuna praegusel filmapilgul minul ilma jelletagi küllalt kurbe mõtteid on, jeda wõin ma teile ütelda.“

Pelastie ei teinud juudki lahti ja wahtis üksi filmi oma mehe otsa. „Ma olen wäsinud ja soowisin puhkama heita,“ tegi ta juttu. Mina loodan, härra Tagnol, teie olete minu soowi, minu tarwis üht tuba hoida, täitnud. Kofflet ei lasse mind mitte magada, tema norstab magades kõwaste, nagu mõni sepa lõõts.“

„Edepoolest, teie soow saab täidetud,“ ütles Etienne.

Wälja minnes küsis Kofflet: „Kas aitate meid hommen hra von Widenfeldi jutule?“

„Hää meelega, ja ma loodan, et ta jelle üle wäga rõõmustab, kui ta teid näha saab.“

Teisel hommikul läks Arnold von Widenfeld lahke jutuga oma kälimehe juurde, ta oli jelle õõ koguni rahulikult mööda saanud.

Jutu pää põhjus oli muidugi teda puutuw õnnetus, kui härra von Halembrai kogemata kombel küsis, kas ta neid tahte wõdrast, kes eile siia tulid ja temaga kokku saada tahtsid, juba näinud on.

Arnold, kui ta nendest teadust jai, läks kõhe wälja ja laskis Koffletid enese juurde kutjuda.

Pelastie astus kindlalt ja iseteadwalt temale wastu, kuna Kofflet kohmetanud ja kartlik nähti olewat.

Widenfeld teretas neid ja awaldas oma rõõmu jelle üle, et ta neid lord jälle nii kaua aja pärast oli näha saanud. Widenfeld laskis neid oma elulugu jutustada ja päris iseäranis hoolega jeda järele, kuidas neil härra von Tolumonti juures meeldinud.

Selle asja seletus ei rahustanud teda mitte, kas ta

pidi neid uskuma eht selle tõe üle kahklema? Mõlemaid võis tema näost arvata.

„Ma näen,“ algas ta juttu, „et teie koguni ilma nõuuta olete. Mina rõõmustan teie üle, teie võite minu abi pääle loota. Tulewikus ei pia teil millegist puudus olema, jeda töotan ma teile. Siiski näete jeda ifegi, et selle asja talituse aeg ja koht on halvaste walitud, sest ma ei ole siin mitte kodus. Et mul eile tõsine rahutu asi juhtus, pian ma weel mõned päewad siia jääma. Minge Tserlisje, ma annan teile kirja ligi, minu walitsejale wiia, ja teie olge jääl nõnda, nagu omas kodus. Minul on selleks põhjusjed olemas, et teie siit nii ruttu kui võimalik, piaksite äraminema, ja nimelt piab see seljamal minutil jündima. Siin on teil 10 rbl. reift tarwis.“

Kollet pistis raha taskusse, näitas aga koguni kohmetanud olewat ja Pelasje weel enam. „Ma pian Teile ütlemä,“ rääkis Pelasje wiimaks, „ka mina ei ole mitte rahulik, mis muidugi mõista wiimaste aegade wiltsjuse ja erutuste arusaadaw järeldus on. Tubage meid wähe-malt kaheks eht kolmeks päewaks siia jääda. Meie ei ole kellegile raskusjeks, ka maja härä lastis meile ütelda, et meie wõida niikauaks siia jääda, kui aga ise soowime.“

Widenfeld mõtles natuke aega järele ja ütles siis: „Aga kõik need kohustused langewad minu pääle, juba ilma selletagi olen ma oma kälimehele palju tänu wõlgu. Sellegi pärast luban ma teile, kuni hommen hommikuni siia jääda, aga mitte kauem. Näiid võite minna, ma olen weelgi erutatud; Tserlis on meil parem jutustada.“

Pääle selle kui nad üksteistest lahtunud olid, kästis Widenfeld oma teenert, neid hoolega tähele panna ja nende tegevuse üle enesele teadustada.

See käst oli kuni õhtu söögini terge täita, ja pääle selle kui Etienne teiste hulgast lahtunud oli, arwas teener mõne tunni pärast oma kohut täitnud olewat.

Pea pääle selle läks Pelasje wälja. umbrusjega tut-taw, läks ta orgu mööda Nisne poole. Eht küll kott pime oli, ruttas ta siiski kiirel sammul kalju künka poole, mis tee-raa ääres seisjis, mida mööda ta siisse pööris. Ta waa-

tas ergult enese ümber, ometi ei olnud midagi näha, ta ei kuulnud ta mingit muud häält, kui ainult jõe sulinat.

„Ta ei ole mitte siin; ometi võis ta enne mind siia jõuda,“ mõtles ta ijeeneses.

Kalju kõngas seisis sügava loopa ees, kuhu ta sisse astus, et winge tuule eest ennast warjata. Ta tuetas kiwi najale, kus ta warsti sammusi kuulis ja omast warju paigast wälja tulles, nägi ta suurt meest, mantliske mäsfitud, otjekohe enese poole tulewat.

Neljäs järk.

Esimene päättökö.

Möni tund enne Pelasie kokkusaamist, tundmata mehega, olid kaks reisirijat Misne orgu sõitnud. Üksikul kõrvalisel teel oli üks nendest hobuse seljast maha astunud, oheliku oma seltsilise kätte annud, kes sedamaid sõnalaujumata jälle jellesama tee pääle tagasi pööris, mida möödanad tulnud olid.

Esimene, kes üksi jäi, istus filma pilguks järele mõteldes kivi pääle, läis siis niisama küla poole kui teinegi, kellel see ümbrus mitte tundmata ei olnud. Kiriku juures nägi ta kaunis viisakat maja, mille ukse kohal seisaw silt kõrtsi tähendas.

Ta astus sisse ja küsis noore naesterahwa käest, kas ta võmaja võiks jaada, ta olla elajate ostja ja tal olla möni päew siin ümbruses tegemist.

Tema riided tõendasivad neid sõnu, ta kandis hülgenuhast mütsi, ja tema laia mantle alt paistis finine pluuse wälja.

See mees ei olnud keegi muu kui Rihard von Tolumont, kelle riiete muutmise põhjusi mõned sõnad juba ära seletawad.

Pelasiega rääkimise korral, omas kodus, oli ta teda tunnistusele meelitanud ja teda oma plaanide täide saatmisele wiinud. Nad olid kokku saamiseks teatawa koha ära rääkinud, mida see weel minewikust mäletas, kui ta Koshiri losji paruni proua seltsiline oli.

Rihard, kes oma haawadest, mis ta waremalt sai, weel mitte täiesti terweks ei olnud jaanud, mõtles siiski, jeda asja, mis tema nagu saatuse poolest kästus tundis olewat, lõpule wiia. Nii oli ta siis oma teenre Jaaniga

teele läinud, et Etiennet, keda ta oma sõbra pojaks pidas, oma kadunud õiguste osaliseks teha ja temale tema auu ja warandust tagasi võita, Widenfeldi ja tema sestfilisi aga kohtu kätte karistada anda.

Pääle jeda kui ta jõunud ja kõrtsi perenaesele ütelnud oli, et tal weel asju talitada olla ja õhtu enne kella 9 mitte tagasi jõuda ei võivat, läks ta esite jepa Tagnoli juurde, järele vaatama, kas naene üksi kodus on.

Pääle selle otstis ta Pelasie ära räägitud kohal ülesse. Säält jepa maja ligidale tagasi jõudes, ütles ta Pelasiele: Selle läbirääkimise külles jeshab terve asja lugu, jeda ärge unustage. Meie piame kindla teaduse saama, mis teie võite kätte võita, selle läbi, kui teie ütlete, et teie juba kõik teate, see on ainuke abinõuu ja üksi teie asi. Ka tema saatuse eest saab hoolitsetud."

Pelasie vastas liigutatult: „Teie võite julge olla, et ma kõik teen, mis võimalik, et teid aidata.“

„Astuge ilma koputamata sisse, üks on muudu kofku lükatud, mina tulen järele,“ ütles Rihard.

Sepa naene istus väikese laua ääres ja jõi õhtust. Oh! küll töö päew oli, kandis ta fiiski häid riidid. Tolmused jaapad ja wäsinud oled tunnistaftid, et ta pikka teed oli läinud.

Ta tõusis erutatult püsti, kui mõlemad wõõrad sisse astusid ja küsis wärisewa häälega: „Kes teie olete ja mis on teil siin asja?“

„Jätuge aga rahuliste, teil ei ole tarwis midagi karta. Ühtlasi tahan ma teile ütelda, et meie meelega teie mehe kodust äraoleku ajal tahtsime tulla, jesh et meil tähtsaid asju üksi teiega rääkida on.“

„Kas mind enam rahule ei jäetagi?“ hüüdis Shenette. „Teie tulete tõesti mõne juure mehe poolt, nagu jakslane räägib. Koh olgu kuidas ta nüüd on, mina olen teie juuri täitnud, olen aga selle juures puru wäsinud. Siin on pakk, ja see on kõik.“

Selle juures tõi ta ühe kimbu ette, mis punase rätikuksje oli siotud.

„Meie ei taha teid petta,“ algas Rihard nüesti juttu, „meid ei ole keegi saatnud. Mina tunnen Etienne pärast

rõõmu, kes mind ka nagu oma sõpra armastab. Mina tulen teiega tema tulewiku üle nõuupidama."

"Minu poeg jutustas minule ka juba ühest suurt-fugu härrast, tema nimi oli — — —"

"Dolumont."

"Jah, õige. Kas teie olete see härra? Ta ei ole minule sellest midagi rääkinud. Koh ta on alles noor pois ja tahtis — —. Aga miks Etienne teiega seltsis ei tulnud?"

"Praegu ei tohi ta seda weel mitte teada, mis mina teiega rääkida tahan. See proua siin on tulnud; teile kahe asja üle seletust andma: 1, Mis teie lapsest on saanud ja 2, kes see on, keda teie oma lapsi asemel üles kaswatafite."

"Teie olete endiste kahe tundmata härra poolt saadetud, mind proovima. Aga teie ei pia mitte midagi teada saama." Shenette jäi oma lubamisele truuks.

Rihard kohmetas ära ja andis Belasiele märku.

"Reed, kelledest teie räägite, on Etienne weriwaen-lajed ja nende kasu on, ära warjata, kes ta on, kuna meie just selle wastuolu selgeks teha tahame. Meie teame seda ka, et nemad tulid teid ähwardama; aga meie tahame mõistlikult teiega rääkida ja wastamisi asja selgeks teha, teid aidata ja Etienne't selleks teha, mis ta tõepoolest on: üheks kõige rikkamaks härraks siin ümbruses."

Negamööda näitafid need sõnad tugewaste Shenette pääle mõjuwat. Rihard waatas oma seltsilise otsa, milles ta oma ojatwuse üle, millega ta asja ajas, täitsa rahul näitas olewat.

"Ja," rääkis Belasie edasi, "mina wõin seda tõen-dada, et teie Etienne oma lapsi asemel olete üles kaswa-tanud, kas wõite seda ise jalata?"

"See on õige küll," wastas Shenette ja nagu oma sõnu kahjatsedes, lihas ta ruttu juurde: "muidugi mõista, ega ma teid keelba ei wõi nõnda rääkimast; aga mis mina teile räägin, on tõde."

"Teie arwate wistist, et mind on teiste poolt õpe-tatud, ei, mina wõikfin teile terve asjaluo jutustada, aga aeg on selleks kassin, keegi wõiks ehk siia fisje tulla. Minult seda tahan ma teile weel ütelda, et teie laps wäga

wäike ja tõhn, ja alama rätiku sisse hele finise wööga
finni mäsfitud oli. Pääs oli tal punakas puuwillane müts.“

Waewalt oli ta neid sõnu lõpetanud, kui Schenette
tema jalge ette maha langes ja hüüdis: „Just nõnda see
oli, jah, see oli minu laps. Jutustage mulle, kui teie
teate, mis taft wiimaks on saanud!“

„Kannatage natuke,“ trööstis Belasie ja aitas ülesse
tõusnud naesterahwast tooli pääle. „Ma wöin teile ka
jeda jutustada, misjugaused riides Etienneel sel korral üm-
ber olid. Tema järel oli peenikestest battistist, pitsidega
ilustatud, ja niijama pitsist ja pärliteist müts.“

„Küllalt, küllalt,“ hakkas proua Tagnol keelma, „ma
näen, et teie kõik teate ja ma tahan teile jutustada...
Aga enne tahan ma oma lapse üle teadust saada.“

„Ta suri mõned päewad pääle selle, kui teda ümber
wahetadi, ära,“ ütles Belasie tõsiselt. . . „Aga et selle wäi-
keste ingliskefega selgusele saada, on weel raskeid kohuseid
täita, milles teie enam wiivitama ei piaks. Ma olen
teile praegu teatanud, et teie kasulaps suurest juost on,
ja teie piaksite meid aitama, teda oma diguste sisse tõsta.
Selleks piaks teil täieline usaldus meie wastu olema...“

„Selles, mis minul wiimaste päewade sees on juh-
tunud,“ algas Schenette, „näen ma juba saatuse wäge-
wat kätt. — Jah, nemad tulid ja ähwardasid mind ära
tappa, selle pääle jutustasin ma neile, kuidas ühel talisel
õhtul keegi äraeksinud naesterahwas Asjenoisse minu de
juurde tuli, kus ka mina sel korral wiibisin. Ta oli järg-
misel päewal wäga ära läinud, ilma et keegi oleks
kuulnud, ja wöttis minu lapse oma lapse asemel ligi.“

„Teisel hommikul tuli wäiksem neist kahest tundmata
mehest tagasi ja käis niikaua minule pääle, kuni ma lu-
basin, oma õetütre Josephine Bowoifi juurde minna, kes
Kolonsteris teenistuses on, järele küsima, kuhu need wööra
lapse riided jäitwad? Minu õde oli need jeltkorral, kui minu
mees tuli, kes wäga häkiline on, ruttu ära peitnud. Sää-
l otjustasin mina oma sugulastega, ühel nõnul jeda õnne-
tumast juhtumist tema ees koguni warjata, nagu oleks ma
mingit iseäralist kohuse täitmist selles tunnud, jeda wöö-
rast last oma lapse asemel omaks tunnistama. Minu
õetütar ütles minule, et Asjenoifi õpetaja pääle tema ema

surma need räägitavad asjad oma kätte olla saanud, sõrmuse olla ta aga ometi omale jätnud.“

„Sõrmuse?“ küsis Rihard.

„Jah, kuld sõrmuse, mida õnnetu ärakaotanud oli ja pärast põrmandu prao vahelt sai leitud.“

Kui Rihard seda kuulis, tõstis ta omad tänuksid filmad selle uue tõenduse abinõu pärast taeva poole, mis ta praegu oli kuulnud.

„Kui nüüd minu mees mind mõneks päevaks kodust ära minna lubas,“ rääkis Shenette edasi, „läksin ma kõige esite Kolonsteri oma detütre juurde ja jäält Assenoisje, et kõik teha, mis minu võimuses seisis, ja neid mõlemaid mehi rahustada, keda ma enam kartsin kui surma. Ah kuidas ma jooksin! Ometi õnneks sain ma wana õpetajaga kokku.“

„Kas tema sulle teile andis?“ küsis Rihard punase paki pääle näidates.

Pelastie ruttas seda lahti kiskuma.

„Tõsi küll,“ ütles Pelastie, kui ta selle siju oli läbi waatanud. „Aja jooksul on küll wäga ära kõrtsunud, aga siiski hästi hoitud.“

„Nüüd puudub meil weel sõrmus,“ mõtles Rihard.

„Maksu mis maksab, aga selle piame ta kätte saama. Teie ütlesite warem, et kõik, mis selles sünnib, on Jumala taatuse tee. Olgu siis nõnda, sest tema abiga lähab meil warsti korda, teie armsa Etiennele tema õiget nime kätte anda: Parun Wentzel — Rosshirist.“

Seda ootamata teadust kuuldes wajus Shenette wõimetult tooli pääle.

Seda juttu oli keegi mees suuremalt jaolt, sepa majas, suure põnewusega päält kuulatanud; ja see oli Hendrik Stoffel.

Teine päätlükk.

Umbes weerand tunni eest oli juba pimedaks läinud ja neljas hõbe lühtris küünlad wõlema süüdatud, mis kess jaali suure tamme puust laua iga nelja nurga pääl seisis, kus ääres härra Salembrai harilikult oma perekonnaga istus.

Matilde ja Zabella jutustasid krahwiga, kuna Gotfried ja Kasper jahhi mängijiwad.

„Mina pian tunnistama,“ algas preili von Klerwö uut juttu, „et mõni aeg tagasi siin imelik kolemus walitses; lõbuft elu ei olnud ialgi; kurb minewik oma jala sündmustega avaldas igal pool kurba warju, kuna lõpuks ometi üks päew teise järele asja munitis. Nüüd on kõik forras.“

Kasper küsis: „Noh, mis teil siis nõnda iseäralikku on juhtunud?“

„Kuidas woite nii rääkida?“ küsis Zabella. „Kas olete kõik unustanud, mis wiimased nädalad meile on toonud?“

„Seda, jepa poja hooletandjat, piaks wist küll imelik jaatus La-Plaie mõisast siia jaatnud olema.“

Matilde waatas põlastawalt oma tädi otja, jai aga aegjaste weel oma ägedat ütelist tagasi hoida.

„Kus Etienne on jäänud?“ küsis Zabella. „Lõnne jõogi aeg ei olnud teda kodus ja näha on et ta õhtu jõogi ajaks weelgi kodu ei tule.“

„Wõib olla et ta jelle aja kaplaniga Kristohw Damree juures on ära wiitnud,“ mõtles krahw.

„Muidugift,“ tähendas Kasper pilkawalt, „tema on alati tegew, kui tal aga wõimalik on, kaastundlikku oja mängida.“

Matilde hoidis juure waewaga oma sõnu tagasi, kui forraga härra von Widenfeld sisse astus.

„Mina otfin härra Tagnoli, kellega ma rääkida tahtsin ja arwasin teda teite juurest leida,“ ütles Widenfeld.

„Etienne on wist Kristohwi juures,“ wastas Kasper, „wähemalt oli ta umbes poole tunni eest alles jäää.“

Härra von Widenfeld läks oma tuppä, kus Hendrik Stoffel teda ootas.

„Nüüd piab peaaegu mõistuse kaotama,“ ütles ta oma seltsilisele. „Teie ütlesite Pelasied olewat näinud, kus ta arwatawaste jepa naese juurde läinud, ja ma tean, et ta jelle warju kätte all, wärske õhu sisse minna, wälja läks. Nüüd pidada aga Etienne, teda meie tema seltsis arwamine olewat, Kristohwi juures olema, ma ei saa sellest asjast enam sugugi aru.“

„Kokletid ei ole mitte kogemata härra von Tolumonti juurde juhtunud, niisama wähe, kuidas nad ka siia tulnud, ainult teid näha saama. Asi on jeda laadi, et ma mitte enam ei tea, mis piab pääle hakkama,“ ütles Stoffel.

„See asi puutub mitmesse wäga kardetawasse inimisesse, kellede wastu meie ainult kahetsegi seisame.“

„Mina üfsi olen küllalt,“ hüüdis Stoffel, „minul on plaan walmsis, muidugi iseenejest mõista, et ka teie niisama kui minagi, koik kaalu pääle piate panema. Hommen hommiku wara algame oma eestwõpsid. Teadu pärast, hää tasumine toob kõige paremaid sõpru.“

„Ma ei ole teile weel kunagi hästi tasunud, aga jeda enam wõite täna minu lahke anni pääle julge olla,“ wastas Widenfeld wõidu lootuses.

„Aeg on kasiin, ja asi on jeda wäärt, koik abinõund kottu wõtta,“ rääkis Stoffel. „Kõige päält pian ma järele waatama, kas noor mees tõesti Kristohwi juures on, kes ikkagi weel ei sure. Kui Pelasie sepa naese juurde on läinud, on meil muidugi palju raskem; siiski — otstarbe pühendab abinõuussid.“

Neid sõnu rääkides näitas Stoffel koguni tige ja ähwardaw olewat. Widenfeld raputas wälja minnes tugewaste tema kätt.

K o l m a s p ä ä t l ü k k.

Mõned filmapilgud hiljem wahtis Stoffel läbi akna sinna wäikesesse tuppa, kus Kristohwi oli ja nägi, et Etienne, Kaplan ja weel üks kolmas, temale tundmata mees, Kristohwi juures oliwad. Säält läks ta kõige otsemat teed orust läbi sepa maja poole ja jõudis weerand tundi pääle Richardi ja Pelasie siisse minekut sinna.

Läbi akna tundis ta kohe proua Kokleti häälest ära, ehk küll juba 20 aastat sellest ajast mööda on, kui ta teda wiimast korda oli kuulnud. Kui ta nüüd ka weel härra von Tolumonti häälest hakkas aru saama, siis ei tahtnud ta oma kõrwu mitte enam uskuda. „Mis?“ küsis ta iseeneses, „kuidas wõib see wõimalik olla, tema siin? Aga ometi, tema ta on tõesti! Seeford ei pääse ta minu käest mitte enam. Aga mul ei ole sõjariista! Üks ta ka puhas

kuidas, aga sündima see piab. Kui ma ometi kord sisse saaks waadata, et selgeste aru wõiks saada."

Pääle selle, kui ta maja ümber ringi oli käinud, nägi ta läbi akna luugi praov tule walguft, mille abil ta maja sjiimist ruumi näha, kuulatades ka sees olejate kõnet kuulda wõis.

Tal sai asi selgetks, et tema härrat, kellele ta tema kalgi loomu poolest fiiski truuts oli jäänud, kelle kaustu kaitseada, tema suurem piüie oli, tõfine hädaoht ähwardas, kui just mitte tema elu, fiiski ometi tema warandust ja aau.

Ja kas awalikuks tuleku korral tema ije ka mitte kohtu karistuse alla ei langeks?

Need mõtted tungisid temal päha, nii et ta selle juures wäriies...

Meie jutui lõng kattcs jääl, kus need kolm inimeft jepamajasfe jäiwad ja Shenete ärewise pärast tooli pääle langes. Pelasie hoolitsemise läbi läks korda, teda jälle meelemõistusele äratada. „Aga kas see on wõimalik,“ hüüdis ta, kas see wõib olla, et Etienne tõesti furnud paruni poeg on, kelle saatuje üle sel ajal terve ümbruskondne rahwas jutustas? Ma olen õnnelik, tema pärast, aga minul enesel tulewad weel mõnedki rasked tunnid ära elada. Minu mees ei anna jeda mulle ialgi andeks, et ma teda nii kaua olen petnud. Aga ma mõtlefin jellega hääd, Jumal andku mulle andeks!"

Härra von Tolumont tõusis üles ja ütles: „Aeg on juba kaunis hiljaks läinud, proua Koflet piab losfi tagasi minema, mina ije lähän wõõrastemajasfe. Hommiku kui walgetks lähab, palkan ma enesele hobuse ja sõidan Koolonsteri teie detütre juurde, jeda sõrmust oma kätte paluma. Öhtu sellejama ajaga loodan ma teie juures jälle tagasi olla. Kui teie selle wahc sees piaksite Etiennega kofku juhtuma, siis piate tema ees selle üle täiesti waitima, sest et ta praegu neist asjust weel mitte midagi ei tohi teada."

Shenette küfis hätki: „Aga need wõõrad? Mis ma pian neile üttema, kui nad jälle tulewad? Mina kardän neid, sest minu tunda on nad iga asja pääle walmis."

Natufese järele mõtlemise pääle ütles Richard: „Enne hommen öhtut ei ole küll ei ühe ega teise fiia tulekut

oodata ja kuni jelle ajani leian ma abinõusid, et teile midagi halba ei wõi juhtuda. Need mõlemad mehed on mulle tuttawad."

"Kas tõesti? Noh siis olen ma täiesti rahulik."

Selle järele kui härra von Tolumont weel kord sepa naest igauhe ees täiesti waitida oli käskinud, läks ta Belasjega kähku minema.

"Mu härra," algas wiimane juttu, "teie olete täna pikka teed sõitnud ja olete tõepoolest väsinud. Urge mõtelgegi jelle pääle, et teie mind piate jaatma, mina wõin ükfi wäga hästi minna ja ei karda kedagi."

"Ma ei lasa teid ei mingil tingimisel niisuguse pimedada wõga ükfi minna, sellepärast tulen ma kuni kalju koopani teiega ühes."

Sellest hoolimata et Belasje teda palus maha jääda, ei lahkunud Rihard temast mitte enne, kuni nad tähendatud kohale olid jõudnud.

Sääl kinnitas ta Belasjelle niisama kui waremalt Shenettele, Etienne ees waitida, sest tal olla tähtsaid põhjusid, praegusel filmapilgul jeda tema ees salata.

Rumbli neist ei olnud jeda tähele pannud, et keegi nende järele hiilis, kuna ta enne jaapad jalast ära oli tõmbanud. Näes kandis ta suurt haamert, mida ta sepi-toja juurest oli ligi wõtnud.

Kord oli ta Rihardi oma filmist kaotanud, et see tema lootuse wastu teist teed üle nõmme oli läinud, kus kuu, mis praegu ülesse tõusis, wõd walgustas, kuna orus alles täieline pimedus walitses.

Stoffel ei olnud oma lootust siiski mitte kaotanud ja oli oma ohwri jällegi ülesse leidnud, sest et Rihard aegamisi, sügawates mõtetes, edasi sammus.

Kaenlas kandis ta jaadud tarwilikku patti, mis warwi tähtjat osa pidi mängima.

Ta oli weel natuke maad kõrgustikust eemal, mille ühest küljest häkiline, järsk kalju sein alla läks, kus wihane Wisne jõgi koledate kohises.

Häkitsest kuulis ta kuuwa lehtede krabinat. Ette arwas ta mõnda looma käiwat, aga kui see hääl lähemale tuli, aimas ta paha ja wõttis oma pistnua kätte, mida ta tupes, mantli all kandis.

Sellamal filmapilgul jooksis Stoffel nagu tiiger tema kallale, aga osava liigutusega jõudis Rihard jelle hoobi eest kõrvale põigata, mis Stoffel haamriga tema päha tahtis virutada. Sedamaid katsus ta teist hoopi anda, aga Rihard wiskas paki käest maha ja kargas nii ruttu kui võimalik tema kallale, nii et ta maha kukkus.

Nüüd tõusis äge wõitlus. Ühel wastalistest oli otjatu juur osavus, teisel jelle vastu jälle palju suurem teha jõud.

Kuu paistis selgesti mõlemate wõitlejate pääle ja nüüd alles tundis Rihard, kellega tal tegemist oli. Esialgu oli ta kindlas wõidu lootuses, aga aegamisi näitas ta seisuford halvemaks minewat, kus Stoffel meeleäraheitlikka katseid tegi, teda kõri pidi kätte saada. Pistnuga, tema ainuke sõjariist, oli tal käest maha kukkunud, ometi õnnelikul juhtumisel läks tal korda, jeda uuesti maast kätte saada. Ta jai sellega kord oma wastalijele fiske pista, kes käte ja jalgadega tema ümbert kinni hoides ikka enam kuristiku äärele kiskus.

Nii pea kui ta haawatud oli saanud, kukkus ta hirmsa karjatamisega alla kuristiku põhja, aga — kas oli jee kogemata wõi meelega sündinud? jelle kalli pakkeje, mis Rihardit lõpuks eesmärgile pidi aitama, oli ta kukkudes kätte saanud ja enesega ühes alla tõmbanud.

Ueljas päätükk.

Kui Hendrik Stoffel härra von Widenfeldi juurest lahkus, lubas ta temale, nii ruttu kui võimalik tagasi tulla ja asjakäigu üle teadust tuua. Selle wahel ajal oli enam kui tund aega mööda läinud, aga ta ei tulnud ikkagi weel tagasi.

Tema juures tuntud punktliku oleku pärast näitas Widenfeldil asi arusaamata olevat, ja ärutus wõttis temas woiimust.

Kuna ta nõnda ärituse pärast mööda tuba edasi tagasi käis, küsis ta iseeneselt, kas tema sõbral mingi õnnetus on juhtunud, wõi on ta koguni lõksu langenud. Siis hakkas ta uuesti mõtlema, Stoffel ehk andis teda Rihard von Tolumontile ülesse, jeda ta tulijelt wiskas. Mis pidi ta tegema, kas temale järele saatma?

Oma teenri vastu ei olnud tal hästi usaldust, ja nõnda võttis ta nõuiks, ise orgu luurama ja tarvilikul korral ka kuni Tagnoli majani vaatama minna, et otjusele saada, mis selle viibimise põhjus öieti oleks.

Uffe ees juhtus ta Kasper von Bessiga kokku, kes temale ütles: „Minul läks tubli pool tundi dige lõbusaste mööda. Ma olin uudishimulik nende imeliku võõraste üle, kes eile õhtu siia tulid, ja läksin neid vaatama. Asja ei olnud mul küll vähematti nende juurde minna, fiiski õnnetuseks ei leidnud ma prouat mitte kodus.“

Widenfeld ei jõudnud ennast enam tagasi hoida, küsimast: „Mis, proua Koflet ei olnud veel mitte tagasi?“

„Ei, ja väike mehike on tema pärast väga mures ja rahutu, sellegi pärast oli minul tema juures koguni lõbus olla. — Aga kuhu teie tahate veel fott pimedas ja nii hilja õhtul minna?“

„Mõtlesin puiestikus natukene jalutada, mu pää on pisut uimane.“

„Ma tulen ühes, kui lubate?“

„Tänan väga teie lahkuje eest, aga oma wiimaseft juhtumiseft jaadik on ükfinda olek minule kõige parem.“

Nõnda lahkusid nad üks teisest, ja kui härra von Widenfeld kindlaste teadis, et Kasper temale mitte enam järele ei tulnud, läks ta lähtu edasi. Sääal nägi ta pimedas kedagit enese poole tulewat ja tundis, kus ta ennast müüri warju ära peitis, selle käigust ja kogust Pelasie ära, kes ruttu murga taha tõttas, kust kõrvaline üks jinaua tupp wiis, mida Etienne nende tarwis oli annud.

Esite läks Arnold temale järele, leidis aga oma suureks pahanduseks uffe juba luffu pandud olevat. Ta koputas, ei häält ega wastust ja natukese järelemõtlemise pääle ruttas ta lossi hoowi ja sääalt juureft ukseft sisse. Kui ta koritori mööda edasi sammus, kuulis ta jaalis jutu häält, kus perekond alles koos istus, aga Etienne Tagnol kuuldi ikkagi veel nende hulgas puuduwat.

Kofletide tua ukse juurde jõudes, kuulis ta ägedat waielust. Widenfeld oleks häameelega kuulatanud, aga ägedus jäi ruttu waitseks, ja jutt kestis sosisewas toonis edasi, nii et ta millegist aru ei wõinud saada. Kui Wi-

denfeld wiimaks tormises olekus, kiirgavate filmadega ja uhkes meeles, häbitsevalt siise astus, tarjatas Pelasie waljuste, ja mees tegi jedajama tema siisa järele.

Käsa rinna pääle kokku pannes, wahtis ta natuke aega kohkunud abielu paari otja, ja algas siis juttu: „See on uus õnnetus, et teie siia olete tulnud, nagu äraandjateks minu wastu töötama.“

Zaan, kes nagu haawa leht wärijes, wahtis lootuses oma naese pääle, et see ennast jelle otsetoheje siüdistuse üle pidi kaitsema, aga Pelasiel ei näitanud wõimalik olewat wastust anda.

„Soo, teie wärijete,“ rääkis Widenfeld ähwardawalt edasi, „sellepärast, et tunnete endid siüdblased olewat ja näete, et mina tõik arusaan.“

Pelasie, kes jelle wahel sees pijut toibus, wastas: „Mis teie räägite? Meie ei jaa tõesti mitte teiest aru. Et meie teie näha kohkunud oleme, tuli paljalt teie ootamata, pahurast siisjetulekust.“

„Mitte waletada,“ kargas Widenfeld pääle, „ma kordan, et ma jeda tõik tean, et teie endid härra von Tolumontile, minu weriwaenlasele, olete ära müünud. Teie olete jelle hoolimata petise ja naeruwääriliste mõtete kujutusest pistetud, Etienne Dagnoli asjus kaasa aitama. Mina olen, nii kui näete, teist kõigist targem, -- teil enestel on hirmus karistus oodata, kui teie jedamaid minule tõik atwalikult ülesje ei tunnista.“

Zaan wajus nagu halwatud tooli pääle, kuna Pelasie kaswawa hädaga julgemaks läks.

„Mis teie tahate, mida piame tunnistama?“ küsis ta kindlal häälel. „Kui keegi on teie ees meie pääle waletanud, siis tahame jelle walelikuga ise suu suud wastu eneste wahel õiendada.“

„Gästi mängitud,“ naeratas Widenfeld pilkawalt, „ometi olete selleks samaks jäänud. Amaritu aeg läksite siit majast wälja ja olite mitmed tunnid ära. Teie tulite alles praegu tagasi, — jalake jeda, kui wõite, — mina ise nägin teid, siin on ka see mantel ja müts, mida teie kandsite.“

Pelasie jume tunnistas ägedat siisemist wõitlust, ta tundis, et tal tähtjas arutegemise tund oli tulemas.

„No muidugi,“ ütles ta julgust võttes, „käisin väljas, aga pääle oma mehe ei pruugi ma kellegile jelle üle seletust anda. Teie näitate unustanud olevat, et minul waremalt siin elamise ajal ümberkaudu palju tuttavaid oli, ja kas see siis ülekohus piaks olema, kui ma neid vaatamas käisin?“

„Kas proua Dagnol ka nende hulgast on?“ küsis Widenfeld luuravalt. Ta oli nende sõnade tähtsusest palju lootnud, oli aga osalt kohtunud, kui Pelasie rahuliste vastas: „Olete õieti arvanud! Proua Dagnol läks selajal mehele, ja tegi minule mõndagi hääd, mida ma tarvis ei arva olevat lähemalt seletada.“

„Sellega tõendate, et tema juures käisite?“

„Mül ei ole vähematti põhjust, seda jalata?“

Widenfeld tundis ennast löödud olevat, ja ta wiha oli kõigeõrgema kraadini tõusnud, kui ta wihasi käisjewa häälega kirjus: „Häbemata inimene, kas ja arwad mind sellega petta võivat? Sina tunned mind küll ja tead, et ma midagi ei karda, ega mingi häda ees tagasi ei kõhku, kui tarvis on, oma waenlastele kätte tajuda. Ra teadke, teie mõlemad, mis ma nõuiks olen võtnud. Teie ei tohi sammugi välja astuda, millest ma mitte ei tea, kuni teie äraminekuni, misjaguse aja ma teile ise määrän. Ma luuran iga sammu pääl teie järele, olgu see kus tahes, igal pool on see asjata, kus teie minu filmist tahate põgeneda.“

Nende sõnade järele lahtus Widenfeld äritatult nende tuast ja leidis teenri oma magamise tuas tule juures istumas. Ta esimene küsimine oli, kas Stoffel ei ole teda mitte taga nõudmas käinud, mis pääle see eitavalt vastas. Selle pääle ütles ta omal kange päävalu olevat, et magama minna ei võida, ja läks weel jalutama.

Wäljas kaotas ta oma julguse, mida ta Aofletide juures oli avaldanud, ja tundis hirmust väsimust, mil põhjusel kõige koledamad mõtted tema päha tekkisivad.

Raua aega oli ta rahuliste mööda saanud, mingi asi ei olnud teda fundinud minewiku pääle mõtlema, aga nüüd näitas iga asi tema õnnetuseks muutunewat, kuna tema weriwaenlased asi ikka õnnelikumalt selgunes.

Ta seisis selle vastutöötamisele ainult ühe seltsimehega vastu, ja kes teda ka wiist juba maha jätnud oli. Stoffeli kauaks jäämine näitas temal iga filmapilguga imekumaks minewat.

Ta ei wõinud selle pääle enam mötelbagi, Stoffelt otstima minna; ka tundis ta ennaft koguni nõrga olewat, tuppä tagasi minna. Nõnda wõttis ta nõuaks, kuni teise hommituni oodata, ja selle üle järele mötelba, kuidas ta seda talistada jaoks, et Kõlletid mitte kauemaks härra von Tolumonti wõimu alla ei jääks, sest see, et nad tema wõimu all olid, oli tal täitja selge.

Waheajal oli ta selle tee pääle jõudnud, mis wana losfi torni ette läks ja imestäs, et wõõraste wastuwõtmise jaoks alnad walgustatud olid.

Ta läks torni juurde, mille üks waewalt kofku oli lüfatud.

Oma aruldastel Kõshiris käitudel oli ta ka seda imelikku juttu kuulnud, ja, ilma et ta seda uskus, oli see teda siiski rahutumaks teinud.

Sel filmapilgul tuli tal nõuu, igale juhtumisele wasta astuda; näitas aga siiski, et iga asi tema pääle fajatamist ähwardas tuma.

Julgelt wõttis ta nõuaks, wanasse losfi minna, kuna tuli, mida ta oli näinud, häkki ära kadus, mis teda siiski oma ettemõetud plaani täide jaatmast ei effitanud, palju enam weel, teda selle saladuse üles otstijeks, taga kihutas. Ammuft ajast saadik oli ta nende mitmejuguuste losfi ruumidega tuttaw, astus julgelt ette tuppä, ja läks treppi mööda ülesse, kust jaali mindi.

Ta arwas, et keegi enne teda jääl sees pidi olema, ja läks jelles kindlas arwamises, härra von Tolumonti jäält eest leida, kes ennaft sinna ehk ära peitnud oli, kuni Etienne tagasi tuleb. Mõte, jurnud paruni proua tuast mööda minnes, tegi tale hirmu, ja jellepärast läks ta jäält otsekohe edasi, juurde jaali, kus ta nii wagusi kui iganes wõimalik, sees olejat luurata tahtis.

Waewalt oli ta mõned filmapilgud jääl wiibinud, kui ta läbi põrmanda laua wahede tule kuma filmas, ja kust poolt ka inimeste kõne häälled tema kõrwa kostiwad.

Wies päättük.

Pääle selle, kui Rihard oma wastalise alla jügamasje jõffe nägi ära kaduwat, kuulatas ta erfsalt, kas alt jõest weel mingit kisa kuulda on, aga pääle wee kohjemise oli täieline waikus ümber ringi.

Müüd oli tal tarwis teada, mis Stoffelist jai, kes alla kukkus, iseäranis aga tahtis ta seda kallist pakikest üles otfida, mida Stoffel, temale arusaamata kombel, enefega ühes oli wõtnud.

Rihard läks mäest alla, kus ta Stoffelt lootis leida, kuna ta enne weel oma mantelt, mis rabelemise ajal seljast ära jai kistud, uuesti selga ajas.

Jõe kallas oli hirmus järff, nii et ta, alla jõe äärde pääsedes, enne weel kaugeft ringi pidi käima. Jõe äärde jõudes nägi ta, et jäl kohal, kust Stoffel alla oli kukkunud, jõgi just mäe külle alt läbi jookfis, ja et ta tingimata jõffe pidi kukkuma ja tema teha kangeft wee jookfust edast wiidud jaama. Mõned sammud eemal, nägi ta ria juuri kiwa, mida mööda inimesjed üle jõe wõifid käia.

Rahklus kadus iseenejest. Ta oli Stoffelt haatwanud, seda tunnistasid were märgid nua külles ja pääle selle maakoha olu, et ta jõffe oli kukkunud; aga kas ei wõinud ta fiiski mitte pääseda ja ära põgeneda?

Waheajal oli ta Tagnoli maja juurde jõudnud, kus ta läbi aina luugi prao Shenettet üffinda nägi olewat. See seisfis Onnistegija kuju ees põlwili ja palwetas.

Hätilijel tundmuste muudatusel koputas ta ufse pihta ja nimetas oma nime. Proua Tagnol, kes teda häälst ära tundis, tegi ufse lahti ja imeftles wäga, et ta teda jälle tagasi nägi tulewat.

„Mina olen,“ algas Rihard, „fõrmuse üle paremine järele mõtelnud, mis, nii kui teie ütlesite, teie õetütre käes olla. Mina olin esite jelles arwamises, ise jelle järele minna, aga järele mõteldes, olen jelle otfufele jõudnud, et see parem oleks, kui teie ise ta ära tooksite, jest, wõib olla, hakkab ehk teie õetütar jeda minule kelma.“

„Kõik mis teie minu käest nõuate, ei ole wõimalik täita, olgu fiis, kui mul mitte meest ei oleks olewat,“ wastas proua Tagnol. „Ja weel see pill tee! Kui ma

hommiku vara ära lähastin, ei jõuaks ma enne ülehomme hommikut mitte tagasi. Ma ei ole enam noor, ja pääle jelle wiimaste päewade sees koguni palju käinud, kuni ma need asjad kätte sain, mis teie ligi wõtsite."

"Kõik jeda olen ma ifegi mõtelnud," wastas Richard, "siiski piame katsuma jeda asja korda jaata. Teie mees purjutab häämeelega, nii kuidas ma kuulnud olen, ja jelle jaoks tarwitab ta raha. Kui teie nüüd temale ütlete, teegi tundmata mees pakub teile jelle tee käigu eest 20 rbl."

"See mõte on hää," hüüdis Shenette rõõmuga. "Waremalt olen ma jagedaste teiste eest asju ajanud. Mina tahan temale ütelda, et ma Püha Anna kiriku juurde pian minema, ja see on tõsi, sest minu tee lähab juft säält mööda, ja mina tahan teie ettewõtte korda minetu pärast jelleks luba paluda."

"Asi jääb siis nõnda. Siin on 20 rbl. mehele jootrahaks ja weel 20 rbl. reisi tarwis. Mis sõrmuse hinnasse puutub, maksan mina, ja jeda wõib teie detütar määrata."

"Ta usub mind täiesti ja annab sõrmuse häämeelega minu kätte. Teie ise wõite temale jeda pärast ära tasuda." Pääle jelle lubas Shenette, hommiku vara, kohe pääle oma mehe sepikojast tagasi tulekut teele minna. Luba annab ta kohe, niipea kui ta raha maksust kuulda saab.

Richard ruttas nüüd kähku kodu poole ja arwas, et teda mitte enam ei oodatagi, sest et nimetatud aeg ammu möödas oli. Korteriise jõudes oli ta jelle üle koguni rõõmus, et teda weel oodati, lahkest vastu wõeti ja õhtu jõöki anti.

Suurtest erutustest hoolimata jõi ta koguni hää ifuga ja läks alles siis puhkama, kui ta maja perenaesega natuke aega juttu oli ajanud ja teda uskuma pannud, et ta tõesti elajate ostja olla.

K u n e s p ä ä t ü k k .

Pöörame üheks filmapilguks abieli paari Kõlletide juurde tagasi. Widenfeldi kõne oli mehe täiesti ära kohutanud. "Meie oleme kadunud," ütles ta häkki. "Mis meie oleme teinud, mispärast hakkasime härra von Tolumonti uskuma? Kõik oleks hästi läinud ja kui meie ka mitte

riffust ei oleks saanud kogu ajada, fiiski oleks meie rahu-
list, mureta elu elada võinud, aga nüüd....“

Jaan kiskus õhates oma õhufesi juukseid.

Roguni teine lugu oli aga Belasiega, ta istus järele
mõteldes, pääd käte najale tuetades, ilma et ta vähematti
oma mehe sõnadest tähele oleks pannud. Kui Jaan mitte
rahule jääda ei tahtnud, ütles naene temale pahaselt:
„Ole ometi wagusi, sinu loba suu segab mind minu hää
plaanide juures, mis ma praegu sepitseda tahan.“

Jaan waitis sõnakuulelikult, kuni Belasie tüki aja
pärast ütles: „Mina ei ole pikfugi tema ahwarduste pääle
mõelnud, meil ei ole veel midagi karta. Palju enne-
malt on tema ise meie käes.“

„Kas niisugust kelmi ei pia siis kartma?“

„Ei, tuhatforda ei.“

„Sa tead ifegi, et ta iga asja pääle walmis on.

„Tema on võimetu, nii et võimetusmat enam ei
olegi. Tema ei ole ise veel midagi teinud, waid igalt
poolt tagasi tõmmanud ja teisi teha lastnud. Ka ei ole
fiin ühtegi, kes tema ahwardusi täita wõiks. Meie wõime
teda narvida, ja kui teine pool küll esial ajal nii hää taga-
järg on, siis on temal ise karta.“

„Siis ei mõtlegi ja hommen veel ära minna?“ küfis
mees hädaldades.

Belasie naeris ja wastas mahedaste: „Mine woo-
disse, küll ja magades rahu saad.“

„Belasie,“ wastas mees, „seeford lasen ma ennast
finust pimedis pidi juhtida, aga see tuleb kõik sinu pääle.
Sina oled igas asjas wastutaja.“

„Hää küll,“ ütles naene ja süütas küünla põlema.

„Kas ja veel magama ei läha?“ küfis mees.

„Warji, ma ootan Etienne Tagnoli ja panen jeda
wäga imeks, et ta nii kauaks on jäänud ja veel tagasi
ei tule.“

Jaan läks teise tuppa ja näitas, nagu kardaks ta
tulewiku ees hirmu.

Belasie ootas veel poole tundi, aga Etienne ei tulnud
ega tulnud. Ta tahtis häameelega temale Widenfeldi
juttu ära rääkida, aga jäi, kui ta mitte ei tulnud, Roguni

rahutumaks ja läks Kristohwi Damree juurde, Stiennet taga otsima. Kristohwi maja oli aga juba täitsa vaikne ja pime, jellepärast läks ta oma tuppa tagasi ja wõttis nõuaks, teisel hommikul hästi wara Stiennet otsima minna.

Seitsmes püütükk.

Meie jutu järele jäi Arnold von Widenfeld, kui ta pörmandu alt arwas häält kuulwat, wana losfi wõraste saali. Hoolsa otsimise järele leidis ta wiimaks, et pörmandu sees, kust wäikese prao läbi walguse kiire saali paistis, uks oli. Nii pidi siis losfi tornis saali pörmandu all, tuba olema, millest tema, kui ta keegi teine losfi elanikest midagi ei teadnud ega ka kuulnud ei olnud.

Mis sel filmapilgul sääl jündis, ja kes sääl sees oli, tahtis ta iga hinna eest teada jaada. Selle asja põhjus ja palawiku farnane rahutus, mis ta kõige selle õhtu otsa eneses tundis, läks weel juuremaks.

Tal tuli mõte, alla waadata ja järele kuulatada, mis sääl räägiti. Need, kes sääl olid, kuuldi teises tua otsas olevat, nii et ta uft natuke poekile wõis wõtta. Nüüd wõis ta kaunis suurt ruumi näha. See oli kiriku farnane, mille aja hambast rikutud lagi nelja kiwi posti otsas wõlwitult seisis. Seinä ääri mööda seisid fägawamale kaewetud kohad, milledest muist finni müüritud olid, muist aga täitsa lahti seisid, kus furnu firstusi näha wõis, mis finna fiske olid pandud. Altar oli koguni lihtne, ja selle tell täiesti katkenud. Rest altari pääl seisis üks inimese pääluu, mida faks meest hoolega wahtiswad; wahtijad olid paater Neutzi ja Stienne Tagnol.

Wiimane ütles wärisewa häälega: „Ta on tött rääkinud, kõik on nii, kuidas ta meile jutustas. Ma palun, lähme nüüd ära, mul tuleb nõrkus pääle. Oh ja furnu pääluu!“

„Dige, mu poeg,“ wastas kaplan, „ka minu jüda lähab siin hana wäikeses kõige nende inimeste üle jäänud leha jagude juures halwaks.“

Ta wõttis lambi kätte, mis pörmanda pääl seisis, kuna Arnold von Widenfeld liikumata jamba warju seisma jäi, ilma selle pääle mõtlemata, et oleks katsumud wälja minna.

K a h e k s a m a s p ä ä t ü k k .

Mõlemate meeste käimine fiin koledas kohas, mille üle seniajani keegi inimene, jelle losfi elanikutest, aimatagi ei teadnud, sündis Kristohw Damree juhatusel järele.

Saige oli joowinud, et ka härra von Salembrai pidi ligi olema, kuna aga krahw kange jooksja haiguse pärast junnitud oli tuppa jääma. Ka ei olnud kaplan veel mitte kohaseks arwanud, seda saladust temale awal-
dada, waid koguni Kristohwi joowinud natukene kannatada, mida see ka kuulda wõttis.

Koshiri los oli aasta sadadest saadik walitsuse kohtu-
koht olnud, millel laialine kuulsus, seitsme liikmeline kohus ühe eesistuja juhatusel kokku seatud oli, kellel pää ülesanne oli, kurjategijaid üles otfida ja lähema kohtu kätte anda.

Kaua aega oli härra von Maftat, kaunis elatanud, igalpool lugupeetud mees, Koshiri lossis eesistniku ametit pidanud. Kelle kohus ka igal juhtumisel oli Kristohwi tunnistust kohtudele teada anda, sellepärast andis ka kaplan nõuu, teda läbirääkimiste juures tunnistajaks paluda.

Nii siis andis Kristohw Damree kaplani, Etienne Tagnoli ja kohtu eesistniku juures järgmise tunnistuse ära:

„Katskimmend aastat aega elan ma wäga kurba elu, eht ma küll kõik olen teinud, et minewiku hirmjaid mä-
lestusi ära lämmatada, mis fiiski ei kadunud, kuni ma selle mõtte päale tulin, igapäew täis juaa, et kurja mõtete eest ära põgeneda — ka see ei aitanud. Minu elu oli ennem elajalooma, kui inimese elu jarnane. Tuhad korda olen ma awaliku ülestunnistuse läbi oma jüdametunnis-
tust katsunud kergitada, iseennast kohtule ülesse anda, et fiin oma karistust ära kanda ja selle läbi teises elus andeks andmist wõita, aga ikka jälle wiiwitasin seda tegemast.

Kui ma päewad läbi kangete jookidega oma jüdametunnistust katsusin taltfutada, seda hirmjamad olid siis wõd! — Ma nägin alati unenägemistes oma endist härrat, ja kui ma ärkasin, läksin ma tema juurde tema käest andeksandmist paluma — sellest räägime pärast.

Kõik mis ma tänini paruni surma üle kohtudes olen rääkinud, on wale. Müüd tahan ma teile kõik lühidelt ju-

tustada, sest ma tunnen, et minu jõud päew päewalt ikka enam kahaneb ja ots ligineb.

Kord kutsuti minu härra Korreli Münsterisje, teine poole Niksi kirikut, ühe oma sugulase juurde, kus tal tähtsaid asju toimetada oli.

See oli jaanuari kuu lõpul ja ilm oli väga halb, sellest hoolimata oli minu härra kohustatud, reisi ette võtma, sest ta sai kindla kutse, olgu asi kuidas tahte, piab aga iga hinna eest sõitma. Siite mõtles ta jeda teed ratsa ära sõita ja mina pidin teda saatma, aga proua palus teda tungivalt wankrega minna, mis ta ka lõpuks tegi.

Õnnelikul juhtumisel, sest et kauniste külmetanud oli, ei olnud raskused mitte nii väga juured, kui ette arwasime. Kutsjar Tõnis, tubli, wahwa mees, kutsis meid, ja nõnda jõudsime kolme päewase sõidu järele, Korreli kloostrisje. Teise päewa õhtul, pääle meie sinna jõudmist, soowis keegi minuga rääkida. Siiski enne asja edasi jutustamist, pian ma teile mõned seletused andma iseenele ja selle üle, kes mind nii ootamatalt otsis.

Wara waesekslapsels jäädes, pidin ma mõisa jula- jeks minema, kus ma lambrikuga sõbrustama hakkasin, keda auusjaks inimeseks peeti, selle juures aga pää kelm oli. Tema õpetas mind igasugu kelmuist ja kurja tegema, ühtlasi juhatas ka jeda, kuidas sellest hoolimata siiski maa- ilma filmade ees auusjaks wõib jääda. Tema oli jalalik, kelle sarnast ma ilmaiski teist näinud ei ole. Teda auus- tadi igal pool ja küsiti tema käest igas asjas nõuu, ka pääle tema surma räägiti temast ainult hääd.

Mina sain tema asemele ja olin ühel päewal wäl- jal lambaid hoidmas, kui keegi halwas riidis wõdras minu käest tuli teed küsima. Kotist, mis tal õlal oli, tundsin ma teda kui ühte plekisjappa. Ta istus minu kõrwale ja jutustas, et ta nime Hendrik Stoffel olla ja Königsbergi juures sündinud. Ma pian tunnistama, et ta minule hästi meeldis, ja kui õhtu jõudis, palusin ma teda ööd oma juurde mõisa jääda, mis ta tänuga täitis. Ehk ta küll palju noorem oli kui mina, olime ju teisel päewal siiski juured sõbrad ja meie meel läks kurtwaks, kui lah- tuma pidime.

Ära minnes ütles ta minule, et ta fiinšamas ümb-
ruses tahta tööd otsida, nii et meie õhtuti ikka kokku saada
tööksime. Negamööda hakkas ta minu ametit ära laitma.
Äga mis pidin ma pääle hakkama? Ta mõistis minu
kaltlast meelt ruttu rahustada, kus juures tal korda läks,
meie lähelorda ühte lossi, kus ta tööd oli teinud, minule
kohta muretseba. Ma olin oma eelkäija käest mõndagi
õppinud ja sain lahkesti vastu võetud. Pletisjepp kadus
mõneks ajaks ära. Warši pääle selle jai minu härra juures
wargus korda saadetud, minu arwamine langes kohe Stof-
feli pääle, ei awaldanud jeda aga mitte wälja. Natuke
aega hiljem tuli ta minu juurde ja ütles, et ta oma en-
dise ameti olla üle jätnud, ja tahta alalisesse teenistusesse
astuda. Tema olla härra von Widenfeldiga kokku puu-
tunud, kes temale oma Freilangi lossis Arloni juures
hääd kohta pakkuda, kuhu ta ka nüüd minna. Tema tu-
lewase härra nõbu, Koshiri parun Wentzel, mõtelda abi-
elusse astuda ja otsida omale tuapoisssi. Ta soowis jeda
kohta minule ja kästis mind ennaft pakkuma minna.

Oma endise kohaga ei olnud ma mitte hästi rahul,
sest mul oli kisse, hätiwihalise mehega tegemist, kes ka
muis asjus minuga mitte hästi rahul ei näitanud olewat.

Ma läkfin paruni juurde ennaft pakkuma, ja ta wõt-
tis mind oma teenistusesse.

Pääle muu ihalduste, juua ja mängida, oli minul
weel üks juur wig, — ma olin isemeelne — mis minu
uue koha pääl minule otse õnnetuseks pidi olema. —
Sambritu elu on iseseiswuse teadmise tundmus, millel
minu uue ametiga vähematti ühijust ei olnud. Kui mind
midagi kästi, siis oli see mul wastumeelt, jeda täita;
sündis see aga waljul toonil, siis ei unustanud ma käsku
ega käsuandjat mitte enam.

Parun oli sellegi pärawst, ehk tal küll hää jüda oli,
liiga hätiline, ja üksi jeda pidasin ma tema juures suu-
reks wiaks, ilma et ma tema paljusi häid omadusi oleks
tähele pannud. Kui ta minuga nurises, ja, nii kui ma
ise tean, ka täie õigusega, siis olin ma tema vastu üles-
äritatud, ja wiimaks läkfin ma niikaugele, et teda koguni
wihtama hakkasin. Kord wõtfin ma nõuaks, temale wastu
hakata, aga paruni proua sisse tulek takistas mind selles.

Pääle jelle läks asi hästi edasi, mitte üffi oma täpsid mõtteid tema ees warjata püüdes, waid koguni jala-kawal olles, kuni parun mind oma kõige ustawamaks teenriks pidas, ja et ma temaga juttu ajada oskasin, tark ja kawal olin, siis wõttis ta mind alati enesega ligi, kui tal mõni pikem tee-reis ees oli.

Põbrame selle mehe juurde tagasi, kes mind Korneli kloostrisje üles otsima tuli; see oli Hendrik Stoffel, kes jellorral oma härraga jääl ligidal Tserlhi lossis wiibis. Ma olin imestanud, kuidas ta meie reisi põhjust näitas teadwat, mis ta lihtja sõnadega minule seletas. Tema ainuke soow oli, minuga, oma wana sõbraga, klaas weini koku juua.

Ta kutsus mind kõrtsi ja pidas prii pärawt omal kulul üles, meie olime kõigeparemas tujus, pidasime jala nõuu ja ma wõtsin tema ettepaneku wastu, järgmisel päewal teatawa koha pääl koku saada, kus Jaan Koflet ja weel keegi teine kelm, selle nime ma ilmaški ei olnud kuulnud, kes aga otsekohene mees näitas olewat, teda jaatfiwad... Mina olin wähke waimustatud olekus, minu härra wõttis mind õhtul, kui ma hilja ja purjus kodu läksin, tubliste läbi. — Mina mängisin teistega ligi ja kaotasin kõik oma raha. Ma unustasin ennast nii kaugelt ära, et, kui ma wiimaks jelle pääle mõtlešin, kloostrisje tagasi minna, oli juba liig hilja. — Endine plekisepp wiis mind oma korterisje, kus meie magama minemise ajemel edasi jõime ja mängisime. Kui ma seletasin, et mul raha otjas on, küsis Stoffel teotawal hääl: „Kas sa ei taha mitte enne Koshiri tagasi minekut rikkaks saada?“

„Kuidas nõnda?“ küsisin mina.

„Ja, jeda wõid sa ilma wähema kui kahjuta ja ilma oma härrale häda tegemata teha. Tema on määratu rikas, nii et mõned tuhanded rublad enam eht vähem tema juures midagi ei tähenda.“

„Ma ei saa sinust aru, räägi selgemine.“

„Olgu siis, aga jeda piad sa teadma, kui sa minu usaldust kurjaste pruugid, siis wastutad ise... Müüd siis asja juurde. Ma tean ustawalt poolt, et sinu härra mitmed tuhanded rublad kloostrist kodu minnes kaasa

wõtab, ja meie wõime kõige lihtsamal wiisil nende omakutudeks saada.“

„Mis neid sõnu kuuldes minuga sündis, ei tea ma ifegi,“ rääkis Kristohw edasi, „ma olin oma härra pääle wihane, aga siiski kohutas see ettepanek mind esiotsa koguniste ära. Aga Stoffel oli nii osaw, et ma ennaft temast ometi wiimaks ära efsittada lastsin ja oma abi temale lubasin. — Ma teadsin, et parun ialgi ilma sõjariistadeta ei olnud; pääle püstoli, mis ta alati ligi kandis, oli weel paar tükki paremal ja pahemal pool wankre taskus, nii et tal need alati käepärast oliwad. Pääle jelle oli ta tugew, julge ja karmas mees, nii et keegi kergelt temasse puutuda ei saanud. Mis püstolidesse puutus, siis pidin mina neil kuulid päält ära wõtma. Nüüd oli weel tarwis kutsariga asja läbi teha, sest Stoffel tõendas kindlalt, et asi saab nõnda tehtud, et jellest ei minu härrale, temale ega minule vähematti wiga ei sünni, ta piab ennaft kõhe kallale tungimise juures alla andma. Pääle asja läbitegemist oleks mina oma jagu raha pidanud saama. — Nagu ühenduse kinnituseks andis ta minule 12 rubla. Mina pidin Stoffelile kindlaste meie äraõidu päewa ja tundi teadustama, ta rääkijime kallale tungimise kohagi ära.

Sest ajast saadik ei lastnud Stoffel mind enam oma filmist kaduda, ma pidin iga filmapilffet prii aega tema juures mööda saatma. Kui ma jelle üle oma imekspanemist awaldasin, et tema härra teda nii palju oma tahtmise järele lasseb ula elada, siis wastas ta, et see praegu kodusft ära olla ja teda oma tahtmise järele lubanud elada.

Ühel õhtul läksin ma harjunud kokkukäimise kohale, Stoffelile teadustama, et parun järgmisel päewal mõtleb äraõida, ja temale neid ettewalmistusi nimetama, mis ma teinud olin, et paruni poolt igat wastuhakkamise katset wõimatuks teha.

Teie ehk ei taha mind uskuda, minu härrad, aga ma räägin teile jeda Jumala ees, kelle auujärje ette ma warji pian minema, et ma Stoffelt enesele wandega lastsin töotada, minu härrale vähematti wiga teha, waid üksi tema raha ära wõtta. Parajaste kõrtjst wälja tulles, nägin ühte suurtsfugu meest sisse minewat. See oli ennaft juure mantle sisse mäsfinud, ja tema nägu oli laia

äärega kübara alla varjatud. Tema varjamisest hoolimata tundsin ma teda ära, see oli härra von Widenfeld, teda ma juba varemalt Kõshiris olin tundma õppinud. Ma olin uudis himuline teada tahtma, mis ta küll selle kohta ütleb, kui ta oma teenert niisuguses kohas leiab — see ei läinud mul korda.

Parun oli kindlaks teinud, hommiku kella 9 ja 10 vahel ära joita ja, ilma Nikki kiriku juures kinni pidamata, otsekohse kuni Beraisse joita, kus meie esimene kinnipidamise koht pidi olema.

Hendrik Stoffel, kellel jääalne ümbrus tuttav oli, oli pifalt ja laialt selle teo kordasaatmise kohta üle järele mõelnud. Esiteks mõtles ta Korreli juures olevat orgu, jättis aga mitmejuguuste põhjuste pärast selle plaani kõrvale. Ta jäi viimaks Montjeni ligidal oleva ütsildase kohta pääle kindlaks, kust meie tingimata läbi joitma pidime. Meie leppisime kokku, sel juhtumisel, kui minu härra piaks joitu muutma, mina siis Stoffelile järgmisel hommikul teadustan, kes mind väraava juures pidi votama, kus ma teda ka eest leidisin.

Kõik oli vana viisi jäänud, ja ma andsin temale weel teada, et ma sõjariistade juures kõik tarvilikud asjad olin korda seadnud. Et ma püsiprohtu ei julgenud wälja pöruda laske, tegin selle märjaks.

„See on hää,“ ütles Stoffel. „Ma unustasin sulle weel ütelda, et tähendatud kohta pääl järff mägi on ülesse minna, sina piad jää lä maha minema ja jala wankri järele käima.

„Aga miks pärast?“ küsijin mina.

„See teeb asja lihtsamaks ja sünnib ainult sinu enese kasuks. Kui sa wankres oled, piad sa nähtawaste wastu kaitsema, sest muidu üeldakse pärast et sa oled aeglane ja oskamata, ehk koguni äraandja olnud.“

„Olgu, ma nimetan oma wäljaastumise põhjusteks seda, et ma hobuste pääle halastan. Aga eile õhtu olid sul wiist küll haltwad päewad, kui su härra sinule pääle tuli?“

Stoffel jäi kogeleva ja ei mõistnud koke wastata.

„So, wõi sa tead ka seda? ta läks siit mödda ja teadis, et ma jün olen, siis tahtis ta mulle seda ütelda, et ma täna õhtu Tserklisse pian minema.“

„Sul on siis wäga hää härra, ja uhke ei näita ta ka mitte olewat,“ ütlesin mina.

„Tema sarnast ei ole teist enam, ja sellepärast hoian ma ta ihu ja hingega tema poole.“

Meie lahkumine üks teisest, siiski näitas Stoffeli seletus Widenfeldi korrelis wiibimise kohta minule pifut kahtlane olewat. Waheajal mõtlesin ma iseeneses, see näitab imelik arwamine olema, kui ma mõelda tohiks, et härra von Widenfeld piaks Stoffeli warguse katsega ühenduses olema, kes kui suurtsugu härra juure auu sees seisab.

Wiimaks ometi jõitfine teele. Minu härral olid mitmed rahakotid wankre põhja pengi alla pandud, kus määratu summa sees näitas olewat. Tulewiku sünnimus tundis minu jüdametunnistust uinuma, mina mõtlesin ai nuükski selle pääle, kui palju rõõmu päiwi ma selle rahaga omale wõin walmistada, kui kõik nii ilma waewata tätte jaan.

Kuni selle kohani, kus Stoffel Kofleti ja minule tundmata kolmandamaga ees waritsejüwad, läks kõik hästi. Mäe jala juures astusin ma maha ja käisin mõned sam mud wankre taga.

Mõni minut läks mööda, ilma et midagi sündis; minu jüda pekis nii, et tahtis juust wälja hüpata. Galkasin juba arwama, kelmid on oma nõuu katki jätnud, kui hobused korraga seisma jäid, ja kutsar pufist maha astus. Kaks suurt palki olid tee pääle ette weeretatud, ja ma sain tohe aru, et filmapilk on tulnud. Nüüd tulid need kolm, minule tuttawat kogu nähtawale, kes omad näod mustaks olid määrinud. Üks jooksis waeje, kutsar Tõnise kallale, kes ennast meeleheitlikult kaitjes. Ma nägin kuidas see wahwaste wõideldes oma wastalisega maha kukkus, ja maas weel edasi rabeles.

Ma pöörasin oma waate Stoffeli poole, kes, Koflet tema kannul, wankre pääle kargas. Sääli kuulsin sõne mist, ja nägin, kuidas minu härra piüdis wankrist wälja karata, kuna ta ise Stoffelt tema pikkest juukstest kinni hoidis.

Minu seisuford oli hirmus, ma nägin, et see ootamata wastupanek asjale teise pööre annab ja werewalamist walmistab.

„Krištohv, appi, appi!“ kuulsin ma pool minestuses, oma õnnetumat härrat hüüdwat. Ma jooksin juurde, ilma teadmata, mis ma pidin tegema, kui korraga jüdamesse loitaw hädakäija wankrest minu kõrwa kostis, ja kohe selle järele kargas Stoffel wankrest maha, werine nuga käes. Oh mu Jumal, kui ruttu oli see kõik sündinud! Waadet wankristse pöördes, jäin ma hirmu pärast kangeks, minu härra heitles omas weres wiimist surma wõitlust, Tõnis lames ilma eluta tee pääl maas. Ma läksin rööwlite kallale, kes mind nende sõnadega wastu wõtsiwad: „Meie küsime, mis ja tahad? Meie kaitsesime endid paljalt, tema teifeti ei tahtnud.“

„Mu õnnetu härra!“ hüüdsin kord meelearaheitlikut.

„Jäe praegu wait!“ kargas Stoffel minu pääle.

„See on kord sündinud, ja pidi nõnda minema.“

Selsamal filmapilgul nägin ma, et Kõklet, kes senini wagusti ja wärisedes oli seisnud, jooksmas hakkas. Mina tegin sedasama, aga mõlemad kelmid wõtsid meid warsti kinni.

„Teie olete põgenejad,“ hüüdis Stoffel, püstoli käes hoides, „weel üks samm edasi ja siis... Meie oleme sellesjamas kimbatuses mis teiegi, ja igauks piab ühe oja säält ligi wõtma.“

„Ma ei wõi mitte enam!“ hüüdsin mina. „Oh oleks ma seda warem aimanud, et niisugune lõpp wõis tulla...“

„Minutitki aega ei ole wiita,“ ütles Stoffel. „Kõklet ja sina,“ kui ta teise poole pööris, „kandke kutser wõsasse, kuna mina ja Krištohv paruni ära koristame.“

„Ei ialgi mitte,“ panin ma kohtunult wastu, mis pääle Stoffel natukeise mõtlemise järele ütles: „Kuule, ma saan aru, ma lajen sind nüüd minema, aga ja piad seda asja kohtule teada andma.“

„Aga kuidas ma seda wõin?“ küsisin ma kohtunult.

„Sa piad seda kohe tegema, see on niisama sinu kui meie kasuks, kui ja Korreli tagasi lähad. Sina jutustad oma osawuust mööda kallale tungimisest, ehk weel parem, meie wahetame selle teo-kohta ära, et kohut enam effiteele juhtida.“

„Aga mind wõib siis kaasjüudlajeks peetud saada,“ ütlesin ma hirmul.

„Seda ei tee keegi, koguni jelle vastu; sinu pääsemist pannakse imeks.“

Pikkamööda järele mõteldes nägin, et Stoffelil õigus oli.

Ta kordas seda lugu mulle korra veel selgesti ette, kuidas ma pidin jutustama, ja mis tõesti kavalaste oli wälja mõeldud. Teie teate seda lugu, ma olen jaanded korrad seda jutustanud, see on igal pool tuttav. Raha pääle ei mõelnud ma sel filmapilgul mitte enam, mis mind jelle õnnetuma olekusse oli kiskunud, ja olin walmis ära minema, kui Stoffel wankre kehast kaks kotti wõttis ja järgmiste sõnadega minu kätte andis: „Säh, wõta, see on enam kui sinu oja, ja ja wõid jellest armata et ma sinu vastu hästi mõtlen.“

Minna wõtsin need kotti täied raha juure hirmuga vastu, ja pääle selle kui ma Stoffelile töotanud olin, tema juhatusse järele teha, läksin ma minema. Ma tundsin wäsimust ja rahutust, sest kõik see sündmus oli kui kuri unenägu minu filmade ees. Suure-tee ajemel walisin ma omale kõrwalise jalg-tee, mis wõjast läbi läks ja ronisin mäge mööda ülesse, et kühugile puu tüwika alla oma raha ära peita. Siit wõisin ma kurjateo kohta selgesti waadata ja nägin, et hobused wankre eest lahti wõeti ja wõjasse warjule wiidi, niijama ka wanker, mis kaunis lõhutud sai. Mõlemate meeste kehad (mul tuleb nende mõtete juures hirm pääle) jaiwad ühe juure kiwi juurde weetud, mille külle alla jügow hauk oli kaewetud. Tundmata mees wislas kõige esite minu härra kõige oma riie-tega sisse ja siis Tonise niijama. Selle pääle aeti haud kinni, kuna Kõllet, kes enam surnud kui elus oli, täiesti wagusti seistes maas istus ja teised tema üle naljatastiwad.

Ma tõttasin edasi, et jest koledast kohast eemale jõuda ja wõtsin nõuaks, Niksi kiriku kaudu minna. Kuidas ma kohtusin, kui ma 5 minutit hiljem ühe wäikese majakese juurde jõudsin, kuhu ma sisse astusin, oma põlewat joogi janu kustutama. Esimesel filmapilgul nägin ma ühte wana talunaest, teise pilguga ühte härrat, kes kohe minu sissimineku ajal teise tuppa kadus. Tema kärmest eest kõrwale minekust hoolimata, kuidas see tema juures sündis, tundsin ma jiski härra von Widenfeldi ära.

Mis ma sel filmapilgul tundsin, on kirjeldamata. Mul oli, nagu oleks koidised mu filmade eest maha langedud, ma sain aru, et tema mõrtsukate jeltsi liige oli ja jääl oma sõpru ootas. Nähtawaste püüdis ta ennaft minu eest warjata, ma jõin ruttu klaas wett ära ja ruttasin minema. Mõne tunni pärast olin ma Alfji kiriku juures, kus ma ennaft tubliste purju jõin, et piinawaid mõtteid ära unustada ja böd jäälamas kõrtsis magasin. Teisel hommikul läksin flooftrisse, kus ma kõige päält paater Arseniuse, ühe oma härra nõbu juurde läksin, Stoffeli wäljamõeldud lugu jutustama. Aga kuidas Stoffel arwas nii see ta jündis, kohtudel ei läinud õnnets, kurjategijatest kõigewähemaidki jälga leida; nii kawalaste oli see asi wälja arwatud.

Mii kui ma hiljem kuulsin, oli Koflet hobused Liigasfe wiinud ja jääl ära müünud, wanter sai muudugi ära purustatud ja järgmisel böl metsas ära põletatud.

Mis ma selle järele pääle hakkasin, teab igaüks. Kõige päält pruukisin ma raha joogi ja mängu pääle ära, siis sai Widenfeld pääle paruni proua ja tema poja jurma Koshiri losji omanikuks ja wõttis mind oma teenistusse. Ta maksis minule wäga kõrget palka, ilma et ta minu käest vähematti tööd oleks nõudnud, ja nõnda sai minule tema tegewuse põhjus aegamööda selgeks. Wargus oli paljalt warju kate, kustumata wiha aga, mida ta oma nõbu wastu omas südamel kandis, kurjatööle kihutaja olnud.

Wiimaks ei jõudnud ma ennaft mitte enam tagasi hoida, temale jutustamast, kuidas mina selle asja üle mõtlefin. Ilma et ta selle üle oleks pahajeks saanud, naeris koguni ja nimetas mind narriks. Ja tõesti, need kustumata südametunnistuse piinad, mida ma kannatama pidin, riisufid peaaegu minu mõistuse.

Kui Koshiri losj härra von Halembraille sai müündud, jõowis Widenfeld mind, minu enese nõudmise pääle, siia elama jätta. „Mitte töösse sundida,“ lihas ta juurde, „selleks olete liiga wana. Teie elate pärast niisama kui ennegi omas majakeses, ja mina annan teile iga aastase ülespidamise.“

Ma wõtsin tema jõowituse wastu; aastad kadufid kiirelt, aga selle asemel, et aeg minu südametunnistust oleks

waigistanud, kaebas see iga päew elawamalt minu pääle : ainu üffi mina olla oma härra surmas jüüdlane. Päewal läks weel nii kuidas läks, aga ööfil!

Unes nägin ma alati oma surnud härrat enese ees seiswat. Ma käisin fagedaste jalaja wõdraste jaalis, tema pilbi ees palwetamas. Rord oli, nagu räägiks ta minuga. Ta palus mind enese konta oma fugufonna haudade jurde tuua. Ma kuulfin unes, kuidas ta minule ühte wõlwi- alust juhatas, mis sellest ajast saadit kiini seifis, kui paruni wanaema kõige wiimati sinna oli maetud. Sääf footwis tapetud härra ka puhkada. See käst seifis selgesti minu füdames, nagu unustamata kohus, mida ma täitma pidin.

Hommikul katjusin ma feda unenägu unustada, aga see oli wäga selge ja selle wõlwi- aluse fujutus wäga kind- laste minu mälestusesse jäänud. Ma otifin lossi torni läbi ja leidfin tõesti unenäos juhatusse järele wõdraste faali all tähendatud hana kabeti.

Nüüd jäi minule weel selle raske ülesande korda faatmine täita, oma härra konta ära tuua. Ma läkfin ühel päewal sinna, kus kiritöö sai tehtud.“

Kui wana mees oma jutustusega nii kaugele oli jõudnud, näitas kõige nende hirmsate sündmuste mälestus teda wäsitawat. Suured higi piisarad tellifid temale näo pääle, ja ta häält oli weel waewalt kuulda.

Kolm päält kuulajat wahtifid üksteisse otfa, arwates, haige ei saa nõrkuse pärast mitte enam oma tunnistust lõpetada.

Ta toibus aegamööda jälle ja hakkas edasi rääkima : „Ma unustafin tähendamata, et sellest hirmsast päewast juba kahetfa aastat mööda on. Ühel ilujal aprilli kuu teisipäewal pääle lõunat, hakkafin töösse. Kõha leidfin ma suure kiwi pärast kergesti ülesse. See oli kõrwa- line ja ümberseiswad puud nii tihedaks kaswanud, et keegi elaw hing oma jalaga sinna fisse ei olnud saanud. Wärweris ostfin omale labida ja jõin hästi purju, et jul- gust saada.

See koht, kuhu tapetud parun sai maetud, oli niiske, sellepärast leidfin ma weel mõned luud koos, kuna pää alles kaunis ilus oli seisnud. Nii oli see kogu, mis mulle palju muret tegi, koguini kerge talitada. Ma wõtfin

koti ligi, kuhu need kallid kondid sisse panin. Wiin oli mu mõistuse täiesti rikkunud ja ma mõtlesin ainult jeda, et mul püha kohus täita on, see tegi mind tugevaks. Pärast olen ma jägedaste selle üle järele mõelnud, kuidas mõisin ma ometi sellega walmis saada.

Õhtu ämariku ajal hakkasin kodu poole tagasi tulema. Suurt teed põlates, otfsin ma kõrwalisi radasid ja jooksin bö otja edasi. Hommikul puhkasin mõned tunnid ühes wäikestes wõõrastemajas, ruttasin siis jälle edasi ja jõudsin oma seljataiega õnnelikult Koshiri lossi tagasi. —

Seft ajast pääle, on minu mälestused segased. Järgmijel hommikul jäin ma mõistusest natuke segaseks, mis kaua aega kestis. Kui mu mõistus mõni aeg natuke selgem oli, siis waewas mind jälle hirmus rahutus.

Mis neist luieft sai, mis ma nii juure waewaga ftia olin kandnud, see ei tulnud mul enam meeldegi.

Mõne päewa pärast lätsin ma kabeleste, mis nii imelikult wõõraste jaali külge oli ehitatud. Ühes seinasse raiutud hauas leidfin ma need kallid kondid, pääluu seisfis altari pääl; ma ise olin nad õhtul pääle oma kodu tulekut sinna wiinud, ilma et ma jeda ifegi enam mäletasin.

Kuidas ma edasi elasin, teab igaüks, ainult jeda mitte, et ma jägedaste lossi tornis käisin, oma härra pildi ees, selle jurma üle minu raha ahnus ainu üksi süüdlane oli, ja kabeleste tema üle jäänud konte juures palwetamas. Nüüd wõite ifegi nende imeliste nägemiste üle, lossi tornis, otjustada.

Seniajani, kus ma jüdametunnistuse piinas waewlesin, maitfes Widenfeld rahuliste oma kurjatöö järeldusi. Ka Hendrik Stoffel elas mureta tasumise jummat tarwitades, mis temale, kui Widenfeldi tõbristale ofaks sai. Ma ei ole ialgi aimata wõinud, kuidas ta nii rahus elada wõis ja wotasin ifka jeda aega, millal ka tema, ilma minu poolt süüdistamata, oma kurjatöö õiget karistust kätte jaaks. Aga ma ei wõinud oma ülestunnistusega mitte enam kaemine oodata, minu ots ligineb, ma pidin rääkima.“

Selles wäikestes ruumis tõusfis kaua aegne waietus, mis näitas, nagu ei oleks mehed sellest kuulnud jutust weel dieti arugi saanud. — Wiimaks hakkas härra von Mastat rääkima: „Teil oli õige tegu, nüüd pea kahetümne

ühe aasta pärast oma kurja jüdametunnistust wabastada. Ma kirjutan teie tunnistuse ülesse ja annan kohtule sisse."

"Weel üks asi on tarwis selgeks teha," lühas paater Neutst juurde, "sest kohtulik uurimine paruni proua ja tema lapse kurma üle oleks ka niisama raskete kaaluw tunnistus Widenfeldi ja tema seltsiliste wastu olemat, mis meil häbaste tarwis lähab."

"Piaks see meil pea õnneks minema, walguft jelle tumeda jaladuse sisse laske paista ja kõik, weelgi ees olewad, raskused lastma ära wõita," ütles kohtu president ja läts wälja.

Pääle jelle kui kaplan ja Etienne teda tüki maad olid saatnud, wõtsid nad pärast nõuiks, seda mõistatuslist wõlwalust, mille jaladuslikest olekust kellegil aimugi ei olnud, Kristohwi jutustuse järele ülesse otjida.

Kii siis tuli, et Widenfeld, tulekumast juurde kistud, neid mõlemid jäl hana tabelis nägi. Mis ta kuulnud ja näinud oli, kohutas teda niiviisi, et ta jelle pääle mitte enam ei mõtelnudki, eest ära põgeneda, kui Etienne ja kaplan rutuste wälja läksid. Nad olid ainult mõned sammud temast eemal, aga tal ei olnud mitte enam mahti. trepi juurde minna, ilma et teda ei oleks nähtud, jellepärast hoidis ta ennaft jäl jalaja warjul, kust ta neid mõlemid oli näinud.

Wõib tema kohkumist ifegi arwata, mis ta pääle jelle, kui Etienne ja tema seltsiline kadunud olid, nägi, et need juured kiwid, mis tema ligidal seisid, ümber olid kukkunud ja wäljakäigu tee, kust ta sisse oli tulnud, niiviisi finni pannud, et jäält wälja pääsemine wõimata oli.

Üheksas päätlükk.

Rihard von Tolumont oli jelle õõ wõõrastemajas koguni rahutult möõda saatnud, mis õhtuste sündmuste põhjuseks wõis arwata. Ta tõusis hommiku wara ülesse ja hakkas oma pooleli jäänud otsimisi jõe ääres uuesti pääle. Mäe külle pääl, kust Stoffel alla oli kukkunud, wõis kukkumise jälga kaffimurdunud õksadest weel selgesti ära tunda. Tema arwamise järele pidi ta tingimata jõffe olema kukkunud, ja seda ei wõinud ka enam arwata, et

tema, kes raskesti haawatud oli, kiirest wee jooksjst ennaft päästa jõudis.

Sellegi päraft tahtis ta hää meelega jelle mehe furnukehja, kes tema elu kallale oli tunginud, ülesse otfida. Kalda äärt mööda edasi tagasi wahtides, nägi ta heina pöõsjas oma kallist paffi seiswat, ja oli nüüd wähemalt jellest mureft lahti. Rohkesti penikoorma maad käis ta jõe äärt mööda edasi, ilma et midagist oleks leidnud, ja arwama pidi, et tema furnu kehja jookswaft weest juba kaugele ära oli aetud.

Lõuna oli peagi käes, ja pääle jelle oli tal Belasie oodata, jellepäraft wöttis ta nõuiks mitte enam edasi minna, waid „Walgehobuse“ wõõrastemaja juureft mööda minnes tähele katsuda panna, kas Stoffel mitte kodu ei ole tulnud; kui mitte, siis oli tema jurm kindel.

Kui ta Tagnoli majasje sisse waatas, nägi ta oma juureks ehmatuseks Shenettet, teda ta juba ammu teel arwas olewat, alles kodus istuwat. Kas oli ta teda petnud wõi oli tal mõni tõfine talistus ette tulnud. Et asja põhjust teada saada, astus ta sisse, kus Shenette, teda nähes, temale kohe nende sõnadega wastu läks:

„Mõtlege, misjugune õnnelik juhtumine. Oma lubamise järele läffin ma täna õige wara teele ja olin juba Weerini jõudnud, kui minu õetütar, kes minu juurde tahtis tulla, minule wastu tuli. Hää tüdruk oli mõelnud, et sõrmusel nende asjadega, mis ta minu kätte oli annud, juur ühendus piaks olema ja tahtnud seda jellepäraft minu kätte tuua, et jee mul kasulit wõiks olla. Siin on sõrmus.“

Rihard tunnistas Rõshiri wappi, mis õige oli, matfis Josefine Bewoifile jelle hinna kahe kordseft wälja, ja nüüd ei olnud vähematki kahtlemist enam, et wahetatud lapse ema tema jõbra õnnetu abikaasa oli olnud.

Kui ta Belasie kella kahe ajaks sinnaamasje kohta oli tellinud, kus eilagi koos olid, siis tõttas ta kõigesuurema kirusega Amoini, oma korterisje, tagasi, et enne weel natuke lõunat süüa. Lapse riided pani ta oma reift pauna, pääle jelle kui ta korteri perenaese kõigesuuremaks imestuseks oma sinise pluuse asemele peenitse kalewise ülikonna selga pani.

Tähendatud koha pääl ootas Belasie teda juba ja

jutustas temale kõige esite oma vääkimistest Widenfeldiga ja et tema kindlaste ettevõtnud olla, jelle ähwardusi mitte karta, jeda enam sellepärast, et ta ennast täna weel mitte näidatagi ei ole julgenud. Etienne olla teda ka maigistanud ja ütelnud, ta võida nii kauaks lossi jääda, kuni see temale aga meeldida.

„Oi, see Etienne on küll üks kallis pois!“ hüüdis Pelasie waimustatult, „kui õnnelik olen ma weel tema rõõmu pärast. Noore krahwi preili kaswataja ütles minule, et ta preili Matildet südamest armastada ja see teda niijama, ja et ta juba esimesest päewast saadik temale väga armas olla. Minult jellest on kahju, et meie neid tähtsaid awaldufi mitte enne krahwi preili sündimise päewa teha ei wõinud, ta on juba ühetskateistkümmend aastat wana ja täna on juur sündimise päewa pidu lossis.“

Härra von Tolumont jegas jutukat Pelasied järgmistele sõnadega: „Olge hääks, teadustage Etiennele minu siin olekut, aga kellegile teisele ärge lausuge jellest sõnagi. Mina ootan teda õhtul orus, rist-tee pääl.“

Kui proua Kolllet temast lahkunud oli, läks ta kõige päält läbi metsa Peeter Sarpai juurde, kelle käest ta warem esimese teaduse oma sõbra surma üle jai.

Peeter nähti tema fisje tuleku korral üli rõõmus olemat.

Kuidas ma teie pärast seeford mures olin, kui teie tingimata Stoffeli juurde korterisse tahtsite jääda, ja pärast nii õnnelik olin, kui kuulda sain, et teil jäl wähe-matti halba ei olla juhtunud. Minul oli oma arwamiste kohta küllalt põhjust, aga ilma kindla tunnistusteta on parem waitida. Tema on pää kelm, ja kui kelmus tal omas majas korda ei läha, siis katsub ta jeda mujal korda saata. Jumal teab, mis ta sel ööl jälle on teinud, ta on eila lõuna aeg kodust ära läinud ja ei ole praegugi weel tagasi tulnud. Ma tulin praegu jälle mööda, ja tema abikaasa oli väga rahutu tema pärast; aga niijugused wiigurid on ammu tuttavat.

Rihard jutustas weel tükk aega õiglase, tubli mehega, ja lahkus tema juurest jelle teadmisega, et kelm oma häbemata tegude karistuse käest on saanud ära põgeneda, ja tajumine tema kurjatööde eest lõpetatud on.

Waheajal oli pimedaks läinud, ja ta rutas kõrwalist teed mööda lossi poole, kus Etienne teda rist-tee pääl ootas.

Minul ei olnud mõtetki, teid niipea jälle näha saada," ütles Etienne, südamlikult tema kätt raputades.

"Juba eilaseft jaadit olen ma fiin ümbrufes, aga iseäraliste põhjuste pärast ei wõinud ma oma fiin oletut mitte awaldada, fiiski ärge pange seda mitte imeks."

"Ei jugugi, ma lasen teid hommen oma juurde kutfuda, jefst kaplan on mulle ära keelnud. fiit eemale minna. Selle wahel jees on fiin tähtfajad asju fündinud, Kristohw on kohtu prefidentile fuuri asju ülestunnistanud, ja teie fiia tulekut oodetakse iga filmapill, jefst teiega tahetakse jelle üle läbirääkfida."

Nüüd jutustas Etienne kõik, mis Kristohw rääkinud oli, ka hana kabeleis käimiseft.

Rihard ei jõudnud oma liigutust mitte enam tagasi hoida ja pijarad seifid tal filmis, kui ta wiimaks ütles: „Weel on keegi olemas, kes kohtu prefidentile tahab tähtfajad asju tunnistada, nimelt proua Koflet. Arwatawaste lähab minu ülesanne, mis ma Jumala abi pääle lootes, ette wõtfin, pea täide."

S ü m m e s p ä ä t ü k k .

Oli ligi kella 8 aeg õhtu, kus Kofletid õhtu jõõki olid lõpetanud, mis neil Etienne lahke hoolitsemise läbi alati hästi fai antud, ja Etienne juure rõõmuga nende juurde fisse astus.

"Täna hommiku töite minule härra von Tolumonti üle jõnumid, ja nüüd on mul auu teile teadustada, et ta teie mõlematega tahab rääkfida," ütles Etienne.

"Meie oleme häämeelega walmis, olge hääd, laske meid tema juurde, mina olen füdameft jelle auumehe poolt," finnitas Jaan.

"Teie teate," rääkis Etienne edasi, „et ta krahwil härra lahkuft praegu mitte wastu wõtta ei wõi, põhjuste pärast, mis ainu üffi tema teada on. Ta ei ole jellepärast ka mitte lossis."

"See ei tee wigat, jelle auumehele tahame ilma kar- tufeta ja kahklemata igale poole järele minna," wastas Koflet.

„Olgu siis, kaugele ei prungi teil mitte minna, tema on kaplaniga härra von Mastati juures La Plaies.“

„Meie tuleme kohe,“ vastas Pelasie, oma mantelt võttes, kuna Jaan ennaft niijama ka valmis seadis.

Tee pääl ütles ta Etiennele: „Arvatavaste ei tarvita härra von Tolumont enam kaua meie abi, sest ma pian tunnistan, et mul siin mitte hästi ei läha. Ma tunnen Widenfeldi väga selgesti ja arvan, nagu kuuleks ma ikka tema hirmsaid ähwardusi. Sila õhtust jaadik ei ole meie teda enam näinud, aga see on paljas waitus suure tormi ees. Mis ta piaks tegema, kas olete teda täna näinud?“

„Ei,“ vastas Etienne, ülepää ei ole ma täna kedagi loskist näinud, mina olin kaua aega Kristohwi juures, kes kunagi õnnelikum ei ole, kui siis, kui mina tema juures olen.“

Wahje aja sees olid nad tee lõpule jõudnud ja läksid tuppa, kus härra von Tolumont ja kaplan neid ootasivad.

Warfi selle järele tuli kohtu president oma kirjutajaga, kes pikke, walgeid juukseid kandis.

„Kõik on korras,“ jostistas härra von Mastat Richardile kõrwa jisse, „Kristohwi kirjutab oma tunnistusele ka juba alla. Meie lähame nii kauaks, kui teie nende inimestega saate rääkinud, teise tuppa ja ootame teie teatust. Kui nad piakšivad vastu tõrkuma, siis piab tarwiline wõim maksma pandud saama.“

Kui ametnikud ära läksid, ütles Richard kohmetanud Kõlletidele:

„Ma unustasin neid härrasid teile tutvustamast, need olid kohtu president ja tema kirjutaja. Teil ei ole tarwis midagi karta.“

„Karta!“ Hüüdis wäike mees pärani aetud silmadega. „Mida piame kartma? Selleks ei ole meil wähe-matti põhjust.“

„Ühtlasi pian ma teile teatama, et Kristohwi Damree, kes suremas, on tunnistanud, milles ta kõne teiteft oli. Asi puutub Koshiri paruni surmasse.“

Kõllet kahwatas nagu surnu, waatas oma abikaasa otša, kes lähku oma istme päält üles tõusis.

„Jääge wait ja kuulge mind. Kristohwi sõnadest paistab wälja, et teie otjekohe kuritööst osawõtjad ei ole,

küll aga kaasteadjad olete. Stoffel ja tema feltfiline on teid selleks fundinud ja teile jelle eest maksnud. Salgamine selles asjas on asjata ja saaks teie seisutorda ainult halwendama.“

„Midagi,“ hüüdis Belasie ähwardawalt, „ei pia fiin salgamist olema, teie sõnad on mind väga liigutanud, ja nüüd wõin ma awalikult ütelda, et mul ammu niisugused hirmsad arwamised olid, muidugi mõista juba kohe pääle minu mehele minekut. Oleks mul enne jeda kõige vähematti aimamist olnud, ma ei oleks oma elusaatusst temaga mitte ühendanud, kui ta ka nii ilus oleks olnud nagu eha täht ja nii rikas nagu sultan.“

„Minul ei ole vähematti põhjust jalata, sest et ma midagi ei ole teinud,“ ütles Kõklet alandlikult, „aga kelmid fundisid mind ja panid oma nuad ähwardades minu rinna wastu.“

„Sellega tõendate, et mõrtsukatöö on Widenfeldist algatud ja Stoffelist lõpetatud?“

Jaan ei wastanud midagi, enne kui tema abikaasa teda mõtte unistusest üles äratas.

„Ja, ja, ega ma pääd ei kaota, ma tunnistan kõik üles,“ ümises ta iseeneses.

„Wäga hää,“ ütles härra von Tolumont, „minge nüüd sinna tuppa, mis teile näidatakse, ja jääge nii kauaks sinna, kui teid kutsutakse, teie wõite mureta olla. Teil,“ pööras ta ennast Belasie poole, „on niisama tähtsaid seletusi anda, milledest mul mõni jala asi juba teada on. Ainult Widenfeldi kohta ei ole teie midagi tähendanud, nüüd wõite awalikult rääkida ja ei pruugi tema pääle enam halastada, sest tema saatus on otjustatud. Meie teame paruni proua surma põhjust kaunis lähedalt ja tarwitame teie ütelist ainult kui jelle kinnitust.“

„Mu härra,“ wastas Belasie kindla häälega, ennast rahustades, „auutundmus, mida ma oma noorest põlwest saadik oma kombelises, kui ta ufulises elus kalliks olen pidanud, on kindel, ja jelle üle ei ole kellegil vähematti ütlemist olnud. Aga nii kuidas asjad fiin lähawad, oleks kauein waitimine asjata olnud, teiest küllest waadates wõin ma jeda osa, mis ma selles tumedas asjas olen mänginud, Zumala ja inimeste ees wastutada. Ma tahan

tõe põhjusel kõik seletada, kohtu president oma kirjutajaga võivad minu ütelsi protokollki võtta.“

Ta vahtis rõõmsa pilguga juuresolejate pääle, kuna Jaan teda imestades silmitses. Etienne läks välja ja tuli mõlemate meestega varsi tagasi. Kirjutaja võttis paberi ja kirjutas Pelasie ütelsused ülesse:

„Oma nooruse ja perekonna kohta arvan ma waidida, sest sellest ajast võiks ma mõndagi teadustada, mis mind upjatakts teeks, ja need minule halptust ette heita võiks; pääle selle ei puutu see ka mitte asjasse. Mina elasin Lufsenburgis oma onu juures, kellel Austria sõjawäe teenistuses kõrge amet oli. Ta juri häkki lühikeste haiguse järele, ja ma jäin ilma abita. Sääl nägin ma härra von Widenfeldi esimest korda. Ühel päewal küsis ta minult, kas ma ei soowi ühte selltsilise kohta tema furnud sugulase lese proua juures vastu võtta. See oli Koshiri paruni proua.

Mina võtsin tema pakumise rõõmuga vastu, see koht oli just niifugune, mida ma omale otfisim. Kii siis jäin ma loosti elama ja leidfin esimesest filmapilgust jaa-dik oma proua poolt juurt lugupidamist; see oli oma hel-duje ja lahtuse poolest otjegu ingel.

Härra von Widenfeld käis tihti paruni prouat waa-tamas; ta oli teda warem kosida tahtnud, ja püüdis teda jällegi armastama hakata. Aga proua pidas ennast tema vastu koguni kalgi ja laskis teda fagedaste ära ajada, kui ta sellest asjast juttu teha tahtis.

Ütsford ütles Widenfeld minule: „Siinne ümbrus ei ole mitte kohane, kus teie proua omaft kurbest mõtetest võiks lahti jaada. Nääkige temale, et ta mõneks ajaks Frainesi lähaks, kus ta oma lapsje põlwe elas, ehk atwaldab elukoha wahetus tema pääle paremat mõju.“

Et paruni proua minule juba fagedaste niifugusid mõttid oli atwaldanud, siis ei olnud raske, teda nende mõtetele juhtida, Frainesi elama ajuda. Waewalt olime Frainesis omad asjad korraks seadinud, kuhu ka Widenfeld ilmus ja kohe minu proua tuppä läks.

Kui ma prouat umbes poole tunni pärast jälle nägin, oli ta kirjeldamata äritatud ja pahane.

See wilets oli julgenud paruni proua kätt paluda, kuna tema süda alles waimase aja walude all werd tillus.

Proua kästis mind, kui Widenfeld jälle piats tulema, koit teha, et teda aga temast eemale hoida. Õnnetumal wiisil jündis ühel õhtase poolel, kui ma just wäljaläinud olin, jälle niisugune juhtumine ja paruni proua oli akna lahti lüftanud ja teenert kutsunud, kes Widenfeldi pidi wälja ajama. Seekord oli ta, ahwarduse ja needimise tõnu rääkides, tuast ära läinud.

Teisel hommikul ütles pere-emand ülesse, ta pidada teenistusest lahkuma, aga ta tahta siiski kedagi teist oma ajemele muretsema. Ma panin tähele, kuidas ta enne ülesütlemist Widenfeldiga jala nõuu pidas.

Minu õnnetu proua wõttis selle inimese kohe wastu, kes kauplema tuli, ja teda Widenfeldi poolt soowitud oli ning see oli Katarina Wurt, kes kaua aega enne seda apteekis oli teeninud. Teda tuntakse siin igal pool kui proua Stoffel.

Mõni päew pääle tema finnatulekut jäi paruni proua haigeks, kohe kutsuti arst, kes rohtu kirjutas. Selle järele oli mõni päew parem, mõni päew halwem; aga siiski jäi ta nähtawaste nõrgemaks. Kuu aja pärast jündis tale tubli, terve poeg laps, mis endiste ärituste kohta nagu ime-tegu oli.

Widenfeld tuli pääle selle warsti sinna ja pulus mind, prouale õnne soowitusi selle kinnitusega kätte wiia, et ta oma endist olekut jüdamest kahjatsema ja tema käest andeksandmist palub.

Noor ema wõttis selle teate nähtawa hirmuga wastu ja hüüdis meele ärabeitlikult: „Niisugune mees, kui tema, on häbemata, kõige kurja pääle walmis, ja mina koguni üffi, ilma ühegi inimese abita, kes mind tema eest kaitseks, oh ma õnnetu!“

Mõned nädalad läffid mööda, laps oli priske ja terve, aga lapse ema juures panin ma tähele, et tema mõtted wahest jegamine läffiwad ja nagu jansitust märgata oli.

Kui ma ühel hommikul tema juurde läffin, oli ta hirmus äritatud ja ütles: Ma nägin unes, kuidas Katarina kihwti minu sõdgi sisse kallas ja minule andis, ning tõe poolest, igaford, kui ta mulle midagi toob, tunnen ma ennast selle järele haigema olevat. Ma usun, armas

Zumal on mulle tõesti unes näitanud, et mind tahetakse ära surmata, niisama ka minu väikest Wentfelt!

Ma katsusin teda waigistada, pidin aga ometi ise-enehes tunnistama, et ka minul wiimaste päewade sees niisamajugused arwamised tekkiswad, mis jelle läbi weel kinnitust leidiswad, kui ma selsamal õhtul Katarinat, kellel wäljas midagi tegemist ei olnud, riidesse panewat ja wäljaminewat nägin. Sel korral oli wäga kuri ilm, tuigas ja tormas mis hirmus, nii et koergi ulu alt wälja ei läinud; aga Katarina läks, ja see oli küünla kuu lõpul.

Ma olin uudishimuline ja hakkasin temale jalaja järele luurama; ma jäin jalg-tee eesimese puu warju seisma, kui nägin, et warjulises kohas Widenfeld teda wotas, teda ma kohe ära tundsin. Tuul oli minu nõuus, ehk ma küll kaunis kangel teisin, kuulsin siiski nende mõlemate rääkimist.

„Nii kestab wäga kaua,“ ütles Widenfeld, „ma joo-
win jelle asja lõppu pea näha saada. Just praegusel korral, kus ta lapse järele haige on, ei wõi keegi halba mõelda, kui ta surema piaks. Mis lapsesse puutub...“

„See on teie oma süü, ja ma usun, et kõik asjata on. Teie ise käsksite, portsjoni wähenkada. Nõrk on ta juba küll, aga mitte nii nõrk, et ta warsti paraneda ei wõiks. Täna ei tahtnud ta mind fugugi enam oma tup-
pagi laske.“

„Siis ei ole teie, nii kui näha, mitte nii ojato, kui Stoffel mulle rääkis, kas ta ei piaks teile mitte appi tulema?“

„Ei,“ wastas Katarina teotawalt, „kõik lähaks hästi, kui mitte Pelasie ei oleks olemat!“

„Pelasiega ei ole midagi pääle hakata, ta ei laise ennast ei mingil teel ehitada,“ wastas Widenfeld.

Ma kordan uhkusega, Pelasie ei ole mitte osta. Tõde poolest, ma olin wäga palju kuulnud, kui halb minu õnne-
tuma proua elujärg oli, ja ma ruttasin tema juurde tagasi, et tema elu päästa.

Arwake nüüd ise minu ehmatust, kui ma teda omas tuas mitte enam ei leidnud; ta oli ühes lapsega kadunud. Ma olin meelest segane, ta pidi üles leitama, ma pidin oma armastatud prouat jälle näha saama! Oh mu Zumal, jelle hirmsa tunni meelde tuletamine on järe!“

Walus nuuksumine tungis tema rinnust, kõik juures olejad olid liigutatud, ainult Koflet istus wagusi oma paiga pääl.

Belasje rääkis natuke aja pärast, rahulijemaks jäädes jälle edasi.

Paruni proua ja tema lapsed kadumise üle lagunes jutt kulu tulena laiali ja sünnitas igal pool kõigesuuremat ärewust. Saatati kohe otsima. Warfi tuli ka härra von Widenfeld sinna, mis mind sugugi imestama ei pannud, sest et ma teda juba päew waremalt jään nägin. Minu pahameel tõusis kahewõrra tema pääle, aga ehmatus ja rahutus, mis temast wälja paistis, olid minu filmis koguni loomulikud, ja minu mõte muutus warfi, sest ma sain selgesti aru, mis kawal wäljanäide ehk mis tõde oli.

Widenfeld oli paruni proua imeliku kadumise üle nagu meelest ära ja jooksis ahwardustega minu kallale, et pidin temale teatama, kuhu ta on jäänud. Mina wõisin temale ainult nii palju wastata, aega ei tohiks põrmugi wiiwitada, põgenejat piab ruttu otsima, liiga kauget ei wõi ta mitte olla.

Minu kindel arwamine näitas ka tema rahutust waigistama, ja ta wõttis õnnetuma otsimist kohe kässle.

Nii kuidas ma juba warem tähendasin, jadas sel korral kaugeste lund, ja tuis oli jäljed filmapill kaotanud. Kõik mõisa rahwas jaadeti otsima ja kaksteistkümmend meest kõige lähemast külast kutsuti appi, kes kõrge tasumise eest igale poole otsima jaadeti. Mitme tunnilise otsimise järele tulid mõisa rahwas ja kümme küla meest wäsimult tagasi, ilma et nad vähematki märki minu õnnetuma proua üle oleks toonud.

Ma kuulsin kuidas Katarina Wurt, kes arwas, et teda ei kuulda, Widenfeldile ütles: „Teie ei pruugi jelle üle sugugi muretseada, tõesti wõib ta halwa ilma käes lapsega hukka jaanud olla, ja nõnda olete kõige hõlpsamalt oma eesmärgile jõudnud.“

„Dige küll,“ wastas Widenfeld, „aga seda ei wõi mitte uskuda, et ta ilma mingi kindla plaanita ja eesmärgita wõsel ära ei jooksnud, ja kui tal see korda läks, siis on kõik kadunud.“

„Weel mitte,“ ütles Katarina kindlalt, jelle tarwis olete teie hästi ojaw. Ja eks meie ole ka weel, Hendrik ja mina?“

Need sõnad nähti kelmi jälle julgustawat.

„Meie jääme öö otja ülesse, neid kahte meest ootama, kes weelgi tagasi ei olnud tulnud, ja kellede wiibimine igaihe juures imelikka arvamisi sünnitas. Kas olid need otja jaanud wõi otfisid nad kauem kui teised? Räägiti siia ja sinna, kui korraga teine neist sisse astus, hoolega oma riietesse mäsfitud kogu kandes, kus juures ta kõigest jõuust karjus: „Ruttu, ruttu, meie leidjime teda Kooloti orus lume pääl lamewat ja wiisime jäält Antweri koopasse kus teda natuke soojendada wiisime. Ta elab alles, on aga jõuetu, koguini jõuetu. Teda piaks kõigejuurema ettewaatuslega tagasi toodama. Lapse tõin mina ära, siin ta on.“

Ma jooksin mehele wastu, ja ta andis wäikeste minu kätte. Ilma et ma lapse pääle waatafin, ruttasin jellega paruni proua tuppä, kus tuli kaminas põles. Kui ma omad silmad tule walgel lapse pääle pöörfin, nägin koha, et see keegi wõdras laps oli, alamate riide hilpudesse mäsfitud. Ja ometi pidi see jääl maas lameja, mehe jutustufe järele, paruni proua olema, keda ta oli leidnud. Ma olin walmis wälja minema ja eksitust selgeks tegema, kus ma weel õigel ajal järele mõtlejin. Mis sel korral minule kõik mõttesse tuli, ei tea ma ifegi enam! Wiimaks hakkasin ma jeda arwama, ehk on õnnetu ema meelega sarnast wahetust ette wõtnud, et oma last ära päästa, ja kõik see näitas minule nagu püha kohus olewat, jeda katset mitte nurja ajada.

Ma waitifin igaihe ees ja wõtfin kindlaste nõuiks, sellest wahetusest kellegile wähematti märku anda. Ma katfufin ruttu lapse omad riided ära põletada, ja meie omad endiste ajemele selga panna. Minult üks mure oli mul weel, wõdras laps oli wäiksem ja jõuetum kui meie oma. Seda ei pannud Katarina, kes ainuke oli, kes jeda olets wõinud näha, kõige wähematti tähele.

Rüüd rutati kande raamiga nimetatud koopa juurde, kus paruni proua teise mehe ülewaatufe alla maha oli jäänud, ja toodi jäält poole tunni pärast lossi tagasi.

Ta oli hirmsas olekus: furnu kahwatus kattis tema ilust, õrna nägu, juuksed olid lahti, riided ära muljutud, ilma faabasteta ja weriste jalgadega.

Meie panime teda woodisje, ja Katarina tõi temale rohtu, mis teda meelemõistusele pidi äratama. Ta tõe poolest näitas see esimesel filmapilgul nõnda, nagu oleks ta ärksamaks läinud, ta ajas filmad lahti ja ümises mõned arusaamata sõnad, siis tõmbas weel korra sügawaste hinge ja see oli see wiimane: Ta oli furnud.

Widenfeld tuli warji pääle selle tuppa, heitis tema woodi ette põlwili ja kattis oma pale kätega kinni. Nõnda jäi ta tükk aega ilma liigutamata põlwili, nagu see, kellel raske walu südames on, tõusis wiimaks ülesje ja ütles rõhutatud häälega: „Waene, õnnetu loomake!“

„Aga wäike Wentjel,“ küsis ta minult, „kuidas on sellega lugu?“

„Hästi, ta magab waguji,“ wastasin mina.

„Kummal olgu tänatud,“ ütles ta südamest, nagu minu sõnade läbi rahustatud. Siis läks ta woodi ette ja kumardas lapse üle, kuna mina kõigest ihust warijesin, kartes ehk tunneb ta wõõra lapse ära. Ehk sellest küll juba palju aastaid mööda on läinud, siiski paneb selle mälestus mind täna päew weel warijema. See on minu meelest nagu hirmus unenägu, mille täide minekust ma hirmu tunnen.

Subage sellega lõpetada: Arnold von Widenfeld oli järgmisel päewal kõige juurema leina märkidega paruni proua matusel. Nelja päewa pärast juri laps ka ära ja ma ei seletanud seda kellegile, et see wõõras laps oli, waid ta jäi selleks, milleks teda arwati.“

Nüüd hakkas kohtunil rääkima: „Teie seletusest on mõista, et paruni proua ja tema lapse jurm Widenfeldi ja Katarina Wurti, nüüdse proua Stoffeli, läbi on toime jaadetud. Wõib ka arvata, kus wiimane selle katte all, et õnnetumat elusje aidata, teda just tappis. Nüüd on aga ühe asja üle weel selgust tarwis. Dige laps wõis ju alles elus olla, ja siis oli kohtul kahetordne töö.“

„Kohus,“ ütles Belasie teotawalt wahela, „ei teinud sel ajal midagi. Oles minu käest küsitud, siis oles ma niisama hästi wastanud, kui nüüdki, aga nagu kaebaja ilma teiste tunnistusteta, ainult oma tõenduse pääle üles

astuda, see, mu härrad, oli liig, mida ma mitte teha ei võinud.

Warfi pääle jeda sain ma Kofletiga tuttawaks, heitfine abielusje ja ta awaldas soowi, Inglismaale elama minna. Ma olin häämeelega walmis, sest et ma ikka reisida ja suurtes linnades elada armastasin. See on minu tõsine-tunnistus ja ma loodan, et teie kõik sellest selgesti olete aru saanud.“

Kohtunik tahtis rääkida, aga härra von Tolumont andis märku, pigut kannatada ja küsis: „Kas teie ei võiks meile jutustada, kuidas teie õige lapse jälgile saite?“

„Di, see on koguni lihtlabane,“ wastas Belasie, „ja päälegi, härrad kohtunikud, teadwad jeda asja niisama hästi kui minagi, nemad olid ju tunnistajate...“

„Sest ei ole wiga, olge hääd, rääkige teie.“

„Olgu siis: üks wahwa naene, siin ümbruses, jutustas minule, et weebruari kuul ühel õhtul keegi peenikeses riietes naesterahwas wäikeje lapsega olla Asjenoisje tema õe juurde tulnud. Reist sõnadest tundsin ma kohe, et see paruni proua pidi olema, kes waimu nõtruses kodust ära põgenes. Hääd inimesed wõtnud teda sõbralikult wastu, aga ta oli teise hommiku õige wara jälle ära põgenenud ja effi teel talu naese lapse, oma lapse asemel ligi wõtnud. Minul oli õnnets nende juures neid riideid veel näha, mis Koshiri lossi pärijal selkorral seljas olid.“

„Ja kes see naene on?“ küsis kohtunik.

Wastuse asemel läks Belasie Etienne juurde ja hüüdis äritatult: „Minul ei ole teile midagi paremat ja kindlamat ütelda, kui et see kallis noor mees siin ei ole keegi muu, kui Koshiri noor parun Wentzel!“

Etienne tõusis neid sõnu kuuldes istmelt üles ja tahtis rääkima hakata, aga ei saanud sõnagi juust wälja.

Nüüd ruttas Rihard laiali laotatud kätega tema juurde, andis tale suud ja ütles: „Jah, sina oled minu kalli sõbra ainuke waejets lapsjets järele jäänud poeg, ma tundsin jeda juba seekord omas südames, kui ma sind esimest korda nägin. Täna on asi awalikult tulnud ja hommen piawad kõik jeda teada saama.“

Etienne küsis iseeneselt, kas ma pian oma kõrwu uskuma.

„Mis ma kuulen? Kas see piaks tõesti nõnda olema? Misfugune imeliste sündmuste ahel! Ah, härra von Tolumont, see kõik on teie läbi avalikuks tulnud, kui ma seda võin uskuda.“

„Mu noor sõber, ma ütlen sulle veel kord, minu õiguste külge ei või keegi enam puutuda. Mitte üks ainukegi lüli ei puudu meil enam termes tunnistuste ahelas.“

„Mis ma senini olen kuulnud, lubab mind, ilma pikemalt rääkimata, härra von Tolumonti sõnu kinnitada,“ ütles kohtunik. „See teeks mind uhkeks ja õnnelikuks, kui ma teile teie auu ja varandust kätte anda ja kurjategijate nuhtluseks, kes teie vanemaid tapnud ja riisunud on, kohut koftu kutsuda võin. Ma tahan jedamaid kohtule kõik selgeks teha.“

Etienne vaatas neid sõnu kuuldes enese ette maha. „Ma tahaksin teilt ja mu auustatud häätegitajalt halastust paluda, sest kõik maailma varandused ei või mind mitte röömustada, kui krahv von Galembrai ja tema perekond selle muudatuse läbi puudutatud piaks saama. Urge unustage sellepärast mitte, et see mees, kellest kõne oli, tema näälmees on, ja et see minu auustatud kasuisale hirmus hoop saaks olema, kui ta kõik jeda kuulda saab. Mina pian paremaks, oma praeguse olekusse jääda, kui et nende praegust seisukorda muuta, neil järeldustel, mis ma praegu ette aiman. Ühtlasi tunnen ma ennast kohustatud olevat, pääfüüdlasele armu paluma, et selle kõigeparema ja kõigekallima mehe, krahv Galembrai elu õhtu mitte tumestatud ei saaks.“

Noore mehe suurmeel liigutas juures olejaid sügavalt, ja Richard ütles pisarafilmil temale:

„Mu poeg, see ei sunni mind sinust mitte taganema, aga, ma võin ütelda, et ma seda juba varem ootasin. Ma olen rõõmus, et see asi nii hääd lõppu on toonud, mis jumaliku juhatusel läbi inimliku tahtmisega ühenduses seisab. Ole rahulik, kiirustatud ei saa sellega mitte. Hommen tulen ma härra krahvile külalijeks ja tahan ise temale kõik jutustada. Neg on koguni hiljaks jäänud, meie piame kodu minema.“

„Weel üks filmapill,“ palus kirjutaja, kes kõik see

aeg hoolega oli kirjutanud. „Ma palun härra ja proua Kofleti, protokolli alla kirjutama.“

Pääle lihkifist, fofistawa häälega rääkimist, kohtuni-
kuga, läks Rihard wälja, keda Etienne, kaplan ja abielu
paar saatsiwad.

„Mina tahan teid kuni lošfini saata ja siis oma kor-
terisse minna, kus ma seda ööd weel mööda saata mõtlen.“

Etienne läks weel filmapilguks Kristohw Damree
juurde sisse, tema terwise järele kuulama. Proua Koflet
teadustas temale, et Kristohw rahuliste magada ja tema
olek mitte halbemaks ei olla läinud.

Enne kui nad üksteisest lahkusid, ütles Rihard Eti-
ennele: „Mina arwan, et Widenfeldi olek wäga halb on,
ta aimab, et tema kirjatööde mõõt täis on. Nüüd on
meil ka teada, et ta iga asja pääle walmis on, jellepärast
palun ma sind tungitwalt, temast eemale hoida.“

„Dige,“ kinnitas Etienne, „ma katšun nüüd enam kui
iganes enne tema eest kõrwale hoida.“

Rihard läks oma tagasituleku pääl lošfi tornist
mööda. Täis ahastust mõtles ta oma sõbra pääle, kelle
kuud siin selle mõistatuslike wõlwi all puhkawad, ja ta
wõttis nõuiks, neid järgmisel päewal waatama minna.
Korraga arwas ta torni sifemistest ruumist kifa kuulwat,
mis nagu mahasurutud hoigamine kõlas.

Ta jäi filmapilguks seisma ja kuulatama, et ta aga
midagi enam ei kuulnud, arwas ta jelle öö kulli karjumise
olewat, mis teda segas.

Üksteistkümmes peatükik.

Krahwi tuas leiame wana mehe sohwa pääl istuwat
ja tema kõrwal härra von Tolumonti. Mõni filmapilk
walitšes täieline waitus, mõlemad mehed nähti tõsijelt jä-
rele mõtlewat.

Krahwi nägu oli koguni kurb ja kahwatu, mis muidu
tema juures ei tuntud.

„See on hirmus,“ algas krahw wiimaks juttu, „ja
ma pian tunnistama, et siis, kui teie waremine sellest
rääkisite, pidin ma mõtlema, kas olete teie wõi mina ru-
mal. Oh mu Jumal, see ei wõiks mitte olla! Ma kahle-
fin teie sõnade juures, ma arwastin, teie olete õnnetumas

effitufes, aga nüüd näen ma selgesti, et ma tõelisku fünd-
must pian ufkuma.“

„Härra krahtu,“ ütles Riikard, „minul, teie asemel, oleks feesama lugu olnud, ma tunnen täiesti, kuidas teie füda niifugufid afjaolufid kuuldes walutab, mis ma teile praegu olen jutustanud. Sarnafel korral, kui weel midagi kohafemat on, teid rahustada, on teie lahkufus Etienne wastu, kellele teie, ilma et ifegi teadsite, mispäraft, digufe häädtegu tegite. Mis minusse puutub, fiis ei unusta ma feda ka mitte, et pääsfüüdlane teie külalane, teie oma fugalane on.“

Nüüd ajas wana härra ennaft uhkelt firgetfs ja ütles: „Teie waated on küll auufjad, aga mind ei takista mingi afi, feda rafket kohut täitmaf. Kuritöö ei ole mitte fiin tehtud, waid ainult fiin ülesse leitud, ja fiis ei tohi meie mitte kauem wiitwitada, feda afja kohtu kätte andmaf. Subage mulle ainult weel üks küfimine: Kas fee wilets, kelle nime ma enam nimetadagi ei taha, awalikufs tulemift ife ka aimab?“

„Minu kallale tükkimifefst, kui ka mitmeft teisefst katseft, mis ta wiimafel ajal ette wõttis, oli tema kartufus filma paistaw, niifama ka Stoffeli, tema uftatwa teenri, katfjed.“

„Nüüd on mul kõik selge: Ta on igawefte kadunud.“

„Kadunud? Kuidas nii?“

„Teda ei ole üleelase ohtuft faadik enam kufagil nähtud, ja keegi ei tea, kuhu ta on jäänud. Suba eila tuli tema kadumine awalikufs. Tema teener jutustas mulle, et ta enne feda ohtu hilja wälja läinud, felle wabandufega, ta tahta natuke jalutada, ja seft faadik ei ole teda keegi enam näinud.“

„See on koguni imelik, aga kui tal nõuu oli, teisefst lahkuda, fiis oleks ta feda muidugi wõinud, ilma jalaja ära kadumata.“

„Seda olen ma ifegi ütelnud, ja jellepäraft olengi ma nii wäga rahutu. Ma ei jaa jelleft enam aru, mis ma pian mõlema, minule näitab fee, nagu feifakfin ma hufatufe augu ääre pääl. Kurjategija langeb fagedaste ife oma tehtud lõfsu ja tema omad teod tabawad teda ennaft, aga kas piaks temaga ka feesamafugune juhtumine

olema? See on lohutav tõde, mis ma veel oma wana päetwade sees pian läbi elama, sellepärast olen ma ka kogu ni rahutu.“

„Subage mind tähendada, härra krahw, et siin kahefugusid põhjusid leidub, mis teie suguluse sidemetest täiesti lahus seisawad. Esiteks kohtulikult Etienne seadusliste õigustesse kinnitamine, ja teiseks jeda ilma wasturääkimata teha.“

„Teie nõuu on häa ja ma olen selle eest teie wastu tänulik, iseäranis teie selge ettenägemise pärast, mis teile jeda tarka nõuu on annud. Ma tahan kohtu presidentiga rääkida, et asi ruttu wõiks toimetatud saada. Kui asjad nõnda seisawad, kuidas teie mulle jutustasite, et tõendused wäga selged ja tunnistajad kindlad on, siis ei ole enam mingid takistusi. Seda plaani wõib üffi Etienne läbi wiia ja teie ei ole see ka mitte wõimalik, kui et ta sellega täiesti nõuus on.“

Kui Rihard krahwi juurest lahkus ja treppi mööda alla läks, kuulis ta jaalis läbifegi mitmete inimeste juttu, kus Rasper ütles: „Ta on tõesti narr.“

Etienne tuli wälja ja Rihard küsis: „Mis teil jääb ees oli?“

„Breili von Alernö minestas ära,“ ütles Etienne naerdes. „Ta sai teie lossis olekust teadust ja artwas, ilka omast mõttewastasingust finni pidades, et teie olla krahwi juurde läinud, teda omale abikaasaks paluma. See möte oligi teda niiwiiši erutanud.“

„Waene wanatüdruk,“ ütles Rihard. „See on ime-lik, et kõhiste asjade jekka ka nalja tuleb. Lähme otsime kaplan ülesse, ma olen uudishimulik, oma sõbra ja tema abikaasa pilta näha tahtma. Ka lähme siis hauakabelit waatama.“

Natukese aja pärast läks Rihard, Etienne ja kaplani jaadetusel, lossi torni, kus kell juba 11 enne lõunat oli.

K a k s t e i s t k ü m n e s p ä ä t k ü k k .

Natuke enne jeda, piame tagasi waatama, mis Arnold von Widenfeldist on saanud, kes meie jutustuse järelle hauakabelisse jäi.

Kui ta väljakäigu ukse leidis finni olevat, kust ta sisse oli läinud, jäi ta mõni aeg hirmu pärast poolsur- nult seisma, kus juures ta veel jäält araminejate sam- muft kuulis, mis aga aegamööda ära kadusivad.

Tema esimene mõte oli, kiva, mis väljaminekü tee finni pannid, eest ära kašida, aga tema waew oli asjata. Kiwid olid jarnase aluse pääle seatud, mis koguni lihtjat abinõuu eest ära tõstmiseks tarwitasiid, ja selleks oli tar- wis ainult ühest rõngast tõmmata, ja selle sissejeseade weedre wärk tõstis kiwid iseenesest eest ära. Ta oli seda rõngast mitu korda katšunud, ilma et sellest oleks teadnud tõmmata.

Kõik muud teised katšed, kiva ukse eest kõrwale wee- retada, jäid niisama ilma kasuta, kui esimesedki, ja ta jät- tis wiimaks kõik katšed järele, kui ta nägi, et pääsemine sel teel wõimata oli.

Nii kui kõik kurjategijad, oli ka tema hirmul, ja selles kohmetanud olekus, milles ta praegu seisis, kaotas ta pikkamööda oma mõistuse täielikult. Ta istus maha ja katšus esiotša oma seisukoha üle selgusele saada.

Koht, kus ta oli, oli loššist täiesti lahutatud ja ei olnud kujagil vähematti augukest, kust kaudu oleks wõi- nud abi paluda. Siiski, kui ta ka kõigest jõuust oleks karjunud, ei oleks teda väljas mitte kuulnud. Nii ei jää- nud tal vähematti muud lootust järele, kui kaplani ja tema seltsilise tagasitulekut oodata, aga millal piaks see sündima? Nende jutustamises ei olnud tagasitulekust mi- dagi kuulnud, koguni selle wastu olid nad hirmuga jäält lahkunud.

See wiimane kuulnud mälestus pööris ta mõtted furnufirstude ja furnu päälui poole, mis sääl pimedas tema ees seisid.

Ta tundis ka, kuidas tema juuksed püsti tõusiwad, külm higi teda kattis, tema mõistus segaseks läks ja ta langes otse kui minestusesse.

Nii seisid ta mitmed tunnid, kuni ta wiimaks wäsi- must tundes magama jäi.

Üles ärkades nägi ta pisukest walguise kuma, mis laest sisse paistis. Seda pragu juuremaks teha, puudusid tal abinõuid. Tema arwamise järele pidi see wõdraste jaali

põrmandu wahelt paistma, aga seda jaali ei tarwitanud keegi ja nii ei oles tal ka jäält wähematki abi loota olnud. Sellegi pärast andis see piirute walgus temale wäha julgust. Selles nõrgas walguses nägi ta furnu päälüud altari pääl ja see filmapilt kohutas teda niiwiihi, et ta oma pale mõlemate kätega kinni kattis ja mitte enam jelle pääle waadata ei julgenud. Uuesti langes ta mõistufeta olekusse.

Aegamööda ärkades tuli tale söögi ihandus, aga mis teda weel enam piinas, oli kustumata joogi jänü. Ta wöttis kõik oma jõuu kofku ja karjus üdini liigutawa häällega: „appi, appi!“ siis kuulatas jälle hinge kinni pidades wagusi, aga midagi muud ei olnud kuulda, kui ifka feesama endine waihus. Aegamööda kadus ka seegi walgus, ja kõik oli niifama pime, kui ennegi.

Juba 24 tundi aega tundis ta siin jalakohas, kui ainufest pääseteed, surma oma filmade ees. Tema kurt kõrives jänü pärast, tema liikmed wariješid hirmu pärast. Aeg ajalt karjus ta meele ärabeitlikult, siis lames ta jälle liifumataft maas, ehk palwetas jüdameft põlweude pääl.

Häkki tuli tal uus möte, mis teda filmapilguks elustas. Mõteldes: kui ta kord jelle kitja lae praos juurde pääfeks, mille läbi natufe aega walguft paistis, mis tema toledat ümbrufst jelgitas. Sinna juurde pääfemifeks leidis ta ainult üht abinõuu, altari laua, mis juureft kitwift feina jisje oli raiutud; ka seegi oli jelleks weel madal. Aga kui ma furnud firftudega üksteife otfa tõstata? See möte liifus ta pääs, kui wiimane lootufe katfe.

Mitu korda tuli see möte tale päha, katfet teha, jättis aga igakord hirmu pärast tegemata.

Wiimaks ometi wöttis ta julgust, ühte furnut firftuga fejet kabeelit wedada, nõnda ka teift ja kolmat ja warfi oli tal mitme jala kõrgune trepp walmis tehtud. Kas ootas ta walgufe paistufst, jeda katfet ette wotta ja luugi juurde ronida? Ei, ta teadis wäga jelgesti, kus kohal pragu seifis.

Ta hakkas kohe üksteife pääle tõstetud firftude otfa ronima. Oma pikkufe üle rõõmustades, ulatas ta juba lage katfuma, kui korraga kõdunenud firftud tema keha

raskuse alla kofku murdufid ja ta kirjstude wahale fiske kuffus. Asjata oli tema katse ülesse tõusta, see oli wõimata, ta oli oma mõistuse kaotanud.

Raua aega lames ta mõistujeta jääl, fiis wonis jälle altari ette ja lastis kummuli maha.

Reid ihulikke ja waimulikke piinafi kirjeldada, mida Arnolt von Widenfeld, elawalt maetud, tunda wõis, on wõimata.

Nii kui jarnaste asjade juures ifka sünnib, oli ka fiin. Kui kõik lootused inimliku abi pääle kadunud olid, pööris tema waade jumaliku kohtumõiftja poole. Tema häbemata teod, oma ohtwri piltidega, tulid täielikus hirmu kujus tema waimu filmade ette.

Onnetu palus südamest, meele ärasheitlikult! Ta töotab, kui ta sellest hauast weel kord elujalt pääjeks, oma süüdi kahjatfeda, Etiennet oma õiguste fiske seadida ja ifeennast kohtu kätte anda. Aga see kahjatfus tuli liig hilja, et weel kord paremat elu elama hakata.

Uue walguse kiirte paiftmifist tundis ta ära, et teine päew oli kätte jõudnud, aga ta ei julgenud mitte enam enese ümber waadata. Ka oli ta nii nõrk, et ta ennast waewalt liigutada jõudis. Mõne aja pärast wõttis ta; nagu fifimifist häälest sunnitud, oma tasku raamatu ja kirjutas, nõrga walguse kiirte paistusel, wärijewa käega oma kurjatõõde tunnistuseks mõned üffikud sõnad üles. See oli tema wiimane tahtmine. Rahulifemaks jäädes, pani ta selle altari pääle furnu pääluu kõrwale. Tema nõrkus läks suuremaks, hirmsjad haiguse kujutused mäsfaftiwad tema mõtetes.

Niifuguses olekus, elu ja furna wahel, arwas ta kofinat kuulwat; ta ei kahflenud mitte enam, et tema kohal ületwel mitmed inimesed käiftiwad.

K o l m a s t e i s t k ü m n e s p ä ä t ü k k .

Widenfeld oli õieti kuulnud. Härra von Tolumont oli kaplani ja Etiennega wõõraste faali läinud, mis hana kabeli kohal seifis.

Rihard läks magamife tuppa, kus Etienne sel korral oli wiibinud, kui ta lossi torni faladuste kohta selgufi

tahtis kätte saada. Waade nende mõlemate piltide pääle tegi teda kurtwaks, äratas ühtlasi ka mälestusi õnneliku nooruse aja pääle tagasi, mis ta oma armja sõbraga koos elades mööda saatnud oli.

Warfi tõmbas Etienne tema tähelepanemist enese pääle, kes esite taha poole oli jäänud, nüüd ette astus ja nende mõlemate õnnetumate piltide pääle kummuli laskis, kellede armastust ta ialgi tunda ei olnud saanud, ja ärdašte nutma hakkas.

Kaplan waatas liigutatud jüdamega tema pääle, ka Rihard jättis teda mõneks ajaks oma walu nutma, siis läks ta tema juurde, wõttis rõhutud jüdamega tema ümberbent kinni ja ütles: „Waigista ennast, meil on weel rassem tee ees, mida püham kohus meilt nõuab.“

Siis pööris ta kaplani poole ja ütles: „See siin on Kristohwi õffiste käitude koht, kuna ometi aastate kaupa jelles loomuwastalisi olusi ufuti. See on ebanõllikele hää õpetus. Saali taga on wiist küll nende mõlemate töö tuba?“

Kaplan kinnitas tema arwamist jaatawalt, ja nad astusid fiske. Kui Rihard jeda tuba, mis 20 aastat aega tarwitamata oli seisnud, lähemalt läbi waatas, puutus laud, kus wäga ilufaste wõidetud raamatud pääl seisiwad, temale filma. Üks neist seisis lahti, ta luges lahti jäetud kohta, kus järgmiselt kirjutatud oli:

„Tõesti imelik juhtumine,“ ütles ta: „wõiks arwata, see lugu oleks nugu praeguse aja kohta kirjutatud olemat: „Kuritöö ja kättemaksmine.“

„Seda kohta tunnen ma juba,“ rääkis Etienne wahela, „kui ma esimest ööd siin olin, oli see raamat jellest samast kohast lahti wõetud. Alma et mul vähematti aimamist jellest oli, mis ma pärast poole kuulda olen saanud, sain nende ridade läbi siiski sügawaste liigutatud. Kui ma teisel ööfel siia tulim, leidfin raamatu jälle niisama lahti wõetult, ehk ma küll kindlaste teadsin, et ma selle kinni panin. Kui ma Kristohwi, kui rahurikkujat leidfin, küsisin ma temalt jelle üle järele, aga ta näitas, nagu ei saaks ta minu küsimisest arugi.“

„Olgu kuidas see ka on,“ ütles Rihard, imelik juhtumine on see siiski. Eks ole õige, härra kaplan,“ lijas

ta naerdes juurde, „viimse aegade olude järele oli mul õigust, pigut eba-usklik olla, nüüd on see kõik selge. Aeg on minna, aga kas meie ei piaks ka mitte alla hauatabelisje minema?“

Kolm meest süütasid omad küünlad põlema ja olid kitsasje koritori jõudnud. Kaplan tõmbas wedrust, mille läbi kabeli uks lahti läks ja astus mõned astmed treppi mööda alla poole, mis hauatabelisje viis.

Rihard vaatatas küsimalt Etienne otja, kes furnu kahwatult seisis, aga siiski kindla häälega vastas:

„Mina tulen ühes.“

Häkitsejalt hüüdis kaplan rõhkunult: „Mu Zumal, mis on süündinud, furnute kirstud on purustatud ja nende luud laiali pillutud!“

Küünal tulkus käest maha ja ta taganes hirmuga tagasi.

Sääl kuulis ta häält ja nägi ühte kogu altari ees liigutawat, mis pääle ta julguft kogu des edasi läks.

Arnold von Widenfeld oli, kui ta inimeste häält kuulis, oma viimist jõudu kogu võttes ülesse ajanud; ta pööris oma furnukahwatu näo fiksjetulejate poole, aga tulkus neid nähes jälle maha.

Kuidas on see võimalik, härra von Widenfeld, teie fiin? Kuidas on see võimalik?“ küsis kaplan. Küsitav ei mõistnud teda mitte. Rihard ja Etienne wahtisivad tema pääle, nagu ei jõuaks nad sellest arugi saada.

„Minu härrad,“ algas paater Reutzi, „meil on fiin tume mõistatus ees. Praegusel filmapilgul ei wõi meie midagi paremat teha, kui õnnetumat aidata ja teda wälja wiia, ise ta siit enam ei pääse. Nüüd on tema arakadumine awalikuks tulnud, sest juba kaks päewa on ta fiin kinni olnud, aga kuidas see on tulnud, teab Zumal üfti. Kui teie mind aitate, wõime teda wagusi tema oma tuppa kanda.“

Siis, kui Rihard ja Etienne teda üles tõstma läksiwad, nägi kaplan tasku raamatut altari pääl, mis warem mitte jäl ei olnud. Tema ei kahklenud jurgugi, et see kurjategijast sinna oli jäänud, ja wõttis selle ligi, kui ta oma arwamist teiste poolt tõendatud nägi olewat.

Arnold von Widenfeld sai ühest kõrvalisest uksest losji wiidud ja oma woodisje pandud, kus kaplan teda rawitjema jäi, et mõistujele äratada, kuna Rihard ja Etienne härra von Salembrai juurde läkfiwad, temale seda fündmuft jutustama, mida warfi kõik losji elanikud teada jaitwad.

Poole tunni pärast arwas kaplan, et haige oma mõistujje on tagafi jaanud, ja laskis krahwi ja tema perefonda tulla; ka Rihard ja Etienne pidid jääl olema.

Haige tegi wahel arwa filmad lahti, fiiski tema kall waade näitas, et ta mõistus ikkagi kadunud oli. Kaplan paltwetas haige juures ja ütles jellepääle juurde tulejatele: „Härra von Widenfeld on pääaju wigastufe jaanud ja jureb warfi. Palume tema eest, et Jumal tema wastu armuline oleks.“

Ta laskis woodi ette põlwili ja teifed kõik tegid tema eestuju järele. Rihard ütles tafafe häälega Etiennele: „Kiidetud olgu jaatus, kahjatjus tuli õigel tunnil!“

Keliteiftkümmend päewa pärast Arnold von Widenfeldi matmist sai Etienne koftu poolt pühalikult kui surnud paruni ja tema abikaasa, Adalgunde von Frainese, jeadusline poeg Koshiri losji omanikuks kinnitatud. Ka kõik mõijas olew warandus sai, härra von Tolumonti poolt ojawalt kogutud tunnistuste ja Widenfeldi oma tunnistujje järele, mis kaplan hauakabelift ligi oli wõtnud, temale mõistetud. Kurjategija oli oma surma jelle luie juures leidnud, keda ta nii metfikult, halastamata wihas ära tappa laskis.

„Mu poeg,“ ütles wana krahw, Etiennet füdameft kaenlasje wõttes, „nüüd oled fiina fiin härra ja käsija, fiiski ma loodan, et ja mind ja minu perefonda nii kauaks lubad fiia elama jääda, kuni Salembrai lojs, mis 20 aasta eest prantslaste läbi kurjaste lõhutud sai, parandatud jaab.“

„Ma palun, ärge rääkige mitte nõnda, auustatud häätegiija, teie olete ja jäete Koshiri omanikuks, kui mitte, fiis jäen ma seda fündmuft kui kõige juuremat õnnetuft päält waatama, kui see teie praegufe eluforale kõige wähe- mat muudatuft piaks tooma,“ wastas Etienne otjustawa findlufjega.

Rihard aga ütles: „Subage mulle härra krahw, teile ühte teist nõuu anda. Teie tütar on ilu ja südame hääduje poolest kui ingel, ja kes teda näeb, piab teda armastama. Teie kasupoeg ei ole ilmaski oma filmi tema pääle tõsta, ilmaski loota julgenud, teda fõrd omaks nimetada tohtida, see oleks tema filmis kõige mustem ja tänu tundmatam olek teie wastu olnud, aga ma tean, et ta teda ometi südamest armastab ja auustab, kuna ka teifelt poolt preili Matilde igapidi lugupidamist, auustamist ja sõbrust kalli noore mehe wastu tunneb, keda teie seekõrd helduje pärast oma perekonna liiki wastu wõtsite. Reed tundmused ei saaks jelle läbi mitte muudetud, kui nüüd Koshiri losfi pärandaja teie perekonnaga...“

„Ma mõistan teie mõtteid,“ rääkis krahw wahela, niifugune ühendus oleks minu kõigearmsamate joomide täideminel, minu wanaduse õnn ja troost olewat.“

Siis kutsus ta oma tütre ja Etienne enese juurde ja ütles Rihardi juures olekul: „Minu lapsed, mina olen wäga jelle poolt, et wälimiste olude muutus teie endisi tundmusei üksteise wastu mitte lahutama ei tule, waid koguni jelle wastu!“

Jumi, mis häkki Matilde põska wärwis, ja rõõm, mis Etienne filmist paistis, ütlesid temale, et ta kõige-paremine ja õigemine oli teinud. Kaks õnnelikku noort südant leidfiwad waitjes, südamlitus kaenlasse wõtmises üks teist.

Rihard von Tolumont jäi weel kuu aega preili Jfabella juuremaks rõõmuks Koshiri losfi elama, ei kahklenud aga siiski mitte, et tema, Jfabella, jelle wiibimise põhjus oli.

Lõputs tahame weel lühidelt tähendada, mis jelle wahaja sees kõik sündis.

Kõige päält jaitwad paruni ja tema abikaaja luud suure piduliku auuga ühte koku maetud.

Kristohw Damree lahkus waitfelt ja õnnelikult, kus ta enne surma oma härra seadusliku poega oli näinud.

Kokletid reifisid, pääle jelle kui nad Rihardi käest lubatud 10,000 rbl. olid kätte saanud, Belasje kodumaale — Gainausje, kus nad omale tüki maad ostfiwad. Stoffeli furniteha leiti Rohe weske ratta cest. Tema naene jai

kohtu kätte antud ja juri wõlla furma. „Walge hobuse“ wõrastemaja aiast leiti mitmed inimeste furnukehad, kes jäänud wõmaja pidades oma furma olid leidnud.

Järgmisel mai kuul wõttis Etienne Tagnol, nüüd Koshiri parun Wentzel, kõige maatonna juuremaks rõõmuks preili Matilde von Salembrai omale abikaasaks.

Pulma ajal äratas iseäranis wõõraste tähelepanemist kaks liht talu riides inimest, kes söögi lauas oma iste kohte järele kõige lähemat sugulust üles näitawad. Need oliwad wana sepp oma naesega, kes noorepaari paremal ja pahemal pool istusiwad ja rõõmaste nendega jutustasiwad.

Etienne ise oli jeda soowinud, et need, kes tema wanemate kohut olid täitnud, selle pidu pääl ka nende auukohte pidid saama. Ta kinkis neile juure summa raha, mis nende elu päewade lõpuni wastu pidas.

Söögi aeg ütles Zhabella Rihardile, kes tema kõrwal istus, noorepaari pääle pilku heites: „Mina olen julge, et meie mõtted sel filmapilgul nendesama asjadega tegewuses on, kui neilgi. Riisuguse õnne juures, mis südameid ühendab; kas ka teie juures see soow on, jeda tundma õppida?“

Rihardi kõrgemeelne süda ei lubanud mitte, wana preili efekawamisi rikkuda, mis tal koguni naeruwäärilised ette tulid, waid wastas ainult jeda: „Teil on õigus, abielu on maapääl kõige juurem õnn ja ma tahan selle üle järele mõtelda; aga järele mõteldes ja pikka mööda, nagu meie wanused inimesed jeda teewad.“

Zhabella waade tunnistab, et ta oma eesmärgile on jõudnud; ta pidas oma mõtte kujukusest hoollega kinni.

Mõned kuud pääle pulme läks wana krahw oma poegadega, oma nõbuga ja oma nõbu lastega oma lossi elama, mis ta juba korda seadida oli lastanud.

Etienne ja Matilde jäiwad Koshiri lossi elama, siiski wiibisid nad mõni aeg aastas Salembrai ja Rihard von Tolumonti juures.

Nende ära oleku ajal kadus Koshiri loss, mis neile nii mõndagi armast ja kurba mälestust eneses warjas, jäädawalt maa päält: Hirrus tulekahju häwitas selle ära, nii et mõned paljad müürid järele jäiwad.

Rihard, kellel ammugi suuremat soovi ei olnud, kui noortpaari oma mõlemate lastega, poja ja tütreaga, jäädamalt oma juures näha, sellepärast ei jätnud ta mitte järele palumast, et need tema lossi nagu oma kodu kohta piaksid vaatama, ja tarvitama, kuni need wiimaks järele andsiwad.

Wana kaplan läks nendega ühes ja pruutis oma wanu päiwi selleks, käes olewat juttu üles kirjutada.

Ilmunud on järgmised tähtsad
algupäralsed uudised:

Põllu päält.

Pildid põllumehe elust.

Kirjutanud A. Kiwi. — Hind 20 kop.

Wäga huwitavad jutud külalust, mis igale
algup. kirjanduse armastajale wististi meeldiwad.

Alide.

J. M. Sommeri uudisjutt. — Hind 20 kop.

Siigutaw ja kaunis lugu meie maa elust ja
olust. Argu seda keegi lugemata jätku.

Würst Herebränoi.

Kuusam ajalool. jutust Soann Hirmsa ajast.
Krahw A. H. Tolkoi jär. L. Kuusik. — Hind 1 rub.

Wäga huwitaw jutustus, mis meile elawa
pildi Wenemaa wanema aja oludest filme ette
kujutab. Puhta mõnusa, põnema siuga.

Tulesse!

Jutustus Gesti minewikust.

Kirjutanud J. Mändmets. — Hind 60 kop.

Oswal pintslil maalitud pilt Gesti raskest
minewikust, mis kedagi liigutamata ei jäta. Otsast
otsani põnew.

Karikas kihwi.

Ednard Wilde uudisjutt. — Hind 45 kop.

Lugupeetud kirjaniiku üks kõige mõnusamatest
juttudest - põnew ja kütkestaw. Ei piaks kellegil
puuduma, kes joowib, et algup. kirjandus edeneks.

Köömitud tiivad.

Edvard Wilde romaan.

Hind 80 kop.

Üliluhvitav jutustus, mis iga lugejat tahtmatalt kaasa kisub, nii et ta isuga lueb. Kel õvrahu armas, ärgu hakaku seda õhtul lugema, sest et ta siis enne jutu läbilugemist magama ei saa jääda.

Ilmlik Jõuluraamat.

Kirjutanud J. Kihberg.

Hind 25 kop.

Sisu: Jõuluõõ Petlemmas, kirjeldus. Wana Wappil ja tema õde, jõulujutt. Kodu, kirjeldus. Kodus ja wõõrsil. jõulupildid. Jõulumees, Mererannal, „Nüüd Jumalale auustust,“ Jänese jõulusoow, Ondja tunni mälestus, jutustused. Jänest püüdsin, tedre toin koju, uudisjutt. Punn, kirjeldus. Sauna Hantsu „oma“ hobune, uudisjutt. — Ülimõnus raamat, mis palju lõbu walmistab.

Killud.

Kujutused Eesti rahwa elust.

Kirjutanud P. Grünfeldt.

Hind 25 kop.

Mõnujad pildid meie oma elust ja olust. Neid lugedes rändame kalli kodumaa radadel ja tunneme ühes oma sugurahwa õnne ja walu.

Kümme küünart kati kangast.

Iga küünar ise wärwi.

Kirjutanud J. A. Wellmann.

Hind 20 kop.

Ralja ja tõe kujul pakutakse meile neis juttudes palju huwitust, mis meile palju lõbu sünnitab.